

MAGYAR RENDÉSZET

Kiemelt közlemények

KOVÁCS GÁBOR: *Szervezetvezetési technikák – azaz hogyan váljunk sikeres vezetővé*

FARKAS JOHANNA: *Egy megyei rendőr-főkapitányság szervezeti kultúrájának vizsgálata*

ERDŐS ÁKOS: *Függőség és rendészet: addikciók szűrése, kezelése és megelőzése a rendészeti gyakorlatban a tevékenységi alapmodell tükrében*

**XX. évf. (2020)
2. szám**

ISSN 1586-2895 (nyomtatott)
ISSN 1787-050X (elektronikus)

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

Magyar Rendészet

A NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM RENDÉSZETTUDOMÁNYI SZAKMAI FOLYÓIRATA

A szerkesztőbizottság elnöke:

A szerkesztőbizottság tiszteletbeli elnöke:

Alapító szerkesztőbizottsági elnök:

Szerkesztőbizottsági tagok:

Prof. Dr. Ruzsonyi Péter bv. dandártábornok, egyetemi tanár, dékán

Prof. Dr. Katona Géza ny. r. dandártábornok, c. egyetemi tanár, az MTA doktora

Prof. Dr. Blaskó Béla ny. r. vezérőrnagy, PhD/CSc, egyetemi tanár

Dr. Andrej Sotlar PhD, egyetemi docens, dékán, Maribori Egyetem Büntető Igazságszolgáltatási és Biztonságtudományi Kar (Szlovénia)

Prof. Dr. Barabás A. Tünde osztályvezető, OKRI, tanszék- és intézetvezető egyetemi tanár, NKE RTK

Dr. habil. Boda József ny. r. vezérőrnagy, egyetemi docens, NKE RTK

Dr. Felkai László közigazgatási államtitkár, BM

Prof. Dr. Finszter Géza egyetemi tanár, az MTA doktora, NKE RTK

Prof. Dr. Haller József tanszékvezető egyetemi tanár, NKE RTK

Dr. Janza Frigyes ny. r. vezérőrnagy

Prof. Dr. Kerezi Klára egyetemi tanár, doktori iskola vezető, NKE RTK

Dr. Madai Sándor tanszékvezető egyetemi docens, DE ÁJK

Dr. Marek Faldowski PhD, rendőr ezredes, parancsnok-reaktor, Szczytnói Rendőr Akadémia (Lengyelország)

Prof. Dr. Mezey Barna egyetemi tanár, az MTA doktora, ELTE

Dr. Fialka György PhD, elnök, SzVMSzK

Prof. Dr. Sallai János r. ezredes, tanszékvezető egyetemi tanár, NKE RTK

Főszerkesztő:

Szerkesztőségi titkár:

Szerkesztőségi munkatársak:

Olvasószerkesztők:

Szerkesztőség:

Dr. habil. Christián László r. ezredes, tanszékvezető, egyetemi docens

Dr. Németh Zsolt PhD, ny. r. ezredes, egyetemi docens

Kontráné Lovas Petra oktatásszervezési referens, Lippai Zsolt r. alezredes, mesteroktató

Mohay Zsuzsanna, Orbán Áron, Resofszki Ágnes

1083 Budapest, Üllői út 82.

magyarrendeszet@uni-nke.hu, +36 1 432 9074

XX. évfolyam, 2020/2. szám

Kiadó:

Ludovika Egyetemi Kiadó Nonprofit Kft.

1089 Budapest, Orczy út 1.

www.ludovika.hu; info@ludovika.hu

A kiadásért felel: Koltányi Gergely ügyvezető igazgató

Nyomdai kivitelezés: Ludovika Egyetemi Kiadó Nonprofit Kft.

ISSN 1586-2895 (nyomtatott)

ISSN 1787-050X (online)

Megjelenik évente 4 alkalommal.

Magyar Rendészet

PROFESSIONAL JOURNAL OF LAW ENFORCEMENT
OF THE UNIVERSITY OF PUBLIC SERVICE

Chairman of the editorial board:
Honorary chairman of the editorial board:

Prof. Dr. Péter Ruzsonyi corr. brigadier general,

Prof. Dr. Géza Katona ret. pol. brigadier general, hon. university professor, doctor of the Hungarian Academy of Sciences

Founding chairman of the editorial board:

Prof. Dr. Béla Blaskó pol. major general, PhD/CSc, university professor

Editorial board:

Dr. Andrej Sotlar PhD, associate professor, dean, University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security (Slovenia)

Prof. Dr. Andrea Tünde Barabás head of department, National Institute of Criminology, university professor and head of Institute of Criminal Sciences, UPS, Faculty of Law Enforcement

Dr. habil. József Boda associate professor, ret. major general, UPS, Faculty of Law Enforcement

Dr. László Felkai under-secretary for public administration, Ministry of Interior

Prof. Dr. Géza Finszter university professor, doctor of the Hungarian Academy of Sciences, Faculty of Law, University of Public Service

Prof. Dr. József Haller university professor, head of department, Faculty of Law Enforcement, University of Public Service

Dr. Frigyes Janza ret. pol. major general

Prof. Dr. Kerezsi Klára university professor, Faculty of Law Enforcement, University of Public Service

Dr. Sándor Madai associate professor, head of department, Faculty of Law, University of Debrecen

Dr. Marek Faldowski PhD, police colonel, Commandant-Rector of the Police Academy in Szcztyno (Poland)

Prof. Dr. Barna Mezey university professor, doctor of the Hungarian Academy of Sciences, Eötvös Loránd University

Dr. György Fialka PhD, chairman, Chamber of Bodyguards, Property Protection and Private Detectives

Prof. Dr. János Sallai pol. colonel, university professor, head of department, Faculty of Law Enforcement, University of Public Service

Managing editor:

Dr. habil. László Christián pol. colonel, associate professor, head of department

Editorial manager:
Editorial staffs:

Dr. Zsolt Németh PhD, ret. pol. colonel, associate professor
Petra Kontráné Lovas education organization assistant, Zsolt Lippai, pol. colonel, master instructor, UPS, Faculty of Law Enforcement
Zsuzsanna Mohay, Áron Orbán, Ágnes Resofszki

Proofreaders:
Editorial office:

H-1083 Budapest, Üllői út 82.

magyarrendeszet@uni-nke.hu, +36 1 432 9074

Subscriptions are available at the editorial office, at the above address.

Vol. XX. 2020/2.

Publisher:

Ludovika University Press Non-Profit Ltd.

www.ludovika.hu; info@ludovika.hu

H-1089 Budapest, Orczy út 1.

Responsible for publishing: Gergely Koltányi, Managing Director

Print and bind: Ludovika University Press Non-Profit Ltd.

ISSN 1586-2895 (printed)

ISSN 1787-050X (online)

Published four times a year.

Tartalom

Szerzőink	7
Lektoraink	9
Szerkesztői köszöntő	11

Tanulmányok

BODA Zoltán – PAPP LÁSZLÓ: Az erőszakos bűncselekményekhez vezető antiszociális viselkedés kriminálpszichológiai megközelítése	15
DOBÁK Imre – MEZEI József – REGÉNYI Kund: A konspiráció szempontjainak megjelenése az állambiztonság kapcsolati forrásból származó információgyűjtésének területein	35
ERDŐS Ákos: Függőség és rendészet: addikciók szűrése, kezelése és megelőzése a rendészeti gyakorlatban a tevékenységi alapmodell tükrében	49
FARKAS Johanna: Egy megyei rendőr-főkapitányság szervezeti kultúrájának vizsgálata – a kutatási módszertan bemutatása	69
HAVASI Sándor: A forrónyomos felderítés vezetése, irányítása megújításának lehetséges irányai	89
JUHÁSZ Zsuzsanna: Börtönkönyvtárak: ablakok a világra	117
KOVÁCS Gábor: Szervezetvezetési módszerek – azaz hogyan váljunk sikeres vezetővé	137
URICSKA Erna: Közösségi rendészet – közösségi oldalak? Elméleti háttér és a rendészeti digilektus fogalmának bevezetése	153
Tamás HORVÁTH: Design Principles of a Physical Protection System for Data Centres (Essential Requirements for the Security Staff in the Physical Protection System) . . .	169

Konferenciabeszámoló

ÜRMÖSNÉ SIMON Gabirella – BARNUCZ Nóra – FADDI Nikolett: Transzdiszciplináris Sokszínű Kar konferencia	183
LIPPAI Zsolt: A hivatásos állomány alapjogainak korlátozási lehetőségei magánjogi és közjogi megközelítésben (elmélet és gyakorlat összhangja)	197

Szerzőink

Dr. BODA Zoltán PhD, bírósági titkár, Debreceni Törvényszék

Dr. DOBÁK Imre egyetemi docens, NKE

ERDŐS Ákos pénzügyőr őrnagy, tanársegéd, NKE RTK Vám- és Pénzügyőri Tanszék,
PhD-hallgató, NKE Rendészettudományi Doktori Iskola

Dr. FARKAS Johanna PhD, egyetemi adjunktus, NKE RTK Kriminálpszichológia Tanszék

HAVASI Sándor r. alezredes, készenléti csoportvezető, BRFK XIII. kerületi
Rendőrkapitányság

Dr. HORVÁTH Tamás PhD, tanársegéd, NKE RTK Magánbiztonsági és Önkormányzati
Rendészeti Tanszék

JUHÁSZ Zsuzsanna Dr. habil., PhD, egyetemi docens, SZTE ÁJTK Bűnügyi Tudományok
Intézete

Prof. Dr. KOVÁCS Gábor r. dandártábornok, tanszékvezető egyetemi tanár, NKE RTK
Rendészeti Vezetéstudományi Tanszék

LIPPAI Zsolt r. alezredes, mesteroktató, NKE RTK Magánbiztonsági és Önkormányzati
Rendészeti Tanszék

MEZEI József egyetemi tanársegéd, NKE

Dr. PAPP László PhD, bírósági titkár, Debreceni Törvényszék

Dr. REGÉNYI Kund PhD, egyetemi adjunktus, NKE

URICSKA Erna mesteroktató, NKE RTK Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus

ÜRMÖSNÉ Dr. SIMON Gabriella PhD, adjunktus, NKE Idegennyelvi és Szaknyelvi
Lektorátus

Lektoraink

Prof. Dr. DEMETROVICS Zsolt egyetemi tanár, az MTA doktora, ELTE Pszichológiai Intézet, Klinikai Pszichológia és Addiktológia Tanszék

Prof. Dr. FINSZTER Géza professzor emeritus, NKE

Dr. HORVÁTH József ny. r. vezérőrnagy

LEHOCZKI Ágnes bv. őrnagy, tanársegéd, NKE RTK Büntetés-végrehajtási Tanszék

Dr. MÉSZÁROS Bence PhD, r. ezredes, egyetemi docens, tanszékvezető, NKE RTK Nyomozáselméleti Tanszék

MOLNÁR Katalin PhD, egyetemi docens, NKE RTK Rendészeti Magatartástudományi Tanszék

Dr. habil. PALLO József bv. ezredes, egyetemi docens, NKE RTK Büntetés-végrehajtási Tanszék

Dr. PIRGER Tamás PhD, adjunktus, Soproni Egyetem Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Kar Üzleti Tudományok Intézet.

Dr. TISZOLCZI Balázs Gergely PhD, CISM, CEH, tanársegéd, NKE RTK Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék

Szerkesztői köszöntő

1990-ben a legendás jogtudós, az iskolateremtő pedagógus, a Rendőrtiszti Főiskola rendszerváltás utáni első és hangsúlyozottan civil főigazgatója, Kratochwill Ferenc tanár úr bocsátotta útjára a *Magyar Rendészet* elődjének tekinthető *Főiskolai Figyelőt*. A kiadvány egyszerre igyekezett pótolni a BM Tudományszervezési Osztály kiadványát, a *Belügyi Tudományos Közleményeket* és önálló publikációs teret nyújtani a Rendőrtiszti Főiskola mind erőteljesebb tudományos életének is. Alapító felelős szerkesztője Szakács Gábor volt.

1996-tól a Társadalomtudományi Tanszék vezetője, Valcsicsák Imre irányítja a szerkesztőséget, elsősorban a képzés minőségi fejlesztését célozzák meg, ambicionálják, hogy a folyóirat tanulmányai tananyagként is alkalmazhatók legyenek. Megváltozik a folyóirat formája is: jól kezelhető, kisebb méretet ölt, a nyomdai előállítás színvonala is sokat javul.

Az ezredfordulóra már a mai formájában ismert Magyar Rendészetet veheti kézbe az olvasó, a szerkesztésért ismét Szakács Gábor vállalja a felelősséget. Ebben az időben már kialakult és stabil szerzői gárda van a lap körül, akik zálogát jelentik a szerkesztőség törekvéseinek, a szakmaiság, a rendészeti, illetve közszolgálati jelleg dominanciájának.

A negyedik változat 2003-ban indult útjára, ezúttal a szerkesztőbizottság elnökének, Blaskó Bélának a bevezetőjével. A kiadás – objektív okokból – másfél évig szünetelt, a szerzők és az olvasótábor sürgetésére szánta el magát a főiskola vezetése, hogy a már akkor is növekvő nehézségek ellenére biztosítsa a megjelenés feltételeit. A cél most már – nem kis mértékben éppen a folyóirat eredményeire építve – a rendésztudomány önálló diszciplínakénti elfogadtatása volt a Magyar Tudományos Akadémia illetékes fórumain. Mindez természetesen az egyetemi szintű rendészeti képzés alapjainak a megteremtéséhez is munícióul szolgált.

2006-ban a Szakács Gábor nevével fémjelzett szerkesztőség munkáját a Rendőrtiszti Főiskola munkatársai vették át, de a nyomdai előkészítés és sokszorosítás, valamint a terjesztés is az RTF produktuma lett. A kétezres években több mint egy évtizeden keresztül mindvégig kiemelkedő szerepe volt a szerkesztői munkálatokban Németh Zsolt ezredesnek, az RTF korábbi főigazgató-helyettesének, aki küldetésének tekintette a lap működtetését, a legnehezebb pillanatokban pedig annak megmentését is. A deklarált szándék az volt, hogy a folyóirat profilját még határozottabban a rendésztudomány, valamint a rendészeti gyakorlat elemzése jellemezze, remélve, hogy ez jelentős hozzájárulás lesz a mindinkább konkretizálódó cél, a doktori képzés és az egyetemi kimenet megvalósításához. Tudományos rangot, széles körű kitekintést célzott meg a szerkesztőség, amikor az egyetemek bünyügyi tudományos műhelyeit és az Országos Kriminológiai Intézet jeles képviselőit, valamint a Magyar Rendésztudományi Társaság emienseit is közreműködésre kérték fel.

2012. január óta a lap kiadója a Nemzeti Közszolgálati Egyetem. Az egyetem vezetése az eddigi irányvonalat elfogadva azt szorgalmazza, hogy a folyóirat a tudományos fokozatok megszerzéséhez szükséges publikációk számára kiemelten biztosítson teret. Ennek megfelelően a szakmai célkitűzés: a rendészettudomány egyetemi szintű oktatásának támogatása, új tudományos eredmények közzététele, szakmai tudományos fórum és publikációs lehetőség biztosítása. A tudományterületi fókusz: rendészettudomány, bünyügyi tudományok. A publikálási elvei: a tudományterületi fókuszba illeszkedő témák tudományos igényű feldolgozása oktatóink, hallgatóink és külső szakemberek tollából.

Köszönhetően az Egyetem, a Kar, a szerkesztőbizottság és különösen Németh Zsolt rendőr ezredes, felelős szerkesztő 12 éven át tartó, szisztematikus, nagyszerű munkájának az MTA IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztály Bizottságainak folyóiratlistájában¹ a Magyar Rendészet immár B kategóriás besorolást kapott. A megjelenésre kerülő tanulmányok színvonalának biztosítása érdekében már évekkkel ezelőtt bevezették az úgynevezett „vaklektorálást” (blindreview), azaz a szerző kilétének ismerete nélküli bírálat rendszerét.

Lapunk, 2020-tól számos szempontból megújul, mind a külső megjelenés, mind a szerkesztőbizottság összetétele, mind a szerkesztés folyamata tekintetében.

A főszerkesztői feladatokat 2018 óta Dr. Christián László rendőr ezredes, tanszékvezető látja el, munkáját Dr. Németh Zsolt nyá. rendőr ezredes, egyetemi docens, Lippai Zsolt rendőr alezredes, mesteroktató és Kontráné Lovas Petra oktatásszervezési referens segítik. A folyóirat kiadója a Ludovika Egyetemi Kiadó.

A lap előkészületeinek megújult folyamata

A Magyar Rendészet hasonlóan a többi egyetemi folyóirathoz a 2019. évtől már évente négy lapszámmal jelenik meg.

Az NKE vezetésének egységsítési törekvései jegyében a folyóiratok megjelentetésének előkészületei, a szerkesztési folyamat egy központi egységes platformon keresztül történik. A Magyar Rendészet online felülete, ahol a regisztráció és a kéziratok beküldése megtörténhet: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/magyrend/user/register>

A regisztrációt a szerzők és a lektorok saját maguk végzik a fenti felületen keresztül. A szerző a regisztrációt követően a fent említett felületen keresztül tudja feltölteni, benyújtani elektronikus formában a kéziratot, és a további kommunikáció a szerző és a szerkesztőség között is a rendszeren keresztül történik.

A lektori teendők ellátása szintén előzetes regisztrációhoz kötött, az a fent elmondottak szerint történik. Megkezdtük egy olyan lektori névjegyzék kialakítását, amely magában foglalja a rendészettudomány és a bünyügyi tudományok legnevesebb művelőit, akik lektorként fontos garanciák a Magyar Rendészet színvonalának fenntartása és emelése tekintetében. A lektorok regisztrációját követően a felkérés már a folyóirat online rendszerében történik, ahol 5 nap áll a lektor rendelkezésére, hogy a lektori fel-

¹ <https://mta.hu/doktori-tanacs/a-ix-osztaly-doktori-kovetelmenyrendszere-105380>

kérést elfogadja vagy elutasítsa. A felkérés elfogadása után a szakmai lektornak 30 nap áll rendelkezésére, hogy az adott tanulmányt lektorálja az online rendszerben található webes felületen, a lektori vélemény kitöltésével.

A folyóirat teljes tartalma hozzáférhető pdf-formátumban (nyomtatott példány előfizetésére nincs lehetőség), a nyomtatott kiadással egyidőben a Magyar Rendészet webes felületén: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/magyrend>

Örömmel fogadunk minden jobbító szándékú javaslatot a jövőbeli lapszámokhoz, egyúttal jó olvasást kívánunk!

Budapest, 2020. május 5.

Dr. Christián László
főszerkesztő

Az erőszakos bűncselekményekhez vezető antiszociális viselkedés kriminálpszichológiai megközelítése

BODA Zoltán¹ – PAPP László²

Az elmúlt időszakban óriási médianyilvánosságot is kapó, közmegebotránkozást keltő győri és tatabányai gyermekgyilkosságok kapcsán úgy véltük, hogy érdemes lehet azzal foglalkozni, hogy az ilyen és más hasonló erőszakos cselekmények hátterében mi állhat. A szélsőséges esetben emberöléshez is elvezető antiszociális és deviáns viselkedés bűnügyi lélektanát, az ehhez kapcsolódó pszichológiai és kriminálpszichológiai elméleteket vettük górcső alá. Végső következtetésünk szerint a kriminális személyiségzavar vagy veszélyeztetettség közös sajátosságai a személyiség általános éretlensége (a személyiségfejlődés elakadása, a személyiség sérülése következtében) és a nagy intenzitású agresszív telítettség, valamint annak társadalmilag elfogadhatatlan levezetése. Mindezekhez társul a morális defektus, azaz a viselkedést szabályozó erkölcsi normák hiánya vagy súlyos torzulása.

Kulcsszavak: antiszociális viselkedés, deviancia, erőszak, neurózis, pszichopátia

Az elkövetők osztályozása

A kriminálpszichológia röviden bűnügyi lélektant jelent.³ Részletesebben megfogalmazva a kriminálpszichológia „olyan alkalmazott lélektani szakágazat, amely a bűnelkövető, a bűncselekmény és a bűnözés elleni harc (megelőzés, bűnüldözés, büntetésvégrehajtás és rehabilitáció, illetve utógondozás) pszichológiai kérdéseivel foglalkozik”.⁴

A kriminálpszichológia ép tudatállapotú, teljes mértékben beszámítható embereket vizsgál, tehát olyan elkövetőkkel foglalkozik, akik tisztában vannak azzal, hogy amit tettek, tesznek vagy tenni fognak, az bűncselekmény, azonban ők mégis elkövetik azt.⁵

¹ Dr. BODA Zoltán bírósági titkár, Debreceni Törvényszék
Zoltán BODA PhD, trainee judge, Regional Court of Debrecen
<https://orcid.org/0000-0002-4150-1587>, bodazola89@gmail.com

² Dr. PAPP László, bírósági titkár, Debreceni Törvényszék
László PAPP PhD, trainee judge, Regional Court of Debrecen
<https://orcid.org/0000-0001-5314-0910>, drpappl77@gmail.com

³ Forrás: <http://idegen-szavak.hu/krimin%C3%A1lpszichol%C3%B3gia> (2020. 01. 14.)

⁴ Popper (1984) 453.

⁵ Róka (2011); Ekert (2014) 15.;

Ezek az elkövetők „értelmi és cselekvőképességük teljes birtokában ismerik és megértik a társadalomban való együttélés és a jog normáit, mégsem ezek szerint élnek”, és deliktumokat, bűncselekményeket követnek el.⁶ Különösen érvényes ez a bűnözői életvitel vagy életvezetés esetében, amely „a társadalom írott normáinak többszörös megszegését jelenti. Még az elkövető előtt is nyilvánvaló, hogy a cselekmény ellentétes azzal, amit a társadalom tőle elvár”.⁷

Ezeket az elkövetőket két csoportba oszthatjuk, mivel „semmiképpen sem lehet pszichológiai szempontból egységes csoportként kezelni az ún. krízis- (eseti) és krónikus (szokásos, konok) bűnözőket”.⁸ Az *eseti elkövetők* vagy *krízisbűnözők* társadalmi adaptációja és körülményei megfelelőek, általában véve magatartásuk nem hordoz antiszociális jegyeket, és addigi életútjukat tekintve az elkövetett bűncselekmény egyfajta kisiklásként, rendszerint ügynevezett konfliktusfeloldó bűncselekményként⁹ értékelhető. Vagyis az eseti elkövető által elkövetett bűncselekményt feltételezhetően az aktuális helyzet, a *krízissituáció* (például a pszichés stabilitás pillanatnyi megingása, hirtelen indulatkitörés, nagymértékű stressz stb.) váltotta ki, vagyis a bűncselekményhez jól behatárolható események vezettek el. Ezzel szemben a *krónikus bűnöző* vagy *visszaeső elkövető* – ahogy azt elnevezése is magában foglalja – élete során számos alkalommal, ismételten követ el bűncselekményeket, amelyek rendszerint ügynevezett szükségletkielégítő bűncselekmények.¹⁰ Az ilyenfajta elkövető magatartásában és személyiségében fel lehet ismerni az antiszociális torzulás jegyeit, valamint esetében a bűncselekmények elkövetése, a kriminalitás életformává, élete mozgatórugójává vált.¹¹

Deviancia, deviáns viselkedés

A *deviancia* szó jelentése a társadalmi normáktól való eltérés,¹² szociológiailag pedig „úgy határozhatjuk meg, mint olyan normáknak vagy normarendszereknek a megszegését, amelyeket egy közösség vagy társadalom jelentős része elfogad”.¹³ Kriminológiai értelemben a deviancia az uralkodó normáktól, a társadalom által elvárt magatartási formáktól oly mértékben eltérő viselkedések halmaza, amelyek ön- és közveszélyességük révén az adott társadalmi rendben intézményes reakciókat váltanak ki.¹⁴ A deviancia mint a *társadalmi beilleszkedés zavara* elválaszthatatlan a *szocializáció* fogalmától,

⁶ Popper (1984) 455.

⁷ Habony (1986) 16.

⁸ Popper (1984) 459.

⁹ Forrás: <http://bunmegelozes.uw.hu/eroszakos.pdf> (2020. 01. 14.); Szabó Henrik (é. n.)

¹⁰ Forrás: <http://bunmegelozes.uw.hu/eroszakos.pdf> (2020. 01. 14.); Szabó Henrik (é. n.)

¹¹ Popper (1984) 459.; Róka (2011)

¹² Forrás: <http://idegen-szavak.hu/deviancia> (2020. 01. 14.)

¹³ Giddens (2003) 138.

¹⁴ Gönczöl (1991) 77.

amely „társas magatartásunk létrejötte és formálódása, az egyén és környezete közötti kölcsönös, aktív folyamat, melynek során az ember »társas lényé« válik, kialakulnak személyiségjegyei, elsajátítja az emberi közösségekben való éléshez szükséges normákat, viselkedési szabályokat, értékeket”.¹⁵ Ilyen értelemben a deviáns viselkedésformák kialakulásának egyik legfőbb oka a *szocializációs folyamat* sikertelensége vagy nem megfelelő volta. Különösen veszélyes lehet a szocializáció folyamatának korai megrekedése vagy légtelensége, amelyet a későbbiekben nem korrigálnak.

Jól ismert deviáns magatartásformák például a bűnözés, az öngyilkosság, az alkoholizmus, a kábítószer-fogyasztás, a lelki betegségek és (nem organikus) mentális zavarok, a gyermekkori magatartási rendellenességek, valamint egyéb deviáns vagy egyes esetekben annak tekinthető viselkedésformák.¹⁶ A deviancia mértéke és ennek megítélése értelemszerűen számos tényezőtől függ (egyebek közt egy adott közösséghez, kultúrkörhöz vagy szubkultúrához való tartozástól).¹⁷ A különböző magatartás- és viselkedésformákat akkor minősíthetjük deviánsnak, „ha egyben a társadalom egészére érvényes jogi és erkölcsi normatívák megszegését is jelentik”.¹⁸ „[A] bűnözésre adott közösségi vagy csoport-válasz megerősíti a bűnre vonatkozó kollektív megállapításokat, hangsúlyosabbá fűzi a közösség tagjai közötti szálakat. Összességében tehát a közösség értékeit és normáit erősíti.”¹⁹

A deviancia és a *konformitás* „ugyanannak az érmének két oldala”.²⁰ Általánosan elmondható ugyanis, hogy aki nem deviáns, az be tud illeszkedni a társadalomba, annak kultúráját, normáit és értékrendjét el tudja fogadni, és ezek többségével azonosulni is képes. Az empátia kiemelt jelentőségét mutatja, hogy „jelenlegi tudásunk szerint a korán kifejlődő, gyakran használt, érett empátia a proszociális, altruista viselkedés alapja”, és „ez szinte az egyetlen biztos pszichológiai lehetőség az antiszociális személyiségtorzulás megelőzésére”.²¹ A deviáns viselkedésű vagy életvitelű emberek ugyanis empátiára nem vagy csak korlátozott mértékben képesek, valamint nem tudnak, és gyakran nem is akarnak a társadalmi elvárásoknak megfelelni, a társadalomba beilleszkedni. Mindez, társulva egyéb személyiségjegyekkel, úgynevezett *morális defek-tushoz* vezet, amely a kriminális személyiség kialakulásának egyik alapvető tényezője.²²

¹⁵ Csondorné Schüller (1996) 9.

¹⁶ Csondorné Schüller (1996) 10.; Andorka (2006) 425.

¹⁷ vö.: Giddens (2003) 685.

¹⁸ Habony (1986) 17.

¹⁹ Rácz (1989) 6.

²⁰ Rácz (1989) 6.

²¹ Buda (1985) 332.

²² Vö.: Popper (1984) 461–462., 490–491.

Anómia és elidegenedés

Émile Durkheim szerint a társadalom tagjainak a fejében zavarodottság, *anómia* alakul ki annak következtében, hogy „a társadalmi élet egy adott területén nem léteznek világos szabályok, amelyek vezérelnék az emberek viselkedését”.²³ Robert K. Merton ezt a gondolatot fejlesztette tovább bűnözés- és devianciaelméletében, általánosítva az *anómia* fogalmát. Ha a társadalmi változások következtében az elfogadott normák, értékek és célok, valamint a célok elérését, a társadalmi érvényesülést lehetővé tevő „intézményesített” eszközök között konfliktus alakul ki, az már nemcsak egyszerűen zavart, hanem olyan pszichés feszültséget vált ki a társadalom tagjaiban, amelyet valamilyen formában fel kell oldaniuk. Ez a pszichés feszültség vagy konfliktus az anómia, amely akkor alakul ki, „ha a civilizáció szabta célok a legális eszközökkel elérhetetlennek tűnnek”.²⁴ Az anómia keletkezhet egyrészt a társadalmilag elvárt értékek és célok elérhetetlenségéből, másrészt a célok eléréséhez a társadalom által (legálisan) biztosított eszközök nem megfelelő vagy elégtelen voltából. Ennek megfelelően „Merton a társadalmilag elfogadott értékek és a megvalósításukra rendelkezésre álló eszközök korlátozottsága közti konfliktus kezelésének öt fajtáját különbözteti meg”.²⁵ A lehetséges társadalmi adaptációs módokat az 1. táblázatban tüntetjük fel.

1. táblázat: Az anómia kezelésének lehetséges mechanizmusai Robert K. Merton tipológiája szerint. Forrás: Giddens (2003) 146–147.; https://en.wikipedia.org/wiki/Robert_K._Merton#Theory_of_deviance (2020. 01. 14.)

		<i>a célok megvalósítására rendelkezésre álló (törvényes) eszközök</i>	
		elfogadottak	elutasítottak
<i>a társadalmilag elfogadott értékek és célok</i>	elfogadottak	KONFORMISTÁK	ÚJÍTÓK
	elutasítottak	RITUALISTÁK	VISSZAHÚZÓDÓK (nem akarnak, ill. képtelenek változtatni) LÁZADÓK (új célokat és új eszközöket akarnak)

Ami a Merton-féle tipológia és a deviancia, illetve bűnözés kapcsolatát érinti, a táblázat első oszlopában szereplő két attitűd a bűnelkövetés szempontjából viszonylag kis kockázatot jelent (a második oszlopban szereplő attitűdökre később visszatérünk). A konformisták elfogadják a társadalom értékeit és normáit (és az ennek megfelelő korlátozásokat és tiltásokat), és kerülnek a deviáns viselkedést. Ennek azonban ára van – Freud szerint azáltal, hogy a civilizált emberek internalizálják, a személyiségükbe építik

²³ Giddens (2003) 146.

²⁴ Róka (2011)

²⁵ Giddens (2003) 146.

a társadalmi elvárásokat és tiltásokat, „önkorlátozásukért neurózissal fizetnek”.²⁶ A ritualisták „már szem elől veszítették azokat az értékeket, amelyek eredetileg vezérelték a tevékenységüket”,²⁷ így céltalanul és ambíciók nélkül, de lelkiismeretesen végzik unalmas, nem különösebben jövedelmező és karrierrel nem kecsegtető munkájukat.²⁸ Ennek az attitűdnek a megítélése azonban a társadalmi konformitás (deviancia) szempontjából meglehetősen ellentmondásos, mivel „egyértelműen eltávolodást jelent attól a kulturális modelltől, amely szerint az emberektől elvárják, hogy aktívan – és lehetőleg intézményesített eszközökkel – törekedjenek előre, ill. felfelé jutni a társadalmi hierarchiában”.²⁹ Ezen a ponton igen érdekes párhuzam vonható a kelet-közép-európai környezetben szocializálódott Y generációval.³⁰

A ritualitás, és általánosabban az anómia fogalma szoros kapcsolatban áll az *elidegenedés* fogalmának általános, modern szociológiai értelmezésével, amely szerint „a társadalom tagjai idegenül érzik magukat saját társadalmukban, nemcsak munkájuknak, hanem egész életüknek sem látják értelmét, s úgy érzik, hogy ki vannak szolgáltatva nagyobb és sokszor nehezen személyesíthető társadalmi erőknek, tehetetlenek azokkal szemben, s nem képesek saját sorsukat maguk alakítani”.³¹ Melvin Seeman az elidegenedés alábbi dimenzióit különböztette meg:³²

1. a *hatalomnélküliség* (*powerlessness*) a személyes kontrollal (*personal mastery*) szemben; annak az érzése, hogy valaki nem képes érdemben befolyásolni az életét, a sorsa mások kezében van (ha úgy tetszik, az ember minden próbálkozása arra, hogy irányítsa az életét, haszontalanság, „hiábavalóság”);
2. az *elmagányosodás* (*social isolation and loneliness*) a közösséghez tartozással (*community*) szemben, amely magában foglalja a családi kapcsolatok széthullását, a társadalmi elszigetelődést, a politikától való elidegenedést stb.;
3. az „önmagától való elidegenedés” attitűdje (*self-estrangement, self-estranged activity*) az elkötelezett és motivált, önmegvalósításként megélt, „teljes szívvel végzett” tevékenységgel (*intrinsic engagement in work*) szemben, ami egyebek közt maga után vonja az *önértékelés* (illetve *önbecsülés*) elvesztését is;³³ ez a fogalom nagyon közel áll a ritualitás, a belső cél és motiváció nélkül, sematikus végzett tevékenység attitűdjéhez;
4. a *normanélküliség*, a társadalmi értékek és normák, illetve a beljük vetett hit megrendülése (*normlessness and distrust*); a közösen elfogadott normák és rendezett társadalmi viszonyok (*consensual order*) zavara, illetve válsága;³⁴ ez a dimenzió közvetlen kapcsolatban áll az anómia fogalmával;

²⁶ Simon (2009) 49.

²⁷ Giddens (2003) 146.

²⁸ Giddens (2003) 146.

²⁹ Merton (1968) 204.

³⁰ Bódi-Farkas-Horváth (2014) 76.

³¹ Andorka (2006) 17.

³² Seeman (1991) 291–292.; lásd még: Andorka (1994) 42–43.; Andorka (2006) 433., 442.; Social alienation Forrás: https://en.wikipedia.org/wiki/Social_alienation (2020. 01. 14.)

³³ Vö.: Seeman (1991) 339–340.; Andorka (2006) 433.

³⁴ Vö.: Bódi-Farkas-Horváth (2014) 73.

5. az *élet értelmetlensége*, illetve érthetlensége (*meaninglessness*) egy kiszámítható, értelmes, harmonikus és koherens világgéppel (*coherence*) szemben; ez a dimenzió kifejezi, amikor valaki értelmetlennek, céltalannak érzi az életét és kétértelműnek, kiszámíthatatlannak, perspektívátalannak a jövőjét (*ambiguity and unpredictability*);
6. a *kulturális elidegenedés* (*cultural estrangement*) a közösen kialakított és elfogadott (kulturális) értékekkel (*shared values*) szemben.

Az elidegenedés fogalma Erik Allardt háromdimenziós jólét-modelljének harmadik dimenziójában is megjelenik. A modell dimenziói a *birtoklás*, a *szerepet* és a *létezés*, az egyéni élet értelmének érzése. A létezés pozitív oldala az önmegvalósítás, negatív oldala pedig az elidegenedés, amely ilyen értelmezésben a létezés, az önmegvalósítás ellentéte.³⁵ Az elidegenedés és anómia szoros kapcsolatát mutatja az is, hogy az elidegenedés mint a társadalmilag elfogadott célok és értékek, illetve ezek értelmének elvetése Merton 1. táblázatban látható tipológiájának alsó sorához társítható.

Visszatérve Merton tipológiájára, a *táblázat második oszlopában szereplő három attitűd közvetlen kapcsolatba hozható a deviáns viselkedésekkel*. Az újítók „elfogadják a társadalom értékeit, de a szokásostól eltérő vagy törvénytelen eszközökkel próbálják megvalósítani azokat”,³⁶ így egyes bűnözői attitűdök (például lopás, rablás, szervezett bűnözés, prostitúció stb.) ebbe a kategóriába sorolhatók. „A köznap nyelvre lefordítva az újítás a bűnözést jelenti”, ugyanis „a bűnöző meg akar gazdagodni, de illegális eszközökkel”.³⁷ Merton szerint ez az attitűd a társadalom által elfogadott érvényesítési eszközök lényegi hozzáférhetlensége miatt az alacsonyabb státuszú és fizetésű, szegényebb társadalmi csoportok tagjai esetében jóval valószínűbb. A visszahúzódók esetében például a csavargás, az alkoholizmus, drogfüggőség, neurózis, elmebetegség vagy öngyilkossági hajlam, a lázadók esetében pedig az elfogadott társadalmi normák (és törvényes eszközök) megváltoztatására irányuló erőszakos, agresszív cselekedetek nagyobb előfordulási aránya prognosztizálható.³⁸ A fent említett három attitűd egy olyan lehetséges *értelmezési keretet* nyújt, amelyben számos, erőszakos bűncselekményhez vezető tényező (például az öngyilkossági hajlam és ennek kiterjesztett formája, a neurózis kiváltotta agresszivitás, az antiszociális és/vagy pszichopata viselkedés stb.) vizsgálható.

A deviáns viselkedés kialakulása

„A bűnözés, bűnelkövetés egyfelől összetett, sokoldalúan meghatározott társadalmi jelenség, másfelől adott személyiségstruktúrával rendelkező konkrét egyének norma-

³⁵ Vö.: Andorka (1994) 42–43.; Andorka (2006) 406.

³⁶ Giddens (2003) 146.

³⁷ Andorka (2006) 433.

³⁸ Clinard–Meier (2008) 72–73.

sértő, deviáns cselekményei”,³⁹ amelyet a (kriminál)pszichológia és a (kriminál)szociológia neves kutatói a bűnelkövetők személyiségére vonatkozó különböző elméletek segítségével kíséreltek meg leírni. Például a következő elképzelések ismertek:⁴⁰

- *biológiai elméletek*, amelyek a bűnözés biológiai (fizikai-antropológiai, etológiai, genetikai, evolúciós stb.) okait keresik;

- *szociológiai elméletek*, amelyek a deviáns és antiszociális viselkedés mélyebb társadalmi okait, összefüggéseit és átfogó magyarázatát keresik. Néhány ismertebb elmélet: *anómia* (lásd korábban), *társadalmi dezorganizáció* vagy *dezintegráció* (a nagyvárosi, személytelen, anonim életforma következtében felbomló, illetve meglazuló társadalmi kötelékek, közösségek és szociális kontrollmechanizmusok bűnözésre gyakorolt hatása alapvető), *szubkultúrák vagy ellenkultúrák kialakulása* (a domináns kultúra számukra elérhetetlen céljaival és értékeivel szembe forduló emberek sajátos szubkultúrát kialakító csoportokba tömörülnek, például az alsóbb társadalmi rétegekből származó fiatalok szembe fordulnak a számukra teljesíthetetlen iskolai értékekkel és elvárásokkal, és olyan bandákat hoznak létre, ahol az ő saját értékeik és normáik érvényesülnek), *differenciális asszociáció* (akik gyakrabban kerülnek közelebbi kapcsolatba bűnözőkkel vagy más deviáns viselkedést folytató személyekkel, nagyobb valószínűséggel válnak bűnözőkké, illetve deviáns viselkedésű személyekké, például a bűnöző értékek és bűnözési „szakismeretek” elsajátítása révén), *racionális választás* (összességében a bűncselekmény haszna nagyobb, mint a várható „költségek”, például a lebukás kockázata, a várható büntetés stb.), *kulturális elfogadás* (azokban a társadalmakban, illetve társadalmi csoportokban lesz egy adott deviancia gyakoribb, ahol azt az adott kultúrában [kimondva vagy hallgatólagosan] elfogadják, eltűrik, illetve jobban tolerálják), *minősítés, címkezés vagy stigmatizáció* (akit a társadalom egyszer megbélyegzett mint bűnöző vagy deviáns, az már nem képes ettől szabadulni, és idővel maga is azonosul ezzel a minősítéssel, ami megerősíti a deviáns késztetéseket);

- *pszichológiai elméletek*, amelyek a bűncselekményt kiváltó akut pszichés feszültségeket és stresszhelyzeteket, a bűncselekmény motivációját, a bűnöző személyiségének tulajdonságait vizsgálják, különös tekintettel a személyiség fejlődésének folyamatára. Ilyen elméletek például a *frusztráció-agresszió* elmélet (a szükségletek kielégítésének sikertelensége vagy akadályozása frusztrációt, ez pedig dühöt és agressziót vált ki), a *pszichodinamikai vagy pszichoanalitikus* elméletek (lásd alább), a *destruktív agresszivitás* elmélete (a pusztítás vágya alapvető emberi ösztön – vö. halálösztön, Freud; szadizmus és nekrofilia, Fromm –, azonban a pusztító, destruktív agresszió az emberi karakterben is megjelenhet), a bűnözés *kognitív* elméletei (a bűnöző személyiségre meghatározott kognitív minták, „kriminális gondolkodási minták” jellemzőek, például bizalmatlanság, önzés, manipuláció, impulzivitás, konkrét és kategorikus gondolkodás, kényszeres hazugság, arrogancia stb.), a neurotikus,

³⁹ Virág-Vág (1990) 312.

⁴⁰ Vö.: Andorka (2006) 428–432.; Clinard–Meier (2008); Fromm (2001) 393–538.; Münnich (2013); Rosta (2006) 34–49.; Virág-Vág (1990) 313–326.

személyiség- vagy karakterzavaros,⁴¹ pszichotikus stb. és a „normális” bűnöző személyiség tulajdonságaira, ezen belül különösen a *pszichopátiára* vonatkozó különböző elméletek (például a Cleckley-féle 16 személyiségjellemző és a „nem szeret, nem szorong, nem tanul a tapasztalataiból” triász) és a *szociálpszichológiai* jellegű elméletek (ezek lényege, hogy a bűnözés tanulás révén elsajátított viselkedésforma; korábban például említettük a differenciális asszociáció elméletét).

Korábban már szó volt arról, hogy a deviancia a társadalmi beilleszkedés zavara, amely elválaszthatatlan a születéstől a felnőtté válásig, illetve az egész életen át⁴² tartó *szocializációs folyamattól*, pontosabban annak sikertelenségétől, illetve nem megfelelő voltától. Ebben meghatározó szerepe van a személy korábbi élettörténetének, életútjának és személyiségfejlődésének, és ezekkel összefüggésben mindenkori (társas) környezetének. Érdeemes külön is kiemelnünk a családnak (a családszerkezetnek, a családi atmoszférának stb.), a család szociodemográfiai helyzetének (iskolai végzettség, foglalkozás, lakhely stb.), a közvetlen környezetben lévő deviáns személy(ek)nek, az állami, „intézményesített” gondozási és nevelési folyamatban részt vevő személyeknek (gondozók, óvónők, nevelők, pedagógusok, pszichológusok stb.), a társas környezetnek (barátok, ismerősök és ismeretlenek, [deviáns] csoportok és szubkultúrák, tömegmédia stb.) és a személyiségkárosító élethelyzeteknek (partnerkapcsolati konfliktusok, elmagányosodás, munkahelyi konfliktusok, betegségek, a választott életpályán megélt kudarcok, a sikertelen önmegvalósítás stb.) a szerepét.⁴³ Az antiszocialitás gyökerei szinte minden esetben a gyermekkorba nyúlnak vissza, ennek megfelelően „[a] kriminalitásig súlyosbodó magatartási zavarok okainak kutatását a korai gyermekkorban kell elkezdeni. A deviáns folyamat indulásában elsődleges szerepe van a megzavart érzelmi fejlődésnek”.⁴⁴

A deviáns viselkedésre vonatkozó pszichológiai elméletek kiindulópontja, „alapkép-lete” az, hogy „a bűncselekmény elsősorban meghatározott személyiségtulajdonságok következménye. A potenciális elkövetőt ezeknek a tulajdonságoknak egyedülálló meg- léte vagy pedig bizonyos »mennyiségi« szintje jellemzi”.⁴⁵ A pszichoanalitikus, mélylélektani elméletek a bűnözői személyiség hátterében olyan személyiségzavart tételez- nek fel, amelyben a psziché szuperego (vagy felettes én) összetevője nem megfelelően kontrollálja az Id (vagy ösztön-én) alapvető ösztönkésztetéseit. A szuperego nem meg- felelő működésének oka a freudi elmélet szerint „leggyakrabban a szülővel való sikerte- len identifikáció a pszichoszexuális fejlődés ödipális fázisában”.⁴⁶ Ennek következtében a bűnözői személyiség nem képes a realitáselv alapján működni és ösztönkésztetéseit a társadalmilag elfogadható határok és normák közé szorítani.

⁴¹ A karakterzavar a *személyiségzavar* alternatív megnevezése, korábban a pszichoanalízisben használták. Forrás: <https://dictionary.apa.org/character-disorder> (2020. 02. 20.)

⁴² Kósa (2001) 283.

⁴³ Csondorné Schüller (1996) 11–13.; Kis (1996) 21.

⁴⁴ Kis (1996) 21.

⁴⁵ Virág-Vág (1990) 313.

⁴⁶ Virág-Vág (1990) 314.

A deviáns viselkedés a pszichoanalitikus elméletek szerint visszavezethető a személy gyermekkorára, de „[a] kora gyermekkori élményvilág későbbi életszakaszokra kiható jelentőségét minden pszichológiai irányzat elismeri, bár különbözőképp értelmezi”.⁴⁷ A gyermekkor, és különösen annak kezdeti és korai szakasza alapvetően befolyásolja azt, hogy felnőttkorában bűnöző lesz-e valaki. A szociális fejlődés korai szakaszát két, egymásra épülő fázis jellemzi: a *korai kötődés* és az ennek talaján kiteljesedő *ragaszkodás* időszaka.⁴⁸ A kisgyerekek szoros érzelmi kötődése az őket gondozó felnőttek felé és „ennek a kapcsolatnak a milyensége és minősége a legtöbb pszichológiai elmélet szerint a későbbi társas, morális és személyiségfejlődés fontos meghatározója”.⁴⁹

A pszichoanalitikus, mélylélektani iskolák számos szerzője „a kriminális viselkedést olyan alapvető szükségletek pótlólagos vagy kompenzációs kielégítésének eszközeként tekinti, amely szükségletek normál körülmények esetében a nukleáris családban nyerne kielégülést”.⁵⁰ A John Bolwby által kidolgozott úgynevezett *kötődési elmélet* lényege, hogy az anya-gyermek kapcsolat meghatározó a gyermek személyiségének fejlődése és a gyermek sikeres szocializációja szempontjából, és „jelentősen befolyásolja serdülőkori és felnőttkori érzelmi tapasztalatainkat” is.⁵¹ Mindamellert nemcsak az anya, hanem az apa szerepe is meghatározó. Néhány tanulmány megállapítása szerint ugyanis „az apaszerep elégtelen betöltése inkább predisponálja a fiúkat a bűnelkövetésre, mint az anyaszerep”.⁵²

Erőszak és agresszió

„Erőszakos bűncselekményen a közfelfogás általában valamely cél érdekében alkalmazott, személy ellen irányuló agressziót, fizikai – ritkábban verbális – támadást ért függetlenül attól, hogy ez önmagáért való vagy instrumentális jellegű-e. A jogi felfogás ezzel nagyjából megegyezik.”⁵³

Az *agresszió* fogalma nagyon közel áll az erőszak fogalmához. Az erőszakosság leggyakrabban agresszióval társul, és ennek megjelenési formájában tör a felszínre. „Agressziónak nevezünk minden olyan szándékos cselekvést, amelynek indítéka, hogy – nyílt vagy szimbolikus formában – valakinek vagy valaminek kárt, sérelmet vagy fájdalmat okozzon.”⁵⁴ Az agresszió fenti definíciójában az egyik legfontosabb szempont az agresszió szándékosságának jellege. „A szakirodalom általában kritériumként fogadja el a cselekvés szándékosságát az agresszió megítélésében.”⁵⁵

⁴⁷ Ozsváth (1986) 11.

⁴⁸ Kósa (2001) 283–284.

⁴⁹ Kósa (2001) 283.

⁵⁰ Virág-Vág (1990) 314.

⁵¹ Urbán (2004) 101.

⁵² Virág-Vág (1990) 315.

⁵³ Rózsa-Münnich (1990) 20.

⁵⁴ Ranschburg (1987) 90.

⁵⁵ Ranschburg (1987) 90.

Az agresszív személyiségek bármilyen konfliktus, akadály leküzdése érdekében hajlamosak a harcra, erővel akarják „leküzdeni, szétzúzni, eltávolítani az útjukba kerülő akadályokat”.⁵⁶ Az agresszív személyiség által követett attitűdök csoportosítása alapján például az alábbi személyiségtypusokról beszélhetünk:⁵⁷

- féktelen agresszív (*unbridled aggressive*) személyiségek: könnyen haragra gerjednek, impulzívak, esetenként paranoiásak; jellemzően antiszociálisak, nem hajlandók alkalmazkodni, ezért sokan közülük életük jelentős részét börtönben töltik;⁵⁸
- szabályozott agresszív (*channeled aggressive*) személyiségek: könyörtelen emberek, akik bár „agressziójukat általában társadalmilag elfogadható módon vezetik le”,⁵⁹ meg vannak győződve arról, hogy még a törvények áthágását is büntetlenül megtehetnék;⁶⁰
- szadista agresszív (*sadistic aggressive*) személyiségek: nemcsak győzni, uralkodni és irányítani akarnak, hanem „különös élvezet számukra, ha eközben megalázzák és lealacsonyítják áldozataikat”,⁶¹
- rejtett agresszív (*covert aggressive*) személyiségek: tipikus manipulátorok; „sajátosan sérült a lelkiismeretük”, számukra „a cél mindig szentesíti az eszközt”; gátlástalanok és alattomosak, „titokban harcolnak”, többségük azonban nem antiszociális, nem hágják át az alapvető társadalmi normákat;⁶²
- ragadozó agresszív (*predatory aggressive*) személyiségek: „pszichopátáknak is nevezik őket”, nincs lelkiismeretük, képtelenek az empátiára; többségük narcisztikus, „felsőbbrendű teremtményeknek látják magukat”, akik az alacsonyabb rendű személyeket prédának tekintik; a „legvérmesebb manipulátorok vagy átverő művészek”, akik „mások kizsákmányolásából és kihasználásából élnek”.⁶³

Gyakran előfordul, hogy a különböző típusok keverednek; például a ragadozó agresszív, szociopata személyiségek sok esetben szadista és/vagy rejtett agresszív, manipulatív jellemvonásokat mutatnak, és a rejtett agresszív típusok is rendelkezhetnek antiszociális vonásokkal.⁶⁴

Sigmund Freud az agresszió fogalmát a ma szokásosnál jóval szélesebb értelemben használja és (késői írásaiban) az úgynevezett *halálöszton* megnyilvánulásaként fogja fel. Feltételezése szerint az emberi ösztönöknek két alapvető fajtája van: a legtágabb értelemben vett erotikus ösztönök (vagy életösztonök) és a halálösztonök, amelyek az élő organizmust őseredeti, anorganikus állapotba akarják visszavinni. A halálösztonök „célja a rombolás, a destrukció megnyilvánulása, az agresszió”.⁶⁵

⁵⁶ Simon (2009) 47.

⁵⁷ Vö.: Simon (2009) 59–74.; Simon (2020) 132–133.

⁵⁸ Simon (2009) 60.

⁵⁹ Simon (2009) 61.

⁶⁰ Simon (2020) 132.

⁶¹ Simon (2009) 62.

⁶² Simon (2009) 65–69., 72–74.

⁶³ Simon (2009) 62–63.

⁶⁴ Simon (2009) 64.; Simon (2020) 133.

⁶⁵ Bakóczy (1984) 358.

A gyermekek fejlődéséhez, az önérvényesítéshez elengedhetetlen bizonyos mértékű agresszivitás, azonban a szülőknek és nevelőknek meg kell találni a megfelelő arányt az agresszív cselekedetek tiltása és elfogadása között. Amennyiben ez az arány nem megfelelő, úgy ez később visszaüthet, és az egyén a környezete, a többi ember ellen fordulhat. A gyermekkorban elfojtott agresszió pedig megtelepedhet az egyénben, az évek múlásával egyre gyűlhet, és felnőttkorban bármikor a felszínre törhet indulat, erőszak vagy akár élet elleni bűncselekmény elkövetésének formájában.⁶⁶ A személyiségfejlődés korai szakaszában elszenvedett sérülések egyik következménye az, hogy a megfelelő énkép kialakítása és ezzel összefüggésben a reális önértékelés és önfogadás komoly problémát okoz a potenciális elkövető számára, ami mind az önkontroll (viselkedési kontroll), mind a környezethez való alkalmazkodás diszfunkcionalitásában jelentkezhet.⁶⁷ A fentieket úgy foglalhatjuk össze, hogy a kriminális személyiségzavar vagy a kriminális veszélyeztetettség közös sajátosságai a *személyiség általános éretlensége*, illetve diszfunkcionalitása (a személyiségfejlődés elakadása, a személyiség sérülése következtében) és a nagy intenzitású *agresszív telítettség*, valamint annak társadalmilag elfogadhatatlan levezetése. Mindezekhez társul a korábban már említett *morális defektus*, azaz a viselkedést szabályozó erkölcsi normák hiánya vagy súlyos torzulása, az úgynevezett *szuperego-deficit*.⁶⁸

Az erőszakos bűncselekményhez vezető agressziót kiváltó tényezők

Tettesi depresszió, kiterjesztett öngyilkosság

„Kivételes esetekben és bizonyos sajátos élethelyzetekben a *depresszió* is a végletes agresszió kiváltódását idézheti elő.”⁶⁹ A depressziós elkövető agresszióját nem képes kontrollálni és közvetlenül vagy közvetve önmaga ellen fordítja. Az adott élethelyzet valós vagy vélt kilátástalansága első esetben *öngyilkosságot* eredményez, második esetben viszont az öngyilkossági szándék egy másik, rendszerint az elkövetővel szoros életközösségben lévő személy (például nevelt vagy gondozott gyermek, élettárs stb.) meggyilkolásához vezet el. Ebben az esetben úgynevezett *kiterjesztett öngyilkosságról* beszélünk. Napjaink kutatási eredményei alátámasztják, hogy a kiterjesztett öngyilkosságok hátterében minden esetben súlyos mentális problémák állnak, leggyakrabban a depresszió.⁷⁰

⁶⁶ Ozsváth (1986) 12.

⁶⁷ Ekert (2014) 19–20.; Fogarasi (1996) 38–39.

⁶⁸ Popper (1984) 461–462., 470–496.; Fogarasi (1996) 40.

⁶⁹ Bakóczy (1984) 379.

⁷⁰ Bolyky (2015) 59., 74

A szakirodalom szerint a kiterjesztett öngyilkosságok típusai a partner, a gyermekek, a család, valamint családon kívüli személy (rokon, kívülálló) sérelmére elkövetett emberölés, és az ezután elkövetett öngyilkosság.⁷¹ A szakirodalom alapján a gyermekek megölése adja a második leggyakoribb fajtáját a kiterjesztett öngyilkosságnak.⁷² Ennek a jelenségnek szomorú aktualitását adják a bevezetőben említett győri és tatabányai gyermekgyilkosságok.

„Pszichodinamikai szempontból a gyilkosság és az öngyilkosság rokon jelenség”,⁷³ ezt a pszichoanalízis fogalmi körében úgy is kifejezhetjük, hogy „senki sem öli meg magát, akinek nincs szándéka arra, hogy valaki mást öljön meg”.⁷⁴ A kiterjesztett öngyilkosságok jogi szempontból az emberölésekhez sorolandók, „pszichiátriai szempontból azonban a választ a cselekmény motívuma alapján differenciálnunk kell”,⁷⁵ ugyanis egyes cselekmények során „az elkövető tudatában önmaga a sértettekkel egy egységben jelenik meg”, ami „az öngyilkossághoz áll közelebb”.⁷⁶

Sokszor előfordul az az eset is, amikor az elkövető a gyilkosságot nem előre megfontolt szándékból, hanem hirtelen felindulásból követi el, és amikor nem tudja feldolgozni a történetet, az elkövetett gyilkosság után saját magával is végez.

Neurózis, neurotikus elkövető

A következőkben a szorongás és az érzelmi feszültség feldolgozása szempontjából megjelenő pszichés zavarok két nagy csoportjára szeretnénk röviden kitérni: a *neurózisokra* és a *személyiségzavarok* kriminálpszichológiai szempontból egyik legfontosabb aspektusára, a pszichopátiára.⁷⁷

A modern diagnosztikai, illetve pszichiátriai osztályozási rendszerek (BNO, DSM) a „neurózis” terminust önállóan nem használják. „A neurózis fogalma ezekben a diagnosztikai rendszerekben önálló alkategóriákra bomlott fel”,⁷⁸ ilyen alkategóriák például a szorongásos zavarok⁷⁹ (ezen belül generalizált szorongásos zavar, pánikzavar, kényszeres zavar stb.), a hangulatzavarok, a szomatoform zavarok stb. A „neurózis” kifejezésnek azonban heurisztikus értéke van, mert „alkalmas arra, hogy átfogó értelmezési kerete legyen mindannak a közösnek, ami a lelki zavarok sokfélesége mögött feltalálható”.⁸⁰

⁷¹ Bolyky (2015) 68–69.

⁷² Bolyky (2015) 68–69.

⁷³ Ozsváth (1986) 17.

⁷⁴ Münnich (2013) 138.

⁷⁵ Bolyky (2015) 74.

⁷⁶ Bolyky (2015) 74.

⁷⁷ Vö.: Ácsné (1996) 68.

⁷⁸ Tringer (2001) 208.

⁷⁹ A legtöbb, korábban neurózisként meghatározott mentális zavart jelenleg a szorongásos zavarok közé sorolják. Forrás: <https://dictionary.apa.org/neurosis> (2020. 02. 20.)

⁸⁰ Tringer (2001) 209.

Magát a neurózis fogalmát a következők szerint definiálhatjuk: „A külvilággal való súlyos összeütközésből származó, testi és lelki zavarokban megnyilvánuló, anatómiailag ki nem mutatható”⁸¹ állapot, amely a magatartás, az élménymód és a vegetatív idegrendszer tartós, többnyire progresszív zavarával jár.⁸² A neurotikus személyiség tipikus jellemzői a szorongás, a negatív élménymód, a túlzott érzékenység, az érzelmi labilitás és zűrzavar.⁸³ A neurotikus és a személyiség- vagy karakterzavaros személyiség között a fő különbség az, hogy „a neurotikusok túl sok lelkiismerettől szenvednek”, ezért sok esetben félnek kielégíteni egyes szükségleteiket, mivel „túlzott büntudat vagy szégyenérzet fogja el őket, ha így tesznek”.⁸⁴ „Ezzel szemben a karakterzavaros személyiségekből hiányzik az önkorlátozás, amikor elsődleges ösztöneik kielégítéséről van szó”, mivel „ők azok a fajta emberek, akikben túl kevés a lelkiismeret”.⁸⁵

A neurotikus és a karakterzavaros, például pszichopata személyiség a pszichoanalízis szerint alapvetően a szocializációs folyamatban, a személyiségfejlődésben különbözik egymástól. Ez azt jelenti, hogy a neurotikus személyiség rendelkezik egy fejlett felettes énnel (ezáltal személyiségébe építette a társadalmi tiltásokat), miközben a karakterzavaros személyiség nincs birtokában a felettes énjének, vagy annak működése erősen korlátozott. Ezt úgy is megfogalmazhatjuk, hogy „ha valaki a saját sorsát keseríti, valószínűleg neurotikus, ha pedig másokét, akkor valószínűleg karakterzavaros”.⁸⁶ A neurotikus személyiségről (és ezáltal egy neurotikus elkövetőről) általánosságban elmondható, hogy fizikai, lelki vagy mentális terhelés hatására ingerlékennyé válik. Ekkor kap szerepet felettes énje, amely kontrollálja a cselekedeteit. Pszichopata személyiségek és elkövetők esetében ez nem mondható el, indulataikat nem képesek kordában tartani.⁸⁷

Létezik azonban olyan bűnöző típus, amelynél „az alapp probléma a túl erősen fejlett »felettes én«, ami az ösztönkielést túlzott mértékben korlátozza”. Ez az állandó, felfokozott büntudati szorongás bűncselekményhez vezethet (például kényszeres lopáshoz vagy „az ilyen gyerekből biztosan bűnöző lesz” szülői jóslatot beteljesítő „első bűncselekményhez” stb.), és kialakulhat a „jogos vezeklés” utáni megkönnyebbülés és bünisztelés mechanizmusa.⁸⁸ Freud szavaival kifejezve „a neurózis a bensőben megérlelt bűnözés, a bűnözés pedig a külvilágban megjelenő neurózis”.⁸⁹

„A legtöbb neurotikus állapot hátterében a szülőkhöz fűződő tisztázatlan, ellentétes, nem is mindig tudatos érzelmi viszony tárható fel.”⁹⁰ A neurotikus személyiség jellemzője az, hogy a kezdeti, az ösztönfejlődés korai fázisában keletkezett konfliktusoktól, érzelmi zavaroktól nem tud elvonatkoztatni, ezeket nem képes korrigálni.

⁸¹ Forrás: <http://idegen-szavak.hu/neur%C3%B3zis> (2020. 01. 14.)

⁸² Tringer (2001) 214.

⁸³ Pertorini–Horváth (1972) 132.; Simon (2009) 47.; Tringer (2001) 215.

⁸⁴ Simon (2009) 48.

⁸⁵ Simon (2009) 48.

⁸⁶ Simon (2009) 50.

⁸⁷ Ozsváth (1986) 18.

⁸⁸ Ácsné (1996) 70.

⁸⁹ idézi: Merényi (2012) 322.

⁹⁰ Ozsváth (1986) 19.

Ezek az elfojtott konfliktusok – a személy tudta és akarata nélkül – minden új helyzetben és kapcsolatban visszatérnek, és belső (szorongásos, agresszív, önérzeti stb.) feszültséget eredményeznek, amelyeket az egyén változatos énvédő, feszültségoldó mechanizmusokkal (például áttétellel vagy projekcióval) igyekszik feloldani.⁹¹ Ennek egyik következménye, hogy „a neurotikus állapotot sem akarattal, sem jóindulatú tanácsokkal nem lehet megszüntetni”, mert elsődleges oka nem maga a konfliktus, hanem annak elutasítása, a konfliktushelyzet elől történő menekülés: „a neurotikus szökevény az élet küzdőterén”.⁹²

Antiszociális személyiségzavar, pszichopata személyiség

A személyiségzavar „a belső élmények és a viselkedés olyan átfogó, tartós és rugalmatlan mintája, amely jelentősen eltér az egyént körülvevő kultúra elvárásaitól”.⁹³ Mindez számos konfliktushoz vezet a személyiség és környezete között, miközben a személyiségzavarban szenvedő személyeknek a legtöbb esetben nincs tudomásuk pszichés problémáikról. A személyiségzavarok „lényegében normál személyiségvonások szélsőséges megnyilvánulásai”,⁹⁴ amelyek következtében a személyiség vagy egészében, vagy egyes részeiben, azok minősége és kifejeződése terén az adott társadalmi normától és kulturális közegtől eltérő, deviáns vonásokat mutat.⁹⁵ A személyiségzavar kriminálpszichológiai jelentőségét mutatja, hogy a kriminális cselekmények elkövetői között 70%-ban fordulnak elő személyiségzavaros emberek.⁹⁶

A személyiségzavart korábban a pszichózis és a neurózis közötti mentális állapotként írták le, *pszichopátia* néven összefoglalva „a neurózisnál súlyosabb, de a pszichózis fokát el nem érő mentális zavarokat”, amelyeknek „sem egységes meghatározása, sem osztályozása nincs”.⁹⁷ A pszichiátriában hivatalosan 1980-ig használták a *pszichopátia* és az ebből származtatott *pszichopata* terminust.⁹⁸ Az Amerikai Pszichiátriai Társaság által 1980-ban kiadott DSM-III kézikönyvben (és ennek újabb kiadásában) helyette az *antiszociális személyiségzavar* kifejezést vezették be, amelynek „jelentése jobbra azonos *kellett volna*, hogy legyen a »pszichopata« vagy »szociopata« terminusokéval”.⁹⁹ Azonban a két fogalom, az átfedések ellenére, nem teljesen azonos jelentésű. Általánosan elmondható, hogy bár az antiszociális jellemzők a profil részét alkotják, önmagukban nem elegendők a pszichopátia diagnosztizálásához; a pszichopata „szükségképpen antiszociális személyiség, de ez megfordítva nem feltétlenül igaz”.¹⁰⁰

⁹¹ Vö.: Ácsné (1996) 68–69.

⁹² Ozsváth (1986) 20.

⁹³ Comer (2005) 547.

⁹⁴ Tringer (2001) 354.

⁹⁵ Ácsné (1996) 70.; Budavári (2001) 475.

⁹⁶ Budavári (2001) 475.

⁹⁷ Ozsváth (2011) 309.

⁹⁸ Veress (2019)

⁹⁹ Hare (2004) 41.

¹⁰⁰ Englebert (2019) 885.

Az „antiszociális” jelző a köznyelvben is gyakran előfordul. Azokat az embereket szokták így nevezni, akik kerülik a társasági életet, visszahúzódnak, gátlásosak. „Szakszerűen azonban ezt az embertípust *aszociálisnak* kellene nevezni”, az „antiszociális” (vagy „szociopata”¹⁰¹) elnevezést fenntartva azoknak, akik szembefordulnak a társadalmi normákkal, áthágják vagy megszegik a társadalmi együttélés szabályait, és így szociális beilleszkedési zavarokkal küzdenek.¹⁰² Ezzel összhangban az „antiszociális személyiségzavar” elsősorban bűnelkövető és antiszociális magatartásformák együttesére utal, a „pszichopátia” terminus viszont csak szűkebb értelemben jelent antiszociális személyiségzavarokat.¹⁰³ Ha kritériumként a bűnelkövető magatartást emeljük ki, az antiszociális személyiségzavarban szenvedőknek csak egy része tekinthető pszichopátának. „A legtöbb bűnöző nem pszichopata”,¹⁰⁴ ahogy például a korábban említett féktelen agresszív személyiségtípusok is különböznek a ragadozó agresszív típusoktól. A személyiségzavar általános fogalma pedig még ennél is tágabb, mivel „olyan csoportokat is magában foglal, amelyek korábban a neurózisok, ill. a szkizofréniák közé tartoztak”.¹⁰⁵ Tovább árnyalja a képet, hogy „sokan azok közül, akik a törvény árnyékos oldalán ténykednek, és elkerülik a börtönt, *valóban* pszichopáták”.¹⁰⁶ Mindez azt támasztja alá, hogy célszerű lenne a pszichopátia két kategóriájának, a „potenciális” és a „manifeszt” pszichopatiának a megkülönböztetése, amellyel „szétválaszthatjuk a kóros reagálási készség potenciális adottságát magától a manifeszt magatartási zavarban megnyilvánuló formától”.¹⁰⁷ Itt jegyezzük meg, hogy a pszichopatiának további altípusait is megkülönböztethetjük. Például beszélhetünk *elsődleges és másodlagos pszichopatákról*, akik elsősorban a rájuk jellemző érzelmi zavar eredete, valamint a viselkedés motivációja tekintetében térnek el egymástól. Az elsődleges pszichopáták esetében „az affektív deficit (a lelkifurdalás hiánya) már korán megmutatkozik és öröklött jellegzetesség”, míg a másodlagos pszichopátia kialakulása elsősorban környezeti tényezőkre, „a nehéz életkörülményekkel való megküzdés” miatt kialakult karakterneurózisra vezethető vissza. Az utóbbi típusok bár „eredetileg rendelkeznek az empátia és a másokhoz való kötődés képességével”, de a súlyos gyerekkori traumák hatására kikapcsolták, „deaktiválták” az érzéseiket.¹⁰⁸ Elméleti és empirikus megfontolások alapján a két típust legjobban a *szorongás* szintje alapján lehet elkülöníteni egymástól.¹⁰⁹

A tömegmédiából különösen jól ismertek azok az élet elleni bűncselekmények, ismételt nemi erőszakok, valamint sorozatgyilkosságok, amelyeknek az elkövetőinél pszichopatiát és/vagy antiszociális személyiségzavart diagnosztizáltak. A pszichopata elkövetők esetében a felismerésük a legnehezebb feladat, tekintve, hogy ezek a személyek külső

¹⁰¹ Tringer (2001) 354.

¹⁰² Veress (2019)

¹⁰³ Hare (2004) 41.; Tringer (2001) 197–198.

¹⁰⁴ Hare (2004) 41.

¹⁰⁵ Tringer (2001) 354–355.

¹⁰⁶ Hare (2004) 41.

¹⁰⁷ Magyar (1986) 135.

¹⁰⁸ Szabó et al. (2016) 52–54.

¹⁰⁹ Szabó et al. (2016) 57.

szemlélként teljes mértékben átlagosnak mondhatók. Fontos ismertetőjelük, hogy cselekedeteiket a „hideg, számító” racionális gondolkodás vezérli, realitásérzékük tökéletesen működik. Ez a tény gyakran okoz fejtörést a hatóságoknak, hiszen egy pszichopata elkövető teljes mértékben tisztában van azzal, hogy mit követ el, így komoly döntés elé állítja a szakértőket, hogy kezelése a mentálhigiénés szakemberek vagy a büntetés-végrehajtási intézetek feladata-e. Hervey M. Cleckley 16 kritériuma ennek az eldöntésére nem bizonyult megfelelőnek, ezért Robert D. Hare 1980-ban kidolgozta az úgynevezett Psychopathy Checklist (PCL) 22 kritériumból álló rendszerét, majd ennek továbbfejlesztéseként a PCL–Revised (PCL–R) 20, illetve a Psychopathy Checklist Screening Version (PCL: SV) 12 kritériumát a pszichopata személyiség jellemzőinek kimutatására. Mindezek alapján a kutatók levonták azt a következtetést, hogy „az antiszociális személyiségzavar jellemzői a pszichopátiának csak egy részét fedik le”.¹¹⁰

A fenti megállapítás szemléltetésére érdemes összevetnünk az antiszociális személyiségzavar és a pszichopátia néhány tipikus jellemzőjét:

*Az antiszociális személyiségzavar főbb jellemzői:*¹¹¹

1. a szociális felelősség semmibevétele és a közömbösség mások érzéseivel szemben; ez szélsőséges esetben a másik ember gátlástalan kihasználásához vezethet pusztán anyagi előnyökért, nyereségvágyból;
2. a személy magatartása és a társadalmi normák közötti eltérés gyakran jelentős; ez szélsőséges esetben csaláshoz, bűnelkövetéshez vezethet;
3. a magatartásra jellemző a rossz kudarc-tűrés, az alacsony ingerlékenységi küszöb, az agresszivitás és az impulzivitás;
4. a beteg belső világa érzelemmentes, képtelen a bűnösségérzésre és/vagy beleérzésre, és nem képes tanulni a számára kudarcot jelentő tapasztalatokból.

*A pszichopátia tipikus jellemzői a PCL–R 20, illetve a PCL: SV 12 kritériuma alapján.*¹¹² A kritériumokat a könnyebb összehasonlítás érdekében az antiszociális személyiségzavar fenti jellemzői szerint csoportosítottuk:

1. felelőtlenység másokkal szemben (*irresponsibility*); érzéketlenség és/vagy az empátia hiánya (*callous and/or lack of empathy*); élősködő életvitel (*parasitic lifestyle*);
2. korai viselkedési problémák (*early behavior problems*); fiatalkori bűnözés (*juvenile delinquency*); visszaesés, a feltételes szabadlábra helyezés visszavonása (*revocation of conditional release*); serdülőkori antiszociális magatartás (*adolescent antisocial behavior*); felnőttkori antiszociális magatartás (*adult antisocial behavior*); kriminális/bűnözői sokszínűség (*criminal versatility*);
3. gyenge viselkedési kontroll (*poor behavioral control*); ingerekre való igény és/vagy unalomra való hajlam (*need for stimulation and/or proneness to boredom*); lobbánékonyság, impulzivitás (*impulsivity*);

¹¹⁰ Hare (2004) 15–22.; Körmendi–Szklenárik (2013) 29–33.; Ekert (2014) 25.

¹¹¹ Nyirkos (2005); Budavári (2001) 480.

¹¹² Hart–Cox–Hare (2003) 9., 22–30.; Forrás: https://psychology.wikia.org/wiki/Hare_Psychopathy_Checklist (2020. 01. 20.); Forrás: https://hu.wikipedia.org/wiki/Hare_psychopathy_checklist (2020. 01. 20.)

4. sekélyes érzelmek; a valódi érzelmek rövidek és öncélúak (*shallow affect*); a bűntudat és a megbánás hiánya (*lack of remorse or guilt*); a saját tettekért való felelősségvállalás hiánya (*failure to accept responsibility for own actions*).

Emeljük ki, hogy a pszichopátia egyes PCL–R, illetve PCL: SV kritériumai túlmutatnak az antiszociális személyiségzavar fent felsorolt jellemzőin:

- bőbeszédűség, rábeszélőképeség és/vagy felületesség, felszínes báj (*glibness and/or superficial charm*);
- nagyozolás; felsőbbrendűségi érzés (*grandiose sense of self-worth*);
- álnokság (*deceitful*);
- megrögzött, beteges hazudozás (*pathological lying*);
- fortélyosság, ravaszság és/vagy manipuláció (*cunning and/or manipulative*);
- reális, hosszú távú célok hiánya (*lack of realistic long-term goals*);
- promiskuitás, válogatás nélküli szexuális partnerek (*promiscuous sexual behavior*);
- sok, rövid házastársi kapcsolat (*many short-term marital relationships*).

A fenti személyiségjegyekkel rendelkező rejtett, de az általuk viselt álarc mögül időről időre felszínre jutó, *kíméletlen agresszivitással* rendelkező antiszociális személyeket rendkívül szemléletesen és találóan jellemzi a George Simon és mások által használt *ragadozó* metafora.

Következtetések

Az erőszakos bűncselekmények elkövetésében álláspontunk szerint az esetek többségében a bűncselekményt kiváltó akut pszichés feszültségeket és stresszhelyzeteket, valamint a bűncselekmények motivációját, és a bűnözők személyiségének tulajdonságait érdemes vizsgálni, különös tekintettel a személyiség fejlődésének folyamatára. A mélyebb társadalmi okok és összefüggések átfogó magyarázata is szükséges lehet, azonban jóval kisebb hangsúllyal. Az erőszakos bűncselekmények, és ezen belül különösen az emberölések kapcsán kiemelten fontos egy olyan értelmezési keret választása, amelyben lehetséges a cselekmény és a cselekményhez vezető okok értelmezése. Ebben a keretben vizsgálhatók – egyebek közt – a szükségletek kielégítésének sikertelensége vagy akadályozása által szült frusztráció és agresszivitás, a neurotikus, személyiség- vagy karakterzavaros stb. és a „normális” bűnöző személyiség deviáns, antiszociális viselkedést eredményező tulajdonságai. Súlyos, életellenes cselekmények esetén pedig különösen fontos a pszichopatiára és/vagy antiszociális személyiségzavarra vonatkozó bűnözői, kriminálpszichológiai elméletek megállapításainak ismerete és figyelembevétele.

IRODALOMJEGYZÉK

- Ács Jánosné (1996): Pszichés betegségek, személyiségzavarok. In Kis Géza szerk.: *Pszichológiai szakismeretek*. Budapest, Rejtjel Kiadó. 61–78.
- Andorka Rudolf (1994): Deviáns viselkedések Magyarországon – általános értelmezési keret az elidegenedés és az anómia fogalmak segítségével. In Münnich Iván – Moksony Ferenc szerk.: *Devianciák Magyarországon*. Budapest, Közélet Kiadó. 32–75.
- Andorka Rudolf (2006): *Bevezetés a szociológiába*. Budapest, Osiris Kiadó. [elektronikus kiadás] Budapest, Digitális Tankönyvtár. Forrás: www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_bevetesz_a_szociologiaba/adatok.html (2020. 01. 14.)
- Bakóczi Antal (1984): *Az emberölés*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- Bódi Ferenc – Farkas Jenő – Horváth Zsuzsanna (2014): Az anómia mint a válság fokmérője (első kísérlet) Társadalmi Kapacitás – a komplex válság jelensége Magyarországon. In Szabó Gabriella – Zágonyi Béla szerk.: *A. Gergely András: Struktúrafordulók. Üdvözlökötlet Róbert Péter 60. születésnapjára*. Budapest, MTA TKPTI. 73–98.
- Bolyky Orsolya (2015): A kiterjesztett öngyilkosságok kriminológiai háttere. *Kriminológiai Tanulmányok*, 52. évf. 59–76.
- Buda Béla (1985): *Az empátia – a beleélés lélektana*. Budapest, Gondolat Kiadó.
- Budavári Ágota (2001): Személyiségzavarok. In Füredi János – Németh Attila – Tariska Péter szerk.: *A pszichiátria magyar kézikönyve*. Budapest, Medicina Kiadó. 475–488.
- Clinard, Marshall B. – Meier, Robert F. (2008): *Sociology of Deviant Behavior*. Belmont, CA., Thomson/Wadsworth.
- Comer, Ronald J. (2005): *A lélek betegségei. Pszichopatológia*. Budapest, Osiris Kiadó.
- Csondorné Schüller Gabriella (1996): A kriminálpszichológia tárgya és helye a tudományok rendszerében. In Kis Géza szerk.: *Pszichológiai szakismeretek*. Budapest, Rejtjel Kiadó. 7–14.
- Ekert Anna Zsófia (2014): *Az élet elleni támadások kriminológiai és kriminálpszichológiai aspektusai*. Szakdolgozat. Miskolc, Miskolci Egyetem Büntetőjogi és Kriminológiai Intézeti Tanszék.
- Englebert, Jérôme (2019): The Psychopathology of Psychopaths. In Stanghellini, Giovanni – Broome, Matthew – Raballo, Andrea – Fernandez, Anthony Vincent – Fusar-Poli, Paolo – Rosfort, René eds.: *The Oxford Handbook of Phenomenological Psychopathology*. Oxford, Oxford University Press, 882–895. DOI: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780198803157.013.83>
- Fogarasi Mihály (1996): A személyiség éretlensége és a morális viselkedés szabályozási zavarai. In Kis Géza szerk.: *Pszichológiai szakismeretek*. Budapest, Rejtjel Kiadó. 37–47.
- Fromm, Erich (2001): *A rombolás anatómiája*. Budapest, Háttér Kiadó (Lélek kontroll).
- Giddens, Anthony (2003): *Szociológia*. Budapest, Osiris Kiadó.
- Gönczöl Katalin (1991): *Bűnös szegények*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó (Fehéren feketén.) [elektronikus változat] E-archívum – Gönczöl Katalin. Budapest, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. Forrás: www.fszek.hu/szociologia/szszda/gonczol_bunos.pdf (2020. 01. 14.)
- Habony János (1986): *A beilleszkedés és a bűnözés*. Budapest, Zrínyi Katonai Kiadó.
- Hare, Robert D. (2004): *Kímélet nélkül. A köztünk élő pszichopáták sokkoló világa*. Budapest, Háttér Kiadó (Lélek kontroll).
- Hart, Steven D. – Cox, David N. – Hare, Robert D. (2003): *Hare Psychopathy Checklist. Screening Version (PCL: SV)*. North Tonawanda, NY – Toronto, MHS. DOI: <https://doi.org/10.1037/t04991-000>
- Horváth Tibor – Lévai Miklós szerk. (1990): *Kriminológiai szakirodalom-gyűjtemény. (Válogatás a magyar kriminológiai irodalomból.) I–II. kötet*. Budapest, Tankönyvkiadó.
- Kis Géza (1996): Az antiszociális személyiségfejlődés folyamata. In Kis Géza szerk.: *Pszichológiai szakismeretek*. Budapest, Rejtjel Kiadó. 21–36.
- Kis Géza szerk. (1996): *Pszichológiai szakismeretek. Főiskolai jegyzet a Rendőrtisztviselői Főiskola hallgatói számára*. Budapest, Rejtjel Kiadó.
- Kósa Éva (2001): A szociális fejlődés alapkérdései. In Oláh Attila – Bugán Antal szerk.: *Fejezetek a pszichológia alapterületeiből*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó. 259–326.

- Körömdi Attila – Szklenárik Péter (2013): A pszichopátia elméletei. *Alkalmazott Pszichológia*, 13. évf. 3. sz. 29–55.
- Magyar István (1986): A személyiségzavar (pszichopátia) kriminológiai vonatkozásai és büntetőjogi értékelése. In Huszár Ilona szerk.: *Igazságügyi eleméortan*. Budapest, Medicina Kiadó. 130–151.
- Merényi Kálmán (2012): Társadalmi beilleszkedési zavarok napjainkban Magyarországon. In Juhász Zsuzsanna – Nagy Ferenc – Fantoly Zsanett szerk.: *Ünnepi kötet Dr. Cséka Ervin professzor 90. születésnapjára*. Szeged, SZEK Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó. 321–330.
- Merton, Robert K. (1968): *Social Theory and Social Structure*. New York, The Free Press.
- Münnich Iván (2013): Az emberölést elkövetett személy lélektanáról. In Vókó György szerk.: *Kriminológiai Tanulmányok 50*. [jubileumi kötet] Budapest, Országos Kriminológiai Intézet. 135–174.
- Nyirkos Péter (2005): Antiszociális személyiségzavar. In *Tényeken Alapuló Orvostudomány Módszertani Ajánlások*. Budapest, Melania Kiadói Kft. Forrás: www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/tenyeken-alapulo/ch14s40.html (2020. 01. 14.)
- Ozsváth Károly (1986): A neurózis, a pszichopátia és a bűnözés kapcsolatai. In Polt Péter szerk.: *A neurózis, a pszichopátia és a bűnözés kapcsolatai. A gondatlan bűnözés kriminálszociológiai problémái*. Budapest, Magyar Kriminológiai Társaság. 6–24.
- Ozsváth Károly szerk. (2011): *Pszichiátriai lexikon*. Budapest, Oriold és Társai Kiadó.
- Pertorini Rezső – Horváth Szabolcs (1972): *Személyiségzavarok*. Budapest, Medicina Kiadó.
- Popper Péter (1984): Kriminálpszichológia. In Lénárd Ferenc szerk.: *Alkalmazott pszichológia*. Budapest, Gondolat Kiadó. 453–498.
- Ranschburg Jenő (1987): *Félelem, harag, agresszió*. Budapest, Tankönyvkiadó.
- Rácz József (1989): *Ifjúsági szubkultúrák és fiatalkori „devianciák”*. Budapest, Magyar Pszichiátriai Társaság.
- Róka László (2011): *Kriminálpszichológia*. Pszichológiai Szakkör diái. Forrás: www.budai-rfg.sulinet.hu/joomla/cms/images/cikkek/pszichologia/7kriminalpszichologia.pdf (2020. 01. 14.)
- Rosta Andrea (2006): *Fiatalkori bűnözés és bűnmegelőzés*. Doktori értekezés. Miskolc, Miskolci Egyetem Állam és Jogtudományi Kar, Büntetőjogi és Kriminológiai Tanszék.
- Rózsa János – Münnich Iván (1990): Erőszakos bűnözés az elmúlt negyedszázadban. In Horváth Tibor – Lévai Miklós szerk.: *Kriminológiai szakirodalom-gyűjtemény. (Válogatás a magyar kriminológiai irodalomból.) I–II. kötet*. Budapest, Tankönyvkiadó. II. kötet, 20–35.
- Seeman, Melvin (1991): Alienation and Anomie. In Robinson, John P. – Shaver, Phillip R. – Wrightsman, Lawrence S. (eds.) *Measures of Personality and Social Psychological Attitudes*. San Diego, California, Academic Press. 290–371. DOI: <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-590241-0.50011-3>
- Simon, George (2009): *Báránybőrben. A nyílt agressziótól a manipulációig*. Budapest, Háttér Kiadó.
- Simon, George K. (2020): Dealing with Manipulative People. In Shoja, Mohammadali M. et al. (eds.) *2020: A Guide to the Scientific Career. Virtues, Communication, Research, and Academic Writing*. Hoboken, NJ, John Wiley & Sons. 123–138. DOI: <https://doi.org/10.1002/9781118907283.ch16>
- Szabó Edina – Galambos Attila – Szabó Judit – Kökönyei Gyöngyi (2016): A pszichopátiás személyiségzavar altípusai: elsődleges és másodlagos változat. *Alkalmazott Pszichológia*, 16. évf. 4. sz. 49–70. DOI: <https://doi.org/10.17627/ALKPSZICH.2016.4.49>
- Szabó Henrik (é. n.): Az erőszakos bűnözés. Forrás: <http://bunmegelozes.uw.hu/eroszakos.pdf> (2020. 01. 14.)
- Urbán Róbert (2004): Érzelmek. In N. Kollár Katalin – Szabó Éva szerk.: *Pszichológia pedagógusoknak*. Budapest, Osiris Kiadó. 95–118.
- Tringer László (2001): *A pszichiátria tankönyve*. Budapest, Semmelweis Kiadó.
- Veress Dóra (2019): Pszichopata, szociopata, antiszociális személyiségzavar. Forrás: www.webbeteg.hu/cikkek/psziches/11642/antiszocialis-szemelyisegzavar (2020. 02. 20.)
- Virág György – Vág András (1990): Elméletek a bűnöző személyiségről. In Horváth Tibor – Lévai Miklós szerk.: *Kriminológiai szakirodalom-gyűjtemény. (Válogatás a magyar kriminológiai irodalomból.) I–II. kötet*. Budapest, Tankönyvkiadó. I. kötet, 312–327.

Internetes források

<http://idegen-szavak.hu/krimin%C3%A1lpszichol%C3%B3gia> (2020. 01. 14.)
<http://idegen-szavak.hu/deviancia> (2020. 01. 14.)
https://en.wikipedia.org/wiki/Robert_K._Merton#Theory_of_deviance (2020. 01. 14.)
https://en.wikipedia.org/wiki/Social_alienation (2020. 01. 14.)
<https://dictionary.apa.org/character-disorder> (2020. 02. 20.)
<https://dictionary.apa.org/neurosis> (2020. 02. 20.)
<http://idegen-szavak.hu/neur%C3%B3zis> (2020. 01. 14.)
www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/tenyeken-alapulo/ch14s40.html (2020. 01. 14.)
https://psychology.wikia.org/wiki/Hare_Psychopathy_Checklist (2020. 01. 20.)
https://hu.wikipedia.org/wiki/Hare_psychopathy_checklist (2020. 01. 20.)

ABSTRACT

Criminal Psychological Approach to Antisocial Behavior Leading to Violent Crime

Zoltán BODA – László PAPP

As a result of the notorious child homicides in Győr (2019) and Tatabánya (2020), which cases are also well known from the media, we decided to deal with the following question: what reasons could lie behind the antisocial and deviant behavior that, in extreme cases, could lead to homicide? We studied the criminal psychology of such behavior and also investigated some other psychology-related questions. As a result of our study, we concluded that the common characteristic of criminal personality disorder and criminal endangerment is the general immaturity of personality (as a result of the obstruction of personality development and personality impairment) and the highly intensive aggressive behavior, which finds no outlet being rejected by society. On top of these comes the moral defect of the perpetrator expressed by the lack or severe distortion of moral rules governing his or her behavior.

Keywords: *antisocial behavior, deviance, violence, neurosis, psychopathy*

A konspiráció szempontjainak megjelenése az állambiztonság kapcsolati forrásból származó információgyűjtésének területein

DOBÁK Imre¹ – MEZEI József² – REGÉNYI Kund³

A tanulmány a hazai állambiztonsági főcsoportfőnökségi rendszer működésének időszakára visszatekintve, a humán kapcsolati forrásból származó információgyűjtés területét érintően a konspiráció gondolkörét és annak szabályzatokban történő megjelenését vizsgálja. Az állambiztonsági szervek titkos működésének részletesebb megismerése 1990 után vált lehetővé, többek között a tevékenységet szabályozó normák nyilvánossá válásával. A rendszerre jellemző „konspiráció” követelménye az írott szabályozókon keresztül az évtizedek alatt beépült a mindennapi munkavégzésbe.

Kulcsszavak: konspiráció, állambiztonság, nemzetbiztonság, hírszerzés

Bevezető

A titkosszolgálatok⁴ tevékenységének – mint elnevezésében is megjelenik – talán legfontosabb sajátossága a titkossághoz kapcsolódik. A történelemben visszatekintve a titkosan működő szolgálatok céljai, erői, eszközei és képességei mindig is rejtve maradtak a nyilvánosság elől. Mindezek nyilvánosságra kerülése, a titkosság esetleges sérülése ugyanis a titkosszolgálatok alapvető funkcióinak végrehajtását akadályozhatja, és képességeik „elértéktelenedése” mellett az állományukat is veszélyezteti.

¹ Dr. DOBÁK Imre, Nemzeti Közszerológiai Egyetem, egyetemi docens
Imre DOBÁK PhD, Associate Professor, University of Public Service
<https://orcid.org/0000-0002-9632-2914>, dobak.imre@uni-nke.hu

² MEZEI József, Nemzeti Közszerológiai Egyetem, egyetemi tanársegéd
József MEZEI, Assistant Lecturer, University of Public Service
<https://orcid.org/0000-0002-2625-6317>, mezei.jozsef@uni-nke.hu

³ Dr. REGÉNYI Kund, Nemzeti Közszerológiai Egyetem, egyetemi adjunktus
Kund REGÉNYI, PhD, Associate Professor, University of Public Service
<https://orcid.org/0000-0003-1833-9523>, regenyi.kund@uni-nke.hu

⁴ A „titkosszolgálat” kifejezést a tanulmány egyes részein annak általános, átfogó jellege miatt használjuk, az egyes időszakok tárgyalásánál az adott korszakra érvényes szóhasználatot alkalmazzuk (1990 előtt „állambiztonság”, az azt követő időszak esetében „nemzetbiztonság”).

Szinte kötelező elemként figyelhető meg a titkosszolgálatok működését végigkísérő konspiráció szükséglete, amely alapvetően a „titkosság” fenntartásának követelményét foglalja magában, összességében azonban ennél átfogóbb, hiszen a biztonsági szabályok komplex alkalmazásán túl kiterjed a „titkok megőrzésének, mások megtévesztésének”⁵ területeire is. A konspiráció mint „titkolózás”, „összeesküvés” „a titkosság fenntartása” évszázadokra visszatekintve is a titkos tevékenységek velejárója volt, amelynek jelentőségét a 20. században néhány, a hazai állambiztonsági szabályzatba foglalt megjelenése is alátámasztja.

Meghatározását tekintve az 1980-ban készült Állambiztonsági Értelmező Kéziszótár⁶ megfogalmazása szerint a konspiráció: „Összeesküvés. A titkosszolgálati szervek működésének rendszere és módszere tevékenységük titokban tartásához. Az eszközök és a módszerek hatásossága titkosságuktól függ.” Ellenpárjaként a dekonspiráció⁷ jelenik meg, amely akkori értelmezésében lényegében a titoksértő magatartás eredményeként bekövetkező lelepleződést jelentette. A „dekonspirálódás”⁸ szintén e kéziszótárban megtalálható magyarázata pedig még tovább bővíti a fogalom értelmezését, hiszen rávilágít arra, hogy a dekonspiráció oka nemcsak a konspirációs szabályok megsértése, hanem a gondatlanság, a szakszerűtlenség, az ésszerűtlen kockázat vállalása is lehetett.

A fogalom ennek alapján széles körű értelmezésre adott lehetőséget, amelynek a gyakorlati életben történő megvalósítása kapcsán a vonatkozó – ma már nyílt és kutatható – szabályzatok adhatnak iránymutatást.

A korszak állambiztonságának működését szinte teljes zártság jellemezte, így a tevékenységet szabályozó magasabb és alacsonyabb szintű normákból is általánosságban visszatükröződik a titkosság követelménye.

Tanulmányunk az állambiztonsági időszak humán kapcsolati forrásból származó információgyűjtésének területe vonatkozásában vizsgálja a konspirációs előírásokat, így a hálózatra/ügynökségre és az azokhoz köthető eszközökre (például konspirációs – „K” és találkozási – „T” lakások, nyilvántartások) fókuszál. Nem célunk a korabeli szabályzatok szövegszerű visszaadása és a konspiráció kérdéskörének 20. századi „titkosszolgálatok” működésére jellemző teljes áttekintése. Jelen tanulmányban az általunk fontosabbnak ítélt humán elemek felvetésére vállalkoztunk, tekintettel arra, hogy az emberi erőforrásból folytatott információgyűjtés – a korszak technikai fejlettségétől függetlenül – napjainkban is kiemelten fontos szerepet tölt be. Alkalmazásának szempontjai sajátos feltételeket, biztonsági szempontokat igényelnek, így a múlt gyakorlatának és dekonspirációs eseményeinek⁹ megismerése szakmatörténeti szempontból értékes lehet.

⁵ Révész (2004) 58.

⁶ Gergely (1980)

⁷ „[D]ekonspiráció (lat.): árulás, fecsegés vagy egyéb titoksértő magatartás következtében operatív értékű adat lelepleződése az ellenség előtt [...]” Gergely (1980)

⁸ „[D]ekonspirálódás (lat.): lelepleződés az ellenség vagy arra illetéktelen személy előtt. – Nemcsak a titkokra vonatkozó adat lelepleződését jelenti, hanem az arra utaló körülmény, tény stb. nyilvánosságra kerülését is. – Oka lehet: a konspirációs szabályok megsértése, a gondatlanság, a szakszerűtlenség, az ésszerűtlen kockázat vállalása.” Gergely (1980)

⁹ Lásd az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltár *Betekintő* című folyóiratában megjelent számos értékes írást.

A konspiráció a korabeli szabályozásban

A hazai Állambiztonsági Főcsoportfőnökség működésének időszakában, a belső és külső irányú állambiztonsági „képesség” hatékonysága érdekében különösen hangsúlyossá vált a konspiráció követelménye, az eszközök és módszerek védelme, az ezeket megismerő személyi kör létszámának a szükséges minimumra korlátozásának kérdése. A témakör különösen 1956 után került előtérbe, a korábbi állambiztonsági erők, eszközök és módszerek dekonspirálódása miatt. Már a III. Főcsoportfőnökség megalakítását megelőző időszak dokumentumaiból kitűnik, hogy a konspiráció fokozásában a titkos operatív eszközök és módszerek működtetési hatékonysága növelésének egyik lehetőségét látták. 1963-ban adták ki a belügyminiszter 0019/1963. számú parancsát, amelyben mint megfogalmazták: „Változatlanul komoly veszélyt jelent a fecségés – és az iránta tanúsított elnéző, sőt esetenként bátorító magatartás –, melynek következtében az állambiztonsági munka titkos eszközei és módszerei illetéktelen személyek előtt ismertté válnak, amelyből súlyos károk származnak.”¹⁰ A vonatkozó parancs a konspirációs és biztonsági rendszabályok elemzésének tapasztalataként számos hiányosságot állapított meg, felvetve többek között a jelentősebb operatív akciók, céljaik, végrehajtásuk illetéktelen számára történő megismerésének, a TŰK-előírások megsértésének, a több területen nem kielégítő szabályozásnak vagy akár az egyes biztonsági szempontból nem megfelelő körleteknek a problémáját. A parancsban elrendelték a BM. III. Főcsoportfőnökség konspirációs és biztonsági szabályzatának, titkos ügykezelési szabályzatának, valamint a BM Külügyi Osztálya és a BM pénzügyi, anyagi és egészségügyi szerveivel való kapcsolat konspiratív szabályainak kiadását, továbbá a konspirált objektumok (és nem központi épületben lévő szervek) őrzésvédelmére vonatkozó biztonsági intézkedések megtételét.

A fenti paranccsal összhangban 1963-ban már egységes formába foglaltan adták ki az állambiztonság konspirációs szabályzatát,¹¹ amely az egyes szakterületek sajátosságaira is kitért. Mint annak¹² bevezetőjéből megtudható, a konspirációs fegyelem korábbi megszilárdítását nehezítette, hogy „a legfontosabb konspirációs és biztonsági követelmények nem voltak egységes szabályzatban rögzítve”,¹³ ezért vált szükségessé egy átfogó szabályzat kidolgozása. A Főcsoportfőnökség működésére vonatkozó „konspirációs keretek” alapjait tehát ekkor tették le, amely belső tartalmában, szakmai értelmezésében felölelte az operatív erők és eszközök teljes körét, és kitért a biztonsági, valamint ügykezelési szabályokra is. A titkosság fenntartásának fokozott igényét jelzi, hogy a szabályzat alapján a „Belügyminisztérium politikai szervei titkos operatív eszközeit és módszereit, ezeknek konkrét ügyekben való alkalmazását, felhasználásuk eredményét a Btk. 163. §. (1) bekezdésében meghatározott államtitokként”¹⁴ kellett

¹⁰ ÁBTL – 4.2. – 10-21/19/1963.

¹¹ ÁBTL – 4.2. – 10.22/07/1963.

¹² ÁBTL – 4.2. – 10.22/07/1963.

¹³ ÁBTL – 4.2. – 10.22/07/1963.

¹⁴ ÁBTL – 4.2. – 10.22/07/1963.

kezelni. A titkosság szükségességének súlyát jelzi továbbá, hogy a konspiráció fenntartása akár az előzetes ellenőrzés és bizalmas nyomozás megszüntetését is eredményezhette (így például meg kellett azt szüntetni abban az esetben, ha egy bűncselekmény bizonyítása „a feltételezett társadalmi sérelemnél nagyobb sérelmet magában rejtő dekonspirációt eredményezne”¹⁵).

Az operatív eszközök és módszerek terén a kívülállók felé megjelenő külső konspiráció (titkosságuk megőrzése) mellett a konspiráció sajátos, fokozott formáját jelentette a belső konspiráció, amely az állambiztonsági szolgálat esetében az információk adott, feladattal érintett körön belüli tartására irányult. Ennek alapján cél volt, hogy a munka során megtett konkrét intézkedéseket, eszközök alkalmazásának módját csak azok a személyek ismerjék, akik annak végrehajtásában részt vesznek vagy ellenőrzik azt. Az operatív akciók előkészítésénél, szervezésénél jelenik meg azon elv, miszerint „minden résztvevő csak annyit tudjon, [...] amennyi feladatának végrehajtásához szükséges”.¹⁶

Az 1963-ban kiadott szabályzat az állambiztonság esetében összességében számos területen meghatározta a titkosság fenntartásának követelményét és részletszabályait. Mindez egyfajta alapkeretet jelentett a későbbi, az egyes eszközök, módszerek alkalmazására irányuló normákban megjelenő további részletszabályozáshoz.

Az 1963-as szabályzat egészen 1980. március 4-ig maradt hatályban. Ekkor adták ki a Magyar Népköztársaság belügyminiszter-helyettesének 3/1980. számú parancsával a BM III. Főcsoportfőnökség konspirációs és biztonsági szabályzatát a Főcsoportfőnökség eredményesebb munkája, az államtitok és szolgálati titok fokozott védelme érdekében. A konspiráció fokozása szempontjából előrelépésként értékelhető, hogy míg az 1963-as szabályzat még csupán azt rögzítette, hogy a vezetők nem követelik meg az állománytól, hogy ismerjék a konspirációs szabályokat, addig ebben az új szabályzatban már rögzítették például, hogy az abban foglaltakat az állománynak évente oktatni kell, az újonnan felvett munkatársak pedig államtitkot, szolgálati titkot érintő feladatokban, a szabályzatban foglaltak „megfelelő mértékű” elsajátítását követően vehettek csak részt. Ezen túlmenően egyértelműen rögzítették a konspirációval kapcsolatos vezetői feladatokat, felelőségeket, így például azt, hogy a vezetőknek a szabályzatban foglaltak betartását ellenőrizniük kell, és a tapasztalatokat az éves jelentésekben összegezni is szükséges.¹⁷

A konspiráció jelentősége a hálózatok és az ügynöktartás során

Az állambiztonsági szervek által foglalkoztatott hálózatokat mint az emberi kapcsolati együttműködésre építő operatív eszközt kiemelten fontos területként kezelték az állambiztonság fennállásának hosszú évtizedei alatt. A rendszer működése, elemei ma

¹⁵ ÁBTL – 4.2 – 10 – 21/10/1973.

¹⁶ ÁBTL – 4.2 – 10 – 21/10/1973.

¹⁷ ÁBTL – 4.2 – 10 – 24/3/1980.

már jól ismertek, számos átfogó tanulmány¹⁸ dolgozta fel kérdéseit, és elérhetőek a tevékenységre vonatkozó korabeli szabályzatok, képzési anyagok. Lényege az állambiztonsággal való szervezetszerű és titkos formában megvalósuló együttműködés mentén kereshető.¹⁹

A hálózatok alkalmazása konspirációs szempontból az egyik legsebezhetőbb területként jelent meg. Ennek megfelelően mind a belső, mind a külső konspiráció kapcsán fokozottan előtérbe került, hogy létezését, részleteit csak a legszűkebb körben ismerhették meg. Létrehozásuk és működtetésük is a konspirációs szempontok maximális betartásának légkörében zajlott, és az ügynökök alkalmazásának teljes folyamatát (a beszervezéstől a foglalkoztatáson és a képzésen át, egészen a megszüntetésig) szintén végigkísérte a titkosság. Az 1963-ban kiadott konspirációs és biztonsági szabályzat²⁰ az „ügynökségek védelme” fejezetében tárgyalja a terület sajátosságait, de a tevékenységhez szorosan kapcsolódtak nyilvántartási szempontok is, amelyeket szintén szabályoztak.²¹

A konspirációs szempontokat a szabályozást értelmezve az alábbi kategóriákba sorolhatjuk:

- a) az ügynökség személyi kérdései, foglalkoztatás;
- b) az ügynökség működtetése és annak körülményei;
- c) nyilvántartás;
- d) egyéb konspirációs szempontok.

A hálózatok működtetéséhez kapcsolódóan kiemelt hangsúlyt kapott az ügynökség munkatársának, a hírforrás személyének, tevékenységének védelme. Ennek keretében már az 1963-ban kiadott szabályzatban általános követelményként megjelent, hogy:

- „az ügynöki munka folyamán a jelölt kiválasztásától kezdve az osztályvezető határozza meg, hogy ki vehet részt a jelölt tanulmányozásában, feldolgozásában, beszerzésén és a kapcsolattartásban”,²²
- a konspiratív és biztonsági helyzet fenntarthatósága érdekében az ügynökséget rendszeresen ellenőrizni kell;
- a foglalkoztatásához kapcsolódóan az ügynök rendszeres vagy alkalmankénti találkozási legendáját (akár családja, munkatársai, ismerősei felé), a kapcsolattartás konspirált lehetőségeit ki kell dolgozni;
- az ügynököknél – a feladatára vonatkozó – írásos anyag nem maradhatott;
- az ügynök kapitalista országba történő kiutaztatása csak egyeztetést és engedélyezést követően történhetett;

¹⁸ Lásd például: Takács (2013); Orgoványi (2011)

¹⁹ Dobák (2019)

²⁰ ÁBTL 4.2. – 10. – 2207/1963.

²¹ ÁBTL 4.2. – 10-21/10/1969/3.

²² ÁBTL 4.2. – 10. – 2207/1963.

- kiemelt figyelmet fordítottak a felhasznált „K” és „T” lakások operatív megfelelésére, a konspiráció fenntartására. A lakás megfelelését (illetve a lakásgazda személyét) évente legalább egyszer ellenőrizni kellett;
- a konspirációs, illetve biztonsági helyzet változása akár egy adott kapcsolat pihentetését vagy megszüntetését is eredményezhette;
- itt említhető meg az 1963-as szabályzat azon része is, miszerint például az ügynök belső átadása során „az ügynököt a titoktartásra ki kell oktatni, és szükséges esetben titoktartási nyilatkozatot kell venni tőle, melyben kötelezi magát arra, hogy előző foglalkoztatási területéről, feladatairól, ismereteiről új kapcsolattartójának nem nyilatkozik”.²³

Az 1980-ban kiadott konspirációs szabályzatban²⁴ az ügynökséget érintően már kevésbé részletes szabályzással találkozunk, amelynek oka többek között az, hogy e területet érintően időközben önálló szabályzók jelentek meg. Egyik ezek közül a Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 005. számú parancsa, amelyet 1972. április 5-én adtak ki, és amelynek tárgya: Az állambiztonsági szervek hálózati munkájának alapelvei. A szabályzó „az állambiztonsági szervek titkos segítőtársai”-val folytatott együttműködés kapcsán, a titkosság fenntartása céljából fontos területeken felhívta a figyelmet a konspiráció jelentőségére, ezzel összefüggésben eljárásrendeket is előírt, sőt tiltott bizonyos tevékenységeket: „[...] dekonspirálódott „K”-, vagy „T” -lakásban hálózati személyt fogadni [...]”. A szabályzóban foglaltak jól mutatják, hogy a konspiráció a hálózatok működtetésének minden fázisában – beszerzés, létrehozás, vezetés, ellenőrzés, kapcsolattartás, foglalkoztatás, kizárás – kiemelt szerepet kapott.²⁵

A konspiráció szerepe a nyilvántartások működtetésében, védelmében

Az állambiztonsági munka nélkülözhetetlen területét jelentette az operatív nyilvántartás, amely formáját tekintve központosított, illetve szervenként vezetett helyi nyilvántartásokból állt. Az összetett nyilvántartási rendszer felölelte lényegében az állambiztonsági munka teljes spektrumát, részletes információkat tartalmazva például személyekről, csoportokról, objektumokról. A konspirációt szolgálta a fedőnevek, fedőszámok általánosan elterjedt alkalmazása is.

Mint az 1963-ban kiadott konspirációs szabályzatban megfogalmazták: „Az operatív nyilvántartásnak, mint egyik operatív eszköznek, fontos szerepe van az operatív hálózati munkában. Rendkívül fontos az egész nyilvántartó apparátus és az operatív beosztottak munkájában biztosítani a szigorú konspirációt.”²⁶

²³ ÁBTL – 4.2. – 10. – 2207/1963.

²⁴ ÁBTL – 4.2 – 10 – 24/3/1980.

²⁵ A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 005. számú parancsa.

²⁶ ÁBTL – 4.2. – 10. – 2207/1963.

Már ebben a szabályzóban is előírásként jelent meg, hogy:²⁷

- nyilvántartási anyagokat biztonságos helyen, jól zárható pánccs szekrényben kell tárolni;
- az anyagokban történő betekintés csak külön helyiségben történhet;
- „[...] adatkérés céljából a nyilvántartóba érkező operatív tisztek a munkaszobákba, prioráló helyiségekbe nem léphettek be”;²⁸
- csak az engedélyezett anyagokba lehetett betekinteni, a betekintő köteles volt nevét, beosztását és szolgálati helyét beírni a betekintő lapra;
- anyagokat továbbítani csak futárszolgálat útján, megfelelő csomagolásban, a címzés pontos feltüntetésével, a titkosság fokának megjelölésével volt szabad.

A nyilvántartások védelméhez tartozott, hogy meg kellett „akadályozni, hogy nyilvántartási adatok, anyagok illetéktelenek kezébe kerüljenek”. Mint megfogalmazták, az egyes operatív akciók szervezését, „tervét kezdettől konspirálni kell. Az akció már elhatározása idejétől kezdődően csak fedőnéven” szerepelhetett.²⁹

Az ügynökökről vezetett dossziében többek között szerepeltetni kellett a személyével kapcsolatos átiratokat, akár írásos feladatszabásokat, azt, hogy kik tudtak foglalkoztatásáról, tevékenységéről, valamint, hogy kik tekintettek be az adott dossziéba. „Az ügynökség anyagát, jelentéseit például tájékoztatás céljából lemásolni, kivonatolni, vagy azokból összefoglalókat készíteni csak a hírforrás védelmének messzemenő betartása alapján”³⁰ lehetett.

Különösen fontos, védelemre szoruló elemként tekintettek magára a hálózat nyilvántartási szabályzatára is, hiszen mindez lényegében átfogó módon tartalmazta a hálózatra vonatkozó titkos módszereket és eszközöket. Így ezek „szigorúan titkos” szintű minősítést kaptak és, „Különösen fontos” kezelési utasítással is ellátták, azokból másolatot, kivonatot vagy jegyzeteket készíteni tilos volt.³¹

1974-ben adták ki a BM állambiztonsági szervek operatív nyilvántartási szabályzatát,³² amelyben az operatív anyagok védelme érdekében számos konspirációs és biztonsági szabályt írtak elő, többek között:

- „ezen anyagokat, adatokat a titkos ügykezelés, a konspiráció és éberség szabályainak szigorú betartásával kell kezelni, őrizni, védeni”;
- biztonságos helyen, lemezszekrényben kellett tárolni;
- az operatív nyilvántartóknál lévő anyagokat vasráccsal ellátott helyiségben, lemezszekrényben kellett őrizni;
- az anyagokba csak szigorú előírások betartásával lehetett betekinteni;

²⁷ ÁBTL – 4.2. – 10. – 2207/1963.

²⁸ ÁBTL – 4.2. – 10. – 2207/1963.

²⁹ ÁBTL – 4.2. – 10. – 2207/1963.

³⁰ ÁBTL – 4.2. – 10. – 2207/1963.

³¹ ÁBTL – 4.2. – 10-21/31/1963.

³² ÁBTL – 4.2. – 10-21/2/1974.

- a dossziékból anyagokat kitépni tilos volt;
- fokozott gondossággal kellett védeni a nyilvántartással kapcsolatos statisztikai adatokat, összefoglaló jelentéseket;
- országos adatokat csak meghatározott (magas) beosztású személyeknek lehetett megadni;
- anyagokat futárszolgálat útján csak megfelelő csomagolásban lehetett továbbítani.

További biztonsági elemet jelentett az objektumok védelmének 1973-as szabályozása.³³ Ennek megfelelően szigorú rezsimintézkedésekkel kívánták a belügyi objektumok vonatkozásában az állam- és szolgálati titkok védelmét, a belső renddel és biztonsággal kapcsolatos előírásokat biztosítani. Mindez többek között kiterjedt az objektumokba történő illetéktelen személyek belépésének és tartózkodásának megakadályozására, az oda valamilyen célból beléptetett személyek útvonalának biztosítására (kísérésére), az épületekbe történő csomag be- és kivitelének ellenőrzésére, szigorú engedélyezési rendszerére, valamint a fegyverek tárolására.

Az 1980-ban kiadott konspirációs szabályzat³⁴ lényegében csak felhívta a figyelmet a nyilvántartásokkal kapcsolatos konspiráció fontosságára, illetve utasítást tartalmazott az e területre vonatkozó, érvényben lévő utasításokban foglaltak betartására.

A hírszerzéssel foglalkozó III/I. Csoportfőnökség 1969-ben kiadott Nyilvántartási Szabályzata³⁵ a külföldi ügynökök, illetve hálózat védelméhez kapcsolódóan kívánta egyrészt lekövetni a nyilvántartás területén történt változásokat, másrészt a konspirációs, illetve biztonsági követelményeket fokozottabban érvényesíteni.

A csoportfőnökség név szerinti nyilvántartást vezetett a terület külföldi és hazai hálózatának tagjairól, beszerzési jelöltjeiről, kapcsolatairól, valamint a felhasznált „K” és „T” lakásokról. Anélkül, hogy a korabeli nyilvántartás rendszerét ismertetnénk,³⁶ annak elemeiből, folyamataiból jól látható a rendkívül alapos dokumentáció követelménye, a konspirációt is segítő egyes dossziétípusok eltérő rendeltetése, valamint a hálózat (főként külföldi) védelmének célja. Példaként említhető, hogy külföldi hálózat ügydossziéját még a III. Főcsoportfőnökség egyéb szervei számára sem volt szabad átadni, munkadossziéját még betekintésre sem volt szabad kiadni.³⁷

A szabályzat a hálózatok nyilvántartásához kapcsolódó konspirációs biztonsági elemek kapcsán megfogalmazta, hogy:

- „Külföldi ügynökről felvilágosítást a társszervek részére csak a csoportfőnökség vezetőjének engedélyével lehet adni.
- Az ügydossziékkal kapcsolatos összes nyilvántartási anyagot kitöltetlenül is szigorúan titkos anyagként kell kezelni.

³³ ÁBTL – 4.2 – 10-21/2/1973.

³⁴ ÁBTL – 4.2 – 10 – 24/3/1980.

³⁵ ÁBTL – 4.2. – 10-21/10/1969/3.

³⁶ Részletesen lásd a hivatkozott számú parancsban.

³⁷ ÁBTL – 4.2. – 10-21/10/1969/3.

- Az ügydossziékat az a (hírszerző) tiszt köteles lemezszekrényében őrizni, aki a személlyel foglalkozik.
- Az ügydossziékban a keletkezett anyagokat folyamatosan kell bevarni.
- Árulás esetén a dekonspirálódott hálózat, illetve K. és T. lakás ügydossziéjában el kell helyezni a tett ellenintézkedések végrehajtásával kapcsolatos anyagokat, valamint az ügy körülményeivel kapcsolatos egyéb feljegyzéseket.
- A beszerzési javaslatban és más jelentésben a hálózat rendes nevét és adatait, valamint közeli családtagjainak adatait nem szabad feltüntetni. Az adatokat borítékban kell elhelyezni és lezárva, saját kezű felbontásra jelzéssel kell a javaslathoz vagy jelentéshez csatolni. A borítékban elhelyezett személyi adatokat visszaérkezés után az illetékes hírszerző tiszt megsemmisíti. A hálózat tagjainak rendes nevét értekezleten, telefonon stb. említeni szigorúan tilos!
- A nyilvántartó helyiségeit, ablakait vasráccsal, szekrényeit kóddal kell ellátni.”³⁸

A konspiráció szerepe a „konspirált és találkozási lakások” működtetése során

A humán típusú állambiztonsági eszköz, az ügynökség működéséhez szorosan kapcsolódott a „K” és „T” lakások kérdésköre, hiszen alapvetően ezek biztosítottak helyszínt az ügynöki találkozókra. Ezek kölcsönösen hatottak egymásra, hiszen egy dekonspirálódott ügynök akár a (több ügynök foglalkoztatása során is alkalmazott) lakás dekonspirációját is eredményezhette és fordítva. Ennek érdekében a „K” és „T” lakások kiválasztása, tanulmányozása, létesítése és működtetése, továbbá ellenőrzése a konspirációs szabályok nagyfokú betartásával zajlott. A fontosabb elemeket tekintve a lakások működtetése során többek között:³⁹

- „K” és „T” lakásban csak ellenőrzött, megbízható ügynökkel lehetett találkozót lebonyolítani; „K” és „T” lakást más operatív szerv részére kölcsönadni általánosságban tilos volt;
- dokumentálni kellett az ott foglalkoztatott ügynökség tagjainak fedőnevét;
- a lakás biztonságát is veszélyeztető dekonspirációs és biztonsági problémákról az érintett vezetőt tájékoztatni kellett;
- a „T” lakásgazda személyét évenként ellenőrizni kellett.

³⁸ ÁBTL – 4.2. – 10-21/10/1969/3.

³⁹ ÁBTL 4.2. – 10. – 2207/1963.

A konspirált és találkozási lakások főcsoportfőnökségi szabályozásának kiadására először 1964-ben került sor,⁴⁰ majd azt az 1969. január 1-jei hatállyal kiadott utasításban újraszabályozták.⁴¹ Már magában az elnevezésben megjelenő *konspirált* jelző visszatükrözi az eszköz valóban titkos jellegét, valamint hogy annak teljes működtetését – a lakás létesítésétől annak megszüntetéséig – végigkísérte a „titokban tartás” átfogó elve, többek között az alábbiak szerint:⁴²

- A konspiráció biztosíthatósága érdekében a lakásokkal kapcsolatos költségeket a „B” ellátmányból kellett biztosítani. A különböző költségekről eredeti számlákat azokban az esetekben kellett beszerezni, amikor az a konspiráció szabályainak megsértése nélkül biztosítható volt.
- A lakás fedőnévvel ellátott operatív tiszthez kapcsolódhatott, legalizálásában csak ellenőrzött személy vehetett részt.
- A legalizálással kötött megállapodás tartalmazta annak kötelezettségeit (többek között a titoktartási és magatartási kötelezettségeit).
- Érdekességként említhető meg, hogy azt is előírták, hogy a lakások felújítását és karbantartását vagy akár a berendezési tárgyak javíttatását állami vállalattal vagy kisipari szövetkezettel kell elvégeztetni, és magánkisiparost csak indokolt, egyedi esetben lehetett alkalmazni.

1976. november 24-én kiadták a Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 22/1976. számú parancsát, amely a Belügyminisztérium állambiztonsági szervei konspirált villái, lakásai, állandó figyelő- és tartózkodási helyei; találkozási lakásai létesítésének, szervezésének felhasználásának szabályait rögzítette. A szabályzat kiadásának egyik deklarált célja volt, hogy segítse a hálózati személyek konspirált védelmét.⁴³ Egy átfogó utasítás, amely részletesen taglalta a „T” és „K” lakások létesítésének, használatának szabályait. Vélhetően erre tekintettel az 1980-as konspirációs szabályzat szűken, csak a hatásköröket tisztázta, valamint az ellenőrzési és a dekonspiráció esetén teendő feladatokat emelte ki.

A „T” és „K” lakások kiemelt jelentőségét, valamint a létesítésükkel, fenntartásukkal kapcsolatos konspirációs kihívások széles körét jól szemlélteti, hogy 1978-ban egy közel 70 oldalas szabályzóban részletekbe menően rögzítették ezeket a kérdésköröket.⁴⁴

⁴⁰ A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének parancsa, A konspirált és találkozási lakások használatának és anyagi ellátásának szabályzata (10-2232/1964).

⁴¹ ÁBTL – 4.2. – 10-22/16/1968/8.

⁴² ÁBTL – 4.2. – 10-22/16/1968/8.

⁴³ A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 22/1976. számú parancsa.

⁴⁴ ÁBTL – 4.2 – 10 – 22/8/1978.

Kitekintés – az állambiztonság konspirációs szempontjainak továbbélése

Az előbbieken bemutatott, részleteiben is gondosan kimunkált rendszer kétségkívül alkalmas volt a szolgálatok titkosságának megőrzésére, és ez az állambiztonsági időszakban igazodott a szövetségi rendszer és a politikai berendezkedés működéséhez is. Másként fogalmazva, egy, az információ monopolizálására törekvő társadalomban, ahol a titkosság a világrendszerek összezsugorítására készülve, szovjet példára mindent átható rendezőelvként működött, az állambiztonsági szervezetrendszer konspirációja teljes mértékben rendszerkonform volt.

Ugyancsak a társadalmi berendezkedés jellegéből fakadt, hogy a szolgálatok hasznosságát, létét, szükségességét nem kellett újra és újra alátámasztani, igazolni. Ezen túl, a politikai döntések igen szűk körben születtek, gyakran szóbeli tájékoztatás alapján, amelyet – a szolgálatok vonatkozásában – szóbeli feladatmeghatározás követett. Így a tájékoztató munka is igazodott a titkosság általános, mindent átható alapelvéhez.

Első pillantásra is jól látható, hogy a szolgálatok ma teljesen más társadalmi-politikai térben működnek, azaz a „műveleti környezet” jelentősen eltér a korábitól. Ma a társadalom és az állam működésének egyik vezérelve az információk nyilvánossága, megosztása. Ez kiterjed az államigazgatás működésére, az államigazgatás és a lakosság kapcsolatára, a kritikus médiára (legyen az bár hagyományos nyomtatott, hang- vagy képalapú, vagy akár a szociális média), nem utolsósorban pedig a nemzetközi kapcsolattartásra is. Továbbá, a szolgálatok által kitermelt, az államgépezet számára nagyon is szükséges és hasznos ismereteknek egyfajta hírversenyben kell helytállniuk. A szolgálatoknak hasznosságukat ebben a versenyben is újra és újra igazolniuk kell. A kiterjedt és differenciált működésű, a jog uralmán és az írásbeliségen alapuló államigazgatásban a döntéselőkészítő szintek sokkal nagyobb mértékben és nagyobb számban vannak jelen, amelyek igénylik az – akár titkos forrásból származó – ismereteket. Azaz, az állambiztonsági korszak „kiterjedt” konspirációja itt már rendszeridegen.

A vázolt ellentmondásos helyzetben az állambiztonsági korszak konspirációs hagyományainak kettős hatását láthatjuk. Egyfelől minden kétséget kizáróan pozitívként értékelhetjük, hogy a nemzetbiztonsági intézményrendszer és a foglalkoztatott titkos kapcsolati kör továbbra is hatékonyan és biztonságban képes ellátni feladatait. Különösen igaz ez a múlttal való szembenézés jogos társadalmi igényének kielégítésére, ahol, ha nem is ellentmondásoktól mentesen, de sikerült megtalálni a kompromisszumot a műveleti hatékonyság feltételeként értékelhető titkosság és a nyíltságra irányuló jogos társadalmi igény között.

Másfelől azonban a titkosság abszolút értéként történő, differenciálatlan kezelése, az átmenetek és fokozatosság nem kellően részletes szabályozása, az ezen a téren kialakított (és példaként esetlegesen tovább élő) gyakorlat bizonyára hozzájárult ahhoz, hogy Magyarországon a szolgálatok – például Németországhoz képest – erősen alulreprezentáltak a nyilvánosság előtt. Kézenfekvőnek tűnik a feltételezés, hogy

ez kihathat megítélésükre, humánpolitikai vonzerejükre, és a költségvetési forrásokért vívott küzdelemre is.

Hasonlóképpen, a nemzetbiztonsági intézményrendszer versengő ágazati modelljének kialakulásában és megerősödésében, a kooperatív jelleget hordozó információs fúziós központok működésével kapcsolatos újabb és újabb kihívásokban az állambiztonsági konspirációs gondolatkör kevésbé adekvát hatását, továbbélését láthatjuk.

Az ellentmondás feloldására elengedhetetlenül szükséges egy, a tanulmányban részletesen bemutatott konspirációnál differenciáltabb, az információk kijelölt körön belül való megosztásán, összevetésén alapuló, a forrás és az információ titkosságát a korábnál sokrétűbben, egymástól elválasztva is kezelni képes, gyakorlatban is használható működési modell kialakítása, amelyben meghatározó szerepe lehet a vonatkozó szabályozók kidolgozásának, tesztjének és oktatásának.

Összefoglalás

A konspiráció jelenségének fenntartásáról összefoglalásként elmondható, hogy az egész állambiztonsági rendszer működésének alapját képezte, hiszen titkos eszközei, módszerei annak betartása nélkül nem lehettek volna eredményesek. A konspiráció értelemszerűen széles körű volt, mégis annak sajátos szempontjai talán leginkább a humán típusú információgyűjtés, illetve tevékenységek során követhetők nyomon.

A korabeli állambiztonság számos anyagából visszatükröződik, hogy folyamatosan értékelték, elemezték saját tevékenységük eredményességét (idesorolva módszereiket, kapcsolataikat), és számos esetben fogalmaztak meg kritikai észrevételeket. Egyes tapasztalatokat és következtetéseket, a konspiráció sérelme nélkül az állomány felé is közvetítettek.⁴⁵

A konspiráció jelensége napjaink nemzetbiztonsági tevékenységének is szükséges velejárója. Szakmai értelmezését segítve a Rendészettudományi Szaklexikon⁴⁶ szócikkei között is megjelenik, ahol a konspiráció mellett a belső és külső konspiráció fogalmait⁴⁷ is tisztázták.

⁴⁵ ÁBTL – 4.2.-10 – 21/6/1965.

⁴⁶ Boda szerk. (2019)

⁴⁷ „Belső konspiráció: a felderítést végrehajtó és az abban részt vevő személyek által a munkavégzésükhöz elengedhetetlenül szükséges mértékben megismert minősített adatok megóvása, arra nem jogosultakhoz jutásának megelőzése érdekében hozott, szervezeten belül érvényesülő rezsimitézkedések összessége. Külső konspiráció: a konspirált felderítés tényének, valamint a felderítés erőinek, eszközeinek és módszereinek szervezeten kívüli védelme a nyilvános megismerhetőséget korlátozó rezsimitézkedések biztosításával. A bűnüldöző hatóságok, felderítő szervek konkrét titkos információgyűjtő tevékenysége és leplezett eszközeinek alkalmazása a végrehajtó és ellenőrző szervezeteken, személyeken kívül – illetéktelen személyek előtt – meghatározott ideig titokban marad.” Boda szerk. (2019)

IRODALOMJEGYZÉK

- Boda József szerk. (2019): *Rendészettudományi Szaklexikon*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó.
- Dobák Imre (2019): A titkos információgyűjtés eszközeinek vázlatos struktúrája az állambiztonsági szférában. In Drusza Tamás – Finszter Géza – Gyaraki Károly – Hegedüs László – Kasznár Attila – Kovács Tamás – Kovács Zoltán András – Nagy Ákos Péter – Szabó Károly – Ungváry Krisztián – Urbán Attila szerk.: *A magyar elhárítás fejlődése*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 125–137.
- Gergely Attila (1980): *Állambiztonsági értelmező kéziszótár*. Budapest, BM Könyvkiadó.
- Orgoványi István (2011): Az állambiztonsági szervek hálózaton kívüli kapcsolatai. *Betekintő*, 3. sz. Forrás: www.betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2011_3_orgovanyi.pdf (2019. 12. 05.)
- Révész Béla (2004): Az állambiztonsági szervek politológiai kutatásainak kérdéséhez. *Acta Universitatis Szegediensis Acta Juridica et Politica*, 66. köt. 17. sz. Forrás: http://acta.bibl.u-szeged.hu/7259/1/juridpol_066_fasc_017_001-136.pdf (2019. 12. 10.)
- Takács Tibor (2013): Az állambiztonsági ügynökhálózat és az 1963-as amnesztia. *Betekintő*, 3. sz. Forrás: www.epa.hu/01200/01268/00027/pdf/EPA01268_betekinto_2013_3_takacs.pdf (2019. 12. 05.)

Levéltári források

- ÁBTL – 4.2. – 10-21/19/1963. MNK Belügyminiszterének 0019. számú parancsa (10-21/19/1963.). Forrás: www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_21_19_1963.pdf, (Letöltve: 2019. 12. 10.)
- ÁBTL 4.2. – 10. – 22/07/1963. BM. III. Főcsoportfőnökség konspirációs és biztonsági szabályzata (10-2207/1963). Forrás: www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_2207_63.pdf (2019. 12. 10.)
- ÁBTL – 4.2. – 10-21/31/1963, MNK Belügyminiszterének 0031. sz. parancsa, Szabályzat a III. Főcsoportfőnökség operatív szervei hálózatának nyilvántartására (10-21/31/1963.). Forrás: http://abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_21_31_1963.pdf (2019. 12. 15.)
- A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének parancsa, A konspirált és találkozási lakások használatának és anyagi ellátásának szabályzata (10-2232/1964). Forrás: <http://w3.osaarchivum.org/files/fa/357/2/1/4-64.pdf> (2020. 01. 22.)
- ÁBTL – 4.2. – 10-22/16/1968/8. Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 0016 számú utasítása (1968.) a konspirált és találkozási lakások létesítésének, cseréjének, anyagi ellátásának, nyilvántartásának és ellenőrzésének rendjéről (10-22/16/1968.). Forrás: www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_22_16_1968.pdf (2020. 01. 22.)
- ÁBTL 4.2. – 10-21/10/1969/3. MNK Belügyminiszterének 0010/1969. számú parancsa, III/I. Csoportfőnökség nyilvántartási szabályzatának kiadása. Forrás: http://abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_21_10_1969.pdf (2019. 12. 20.)
- A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 005. számú parancsa: Az állambiztonsági szervek hálózati munkájának alapelvei (10-21/5/1972). Forrás: www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10-21_5_1972.pdf (2020. 01. 22.)
- ÁBTL – 4.2 – 10 – 21/10/1973. A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 0010. számú Parancsa, (10-21/10/1973). Az állambiztonsági szervek előzetes ellenőrző és bizalmas nyomozó munkájának szabályozása. Forrás: www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_21_10_1973.pdf (2020. 01. 21.)
- ÁBTL – 4.2 – 10-21/2/1973. MNK Belügyminiszterének 02. számú parancsa, A belső rend és biztonság megszilárdítása. Forrás: http://abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_21_2_1973.pdf (2019. 12. 15.)
- ÁBTL – 4.2 – 10-21/2/1974. MNK Belügyminiszterének 002. számú parancsa, A BM állambiztonsági szervek operatív nyilvántartási szabályzata. Forrás: www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_21_2_1974.pdf (2019. 12. 15.)

ÁBTL – 4.2.-10 – 21/6/1965. A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 006. számú parancsa (10-21/6/1965.). Forrás: www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_21_6_1965.pdf (2020. 01. 22.)

A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 22/1976. számú parancsa a Belügyminisztérium állambiztonsági szervei konspirált villái, lakásai, állandó figyelő- és tartózkodási helyei; találkozási lakásai létesítésének, szervezésének felhasználásának szabályzata kiadására (10-22/22/1976.). Forrás: www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10-22-22_1976.pdf (2020. 01. 12.)

ÁBTL – 4.2 – 10 – 22/8/1978. A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 8/1978. számú parancsa az állambiztonsági szervek „B” ellátmány-, „K” és „T” lakásgazdálkodási szabályzatának kiadására. http://abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_22_8_1978.pdf (2020. 01. 22.)

ÁBTL – 4.2 – 10 – 24/3/1980. A Magyar Népköztársaság belügyminiszter-helyettesének 3/1980. számú parancsa a BM III. Főcsoportfőnökség konspirációs és biztonsági szabályzatának kiadására. Forrás: www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10-24-3_1980.pdf (2020. 01. 12.)

ABSTRACT

Aspects of Conspiracy in the Field of Collection of Information from Human Source in the Period of State Security

Imre DOBÁK – József MEZEI – Kund REGÉNYI

The study looks back to the period of the operation of the domestic state security and examines the phenomenon of “conspiracy” along the HUMINT and its appearance in the regulations. The understanding of state security organs’ secret operation has become possible after 1990, among other things by the disclosure of the standards governing the activities. “Conspiracy” was common to the whole system; through the written regulations, it was incorporated into the daily work.

Keywords: *conspiracy, state security, national security, intelligence*

Függőség és rendészet: addikciók szűrése, kezelése és megelőzése a rendészeti gyakorlatban a tevékenységi alapmodell tükrében

ERDŐS Ákos¹

A tanulmány a tevékenységi alapmodellt elméleti keretként felhasználva mutatja be a rendészeti gyakorlatban megjelenő addikciók szűrésére, kezelésére és megelőzésére szolgáló tevékenységeket, módszereket, illetve a külföldi rendészeti szerveknél bevált jó gyakorlatokat. A tanulmányban négy dimenzióban vizsgálom az addikciók szűrésének, megelőzésének és kezelésének lehetőségeit a hazai rendészeti gyakorlatban: az egyén és hatékonyság, az egyén és egészség, az egészség és szervezet, valamint a hatékonyság és szervezet szintjein.

Kulcsszavak: rendészet, addikciók, tevékenységi alapmodell

A munka és egészség közös pontjai

A munka és az egészség fogalmai rendkívül szoros kapcsolatban állnak egymással. Maslow, sok tekintetben alapvetéseket megfogalmazó munkássága óta tudjuk: „Céljainknak legalább öt olyan halmazát különböztethetjük meg, amelyeket alapvető szükségleteknek nevezhetünk. Ezek röviden, a fiziológiai szükséglet, biztonság, szeretet, megbecsülés és az önmegvalósítás szükséglete.”² Maslow szerint e szükségletek kielégítésére való törekvés tulajdonképp az egészséges ember alapvető sajátossága. A szerző szerint, akit ezeken kívül más szükségletek tartós kielégítése motivál, az valójában nem tekinthető egészségesnek. Ezen alapvető szükségletek kielégítése mintegy elkerülhetetlenül feltételezi valamilyen munka megjelenését is az ember életében. Hiszen

¹ ERDŐS Ákos, pénzügyőr őrnagy, tanársegéd, Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Kar Vám- és Pénzügyőri Tanszék, doktorandusz, NKE Rendészettudományi Doktori Iskola
Ákos ERDŐS, fg. major, assistant lecturer, UPS Faculty of Law Enforcement, Department of Customs and Finance Guards, PhD student, Doctoral School of Law Enforcement
<https://orcid.org/0000-0001-9805-3511>, erdos.akos@uni-nke.hu

² Maslow (1943) 394.

a munka, illetve munkahely révén az egyén megteremtheti a fiziológiai szükségletek kielégítésére szolgáló vagyoneszközöket, megalapozhatja anyagi biztonságát,³ vezetői, munkatársai (vagy akár háztartásbeliként családja) által megbecsülést, elismerést kaphat, és lehetősége van arra is, hogy megvalósítsa önmagát.⁴ Korábbi vizsgálatokban egyértelműen igazolták, hogy a munka összességében kedvező hatással van az egyének jóllétérzetére is.⁵

Bizonyos értelemben tehát, a valamilyen – szellemi vagy fizikai – teljesítmény, illetve munka iránti vágy része az egészséges emberi működésnek. Miközben arról sem feledkezhetünk meg, hogy egyes esetekben a munka iránti vágyunk, illetve annak művelése bizony patológiás formákat is ölthet.⁶

Az egészség és munka fogalmainak közös kontinuumában tovább kutatva azt is láthatjuk, hogy az egészség és munka definiálásában is szoros kapcsolat van a két jelenség között. Parsons szerint például az egészség olyan fizikai és mentális egyensúlyi állapot, amely – optimális kapacitások birtokában – lehetővé teszi az egyén számára, hogy képes legyen megfelelni azoknak a társadalmi szerepeknek, amelyeket a munkahelyén vagy a családban elvárnak tőle.⁷

A munka, illetve a munkahely ugyanakkor nemcsak megköveteli, hanem egyúttal alakítja is a benne dolgozók egészségét. Az emberek egészségét meghatározó, leggyakrabban említett tényezők között találjuk ugyanis a genetikai faktorok, az életmód és az egészségügyi ellátás mellett a természeti és szociális környezetet (például munkahely, család) mint befolyásoló tényezőket.⁸ Mi több, már az is képes hatást gyakorolni az egyén fizikai és pszichológiai egészségére, hogy az milyen jelentést tulajdonít saját munkájának.⁹

A fentiekből mintegy szükségszerűen fakad, hogy a tudomány képviselői idővel felfigyeltek az egészség és a munka (munkahely) szoros, egymásra kölcsönösen ható kapcsolatára. Az elmúlt évtizedekben több olyan elméleti modell is született, amely empirikus bizonyítékok birtokában igyekezett feltárni e két – az ember számára létfontosságú – jelenség összefüggéseit.

Ilyen elméleti modell Siegrist úgynevezett erőfeszítés – jutalom egyenlőtlenség modellje.¹⁰ Az elmélet szerint, amennyiben a munkahelyen kifejtett erőfeszítés és az érte járó jutalom nem áll megfelelő arányban egymással, az aránytalanságból fakadó feszültség az egyénnél egészségromláshoz vezet.

Egy másik ilyen elmélet, a munkahelyi feszültség – vagy másként követelménykontroll – modell¹¹ kidolgozása Karasek nevéhez fűződik, amelyre egyébként Siegrist is utal

³ Brief–Nord (1990)

⁴ Rimler (1999)

⁵ Waddell–Burton (2006)

⁶ Oates (1968)

⁷ Parsons (1972)

⁸ Pikó (2005)

⁹ Baumeister (1991); Wrzesniewski et al. (1997)

¹⁰ The Effort–Reward Imbalance Model; Siegrist (1996) 24.; Siegrist et al. (2004)

¹¹ Job strain model; Karasek (1979) 288.

tudományos munkájában. Karasek hipotézise szerint a munkahelyi stressz kialakulása a munkát meghatározó két jellemző – a követelmény és a kontroll – egymáshoz való viszonyához vezethető vissza. A modell, amely négy különböző munkatípust nevesít,¹² abban az esetben feltételezi a legrosszabb egészségi állapot kialakulását, amikor magas követelmények mellett a munkavállaló a döntési helyzetekben rendkívül alacsony kontrollal rendelkezik.

A személy – környezet illeszkedési modellje¹³ ezzel szemben azt feltételezi, hogy a személy képességeinek és a munkakörnyezet követelményeinek aszinkronizációja vezet a feszültség és az egészségügyi problémák megjelenéséhez.

Végezetül e témában említést érdemelnek a szervezetiigazságosság-elméletek, amelyek feltételezik, hogy a munkahelyen a dolgozók által megélt szervezeti igazságosság közvetlen hatással van a dolgozók viselkedésére.¹⁴ A szervezeti igazságosság betöltheti a stresszor, a mediátor és a moderátor szerepét egyaránt.¹⁵ Ilyetén módon komoly hatást, direkt hatást képes gyakorolni a munkavállalók egészségügyi állapotára (például szívkoszorúér-megbetegedések) is.¹⁶

Egészség és hatékonyság

A munka és az egészség összefüggéseinek vizsgálatok ugyanakkor a legérdekesebb kérdés mégiscsak az, hogy ez utóbbi miként szolgálhatja az előbbi hatékonyságát? Vagyis mikor és milyen formában képes szolgálni az egészség a hatékony munkavégzést?

Az egészségből/egészségfejlesztésből származó előnyök egyéni és szervezeti szinten is értékelhetők. A dolgozók egészségével egyéni szinten elérhető eredmények többek között: a stressz csökkenése, a jobb munkakapcsolatok kialakítása, az egyéni szintű – fizikai és pszichés – teljesítménynövekedés, az éberség, reakcióképesség javulása, a jobb munkamorál. Szervezeti szinten megjelenő eredmények pedig: a betegállomány, a fluktuáció, a költségek csökkenése, a vállalati nyereség növelése, magasabb produktivitás, a balesetek számának csökkenésével pénzübeli megtakarítás.¹⁷

Az egészség és a hatékony munkavégzés szoros összefüggéseit természetesen a rendészeti gyakorlatban is felismerték már.¹⁸ Hazánk rendőri tevékenységében az egészség és hatékonyság kapcsolatának többszintű létezését vizsgáló elméleti modellt Malét-Szabó Erika dolgozta ki.¹⁹ A Segal hatékony munkahelyi egészségfejlesztési modelljén²⁰

¹² (1) Passzív munkák (2) magas feszültségű munkák (3) alacsony feszültségű munkák (4) aktív munkák. Karasek (1979) 288.

¹³ Person–environment fit; Harrison (1978) 175.

¹⁴ Moorman (1991)

¹⁵ Szilas (2011)

¹⁶ Kivimäki et al. (2005)

¹⁷ Szolnoki–Berényi (2016) 499.

¹⁸ Tanigoshi–Kontos–Remley (2008)

¹⁹ Malét-Szabó (2015)

²⁰ Segal (1999)

alapuló tevékenységi alapmodell két főtengely (az egyén–szervezet, valamint az egészség–hatékonyság) mentén vizsgálja az egészség és hatékonyság kölcsönös viszonyrendszerét. A tevékenységi alapmodell célja, hogy egységes rendszerben ábrázolja a magyar rendőrségen folyó pszichológiai, egészségügyi és munkavédelmi tevékenység egészség- és hatékonyságra gyakorolt hatásait, az egyén, illetve a szervezet szintjén.

A főtengelyek egyike jeleníti meg az egyes tevékenységek által támogatni, fejleszteni kívántak körét: egyén vagy szervezet. A másik tengelyen pedig a támogató tevékenységek fő céliránya jelenik meg: az egészség vagy a hatékonyság. A tengelyek kereszttmet-szetében elhelyezkedő különböző szintek alapvetéseit a következőképp magyarázza a szerző:

„Az egyén és a hatékonyság fókuszpontok metszetében található az I. szint, melynek alapgondolata, hogy az adott munkahelyi rendszer szerint alkalmas (egészséges) egyén képes a hatékony munkavégzésre (alkalmassági vizsgálatok).

Az egyén és az egészség fókuszpontok metszetében található a II. szint, melynek alapgondolata, hogy csak az képes valóban hosszútávú hatékony munkavégzésre, aki képes megőrizni a mindennapi munkavégzése során az egészségét (munkahelyi egészségfejlesztés).

A III. szint az egészség és a szervezet metszetében található, melynek alapgondolata, hogy a különféle szervezeti felmérések mentén született változások, valamint a mindezek tapasztalataira épülő munkahelyi képzések képesek elősegíteni a szervezet, ezen keresztül pedig az egyének egészségének a megőrzését (felmérések, képzések).

A IV. szint a szervezet és hatékonyság metszetében található, melynek alapgondolata, hogy az elméleti és gyakorlati pszichológia szaktudás – részben a szakemberek bevonásán, részben pedig a dolgozók vonatkozó képzésén keresztül – közvetlenül is képes segíteni a szakmai munka hatékonyságát.”²¹

Addikciók megjelenése a tevékenységi alapmodell egyes szintjein

Mint láthattuk, a tevékenységi alapmodell célja, hogy komplex módon mutassa be a szervezet és egyén szintjén az egészséget és hatékonyságot befolyásolni képes azon tevékenységeket, amelyek a rendőrség – tágabb értelemben a rendészet²² – gyakorlatában megjelennek.

Az elkövetkezőkben azonban a tevékenységi alapmodell felhasználásával mindössze egyetlen – a rendészeti tevékenység szempontjából mégis elengedhetetlen – problémakörre fogunk fókuszálni. Azt kívánom bemutatni, hogy a tevékenységi alapmodell

²¹ Malét-Szabó (2015) 98–99.

²² A rendészet szervezeten nem írható le pusztán egyetlen állami intézményrendszer, a rendőrség különböző feladatokat ellátó szerveivel. A rendészeti feladatok – azok összetettségéből fakadóan – egymástól elkülönült állami intézmények működését követelik meg, amelyek azonban sok tekintetben rendkívül hasonlóan egymásra. Erdős (2018a). Hasonlítanak többek között például a kiválasztás vagy az előzetes vizsgálatok végrehajtási módszereiben is. A rendőrségnél alkalmazott pszichológiai és egészségügyi tevékenység leírására kidolgozott tevékenységi alapmodell ezért csaknem mindenben vonatkoztatható más rendészeti szervekre is.

egyek szintjein milyen formában jelennek meg a különböző addikciók szűrésével, megelőzésével, azok kezelésével kapcsolatos kérdések, hiányosságok, illetve megoldási lehetőségek.

Az egyén és hatékonyság szintje

Az egyén és a hatékonyság metszéspontjában azokat a tevékenységeket találjuk, amelyek azt hivatottak szolgálni, hogy a szervezetben elvárt munka teljesítésére a legalkalmasabb személyek kerüljenek be.

Az itt megjelenő tevékenységek között kiemelkedő szerepe van az úgynevezett előzetes alkalmassági vizsgálatoknak. Témánk szempontjából elsősorban is azoknak, amelyek az addikciók különböző formáinak jelenlétére fókuszálnak.

Az addikciókra vonatkozó megelőző vizsgálatok jelentősége már csak azért sem hagyható figyelmen kívül, mert az azokkal kapcsolatos társadalmi érintettség jelentős. Miként azt a közismert toxikológus is szemléletesen megfogalmazta többször: a „tízmillió függő országa” a miénk.²³ S még ha e kijelentés szigorú szakmai tekintetben túlzó is, kétség sem férhet hozzá, hogy az addikciós problémák különböző formái,²⁴ nemtől, kortól²⁵ és társadalmi státusztól függetlenül²⁶ jól érzékelhető módon jelen vannak a magyar közösség különböző alrendszeiben.

Mindezek, illetve az egyes addikciók sajátos mechanizmusának az egyén viselkedésére gyakorolt hatásainak tudatában egyáltalán nem meglepő, hogy a hivatásos állomány pszichikai és fizikai alkalmasságának vizsgálatáról szóló 57/2009. (X. 30.) IRM-ÖM-PTNM²⁷ együttes rendelet is (a továbbiakban: Alkalmassági rendelet) több helyen foglalkozik a függőség kérdésével.

Az Alkalmassági rendelet egyik alapvetése, hogy az egészségi alkalmassági vizsgálatoknak ki kell terjednie az alkohol-, gyógyszer-, kábítószer-fogyasztás, valamint függőség esetleges jeleinek megállapítására.²⁸ A másik pedig, hogy a pszichikai állapot felmérésekor ki kell térni a devianciák meglétének vizsgálatára is,²⁹ amelyek alatt a jogszabály olyan magatartásformákat ért, amelyek szembehelyezkednek a közösség vagy a társadalom nagy része által elfogadott normákkal. A jogalkotó példálózó jelleggel nevesít egyes – alkalmatlanságot jelentő – devianciákat, így a bűncselekmények

²³ Zacher–Karizs (2011)

²⁴ A szakirodalom az addikciók (függőségek) két fő típusát különbözteti meg: a kémiai és a viselkedési addikciókat. A kémiai addikciók esetében valamely pszichoaktív anyag használatának maladaptív formájáról beszélünk, amely jelentős klinikai, szociális károkozashoz vezet, és vele kapcsolatban gyakran megjelenik a tolerancia, megvonás és sóvárgás. Rácz (1998) 16. Azonban számos olyan függőséget is ismerünk, amelyeknél nincs jelen semmilyen kémiai anyag (például kóros játékszenvedély, szexuális viselkedés addiktív zavara, internetfüggőség, munkafüggőség, edzésfüggőség). Ezeket nevezzük összefoglalóan viselkedési addikcióknak. Demetrovics (2011) 3. Jelen tanulmányban kizárólag ez előbbivel kapcsolatos attitűdök jelentőségével foglalkozunk.

²⁵ Erdős (2018b); Galán (2014); Bálint et al. (2018)

²⁶ Paksi et al. (2018); Borbély–Pecze (2006); Szécsi–Sik (2016)

²⁷ 57/2009. (X. 30.) IRM-ÖM-PTNM együttes rendelet.

²⁸ 57/2009. (X. 30.) IRM-ÖM-PTNM együttes rend. 6. § (2) bek. h) pont.

²⁹ 57/2009. (X. 30.) IRM-ÖM-PTNM együttes rend. 9. § (4) bek.

elkövetését, az alkoholizmust, a gyógyszerfüggőséget, a kábítószer-fogyasztást, az öngyilkossági kísérletet, valamint a viselkedési addikciókat.³⁰

Korábbi megjegyzésemben utaltam arra, hogy a rendőrségnél gyakorolt pszichológiai és egészségügyi tevékenység sajátosságai sok tekintetben megegyeznek más rendészeti szervek gyakorlatával. Az alkalmassági vizsgálatok addikciókat érintő kérdései kapcsán is igazolható ez az állítás. A pénzügyőrök alkalmassági vizsgálatáról szóló 73/2013. (XII. 30.) NGM rendelet³¹ az egészségügyi felmérések alkalmával szintén előírja a pszichoaktív szerek problémás fogyasztására irányuló vizsgálatok elvégzését, valamint a pszichikai felmérések körében az olyan devianciák meglétének ellenőrzését, mint a viselkedési addikciók.³²

Kétségtelen, hogy az egyén és a hatékonyság metszéspontjában elhelyezkedő előzetes alkalmassági vizsgálatok során – azok alapvető célját tekintve – elengedhetetlen az addikciók jelenlétének vizsgálata. Fontos volna azonban lehetővé tenni, hogy mindezt következetesen és hatékonyan tudja végezni a szakember. Az alkalmassági vizsgálatokról rendelkező jogszabály ugyanakkor ezt nem mindig teszi lehetővé az addikciók kapcsán. A következőkben ezekre említünk néhány példát.

Az Alkalmassági rendelet értelmében, egészségügyi szempontból alkalmatlannak minősül mindenki, aki valamilyen pszichoaktív szer vagy gyógyszer használata által okozott értelmi, érzelmi, viselkedéses és szomatikus zavarokban szenved. Függetlenül attól, hogy a problémával küzdő egyén a kezelésre reagál-e vagy sem (azaz visszaeső-e).³³ A jogszabály által nevesített kórképeket a betegségek nemzetközi osztályozásáról (BNO 10) szóló nomenklátúra (F10 – F19 kód alatt) a pszichoaktív szerek használata által okozott mentális és viselkedészavarok körébe sorolja. A BNO 10 meghatározása szerint: „ez a blokk a zavarok széles körét öleli fel, melyek különböznek súlyosságukban, klinikai formájukban, de mindegyik kapcsolatban van egy vagy több pszichoaktív szer használatával, melyeket nem feltétlenül orvosilag rendelték”.³⁴

Összevetve az Alkalmassági rendelet szabályait a BNO 10-ben meghatározott betegségek kódok magyarázatával, megállapítható, hogy a dohányzással kapcsolatos zavarok (például káros használat [abusus], dependencia, megvonási szindróma) egészségügyi alkalmatlanság megállapítását teszik szükségessé.

Mindezek ellenére – habár pontos kimutatás erről nem áll rendelkezésemre – nem tudok olyan esetről a rendészeti gyakorlatban, amikor valakit dohányzással kapcsolatos zavar (például dependencia) miatt minősítettek volna alkalmatlannak a hivatásos szolgálatra. Ennek feltehetően az is az oka, hogy az alkalmassági vizsgálatok alkalmával e probléma esetleges jelenlétét – az általános állapotfelméréssel kapcsolatos kérdőíven

³⁰ 57/2009. (X. 30.) IRM-ÖM-PTNM együttes rend. 6. melléklet.

³¹ 73/2013. (XII. 30.) NGM rendelet.

³² 73/2013. (XII. 30.) NGM rend. 13. § (1) bek. i) pont és 3. melléklet.

³³ 57/2009. (X. 30.) IRM-ÖM-PTNM együttes rend. 1. melléklet.

³⁴ WHO (1995) 292.

kívül – nem is méri fel. Még az olyan egyszerűnek mondható mérőeszközök sincsenek gyakorlati alkalmazásban, mint például a Fagerström Nikotin Dependencia teszt.³⁵

Egy másik kritikára érdemes kérdést a viselkedési addikciók témaköre vethet fel. Nem világos ugyanis, hogy pontosan mit is ért a jogalkotó viselkedési addikciók alatt. Joggal merülhet fel a kérdés, ugyanis több, átfogó és jelentős addiktológiai zavarral foglalkozó kötetben nem is találkozunk ezzel a kifejezéssel.³⁶ Habár egyes tudományos közlemények már az évezredfordulót megelőzően is foglalkoztak a viselkedési függőségekkel,³⁷ olyan általánosan elfogadott és alkalmazott megközelítés, amely az egyes addikciós zavarokat – mint egymással rokoníthatókat – egységesen kezelné, nem létezik. A szomatikus és/vagy mentális betegségekkel foglalkozó nomenklatúrák (például American Psychiatric Association [APA]: DSM-5; BNO 10) esetében továbbra is megmaradt az a gyakorlat, hogy azok „a különböző viselkedési addikciókat más, kiemelkedő jellegzetességeik alapján, egymástól távoli diagnosztikus csoportokban írja le”.³⁸

Ennek okát a DSM-5 összeállítói azzal magyarázzák, hogy az olyan rendszeres ismétléssel járó viselkedésformák csoportja esetében, amelyek úgy mond „viselkedési addikciónak” tekinthetők, így különösen a „szexfüggőség”, a „testedzésfüggőség” vagy akár a „vásárlásfüggőség” kapcsán, jelenleg nem áll rendelkezésre elegendő, szakértők által ellenőrzött bizonyíték, amelyek alapján a diagnosztikai kritériumok megteremtethetők volnának, és amelyekkel ezeket a magatartásformákat mentális betegségként írhatnánk le.³⁹

Szigorúan diagnosztikai értelemben tehát jelenleg a viselkedési addikciónak mindössze két formája nevesíthető, ez pedig a szerencsejáték-szenvedély, illetve a videojáték-függőség.⁴⁰ Megjegyzendő azonban, hogy a szerencsejáték-szenvedély (diagnózis: szerencsejáték-használati zavar) kizárólag a DSM-5 szerint tekinthető viselkedési függőségnek, miután azt átsorolták az impulzuskontroll-zavarok közül az addiktológiai zavarok osztályába, kinyilvánítva ezzel, hogy a szerencsejáték-függőség és a kémiai addikciók rendkívül hasonló jellegzetességekkel bírnak.⁴¹ A hazánkban is alkalmazott BNO 10 ugyanakkor továbbra is a szokási és impulzus-rendellenességek körébe sorolja a kóros játékszenvedélyt, a pyromániával, kleptomániával, a trichotillomániával és egyéb impulzuskontroll-zavarokkal egyetemben.⁴²

Ezzel együtt viszont a BNO 11. kiadásában a WHO 2018-ban betegségnek nyilvánította a videojáték-függőséget, amelyet játékszavarként azonosít. A hivatalos meghatározás szerint az online vagy offline formátumú játékokhoz kapcsolódó függőségről akkor beszélhetünk, ha a játék tartósan vagy rendszeresen visszatérően van jelen

³⁵ Fagerström Test for Nicotine Dependence; Heatherton et al. (1991) 1125.

³⁶ Lásd: McCrady–Epstein (1999); Ries et al. (2009)

³⁷ Griffiths (1996)

³⁸ Demetrovics (2013) 21.

³⁹ APA (2013) 481.

⁴⁰ APA (2013), Fazekas (2019)

⁴¹ Andó et al. (2016) 169.

⁴² WHO (1995)

az egyén életében, oly módon, hogy közben a játékos elveszíti a kontrollt a játékmódja felett, s az élet egyéb területeivel szemben a játék élvez prioritást.⁴³

Miután pedig a szerencsejáték-szenvedélyhez hasonlóan a videojáték-használat is elsősorban a felnőtt lakosságot (35 év körül) érinti,⁴⁴ szigorú – jogszabályi – értelemben véve a videojáték-függség mint viselkedési addikció szűrésének a rendészeti szervek alkalmassági vizsgálatainak gyakorlatában szintén meg kellene jelennie.

A fentiekből jól látszik, hogy a viselkedési addikció mint alkalmatlanságot megalapozó tényező megállapíthatósága – az objektivitás igénye mellett – egyáltalán nem egyszerű feladat. Hiszen a szakirodalomban nem alakult ki olyan egységes fogalmi meghatározás, amely a jogszabály számára hivatkozási alapként szolgálhatna.

Meg kell viszont azt is jegyezni, hogy a gyakorlatban a viselkedési addikciók kiszűrésére szolgáló konkrét mérések még a szerencsejáték-szenvedély kapcsán sem történnek, amivel kapcsolatban pedig már hosszú évek óta volna egyértelmű és kidolgozott diagnosztikai kritériumrendszer. Így például az olyan egyszerű mérőeszközök, mint az egyik legtöbbet használt South Oaks Szerencsejáték Kérdőív⁴⁵ tesztelhetők volnának a rendészeti gyakorlatban is. A kérdőív ugyanis megfelelő validitást és reliabilitást mutatott különböző kultúrákban, többek között Magyarországon is.⁴⁶

Az egyén és egészség szintje

A tevékenységi alapmodell 2. szintjén, az egyén és az egészség fókuszpontok metszetében található azok a tevékenységek, amelyek célja a munkavállalók egészségének megőrzése, támogatása, illetve a megbomlott egészség helyreállítása. A dolgozók egészségének megőrzésére törekvés nem pusztán karitatív szolgáltatás, hiszen az közvetetten a szervezeti és egyéni hatékonyságot szolgálja.⁴⁷

A tevékenységi alapmodell e szintjén helyezkednek el az időről időre megismételt, úgynevezett időszakos alkalmassági vizsgálatok, valamint a rendészeti szervek által nyújtott egészségügyi és pszichológiai gondozás lehetősége. A rendészeti szervek hamar felismerték, hogy a személyi állomány hadrafoghatóságának szavatolása érdekében elengedhetetlen a rendszeres állapotfelmérés, illetve a különféle egészségmegőrző tevékenységek biztosítása.⁴⁸

Úgy vélem, hogy az addikciók kérdésének vizsgálata a tevékenységi alapmodellnek ezen a szintjén az egyik legfontosabb. Számos eddigi kutatás mutatott már rá ugyanis arra, hogy a rendészeti dolgozók az átlag lakoshoz képest sokkal sérülékenyeb-

⁴³ Fazekas (2019) 7.

⁴⁴ Bányai et al. (2018) 93.

⁴⁵ South Oaks Gambling Screen; Lesieur–Blume (1987) 1184.

⁴⁶ Gyollai et al. (2011)

⁴⁷ Malét-Szabó (2015)

⁴⁸ Malét-Szabó – Sztalmári (2012); Sztalmári (2013); Nagy (2013)

bek az interperszonális problémákkal, az öngyilkosságokkal, az alkoholizmussal vagy a droghasználattal szemben.⁴⁹

Obst és Davey 2003-as kutatásukban igazolták, hogy a rendőri munkának jelentős hatása van az egyenruhások alkoholfogyasztására és szocializációs viselkedésére. Vizsgálatukban a szerzők arra mutatnak rá, hogy a rendőrök egy jelentős részénél, idővel egyre gyakrabban jelent meg a kollégákkal és a szolgálatban történő alkoholizálás. „A rendőri kultúrába történő indoktrináció magába foglalja az egyre gyakoribb és egyre nagyobb mértékű alkoholfogyasztást. Úgy tűnik, hogy ez a fajta ivás többnyire a kollégák körében zajlik” – állítják a tanulmány szerzői.⁵⁰

Az Amerikai Egyesült Államok és más nemzetek rendőri szerveinél végzett korábbi kutatások szerint a rendőrök mintegy negyedénél (25-26%-ánál) figyelhető meg különböző tiltott drogokhoz, illetve alkoholhoz kapcsolódó súlyos problémák.⁵¹

Természetesen Magyarországon sem példanélküli a rendészeti szervek körében megjelenő problémás szerhasználat, illetve kockázatos magatartásformák vizsgálata. Ilyen jellegű kutatások már a 20. század első felében is történtek, elsősorban egészség-tudományi szakmai körökben.⁵²

Detréné 2011–2013 között zajló, többszakaszos kutatásában például a hazai védelmi szektor személyi állományát vizsgálta. A 137 főből álló vizsgálati mintában szerepelt 29 fő tűzoltó, 50 fő rendőr, 21 fő honvéd és 37 fő fegyveres biztonsági őr. A vizsgálat megállapította, hogy „a rendőrök kevésbé reziliensek, kevésbé jellemző rájuk a problémafókuszú megküzdés, a segítségkérés, de a visszahúzódás viszont inkább, és a pszichológiai immunrendszerük, azaz a coping potenciáljuk is gyengébb, mint a többi foglalkozási csoportnak”.⁵³ Ennek a megállapításnak témánk szempontjából azért van nagy jelentősége, mert a túlnyomóan érzelmezőpontú megküzdési stratégiákkal operáló személyeknél gyakran jelenik meg a problémás pszichoaktív-szer-használat, illetve addikció.⁵⁴

Egy másik, az ezredforduló elején (2001–2008 között) elvégzett kutatásban, három szervezeti egységnél – Fejér Megyei Rendőr-főkapitányság, Veszprém Megyei Rendőr-főkapitányság és Készenléti Rendőrség – összesen 3980 rendőrt vizsgáltak. Ebben a szerző – utalva korábbi stresszkutatások eredményeire – megjegyzi, miszerint a szolgálatban eltöltött idő előrehaladtával, a stresszterhelő situáció tartós fennállásával egyre valószínűbbé válik a különböző pszichikai – mint a fokozott mértékű dohányzás, alkoholizálás, a munka élvezetének és a munka iránti elköteleződésnek a csökkenése –, illetve testi tünetek megjelenése. A szerző hozzáteszi: „A fentieket próbálja a magyar törvényhozás is honorálni azzal, hogy 25 állományban eltöltött év után – FÜV eljárással vagy betöltött 50 évvel – bárki saját kérésére szolgálati nyugdíjba vonulhat.”⁵⁵

⁴⁹ Tanigoshi–Kontos–Remley (2008)

⁵⁰ Obst–Davey (2003) 31–40.

⁵¹ Kroes (1976); Naicker (2004); Stinson et al. (2014)

⁵² Erdős (2018c)

⁵³ Detréné (2015) 191–192.

⁵⁴ Grezsa–Surányi (2014)

⁵⁵ Szabó (2009) 104.

Napjainkra ez a jelentős kordedvezménnyel járó jogalkotói honorárium viszont már megszűnt, következésképpen a mai rendőri, rendészeti állomány feltehetően fokozottabb rizikócsoporthoz képez a szenvedélybetegségek tereumában.

Rendkívül fontos tehát, hogy az addikciók esetleges jelenlétét ne csak a szervezetbe belépő személyek, hanem a már bent lévő állomány tekintetében is vizsgáljuk. Cross és Ashley ezzel kapcsolatban a következőket fogalmazták meg: „A pszichoaktív szerek fogyasztásából, abuzív használatából fakadó akut-, illetve krónikus hatások gyakran mélyreható negatív következményekhez vezetnek. Mindezek pedig nem csak a fogyasztóra korlátozódnak, hiszen e következmények egyaránt kihathatnak az egyén szeretteire, kollégáira, a szervezetre, illetve azokra az állampolgárookra, akik függnek a rendészeti szervek állományától.”⁵⁶

Talán épp ezért, a korábban már említett Alkalmassági rendelet az időszakos alkalmassági vizsgálatok során is megköveteli a pszichoaktív szerek problémás fogyasztásának felmérését, illetve az olyan devianciák meglétének ellenőrzését, mint a viselkedési addikciók.

Az időszakos vizsgálatok esetében – az alkalmatlansági szabályok tekintetében – a jogszabály e területen nem tesz különbséget a felvételi során elvégzett vizsgálatokhoz képest. A következőket jogalkalmazást ugyanakkor egyes rendelkezések meghiúsítják.

1. Az Alkalmassági rendelet szerint, az alapellátó orvosnak, illetve annak megkeresésével a pszichológusnak kezdeményeznie kell a hivatásos állomány tagja szolgálati lőfegyverének ideiglenes bevonását, amennyiben idült alkoholizmus, kábítószerrel és kábítószer-, illetve pszichotrop anyagtartalmú gyógyszerrel visszaélés vagy függőség fennállását tapasztalja.⁵⁷ A probléma ugyanakkor az, hogy a nevesített körtünetek megállapítása esetén a jogszabály – egyéni elbírálás lehetősége nélkül – egészségügyi, illetve pszichikai alkalmatlanság megállapítását teszi szükségsszerűvé. Nem teljesen világos, hogy pontosan milyen helyzetekben elegendő „csak” a lőfegyver ideiglenes bevonása felől intézkedni.
2. Külön kérdést ébreszt az a jogszabályi kikötés, amely szerint a rendészeti szerv azon tagja esetében, aki munkakörét, beosztását a hivatásos állomány tagjaként látja el, és képzettségének, szakmájának megfelelő, illetve nagyrészt adminisztratív, irodai munkát lát el, a jogszabály lehetőséget ad egyéni elbírálásra a viselkedési addikciók megállapításakor.⁵⁸ Ezzel szemben minden más hivatásos esetében a viselkedési addikciók jelenlétének feltárása alkalmatlan minősítést von maga után.

A legjelentősebb problémát ugyanakkor mégiscsak az jelenti, hogy a jogszabály rendkívül szigorú – ellentmondást nem tűró – rendelkezései könnyen kontraproduktív eredményeket hozhatnak. A nemzetközi tapasztalatok azt igazolják ugyanis, hogy a rendészeti

⁵⁶ Cross–Ashley (2004) 27.

⁵⁷ 57/2009. (X. 30.) IRM-ÖM-PTNM együttes rend. 35. § (1) bek. b) pont.

⁵⁸ 57/2009. (X. 30.) IRM-ÖM-PTNM együttes rend. 6. melléklet.

szakemberek a legtöbb esetben vonakodnak segítséget kérni, mivel tartanak a szigorú felelősségre vonástól. Helyette, kezeletlenül hagyva problémás állapotukat tovább folytatják a pszichoaktív szerek használatát.⁵⁹ Abban az esetben pedig, ha a függőséggel küzdő egyén az alapellátó orvoshoz fordulva azt tapasztalja, hogy őszinteségével saját állását kockáztatja, még inkább bizalmatlanná válik a segítőkkel szemben. A szigorú szabályozás tehát sokszor csak konzerválja, mintsem megoldja a hivatásos állomány tagjai között megjelenő addikációs problémákat.

E jelenségre adott válaszként, 2011-ben a San Diego-i Rendőrség (San Diego Police Department – SDPD) egy önálló jólléti egységet (Wellness Unit) hozott létre, amely többek között speciális alkohol- és kábítószerfüggőségi programokat is biztosít az állomány részére.⁶⁰

Gershon és munkatársai egyéb innovatív lehetőségeket is felvetnek, így például olyan Anonim Alkoholista (Alcoholics Anonymus) csoportok szervezését, amelyek kizárólag rendészeti dolgozók, valamint azok családtagjai számára nyitottak.⁶¹ Ehhez hasonló – katonákra specializálódott – megoldással már találkozhatunk a nemzetközi gyakorlatban is.⁶²

Külföldön továbbá nem példanélküli a rendészeti (rendőri) lelkipásztori szolgálat ilyen célból történő alkalmazása sem.⁶³ A lelkészek által nyújtott különleges „szolgáltatások” – mint a bizalom, megértés, elfogadás és titoktartás – kiváló alapot biztosítanak a szenvedélybeteg egyenruhások hatékony segítésének. Az effajta jó módszerek alkalmazhatóságáról tanúskodik egy korábbi kutatás is, amely a New York Városi Rendőrség (New York City Police Department) lelkipásztori szolgálata által alapított rehabilitációs program⁶⁴ hatékonyságát vizsgálta. Az utánkövetéses vizsgálat eredményei azt igazolták, hogy azon személyek között, akik a programban való részvételt követően visszatértek a szolgálati feladataikhoz, nullára redukálódott a bevezetett fegyelmi eljárások száma, valamint az alkoholfogyasztásból származó betegségek miatti távollétek aránya is 90%-kal csökkent.⁶⁵

Azt is fontos kiemelni, hogy a lelkipásztori szolgálat nem kizárólagosan amerikai jelenség. Több európai országban – így például Horvátország, Szlovákia, Olaszország, Spanyolország, Belgium, Ukrajna – szintén megtalálhatók a kifejezetten rendészeti (és vagy honvédelmi) szakemberek számára kialakított lelkipásztori szolgálat különféle formái.⁶⁶ Hazánkban viszont jelenleg egyáltalán nem működik a rendészeti szerveknél ilyen szolgáltatás.

⁵⁹ Gonzales (2018)

⁶⁰ Police Executive Research Forum (2018)

⁶¹ Gershon et al. (2008) 285.

⁶² Alcoholics Anonymous World Service (2017)

⁶³ Hinckley–Dent (1985)

⁶⁴ A program az Anonim Alkoholistáknál alkalmazott módszerekre orientáló, felépülő szenvedélybeteg rendőröket alkalmazó projekt formájában valósult meg.

⁶⁵ Dunne (1973)

⁶⁶ Szabó (2014)

A fent említett módszereket – addiktológiai terminológiával élve – nevezhetnénk egyfajta alacsony küszöbű beavatkozási formáknak is. Alacsony küszöbűek abban a tekintetben, hogy a meglévő probléma súlyosbodásának megelőzésére fókuszálnak és – ellentétben a zéró tolerancia elvével – elsősorban nem eltávolítani kívánják a szervezetben megjelenő addikciók érintettjeit, hanem kezelni azokat. Ezek alkalmazásához ugyanakkor szükség van egy olyan elfogadó és támogató attitűdre a rendészet – elsősorban pedig a vezetők és döntéshozók – részéről, amely lehetővé teszi, hogy felmérjük az addikciós problémák jelenlétét, mértékét, majd ezek tudatában keressük a lehetséges megoldásokat. Az addikciókat kezelhetetlen erkölcsi hanyatlásnak vagy éppen bűnnek bélyegző attitűd, amely csak a szigorú szabályok alkalmazását tartja megoldásnak, arra készíti a munkájának elvesztésétől tartó hivatásost, hogy nehézségeit, patológiás viselkedésformáit kezeletlenül cipelje magával éveken keresztül.

Az egészség és szervezet szintje

A tevékenységi alapmodell e dimenziójában találjuk azokat a komplex felméréseket, a szervezet által biztosított képzéseket, tréningeket, rendezvényeket, amelyek legmélyebb lényegük szerint az egészséges szervezet létrehozását és fenntartását biztosítják. De e tevékenységi körbe sorolhatjuk a foglalkozás-egészségügyi ellátást, munkavédelmi tevékenységet és az esélyegyenlőség (például akadálymentesítés) biztosítását is.⁶⁷

Témánk szempontjából a legfontosabb először is az, hogy rendelkezünk valamilyen átfogó képpel az állomány addikciós érintettsége, illetve veszélyeztetettsége tekintetében. Szükség volna olyan komplex vizsgálatokra, amelyek a honvédség állományánál végzett kutatásokhoz hasonlóan⁶⁸ igyekeznek feltárni a különböző addikciók jelenlétét a rendészeti szervek tagjai között is. Szintén fontos volna támogatni azokat a kutatásokat, amelyek az állomány tagjainak a szerhasználattal, az addikciókkal kapcsolatos attitűdjeit hivatottak felmérni.

E vizsgálatok eredményei egyrészt segítséget nyújthatnának abban, hogy hatékonyan felléphessünk a droghasználókkal és a szenvedélybeteg emberekkel kapcsolatos rendőri előítéletek, illetve diszkriminatív viselkedésformák ellen, javítva ezzel a hatóság társadalmi megítélését és professzionális működését.⁶⁹

Másfelől pedig nem hagyható figyelmen kívül az attitűdöknek a viselkedésre gyakorolt esetleges hatása sem. Ajzen tervezettmagatartás-elmélete szerint ugyanis a viselkedésünket a szándékaink határozzák meg és az, hogy mekkora kontrollt érzünk az adott viselkedés fölött. A szándékok kialakítását ugyanakkor – a viselkedési kontroll és szubjektív norma mellett – a viselkedéssel kapcsolatos attitűdjeink befolyásolják.⁷⁰ Ennek azért van kiemelt jelentősége, mert a pszichoaktív anyagokkal összefüggésben

⁶⁷ Malét-Szabó (2015)

⁶⁸ Angyal (1998); Mátyus et al. (2004); Mátyus (2012)

⁶⁹ Erdős (2019)

⁷⁰ Ajzen (1991)

ez idáig több vizsgálat is igazolta már, miszerint a szerhasználattal kapcsolatos attitűdök fontos prediktorát képezik a viselkedésnek, azaz a szerhasználatnak, illetve a szerhasználat módjának.⁷¹

A fentiek ismeretében lehetőség volna arra, hogy a rendészeti szervek különböző időtávú stratégiák kidolgozásával próbálják meg kezelni, illetve megelőzni a szerhasználat, az addikciókkal járó problémák eszkalálódását.

Ennek azért van különösen nagy jelentősége, mert a megfelelően kidolgozott, egészségmegőrzést célzó programok közép-, illetve már rövid távon is bizonyítottan profitábilis eredményeket hoznak a szervezet számára. Azok a munkavállalók például, akik rendszeresen dohányoznak, évente több száz dollárral többe kerülnek a munkáltatónak, mint a nemdohányzó dolgozók.⁷² Korábbi kutatások eredményeiből az a következtetés vonható le, hogy a munkahelyi dohányzásról való leszokást célzó programok jelentős rövid távú gazdasági előnyökkel járhatnak azáltal, hogy számottevően képesek csökkenteni a munkavállalók távolléteinek számát, ezzel megelőzve a produktivitás csökkenését.⁷³ Összességében úgy tűnik, hogy a dohányzásról való leszoktatást célzó munkahelyi egészségfejlesztő programok esetében a beruházás és megtérülés aránya megközelítőleg 1: 2.⁷⁴

A problémás alkoholfogyasztás esetében szintén igazolható, hogy összefüggés van a szerhasználat, a munkából való kimaradás és a kapcsolódó költségek között.⁷⁵ Úgy tűnik azonban, hogy a munkahelyeken bevezetett intervenció programok képesek pozitívan befolyásolni a szervezet csökkenő termelékenységét az alkoholhasználatból származó távollétek elkerülésével.⁷⁶

Az addikciók megelőzését, valamint hatékony kezelését szolgáló prevenció és intervenció programok előnyét tehát úgynevezett költség-haszon (cost-benefit) szempontok is alátámasztják. A rendészeti szervek tekintetében ugyanakkor mindezek még nagyobb hangsúllyal jelennek meg, mert a hivatásos állomány tagjai körében megjelenő problémás szerhasználat sokszor nemcsak a munkaerő ideiglenes kiesésével, hanem annak végleges elvesztésével is járnak. Több nemzetközi kutatás eredményei is egyértelműen rávilágítottak ugyanis arra, hogy a problémás alkoholhasználat szignifikáns faktorként jelenik meg a rendőrök által elkövetett öngyilkosságokban.⁷⁷ Példának okáért, az egyik chicagói rendőrök között végzett vizsgálat során kimutatták, hogy az öngyilkosságok 60%-a mögött megjelent az alkoholabúzus.⁷⁸

---

⁷¹ Armitage et al. (1999); Ajzen–Timko–White (1982)

⁷² Jeffery et al. (1993a)

⁷³ Jeffery et al. (1993b)

⁷⁴ Moher et al. (2005)

⁷⁵ Roche et al. (2008)

⁷⁶ Rey-Riek – Güttinger – Rehm (2003)

⁷⁷ Violanti (1995); McCafferty–McCafferty–McCafferty (1992)

⁷⁸ Wagner–Brzeczek (1983)

A szervezet és hatékonyság szintje

„Az egészség és hatékonyság IV. szintjén, a szervezet és hatékonyság metszéspontjában található tevékenységek arra az alapvető tényre építenek, hogy a rendőri munka szinte majdnem mindig társas közegben zajlik, vagy emberi tevékenységgel kapcsolatos, így alapvetően meghatározza a hatékonyságot az, hogy milyen tudással rendelkezik a rendőr az emberek egészséges és patológiás működéséről [...]”.⁷⁹

Ezzel összefüggésben átgondolandónak tartom a függőségekkel kapcsolatos ismeretek átadásának lehetőségét beépíteni a rendészeti képzések különböző szintjeinek (például középiskola: rendészeti fakultáció, szakiskola, rendészeti felsőoktatás) tananyagába is.

Bizonyított ugyanis, hogy a rendőri képzés rövid idő alatt képes hatást gyakorolni az újonccallomány attitűdjeire és értékrendszerére.⁸⁰

Mindazonáltal semmiképp nem tekinthető kívánatosnak, hogy a devianciák e formájáról a képzések alkalmával szándékosan hallgassunk. Egy korábbi kutatásunk ugyanis rávilágított arra, hogy a rendészeti fakultációkon esetenként nem esik szó olyan deviáns magatartásokról (például korrupció), amellyel a rendészeti munka során a fiatalok találkozhatnak, és amely témakör egyébként érdekelné is a hallgatókat.⁸¹ Ez pedig oda vezet, hogy a hallgató bizonytalanná válik a kérdést illetően, valamint hiányos ismereteit bizonytalan (nem feltétlen valóságot tükröző) forrásokból származó információkkal pótolja majd.

Összefoglalás

A tanulmány a Tevékenységi alapmodell⁸² elméleti keretként felhasználva mutatja be a rendészeti gyakorlatban megjelenő addikciók szűrésére, kezelésére és megelőzésére szolgáló tevékenységeket, módszereket, illetve a külföldi rendészeti szerveknél bevált jó gyakorlatokat (1. táblázat). A dolgozat célja továbbá, hogy a hazai és nemzetközi kutatások eredményeire támaszkodva rávilágítson e téma vizsgálatának elméleti és nem utolsósorban gyakorlati relevanciájára.

A fentiek részben szemléltetik, hogy a különböző addikciók megjelenése a rendészeti gyakorlatban jelentősen képes befolyásolni mind az egyén, mind pedig a szervezet hatékony és egészséges működését. A bemutatott elméleti keret továbbá egyértelműen igazolja, hogy ugyanezen tényezők közös fókuszpontjaiban számos jó megoldás is rejtőzik a rendészetet érintő addikciók, illetve az azokból fakadó problémák megelőzésére és kezelésére egyaránt.

---

⁷⁹ Malét-Szabó (2015) 16.

⁸⁰ Bennett (1984)

⁸¹ Erdős-Magasvári (2019)

⁸² Malét-Szabó (2015)

Nota bene, a tanulmánynak nem az a célja, hogy a rendészeti szervek hivatásos állománya körében megjelenő abuzív szerhasználatot, illetve a szenvedélybetegségek bármely formáját legitimálja vagy támogassa.

Mindössze arra kívánja felhívni a figyelmet, hogy e témával kapcsolatban felmerülő kérdések megválaszolása korántsem olyan egyértelmű, mint azt elsőre gondolnánk. Szükség van-e például előzetes alkalmassági vizsgálatokra e területen? A világos elvárás az, hogy a rendészeti szervekhez jelentkezők közül kiszűrjük a deviánsokat, valamint azokat, akik valamilyen szerhasználati problémával küzdenek.

A feltett kérdésből ugyanakkor korántsem következik az egyértelmű válasz, miként a kimerítőnek tűnő válasz sem elégít ki minden, a témához kapcsolódó kérdést. Ha ugyanis kétséget kizáróan szükséges a szűrés, vajon mennyire hatékonyan tudjuk végezni azt? Ha a kábítószer (egyszeri vagy többszöri) használatát devianciának tekintjük, miközben ismert, hogy a magyar fiatalok közel egyharmada, a 16. életévének betöltéséig már legalább egyszer kipróbálta a marihuánát,⁸³ vajon mennyire várhatunk őszinte válaszokat a jelentkezőktől a szerhasználatukkal kapcsolatos kérdésekre?

Természetesen a fentiek kapcsán nem is igazán a válasz, mint inkább a kételyek ébresztése a fontos. Miként arra Angyal István is rámutatott, alkalmasint e témában a legegyszerűbb kérdésekre sem adható minden kétséget kizáró, kategorikus felelet.⁸⁴

1. táblázat: *Addikciók szűrése, kezelése és megelőzése a rendészeti gyakorlatban.*
 Forrás: a szerző szerkesztése a *Tevékenységi alpmódel alapján Malét-Szabó (2015)*

<p>Addikciók szűrése az előzetes egészségügyi és pszichikai alkalmassági vizsgálatokon (lásd egyén-hatékonyság).</p> <p>Pszichológiai és egészségügyi gondozás lehetőségének biztosítása.</p> <p>Egyéb lehetőségek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • önálló, független jóléti egység (Wellness Unit) létrehozása; • speciális anonim (12 lépéses) csoportok (AA, NA, GA, WA) kialakítása kifejezetten rendészeti dolgozók részére; • rendészeti lelkipásztor-szolgálat bevezetése. 	EGYÉN	<p>Addikciók szűrése előzetes egészségügyi alkalmassági vizsgálatokon (BNO-10 kód). Különböző kémiai szerek okozta mentális és viselkedészavarok:</p> <ul style="list-style-type: none"> • alkohol (F10.), egyéb stimulánsok (F15.); • ópiátok (F11.), hallucinogének (F16.); • cannabis és származékai (F12.), dohányzás (F17.); • nyugtatók és altatók (F13.), illékony oldószerek (F18.); • kokain (F14.), • többféle drog és egyéb pszichoaktív anyag (F19.). <p>Szokási és impulzus-rendellenességek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kóros játékszenvedély (F63.0). <p>Devianciák szűrése előzetes pszichikai alkalmassági vizsgálatokon:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kábítószer-fogyasztás; • gyógyszerfüggőség; • alkoholizmus; • viselkedési addikciók.
EGÉSZSÉG	HATÉKONYSÁG	<p>Az addikciókkal kapcsolatos ismeretanyag beépítése a különböző szintű rendészeti képzésekbe.</p> <p>Tréningek, érzékenyítő programok szervezése.</p> <p>Vezetőképzés.</p>
<p>A rendészeti állomány addikciós érintettségére irányuló komplex vizsgálatok.</p> <p>Addikciókkal kapcsolatos attitűdök felmérése az állomány körében.</p> <p>Rendszeres, illetve folyamatosan működő preventív és intervenciós programok bevezetése.</p>	SZERVEZET	

⁸³ Erdős (2018b)

⁸⁴ Angyal (1998)

IRODALOMJEGYZÉK

- Ajzen, Icek (1991): The Theory of Planned Behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, Vol. 50. No. 2. 179–211. DOI: [https://doi.org/10.1016/0749-5978\(91\)90020-t](https://doi.org/10.1016/0749-5978(91)90020-t)
- Ajzen, Icek – Timko, Christine – White, John B. (1982): Self-monitoring and the attitude-behavior relation. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 42. No. 3. 426–435. DOI: <https://doi.org/10.1037/0022-3514.42.3.426>
- Alcoholics Anonymous World Service (2017): *A.A. and the armed services*. New York, Alcoholics Anonymous World Service Inc.
- American Psychiatric Association, APA (2013): *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders. (DSM-5)*. Washington D.C., American Psychiatric Association. DOI: <https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425596>
- Andó Bálint – Kovács Ildikó – Janka Zoltán – Demetrovics Zsolt (2016): Szerencsejáték-használati zavar és alkoholhasználat-zavar: hasonlóságok és különbségek. *Psychiatria Hungarica*, 31. évf. 2. sz. 169–175.
- Angyal István (1998): Drogmegelőzés a Magyar Honvédség sorállománya körében. *Iskolakultúra*, 8. évf. 10. sz. 81–89.
- Armitage, Christopher J. – Conner, Mark – Loach, Justin – Willetts, David (1999): Different perceptions of control: Applying an extended Theory of Planned Behavior to legal and illegal drug use. *Basic and Applied Social Psychology*, Vol. 21. No. 4. 301–316. DOI: https://doi.org/10.1207/s15324834basp2104_4
- Bálint Réka – Csesztregi Tamás – Horváth Gergely Csaba – Kaló Zsuzsa – Paksi Borbála – Péterfi Anna – Port Ágnes – Tarján Anna (2018): *2018-as éves jelentés (2017-es adatok) az EMCDDA számára. Magyarország*. Budapest, Nemzeti Drog Fókuszpont.
- Bányai Fanni – Zsila Ágnes – Demetrovics Zsolt – Király Orsolya (2018): A problémás videójáték-használat újabb elméleti és gyakorlati megközelítései. *Információs Társadalom*, 18. évf. 1. sz. 93–106. DOI: <https://doi.org/10.22503/inftars.XVIII.2018.1.6>
- Baumeister, Roy F. (1991): *Meanings of life*. New York, Guilford Press.
- Bennett, Richard (1984): Becoming blue: A longitudinal study of police recruit occupational socialization. *Journal of Police Science and Administration*, 12. évf. 1. sz. 47–58.
- Borbély Tibor Örs – Pecze Mariann (2006): A munkafüggőség (workaholism) szakirodalmi áttekintése. *Addictologia Hungarica*, 5. évf. 4. sz. 359–381.
- Brief, Arthur P. – Nord, Walter R. (1990): Work and meaning: Definitions and interpretations. In Brief, Arthur P. – Nord, Walter R.: *Meanings of occupational work: A collection of essays. (Issues in organization and management series)*. Lexington, Lexington Books, 1–19.
- Cross, Chad L. – Ashley, Larry (2004): Police Trauma and Addiction: Coping with the Dangers of the Job. *FBI Law Enforcement Bulletin*, Vol. 73. No. 10. 24–32. DOI: <https://doi.org/10.1037/e311382005-006>
- Demetrovics Zsolt (2011): A szenvedélybetegségek modern szemlélete. *Háló*, 17. évf. 9. sz. 3–4.
- Detrené Urbán Nóra (2015): *A stressz-rezisztencia és a pszichológiai reziliencia fejlesztésének és fenntartásának szükségessége a védelmi szektorban*. Doktori értekezés. Budapest, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola.
- Dunne, Joseph A. (1973): Counseling alcoholic employees in a municipal police department. *Quarterly Journal of Studies on Alcohol*, Vol. 34. No. 2. 423–434. DOI: <https://doi.org/10.15288/qjsa.1973.34.423>
- Erdős Ákos (2018a): A rendszert általános lényegéről. In Erdős Ákos: *Integrált pénzügyőri ismeretek I. Kezdő pénzügyőrök kézikönyve*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata. 13–24.
- Erdős Ákos (2018b): A gyermekek drogfogyasztásának változásai – a Gyermekek jogi Egyezmény végrehajtásáról szóló civil jelentés tükrében. *Fundamentum*, 22. évf. 1. sz. 87–98.

- Erdős Ákos (2018c): Erkölcstelenség vagy patológiás működés? Problémás és kényszeres viselkedések megjelenése és megítélése a magyar rendészeti szervek állományának körében a XX. század első felében. In Keresztes Gábor – Szabó Csaba: *Tavaszi Szél 2018/Spring Wind III. kötet*. Budapest, Doktoranduszok Országos Szövetsége. 443–459.
- Erdős Ákos (2019): A droghüghőséggel kapcsolatos rendőri attitűdök relevanciája a társadalmi dimenzióban. *Magyar Rendészet*, 19. évf. 1. sz. 77–100. DOI: <https://doi.org/10.32577/mr.2019.1.5>
- Erdős Ákos – Magasvári Adrienn (2019): Integritás-szemlélet és a korrupcióval kapcsolatos ismeretek az NKE RTK pénzügyőr tisztjelöltjei körében. *Rendvédelem*, 8. évf. 1. sz. 6–49.
- Fazekas Zsolt (2019) Videójáték-függhőség, illetve a videójáték mint a szerencsejáték újabb szintere. Budapest, OPAI-ADDIKT.
- Galán Anita (2014): Az internetfüghőség kialakulása és prevalenciája. A hazai és nemzetközi kutatási eredmények összefoglalása. *Metszetek*, 3. évf. 1. sz. 316–327.
- Gershon, Robyn R. M. – Barocas, Briana – Canton, Allison N. – Li, Xianbin – Vlahov, David (2008): Mental, physical, and behavioral outcomes associated with perceived work stress in police officers. *Criminal Justice and Behavior*, Vol. 36. No. 3. 275–289. DOI: <https://doi.org/10.1177/0093854808330015>
- Gonzales, Matt (2018): *Police and addiction*. Forrás: www.drugrehab.com/addiction/police/ (2019. 05. 20.)
- Greza Ferenc – Surányi Zsuzsanna (2014): *Fiatalok szerhasználata*. Budapest, Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet.
- Griffiths, Mark (1996): Behavioural addiction: an issue for everybody? *Employee Counselling Today*, Vol. 8. No. 3. 19–25. DOI: <https://doi.org/10.1108/13665629610116872>
- Gyollai Ágoston – Urbán Róbert – Kun Bernadette – Paksi Borbála – Arnold Petra – Balázs Hedvig – Kőkönyei Gyöngyi – Oláh Attila – Demetrovics Zsolt (2011): Problémás és patológiás szerencsejáték Magyarországon: A South Oaks Szerencsejáték Kérdőív magyar verziójának (SOGS-HU) hazai alkalmazása. *Psychiatria Hungarica*, 26. évf. 4. sz. 230–240.
- Harrison, Van R. (1978): Person-environment fit and job stress. In Cooper, Cary L. – Payne, Roy: *Stress at work*. Chichester – New York, Wiley, 175–205.
- Heatherton, Todd F. – Kozlowski, Lynn T. – Frecker, Richard C. – Fagerstrom, Karl-Olov (1991): The Fagerstrom Test for Nicotine Dependence: a revision of the Fagerstrom Tolerance Questionnaire. *Addiction*, Vol. 86. No. 9. 1119–1127. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1360-0443.1991.tb01879.x>
- Hinckley, Mary – Dent, Peggy (1985): *A historical comparative analysis of police chaplaincy and development plan*. Dissertation, manuscript, Marylhurst, Management Department of Marylhurst College.
- Jeffery, Robert W. – Forster, Jean L. – French, Simone A. – Kelder, Steven H. – Lando, Harry A. – McGovern, Paul G. – Jacobs, David R. – Baxter, Judith E. (1993a): The Healthy Worker Project: A work-site intervention for weight control and smoking cessation. *American Journal of Public Health*, Vol. 83. No. 3. 395–401. DOI: <https://doi.org/10.2105/ajph.83.3.395>
- Jeffery, Robert W. – Forster, Jean L. – Dunn, Venn D. – French, Simone A. – Lando, Harry A. – McGovern, Paul G. (1993b): Effects of work-site health promotion on illness-related absenteeism. *Journal of Occupational and Environmental Medicine*, Vol. 35. No. 11. 1142–1146. DOI: <https://doi.org/10.1097/00043764-199311000-00018>
- Karasek, Robert A. (1979): Job Demands, Job Decision Latitude, and Mental Strain. Implications for Job Redesign. *Administrative Science Quarterly*, Vol. 24. No. 2. 285–308. DOI: <https://doi.org/10.2307/2392498>
- Kivimäki, Mika – Ferrie, Jane E. – Brunner, Eric – Head, Jenny – Shipley, Martin J. – Vahtera, Jussi – Marmot, Michael G. (2005): Justice at Work and Reduced Risk Of Coronary Heart Disease Among Employees. The whitewall II study. *Archives of International Medicine*, Vol. 165. No. 19. 2245–2251. DOI: <https://doi.org/10.1001/archinte.165.19.2245>
- Kroes, William H. (1976): *Society's victims – the Policeman: An Analysis of Stress in Policing*. Springfield, Thomas Publisher.
- Lesieur, Henry R. – Blume, Sheila B. (1987): The South Oaks Gambling Screen (SOGS): a new instrument for the identification of pathological gamblers. *American Journal of Psychiatry*, Vol. 144. No. 9. 1184–1188. DOI: <https://doi.org/10.1176/ajp.144.9.1184>

- Malét-Szabó Erika (2015): Egészség és hatékonyság: A magyar rendőrségen folyó pszichológiai tevékenységek kettős célkitűzése. In Balázs Katalin: *Alkalmazott pszichológiai tanulmányok a Szociál- és Munkapszichológiai Tanszék fennállásának 25. évfordulójára*. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó. 87–110.
- Malét-Szabó Erika – Szatmári Adrienn (2012): A rendőr lelki biztonsága – avagy a biztonság megőrzésének egyik alappillére a rendőr lelki biztonsága. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán: *Tanulmányok „A biztonság rendszettudományi dimenziói – változások és hatások” című tudományos konferenciáról. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, 13. köt. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja. 399–412.
- Maslow, Abraham H. (1943): A theory of human motivation. *Psychological Review*, Vol. 50. No. 4. 370–396. DOI: <https://doi.org/10.1037/h0054346>
- Mátyus Mária (2012): *A kábítószer fogyasztás vizsgálata a Magyar Honvédség állományánál különös tekintettel az ópiátokra*. Doktori értekezés. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Katonai Műszaki Doktori Iskola. DOI: <https://doi.org/10.17625/NKE.2013.030>
- Mátyus Mária – Gachályi András – Kocsis György – Némethné Karpova Natália – Boldis Ottó – Fűrész József (2004): Kábítószer fogyasztás mérése a Magyar Honvédség állományánál: múlt, jelen, jövő. *Honvéder orvos*, 56. évf. 3–4. sz. 327–334.
- McCafferty, Francis L. – McCafferty, Erin – McCafferty, Margaret A. (1992): Stress and Suicide in Police Officers: Paradigm of Occupational Stress. *Southern Medical Journal*, Vol. 85. No. 3. 233–243. DOI: <https://doi.org/10.1097/00007611-199203000-00003>
- McCrary, Barbara S. – Epstein, Elizabeth E. (1999): *Addictions. A comprehensive guidebook*. Oxford University Press.
- Moher, Michael – Hey, K – Lancaster, Tim – Cahill, Kate (2005): Workplace interventions for smoking cessation. *Cochrane Database of Systematic Reviews*, No. 2. 1–24. DOI: <https://doi.org/10.1002/14651858.cd003440.pub2>
- Moorman, Robert H. (1991): Relationship between organizational justice and organizational citizenship behaviors: Do fairness perceptions influence employee citizenship? *Journal of Applied Psychology*, Vol. 76. No. 6. 845–855. DOI: <https://doi.org/10.1037/0021-9010.76.6.845>
- Nagy Tamás (2013): A kockázatértékelés szerepe az egészségmegőrzésben. In BM OKTF: *A rendvédelem és a honvédelem területén végzett orvosi és pszichológiai tevékenység kihívásai napjainkban*. Budapest, BM Oktatási, Képzési és Tudományszervezési Főigazgatóság, 48–57.
- Naicker, Michelle (2004): *A study of public order police officers' perceptions of traumatic symptomatology*. Dissertation. South Africa, University of Zululand.
- Oates, Wayne E. (1968): On being a „Workaholic.” *Pastoral Psychology*, Vol. 19. No. 8. 16–20. DOI: <https://doi.org/10.1007/bf01785472>
- Obst, Patricia L. – Davey, Jeremy D. (2003): Does the Police Academy Change Your Life? A Longitudinal Study of Changes in Socialising Behaviour of Police Recruits. *International Journal of Police Science & Management*, Vol. 5. No. 1. 31–40. DOI: <https://doi.org/10.1350/ijps.5.1.31.11243>
- Paksi Borbála – Demetrovics Zsolt – Magi Anna – Felvinczi Katalin (2018): A magyarországi felnőtt népesség droghasználata – az Országos Lakossági Adatfelvétel az Addiktológiai Problémákról 2015 (OLAAP 2015) reprezentatív lakossági felmérés alapján. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 73. évf. 4. sz. 541–565. DOI: <https://doi.org/10.1556/0016.2018.73.4.2>
- Parsons, Talcott (1972): Definitions of health and illness in the light of American values and social structure. In Jaco, Gartley, E.: *Patiens, Physicians and Illness: A Sourcebook in Behavioural Science and Health*. London, Collier-Macmillan.
- Pikó Bettina (2005): *Lelki egészség a modern társadalomban*. Budapest, Akadémiai Kiadó. DOI: <https://doi.org/10.1556/9789634544623>
- Police Executive Research Forum (2018): *Building and sustaining an Officer Wellness Program: Lessons from the San Diego Police Department*. Washington D.C., Office of Community Oriented Policing Service.
- Rácz József (1998): *Addiktológia. Tünettan és intervenció*. Budapest, HIETE.

- Rey-Riek, Simone – Güttinger, F. – Rehm, Jürgen (2003): Lohnt sich betriebliche Suchtprävention? [Is prevention of substance abuse for employees cost-beneficial?], *Suchttherapie*, Vol. 4. No. 1. 12–17. DOI: <https://doi.org/10.1055/s-2003-38099>
- Ries, Richard K. – Fiellin, David A. – Miller, Shannon C. – Saitz, Richard, eds. (2009): *Principles of addiction medicine. Fourth edition*. Philadelphia, Wolters Kluwer – Lippincott Williams & Wilkins.
- Rimler Judit (1999): A munka jövője. Új fogalmak, feltételek, forгатatókönyvek. *Közgazdasági Szemle*, 46. évf. 9. sz. 772–788.
- Roche, Ann M. – Pidd, Ken – Berry, Jesia G. – Harrison, James E. (2008): Workers' drinking patterns: The impact on absenteeism in the Australian work-place. *Addiction*, Vol. 103. No. 5. 738–748. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1360-0443.2008.02154.x>
- Segal, Leonie (1999): *Issues in the economic evaluation of health promotion in the workplace*. Research Report. Melbourne, Centre for Health Program Evaluation, Monash University.
- Siegrist, Johannes (1996): Adverse health effects of high-effort/low-reward conditions. *Journal of Occupational Health Psychology*, Vol. 1. No. 1. 27–41. DOI: <https://doi.org/10.1037/1076-8998.1.1.27>
- Siegrist, Johannes – Starke, Dagmar – Chandola, Tarani – Godin, Isabelle – Marmot, Michael – Niedhammer, Isabelle – Peter, Richard (2004): The measurement of effort-reward imbalance at work: European comparisons. *Social Science & Medicine*, Vol. 58. No. 8. 1483–1499. DOI: [https://doi.org/10.1016/s0277-9536\(03\)00351-4](https://doi.org/10.1016/s0277-9536(03)00351-4)
- Stinson, Philip Matthew – Liederbach, John – Brewer, Steven L. – Todak, Natalie Erin (2014): Drink, drive, go to jail? A study of police officer arrested for drunk driving. *Journal of Crime and Justice*, Vol. 37. No. 3. 356–376. DOI: <https://doi.org/10.1080/0735648x.2013.805158>
- Szabó Csaba (2014): *A katolikus rendőrségi lelkipásztori lehetséges modell válasza a rendőrök erkölcsi és pszichikai problémáira*. Doktori értekezés. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola. DOI: <https://doi.org/10.17625/NKE.2014.027>
- Szabó Erika (2009): *A munkahelyi egészségpszichológiai és egészségfejlesztési rendszere a Magyar Köztársaság Rendőrségén, valamint a szubjektíve észlelt munkahelyi stresszterheltség jellegzetességei – különös tekintettel az idői tényezőre – a hivatásos állományú rendőrök körében*. Disszertáció, kézirat, Debrecen, Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskolája.
- Szatmári Adrienn (2013): A problémamegoldás pszichés szempontú vizsgálata, mint alkalmassági kritérium. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán: Tanulmányok „A változó rendészet aktuális kihívásai” című tudományos konferenciáról. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények* 14. köt. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja. 151–160.
- Szécsi Judit – Sik Dorka (2016): Szerhasználat egy hátrányos helyzetű járás szegregátumaiban. *Esély*, 27. évf. 2. sz. 115–131.
- Szilas Roland Ferenc (2011): *Munkahelyi stressz és szervezeti igazságosság*. Doktori értekezés. Budapest, Budapesti Corvinus Egyetem.
- Szolnoki Bernadett – Berényi László (2016): A munkahelyi egészségfejlesztés szükségessége és lehetőségei. *Gradus*, 3. évf. 1. sz. 495–500.
- Tanigoshi, Holly – Kontos, Anthony P. – Remley, Theodore P. (2008): The effectiveness of individual wellness counseling on the wellness of law enforcement officers. *Journal of Counseling & Development*, Vol. 86. No. 1. 64–74. DOI: <https://doi.org/10.1002/j.1556-6678.2008.tb00627.x>
- Violanti, John M. (1995): The mystery within: Understanding police suicide. *FBI Law Enforcement Bulletin*, Vol. 64. No. 2. 19–23.
- Waddell, Gordon – Burton, Kim (2006): *Is work good for your health and well-being?* London, The Stationery Office (TSO).
- Wagner, Marcia – Brzeczek, Richard J. (1983): *Alcoholism and suicide: A fatal connection*. *FBI Law Enforcement Bulletin*, Vol. 52. No. 8. 8–15.
- WHO (1995): *A betegségek és az egészséggel kapcsolatos problémák nemzetközi statisztikai osztályozása. BNO-10. Tizedik revízió*. Budapest, Népjóléti Minisztérium.

Wrzesniewski, Amy – McCauley, Clark – Rozin, Paul – Schwartz, Barry (1997): Jobs, Careers and Callings: People's Relations to Their Work. *Journal of Research in Personality*, Vol. 31. No. 1. 21–33. DOI: <https://doi.org/10.1006/jrpe.1997.2162>
Zacher Gábor – Karizs Tamás (2011): *A Zacher. Mindennapi mérgeink*. Budapest, Studium Plusz Kiadó.

Jogi források

- 57/2009. (X. 30.) IRM-ÖM-PTNM együttes rendelet egyes rendvédelmi szervek hivatásos állományú tagjai egészségi, pszichikai és fizikai alkalmasságáról, közalkalmazottai és köztisztviselői munkaköri egészségi alkalmasságáról, a szolgálat-, illetve keresőképtelenség megállapításáról, valamint az egészségügyi alapellátásról
73/2013. (XII. 30.) NGM rendelet a Nemzeti Adó- és Vámhivatalnál foglalkoztatottak alkalmassági vizsgálatáról, valamint a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Egészségügyi és Kulturális Intézete által nyújtott egészségügyi szolgáltatás igénybevételére jogosultakról

ABSTRACT

Addiction and Law Enforcement: Screening, Treatment and Prevention of Addictions in the Practice of Law Enforcement in the Mirror of the Basic Model of Function

Ákos ERDŐS

In this study I present the possible method and efficient international practices of screening, treatment and prevention of addictions used by law enforcement professionals in the mirror of the so-called Basic Model of Function. The study presents the above mentioned method in four dimensions: individual and efficiency, individual and health, health and organisation, and finally, efficiency and organisation.

Keywords: law enforcement, addiction, Basic Model of Function

Egy megyei rendőr-főkapitányság szervezeti kultúrájának vizsgálata – a kutatási módszertan bemutatása

FARKAS Johanna¹

A tanulmány egy megyei rendőr-főkapitányság szervezetikultúra-vizsgálatának kutatási anyagát, valamint annak háttérét mutatja be azzal a céllal, hogy a rendészettudományi kutatások e téren megvalósuló vizsgálatainak lehetőség szerint alapját képezze a jövőben. Ennek érdekében kitérünk nemcsak a szervezeti kultúra szűkebb értelemben vett elméleti háttérére, de a legfőbb aktuális kérdésekre amellet, hogy a metodikát teljes egészében bemutatjuk.

Kulcsszavak: kutatási metodika, rendészettudomány, rendőrség, szervezeti kultúra

Bevezetés

A jó állami gyakorlat elengedhetetlen része a rendfenntartó szerv optimális működése,² amelynek háttérében a szervezet rugalmassága és a környezeti kihívásoknak való adekvát reagálások állnak.³ Az elvárásokhoz történő alkalmazkodás egyik módja a szervezetfejlesztés, amely változáskezelési stratégiákra épít.⁴ Bár a változások a mindennapok részei, mégis sok esetben sikertelenül vagy részleges eredményességgel zárulnak a szervezeti változásokat megcélzó fejlesztést kezdeményező projektek a szervezeti kultúra sajátosságainak figyelmen kívül hagyása miatt.⁵ A szervezeti kultúra jellegzetességeinek összességéből formálódó kulturális identitás és az egyes szubkultúrák ismerete segítheti a változások menedzselésében tevékenykedő vezetőket, és hozzájárulhat mind a külső és belső stratégiákkal kapcsolatos vezetői döntések megalapozásához és a környezeti változásoknak leginkább megfelelni képes szervezeti kultúra tudatos alakításához.⁶

¹ Dr. FARKAS Johanna egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Kriminálpszichológia Tanszék
Johanna FARKAS Associate Professor, University of Public Service, Faculty of Law Enforcement, Department of Criminal Psychology
<https://orcid.org/0000-0001-6376-4209>, farkas.johanna@uni-nke.hu

² Finszter (2009)

³ Horváth (2010)

⁴ Krauzer (2001)

⁵ Cameron–Quinn (2011)

⁶ Farkas–Krauzer–Kovács (2018) 71–81.; Farkas–Sallai–Krauzer (2020); Farkas–Sallai (2020)

A kutatás célja, kapcsolódása a KÖFOP-stratégiához

A Kormány a Közigazgatás- és Közszolgáltatás-fejlesztési Stratégia (2014–2020 közötti) 7.2 pontjában kimondja, hogy a teljesítmény a személyi állomány, valamint a személyzeti tevékenység teljesítményétől is függ. A teljesítmény fenntartása és emelése érdekében teljesítményt növelő fejlesztési célokat határoz meg. Egyik legfőbb célként nevesíti a személyi állományhoz kapcsolódó fejlesztéseket, hogy az állampolgárok felkészült és motivált közszolgálatban dolgozókkal kerüljenek kapcsolatba. Továbbá kiemelt fejlesztési területként tartja számon az emberierőforrás-gazdálkodás egyes funkcióinak továbbfejlesztését [KÖFOP-stratégia 7.2.1]. A személyügyi tevékenység egyértelműen hozzájárul a szervezet stratégiai céljainak eléréséhez, ezáltal jelentősége vitathatatlan. A szervezeti stratégiához pedig a szervezeti kultúra kapcsolódik szervesen, amelynek jellegzetességeit a személyi állomány hordozza, illetve tevékenysége során interpretálja az állampolgárok felé. A KÖFOP-stratégia a 7.2.1.2 alponton belül célul tűzte ki a HR-funkciók fejlesztését, amelynek egyik bázisa a szervezeti kultúra átfogó vizsgálata. *A közszolgálati feladatokat ellátó állomány attitűdjével, magatartásával hozzájárul a teljes szervezet arculatának formálásához, ezért alapvető fontosságú az állomány szervezethez való viszonyulásának vizsgálata.* A vizsgálati eredmények birtokában ki lehet jelölni a különböző humán folyamatok (például emberierőforrás-áramlás, teljesítménymenedzsment, ösztönzésmenedzsment) kritikus pontjait és meg lehet fogalmazni a fejlesztési javaslatokat. Továbbá a stratégia 7.2.2.6 alpontja kiemelten fontos területként jelöli meg a *személyi állomány elkötelezettségének magas szinten tartását, amelynek feltérképezése szintén megvalósulhat egy alapos szervezetikultúra-diagnosztikával.*

A 6/2006. (BK 4.) BM utasítás (6) bekezdés b) pontja kimondja, hogy a tudományos munkavégzés segítse elő a belügyminiszter irányítási körébe tartozó szervek tevékenységének tervezését és munkájuk hatékonyságnövelését. A (8) bekezdés alapján a tudományos munka fő feladatai közé sorolható többek között: a belügyi közigazgatási, és rendvédelmi szervek gyakorlatának vizsgálata, azok fejlesztéséhez kapcsolódó változatok kidolgozása, az emberierőforrás-gazdálkodás fejlesztése, valamint a szervezeti működés hatékonyságának javítása.⁷ A rendszert szervezeti kultúra vizsgálatával megvalósulhat a hatékonyságnövelés prioritása.⁸

A kutatás előzményei

A fentiek szellemében alakult meg a 2016/131-RTK Ludovika Kutatócsoport, amely 2017. 06. 01-jétől 2018. 05. 31-éig bezárólag végezte kutatásait a Komárom-Esztergom Megyei Rendőr-főkapitányság (a továbbiakban: KEMRFK) állományának körében Papp Károly r. altábornagy, akkori országos rendőrfőkapitány engedélyével. Hazánkban kevés

⁷ Farkas (2020)

⁸ Farkas–Horváth (2020)

a megyei rendőr-főkapitányságok szervezeti kultúrájának átfogó vizsgálatára irányuló kutatás, ezért munkánkkal elsősorban az alapkutatások körét kívántuk bővíteni, amely más jövőbeni kutatási prioritások megfogalmazásához is hozzájárulhat.⁹ A cél érdekében az ország különböző részein tevékenykedő kutatócsoport tagjai a következők voltak:

1. Borbély Zsuzsanna tanácsadó szakpszichológus a Körmenyi Rendészeti Szakgimnáziumból, aki a kutatás ideje alatt a Rendészettudományi Doktori Iskola doktorandusza lett;
2. dr. Horváth József ny. r. vezérőrnagy, aki a rendőrség szervezetének alapos ismerőjeként mentorálta a kutatócsoport tagjait;
3. Tegyei Andrea Cecília tanácsadó szakpszichológus a Zala Megyei Rendőr-főkapitányság állományából, aki szintén a kutatás ideje alatt a Rendészettudományi Doktori Iskola doktorandusza lett;
4. Tózsér Erzsébet tanácsadó szakpszichológus a Komárom-Esztergom Megyei Rendőr-főkapitányság állományából, aki a kutatás megkezdése előtt is a Rendészettudományi Doktori Iskola doktorandusza volt, és kutatási témája a szervezeti kultúrák változásai;
5. külső szakértőként Molnár Rita szervezeti és üzleti pszichológus látta el szakértő tanácsaival a kutatócsoportot;
6. külső szakértőként Ivaskevics Krisztián a Rendészettudományi Doktori Iskola doktorandusza statisztikai elemzésekkel segítette a kutatócsoportot;
7. nemzetközi partnerként az SHL kapcsolódott be a kutatásba, aki hazai viszonylatban a humán erőforrás alkalmasságvizsgálat és -fejlesztés eszközeinek meghatározó piaci szereplője. Az SHL elsősorban a kutatási eszközrendszer és módszertan kialakításában nyújtott támogatást;
8. a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Kriminálpszichológia Tanszékéről Farkas Johanna egyetemi docens volt a kutatócsoport vezetője.

A kutatás célkitűzése

A kutatócsoport egy megyei rendőr-főkapitányság teljes személyi állományának reprezentatív vizsgálatát tűzte ki célul, hogy annak szervezeti kultúráját átfogóan legyen képes felmérni a kritikus, illetve releváns elemek mentén, illetve ezek alapján ajánlásokat tudjon megfogalmazni a szervezeti hatékonyság növelése érdekében.

Fő kutatási célunk a KEMRFFK szervezetikultúra-jegyeinek vizsgálata volt, amelyet többek között a Cameron–Quinn szervezetikultúra-értékelő kérdőív használatával valósítottunk meg.¹⁰ Arra kerestük a választ, hogy melyek a KEMRFFK állománya által elfogadott és követett hiedelmek, érzések, értékek és attitűdök, és ezek milyen domináns

⁹ Krauzer (2006)

¹⁰ Cameron–Quinn (2011)

kultúradimenziók mentén írhatók le.¹¹ Az egyének motivációjának, elégedettségének vizsgálatán túl a vezetők vezetői szereppel kapcsolatos attitűdjének megismerését is megcéloztuk a KEMRFK szervezetén belül a fejlesztési pontok kijelöléséhez nyújtandó támogatás érdekében.¹² A kutatástól azt vártuk, hogy a KEMRFK szervezeti kultúra-diagnózis a speciális jellemzők analizálásával és a kritikus pontok felvázolásával nemcsak a szervezeti működés mélyebb összetevőinek megértéséhez, hanem ajánlásokkal a hatékony változáskezelési stratégiák kialakításához és a szervezeti teljesítmény növeléséhez is hozzájárulhat, illetve alapot teremt új, szélesebb körű kutatási irányok meghatározására.¹³

A kutatás aktualitása és fontossága

A rendőrség az uniós csatlakozást követően számos környezeti hatásnak felelt meg sikeresen, és a tevékenységi körének bővülésével felértékelődött a személyi fejlesztések fontossága.¹⁴ A változások új célok megfogalmazását, a korábbiaktól eltérő működési és szervezeti irányítást tettek lehetővé és kötelezővé. A szakszerűség mellett az integrált és reziliens gondolkodásmód, a kooperáció és a korszerű vezetési ismeretek elsajátítása és alkalmazása vált hangsúlyossá.¹⁵ Megváltoztak a külső és belső elvárások, ahogy az állomány összetétele is. Mivel az emberi erőforrás hatékonyságát meghatározó tényezők (például motiváltság, csoportkohézió, elhivatottság, vezetői stílus) közvetlen hatást gyakorolnak a szervezet eredményességére,¹⁶ ezért ezek empirikus vizsgálata nemcsak gyakorlati haszonnal bír, hanem kiemelt jelentőségű az állomány jólétének fejlesztése érdekében.

A közelmúltban a különböző megközelítések alapján a szervezeti kultúra fogalmára született definíciók jelentős számossága, és a szervezeti kultúra és szubkultúra típusoknak folyamatosan bővülő köre egyaránt azt mutatja, hogy a szervezeti kultúra napjaink egyik széleskörűen kutatott témája. Népszerűsége összefüggésben van azzal a globális jelenséggel, hogy mind a kutatókat, mind a szervezetfejlesztési és humánerőforrás-szakembereket egyre inkább foglalkoztatja a szervezeti keretek között mutatott emberi viselkedés és az arra ható tényezők mélyebb megértése, és ezen keresztül tehermenedzsment-gyakorlataik eredményességének fejlesztése.

Saját megfogalmazásunk szerint a szervezeti kultúrát olyan rendszerbe szerveződött normák, értékek, szabályok, eljárások, szimbólumok, hiedelmek alkotják, amelyek mélyen beágyazódnak a szervezet tagjainak kollektív tudatába, és így befolyásolják azok kognitív és affektív viselkedését, és indirekt módon a teljesítményüket is.

¹¹ Klein-Klein (2006); Klein (2012)

¹² Farkas (2016) 67–79.

¹³ Gazdag (2003)

¹⁴ Finszter (2013)

¹⁵ Kovács (2014)

¹⁶ Johnson (2011)

A szervezeti kultúra hatása a szervezet valamennyi külső (például kifelé történő szervezeti kommunikáció, kapcsolatmenedzsment és társadalmi szerepvállalás) és belső (például munkatársak kiválasztása, integrációja, vezetési kultúra, teljesítmény- és motivációmenedzsment, szervezeti tanulás és innovációs képesség, utánpótlás-nevelés, etikus működés, folyamatok és rendszerek fejlesztése, politika és kontroll) működési (funkcionális és strukturális) és stratégiai területén érzékelhető. Ezért a nemzetközi szervezetikultúra-kutatás eredményei alakulásának figyelemmel kísérése egyaránt fontos lehet a tudományos érdeklődés, a gyakorlati szakemberek és a vezetők számára is.

A szervezeti kultúra széles körű kutatása iránti érdeklődést jól mutatja az évről évre növekvő empirikus publikációk száma nemzetközi szinten. Az elmúlt évtized nemzetközi empirikus irodalmának tanulmányozása alapján kirajzolódott mind a centrális, jelentősebb akadémiai figyelmet kapó, mind az alulreprezentált vagy éppen a kevés irodalommal rendelkező, így a jövőben új távlatokat nyitó kutatási területek.

1. A szervezeti kultúra szervezeti teljesítményre, vezetési stílusra, tudásmenedzsmentre és különféle rendszerek és megközelítések sikeres szervezeti integrációjára gyakorolt hatása az elmúlt években széleskörűen (földrajzi és működési terület vonatkozásában) foglalkoztatta a kutatókat, elsősorban kvantitatív megközelítés alkalmazásával. A specifikumok keresése, a kapcsolatok plurális nézőpontból való feltérképezése vagy a kvantitatív adatelemzés kiegészítése kvalitatív eszközökkel kevésbé jellemző az elmúlt évtized empirikus irodalmában.
2. A feldolgozott irodalom többsége az egyik legismertebb szervezetikultúra-moddelt (Quinn–Rohrbaugh 1981), a versengő értékek koncepcióját választotta elméleti háttérnek, míg sok esetben a koncepcionális alap hiányzott.¹⁷ Az áttekintett tanulmányok egy részénél felületesség mutatkozott a metodika, a minta és mintavételi eljárás leírása terén, illetve a minták sem voltak kellően reprezentatívak minden esetben, ahogy a kutatás korlátjainak leírása is hiányos volt.
3. Mindezek ellenére a kutatások implikációi széles körűek: elsősorban a szervezeti teljesítmény és innováció fejlesztésében, a működés- és folyamatfejlesztési rendszerek bevezetésében, a szervezeti tanulás és tudásmenedzsment-rendszerek eredményességének javításában érdekelt vezetők, tanácsadók, szakemberek munkáját támogatják a kutatások megállapításai. Annak köszönhetően, hogy a kutatások fókusza földrajzi szempontból szintén széles körűnek mondható, lehetőség adódik ugyanazon dimenzió például a szervezeti teljesítmény és a kultúra kapcsolatának különféle nemzeti kontextusokban történő értelmezésére. Ehhez kapcsolódik, hogy bár európai kontextus vonatkozásában az elmúlt évtized aktívnak mutatkozott, az angol nyelven elérhető kelet-közép-európai empirikus szervezeti kutatások viszont kifejezetten ritkák, szükséges lenne a szakirodalom ebbe az irányba történő dinamikus bővítése.

¹⁷ Quinn–Rohrbaugh (1981)

4. Az évtized empirikus irodalmának gyarapításához nagyon sok kutató járult hozzá, sokféle kutatási fókusszal, azonban a témák többségét ennek köszönhetően inkább horizontálisan és nem mélységében tárták fel. Sem az egyén számára fontos tényezők (motiváció), sem a globalizáció következményeképpen a szervezetekbe begyűrűző, a szervezeti kultúrával kapcsolatba kerülő jelenségek feltérképezésére nem irányult kellően hangsúlyos akadémiai figyelem, ahogy a versenyszférán kívüli szervezetek (állami és nonprofit) sem reprezentáltak kellően az elmúlt évtized kutatásaiban.

A kutatás módszerei

A cél elérése érdekében éppúgy alkalmaztunk kvantitatív,¹⁸ mint kvalitatív¹⁹ eljárásokat. Más szavakkal a kutatócsoport a fókuszcsoport eredményeire építve kialakított egy kérdőíves eljárást, amelynek végén nyitott kérdések révén tartalomelemzést²⁰ végzett, ezenfelül csoportos és egyéni interjúkat vett fel, valamint megfigyeléseket is végzett. Ez utóbbit segítette, hogy a kutatócsoport egyik szakpszichológusa a vizsgált megye alapellátó pszichológusaként egy évtizedes tapasztalattal és tudással rendelkezik a megyét illetően. Az objektivitást a kutatócsoport többi tagja segítette, így szándékaink szerint nem csupán a vizsgált megyére, de a szervezet egészére nézve is sikerrel vontunk le – ha korlátozott mértékben is, de – következtetéseket.

Az *Egy megyei rendőr-főkapitányság szervezeti kultúrája* nevű kutatás során a kutatócsoport az SHL által biztosított vállalatikultúra-kérdőívet adaptálta rendészeti közege, amelynek eredményeként egy az ORFK által jóváhagyott 85 állítást tartalmazó kérdéssort alakítottunk ki (1–6. táblázat). A 85 kérdéssort egészítette ki továbbá a Kim S. Cameron és Robert E. Quinn szerzőpáros által írt *Diagnosing and Changing Organizational Culture* című könyvben²¹ megjelent kérdőív is (56 tétel), amely a szervezeti kultúra négy típusát (Hierarchikus, Klán-, Piaci és Adhokrata kultúráként) határozza meg (7. táblázat). Valamint szöveges válaszokat vártunk 10 kérdés tekintetében (10 tétel) (8. táblázat), amelyet befejezetlen mondatok formájában valósítottunk meg, illetve szociodemográfiai kérdéseket is feltettünk. A 85 tételű kérdőív esetében a válaszadók 1-től („nem értek egyet”) 4-ig („egyetértek”) terjedő skálán értékelték az állításokat. Továbbá a 14 fő vezető részvételével egyéni, személyes interjúkat készítettünk (9. táblázat). A kutatás során a résztvevők tájékoztató nyilatkozatot, beleegyező

¹⁸ A „kvantitatív” szó jelentése: mennyiség szerinti. Olyan kutatási módszer, amely lehetővé teszi nagyobb elemszámú (létszámú) minta statisztikai elemzését. E módszer révén úgynevezett „kvantitatív adatok” gyűjtése zajlik, amelyek voltaképpen számszerűsített adatok.

¹⁹ A „kvalitatív” szó jelentése: minőség szerinti. Olyan kutatási módszer, amely alapvetően feltáró-leíró jellegű. Módszer-tanát tekintve – bár nem zárja ki – nem a mennyiségi adatgyűjtésre fektet hangsúlyt. E módszer révén úgynevezett „kvalitatív adatok” gyűjtése zajlik, amelyek kontextusba ágyazott információt tartalmaznak.

²⁰ Olyan kvantitatív eljárás, amely révén egy szöveg szerzőjének (írója, elmondója) szándékairól, motivációjáról szerzünk adatot a szöveg elemzési egységeinek kategóriákba történő besorolása révén.

²¹ Cameron–Quinn (2011)

nyilatkozatot, illetve a hanganyag rögzítéséről szóló beleegyező nyilatkozatot írtak alá, amely az anonimitás teljes körű garanciáját biztosítja.

1. táblázat: Kérdőív a rendőrségről alkotott általános attitűdről. Forrás: a kutatócsoport szerkesztése

I. Általában a rendőrség egészénél...		1 nem érték egyét	2 rész- ben nem érték egyét	3 rész- ben egyét- érték	4 egyét- érték
1.	fontos az állomány hatékony munkavégzése.				
2.	elvárás a humánus intézkedés, a törvényesség, szakszerűség és arányosság betartása.				
3.	törődnek az állomány jóllétével.				
4.	mindenkinek egyenlő lehetőséget biztosítanak az előrejutáshoz.				
5.	nagyon gyorsan változnak a dolgok.				
6.	a fluktuáció befolyásolja a munka hatékonyságát.				
7.	a munkakörülmények megfelelőek a szakszerű munkavégzéshez.				
8.	alapvető elvárás, hogy az állomány túlmunkát végezzen.				
9.	a különböző szintek között nyitottság és őszinteség van.				
10.	nagyon fontos a hagyományőrzés (pl. ünneplések, ünnepségek, szokások stb.).				
11.	gyors, azonnali eredményeket várnak.				
12.	a hivatalos kritikának helye van.				
13.	a szabályok és előírások behatárolják a munkavégzést.				
14.	a szakmai véleménynyilvánítás elfogadott.				
15.	a szolgálati panaszok kezelése megfelelő.				
16.	az új generációk befogadása és beilleszkedése megfelelő.				
17.	a szükséges mértékű információátadás biztosított.				
18.	a felelősségviselés rendje korrekt és következetes.				
19.	a bizalom alapvető.				
20.	megfelelő az együttműködés.				

2. táblázat: Kérdőív a közvetlen szolgálati helyről alkotott attitűdről. Forrás: a kutatócsoport szerkesztése

II. A közvetlen szolgálati helyemen (MRFK, RK, órs stb.)...		1 nem érték egyet	2 részben nem érték egyet	3 részben egyet-érték	4 egyet-érték
1.	figyelembe veszik az egyéni célokat, elősegítik az egyéni előmenetelt.				
2.	az állomány ellenőrzése pozitívan befolyásolja a munkavégzés hatékonyságát.				
3.	a szervezeti konfliktusokra úgy tekintenek, amik elkerülendők, mert a munkát hátráltatják.				
4.	a szervezeti konfliktusokra úgy tekintenek, amiket fel kell tárni, hogy a munka hatékonyabbá váljon.				
5.	nem hivatalosan felszínre kerülnek a munka során a szervezet működésével összefüggő észrevételek.				
6.	törekszünk a munka minőségének a javítására.				
7.	a hivatásos és a nem hivatásos állomány közötti kommunikáció megfelelő.				
8.	a munka eredményessége megfelelő.				
9.	a szükséges mértékű információátadás biztosított.				
10.	elégedett vagyok a munkahelyi légkörrel.				

3. táblázat: Kérdőív a rendőrség állományáról alkotott attitűdről. Forrás: a kutatócsoport szerkesztése

III. Az állomány...		1 nem érték egyet	2 részben nem érték egyet	3 részben egyet-érték	4 egyet-érték
1.	számára egyértelműek a rendőrség céljai és feladatai.				
2.	adott esetben kész komoly erőfeszítést tenni a munkájában a célok elérése és a feladatok végrehajtása érdekében.				
3.	érzi a társadalom megbecsülését.				
4.	érzi a szervezet megbecsülését.				
5.	tagjai hatékonyan dolgoznak együtt.				
6.	megbízik a rendőri vezetők döntéseiben.				
7.	alkalmazkodik a kihívásokhoz.				
8.	könnyen fogadja az újításokat és a változásokat.				
9.	szereti a munkáját.				
10.	jól érzi magát a munkahelyén.				

4. táblázat: Kérdőív a kitöltő saját magával kapcsolatos attitűdjéről. Forrás: a kutatócsoport szerkesztése

IV. Úgy gondolom/érzem, hogy...		1 nem érték egyét	2 részben nem érték egyét	3 részben egyét- érték	4 egyét- érték
1.	elégedett vagyok a kollégáimmal.				
2.	az aktív kezdeményezés helyénvaló.				
3.	a kollégáimmal való kapcsolatunkra jellemző a bizalom és az őszinteség.				
4.	a sikerek elérése és a kudarcok leküzdése a kollégáimmal csapattá formál bennünket.				
5.	a munkámat anyagilag megbecsülik.				
6.	a munkámat erkölcsileg megbecsülik.				
7.	büszke vagyok arra, hogy a rendőrségnél dolgozom.				
8.	a szervezetnél van példaképem.				
9.	a vezetőim jó példával járnak előttem.				
10.	a munkámhoz minden szükséges támogatást (technikai eszközök, információk stb.) megkapok.				
11.	önálló munkavégzésem biztosított.				
12.	csak egy csavar vagyok a gépezetben.				
13.	a munkaidőm elég a feladataim elvégzéséhez.				
14.	jó helyen vagyok.				
15.	felszerelésem óta megváltozott a hangulat a rendőrség keretein belül.				

5. táblázat: Kérdőív a vezetőkről alkotott attitűdről. Forrás: a kutatócsoport szerkesztése

V. A vezetőim...		1 nem érték egyét	2 részben nem ér- tek egyét	3 részben egyét- érték	4 egyét- érték
1.	gondoskodnak az állomány fejlődéséről és előmeneteléről.				
2.	hatékony döntéshozók.				
3.	rendszeresen ellenőrzik a beosztottjaikat.				
4.	és az állomány között sok konfliktus van.				
5.	az állomány elégedettségére és a munkahelyi légkörre koncentrálnak.				
6.	a feladatra és a teljesítményre koncentrálnak.				
7.	vállalják a felelősséget az állományért és a döntéseikért.				
8.	vállalják a felelősséget a döntéseikért.				
9.	töreksenek a csapatmunka elősegítésére, az összetartás kialakítására és a közösség építésére.				
10.	az új ötleteket szívesen és nyitottan fogadják.				

6. táblázat: Kérdőív a közvetlen vezetőről alkotott attitűdről. Forrás: a kutatócsoport szerkesztése

VI. A közvetlen vezetőm...		1 nem érték egyed	2 részben nem ér- tek egyed	3 részben egyed- érték	4 egyed- érték
1.	számít a szakmai véleményemre, javaslataimra.				
2.	gondoskodik az állományáról.				
3.	törődik az állománya fejlődésével és előmenetelével.				
4.	a munkájában példamutató.				
5.	biztosítja a megfelelő információkat ahhoz, hogy munkámat eredményesen végezzem.				
6.	segíti a személyes fejlődésemet.				
7.	ha hibázom, reális felelősségvállalást vár el.				
8.	lehetőséget ad arra, hogy nyíltan megvitassuk a teljesítményemet.				
9.	állandó visszajelzést ad a teljesítményemmel kapcsolatban.				
10.	hatékony döntéshozó.				
11.	megbíz a beosztottjaiban.				
12.	segíti a csapatépítést.				
13.	hatékonyan tájékoztat azokról a tényezőkről, amelyek hatással vannak rám.				
14.	fogékony a változásokkal kapcsolatos javaslatokra.				
15.	és az állománya között sok konfliktus van.				
16.	feladatszabása egyértelmű, a számonkérésben következetes.				
17.	a feladatok kiadása és teljesítése során figyelembe veszi a feladatok emberekre és emberi kapcsolatokra gyakorolt következményeit.				
18.	koncentrál az állománya elégedettségére és a munkahelyi légkörre.				
19.	motivál.				
20.	irányába őszinte lehetek mind a munkahelyi, mind a magánéleti gondjaimat illetően.				

Cameron–Quinn-kérdőív: 7 dimenzióan keresztül 4–4 állítást sorolunk fel. Az egy dimenzióba tartozó állítások között 100 pontot kell felosztani aszerint, hogy az Ön szerint mennyire jellemző jelenleg, illetve mennyire lenne ideális (7. táblázat).

7. táblázat: Kérdőív a rendőrségről alkotott általános attitűdről. Forrás: Cameron–Quinn (2011) alapján a kutatócsoport szerkesztése

Szervezetünk...	Jelenleg	Ideális
olyan, mint egy nagy család.		
dinamikus és vállalkozó szellemiségű munkahely.		
eredményorientált.		
strukturált hely, a feladatok szabályozottak.		
Összesen:	100	100
A szervezetünk tagjai...	Jelenleg	Ideális
jól ismerik egymást.		
hajlandóak a szervezeti célokért többletmunkát végezni.		

a legjobb teljesítményre törekszenek, akár egymással is versengve.		
az előírásokat/törvényeket betartják.		
Összesen:	100	100
Szervezetünk vezetése...	Jelenleg	Ideális
a mentorálást, a támogatást és a gondoskodást szorgalmazza.		
a vállalkozó szellemiséget és a kockázatvállalást szorgalmazza.		
az eredményorientált hozzáállást szorgalmazza.		
a koordinációt, a szervezést, a tervezést és a szabályozott működést szorgalmazza.		
Összesen:	100	100
Szervezetünkben a vezetést jellemzi...	Jelenleg	Ideális
a csapatmunka, a beosztottak döntésbe való bevonása és a végrehajtásban való részvétel.		
az önmegvalósítás támogatása és az új ötletek felkarolása.		
a versenyszellem ösztönzése.		
a foglalkoztatás biztonsága és a kiszámíthatóság.		
Összesen:	100	100
Szervezetünk összetartó erejét	Jelenleg	Ideális
a lojalitás, a kölcsönös bizalom és a szervezet céljai iránti elkötelezettség jelenti.		
a szellemi gyarapodás és a fejlődés iránti elkötelezettség jelenti.		
a célok elérésének hangsúlyozása jelenti.		
a formális szabályok jelentik.		
Összesen:	100	100
A szervezetünk számára a legfontosabb...	Jelenleg	Ideális
a személyes fejlődés támogatása és a bizalom.		
az új lehetőségek felkutatása és új feladatok kipróbálása.		
az eredmények szinten tartása, illetve javítása.		
az állandóság és a stabilitás; a hatékonyság, az ellenőrzés és a gördülékeny működés.		
Összesen:	100	100
A szervezeti siker alapja...	Jelenleg	Ideális
az emberi erőforrás fejlesztése és az emberekkel való törődés.		
a legújabb technológia bevezetése és alkalmazása.		
az eredményorientáltság.		
a megbízható munkavégzés és hatékonyság.		
Összesen:	100	100

8. táblázat: Befejezetlen mondatok. Forrás: a kutatócsoport szerkesztése

Befejezetlen mondatok	
1.	A rendőrség olyan, mint...
2.	A rendőrség legfontosabb célja, hogy...
3.	A rendőrség legfőbb értéke(i)...
4.	A rendőrség erőssége(i)...
5.	A rendőrség gyengesége(i)...
6.	Szerintem a rendőrségnek a jövőben...
7.	A munkám a rendőrségen olyan, mint...
8.	Azért lettem rendőr, mert.../Azért jöttem a rendőrséghez, mert...
9.	Azért vagyok még mindig rendőr, mert.../Azért dolgozom még mindig a rendőrségnél, mert...
10.	A jövőmet úgy képzelem el, ...

A szociodemográfiai kérdések a következők voltak:

- Születési év
- Nem
- Rendőrségi jogviszony kezdete (év)
- Állománykategória
- Szolgálati hely és osztály
- Szakterület
- Munkarend
- Beosztási szint
- Mióta van jelenlegi beosztásában?
- A rendőrségnél betöltött beosztások száma
- Más rendvédelmi/ fegyveres szervnél eltöltött idő (év)
- Megnevezése
- Legmagasabb civil iskolai végzettség
- Folyamatban van-e civil képzés?
- Rendvédelmi végzettség megszerzésének helye
- A munkájához előírt tanulmányai folyamán megszerzett tudás hány százalékát használja a feladatainak végrehajtása során? Jelölje be a szakaszon és számmal is írja le!
- Szaktanfolyami végzettséggel rendelkezik-e?
- Amennyiben igen, a beosztás betöltéséhez szükséges?
- Folyamatban van-e rendvédelmi képzése?
- Amennyiben lehetősége lenne, szívesen részt venne-e képzés(ek)en?
- Rendelkezik-e a magasabb beosztáshoz szükséges képzettséggel?
- 5 éven belül a következő beosztást szeretné elérni/megtartani

9. táblázat: Egyéni vezetői interjú kérdések. Forrás: a kutatócsoport szerkesztése

Egyéni vezetői interjúkérdések	
1.	Számodra mit jelent vezetónak lenni?
2.	Légy szíves jellemezd magad vezetőként 3 szóval!
3.	Mondd el egy sikered, amire büszke vagy!
4.	Hogy értékeled: meg tudod valósítani a céljaidat, önmagadat a szervezetben?
5.	Légy szíves jellemezd 3 szóval a beosztotti állományod!
6.	Hogyan jellemeznéd általában a beosztottjaid munkavégzését?
7.	Mennyire tartod eredményesnek/hatékonynak a munkavégzésüket?
8.	Amennyiben vannak akadályok, melyek azok?
9.	Hogyan értékeled az állományoddal való kommunikációt/információáramlást?
10.	Hogyan értékeled az egyes szakterületek közötti együttműködést?
11.	Milyen eszközöket alkalmazol az állományod motiválására?
12.	A visszajelzésnek milyen szerepe van a vezetői munkában? (Te kapsz-e megfelelő visszajelzést, illetve te milyen formában adsz visszajelzést?)
13.	Hogyan valósítod meg a parancsnoki gondoskodást? Amennyiben észleled az állományod egyes tagjainál a kiegésző/egyéb mentális problémák (pl. alkoholizmus) jeleit, milyen intézkedéseket teszel?
+1	Milyen fejlesztési/módosítási javaslatokat fogalmaznál meg, amelyek a szervezeti kultúrát erősíthetik? Mi az a 3 legfontosabb dolog, amin változtatnál?

A kutatás menete

Kapcsolatfelvétel, engedélyek beszerzése, dokumentáció feltételeinek biztosítása:

- 2017. május 12-én dr. Boda József dékán úr támogatásával 2017. május 22-én megkaptuk Papp Károly r. altábornagy úrtól a támogatást.
- Beszereztük a kutatócsoport tagjainak kutatásban történő részvételét támogató munkáltatói vezetői engedélyeket.
- Elkészítettük a GDPR követelménye szerinti dokumentumokat.
- Megtörtént az SHL által forgalmazott Vállalati Kultúra Kérdőív beszerzése és adaptálása a rendőrségi kultúrára.

A kutatási módszerek adaptálása, kidolgozása és engedélyeztetése:

- A szervezeti kultúra vizsgálatára a nemzetközi és hazai standardokkal rendelkező kérdőív (Corporate Culture Questionnaire)²² rendszeti közegre történő adaptálását végeztük el.²³ A folyamat során bizonyos szavak átfogalmazása történt meg a rendőri szakzsargon figyelembevételével. A nemzetközi partner mellett rendőrségi szakértőket vontunk be az adaptálásba. A kérdőív detektálja a szervezet erősségeit, a kritikus pontokat és az anomáliákat.²⁴ Alkalmassá a hatékonyságot csökkentő, az operatív tevékenységet akadályozó, valamint a mindennapi munkát alapvetően hátráltató problémakörök gyors feltárására. Vizsgált területei négy csoportban 21 dimenzió mentén 126 állításon keresztül a következők:
  - *Teljesítmény*: mennyiségre törekvés; minőségre való törekvés; új eszközök használata; kreativitás ösztönzése; ügyfélközpontúság.
  - *Emberi erőforrások*: a dolgozókkal való törődés; elkötelezettség; életpályakialakítás; teljesítményen alapuló jutalmazás; azonos lehetőségek biztosítása mindenki számára.
  - *Döntéshozatal*: a formalizáltság foka (például bürokrácia); részvétel a döntéshozatalban; a döntéshozatal hatékonysága; hosszú távra tervezés; a változás sebessége (például a rendszerek, eljárások, munkamódszerek átszervezésének gyakorisága); a környezeti hatások figyelembevétele.
  - *Emberi kapcsolatok*: csoportok közötti függőleges kapcsolatok; csoportok közötti vízszintes kapcsolatok; személyek közötti kooperáció; a kommunikáció hatékonysága; a szervezeti célok ismerete.
- Az összeállított kérdőíveket (lásd a kutatás módszerei fejezetben) megküldtük a KEMRFK és ORFK részére véleményezésre és engedélyezésre.

²² Walker–Symon–Davies (1996)

²³ Klein (2012)

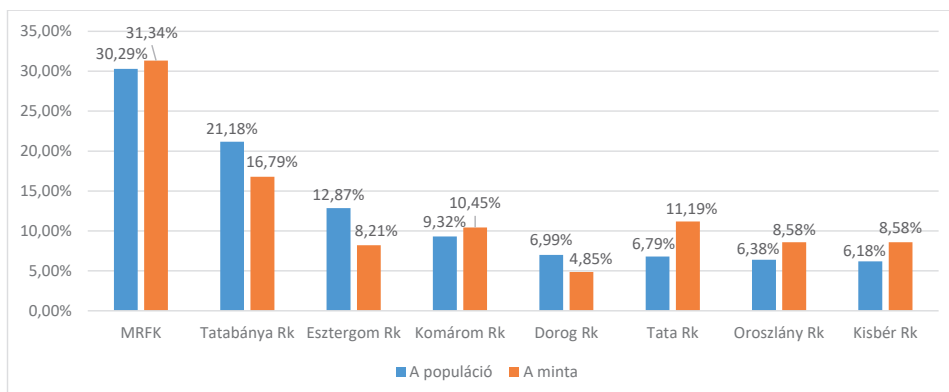
²⁴ Klein–Klein (2006)

A minta

A vizsgált megye szervezeti egységei a következők:

- Területi szerv:
  - Komárom-Esztergom Megyei Rendőr-főkapitányság (a továbbiakban: RFK); a teljes állomány 299 fő.
- Helyi szervek:
  - Tatabánya Rendőrkapitányság (a továbbiakban: Tatabánya RK); a teljes állomány 209 fő.
  - Esztergom Rendőrkapitányság (a továbbiakban: Esztergom RK); a teljes állomány 127 fő.
  - Komárom Rendőrkapitányság (a továbbiakban: Komárom RK); a teljes állomány 92 fő.
  - Dorog Rendőrkapitányság (a továbbiakban: Dorog RK); a teljes állomány 69 fő.
  - Tata Rendőrkapitányság (a továbbiakban: Tata RK); a teljes állomány 67 fő.
  - Oroszlány Rendőrkapitányság (a továbbiakban: Oroszlány RK); a teljes állomány 63 fő.
  - Kisbér Rendőrkapitányság (a továbbiakban: Kisbér RK); a teljes állomány 61 fő.

Vagyis a megye összesen 987 fős állománnyal rendelkezett vizsgálatunk ideje alatt, hivatásos és nem hivatásos státuszban együttesen. A vizsgálatban összesen 268 fő vett részt (ez valamivel több, mint a teljes állomány 27%-a) mint kitöltő – természetesen szervezeti elemenként változó arányban (ez a statisztikai eljárások kiválasztásakor és végrehajtása során természetesen figyelembe lett véve).

1. ábra: Szervezeti egységenkénti részvételi arány. Forrás: a szerző szerkesztése

Az 1. ábrán látható, hogy az egyes szervezeti elemek esetében miként alakultak a részvételi arányok a kitöltés során, illetve hogy a kitöltők a populáció (vagyis jelen esetben a megye teljes állományának) hány százalékát teszik ki. Nem meglepő módon a részvételi arány a legmagasabb foglalkoztatottsági rátával rendelkező szervezeti elemek esetében volt a legmagasabb, míg a kisebb létszámú kapitányságok esetében ez a létszám fokozatosan csökkent. A kutatás mivel a KEMRFK teljes állományára terjedt ki, ebben a vonatkozásban reprezentatív, azonban országos következtetésekre nem ad alapot.

Adatelemzés

Az adatok felvételét, rögzítését, ellenőrzését követően történt az eredmények elemzése. Hat vonatkoztatási keretet alakítottunk ki, melyek három magasabb szempontnak feleltek meg a vizsgálatunk során. Fontosnak éreztük, hogy a bennük rejlő tartalmakat mélyebben is vizsgálni tudjuk. Elsősorban azért, mert úgy véltük, hogy a kitöltők saját tapasztalataik és élményszintjük alapján más megítélést adhatnak a szervezet globális működése, megítélése, valamint közvetlen környezetük esetében. A kitöltést megkönnyítendő célszerűnek láttuk az egyes állítások esetében is a nagyobb egységtől a szűkebb felé tartó, egyfajta konvergens gondolkodási stratégia segítségét – így mindig a szélesebb perspektíva felől közelítettünk az egyén irányába.

Az egyes tételeket – immáron a vonatkoztatási kerettől függetlenül, ám a már röviden ismertetett Cameron és Quinn nevéhez fűződő paradigmára építve – skálákba soroltuk. A skálákat az elmélet által vezetve alakítottuk ki – a szerzőpáros ugyanis hat szempontot dolgozott ki annak érdekében, hogy egy szervezetet ezek mentén a négy (korábban már ismertetett) kultúrátípus egyikébe legyen képes besorolni.

Statisztika

A vizsgálati minta 54%-a férfi, míg 46%-a nő. A kitöltők közül 73% volt a hivatásos állomány tagja, míg 37% valamilyen civil foglalkoztatási formában dolgozott a szervek valamelyikében. A kitöltők legnagyobb arányban a rendészeti vonalról képviseltették magukat (a teljes minta 48,13%-a), míg a bűnügy (a teljes minta 25,37%-a) és az „egyéb” szakterületek²⁵ (a teljes minta 26,5%-a) közel azonos arányban voltak jelen a vizsgálati mintában.²⁶

Mivel a kérdőív megalkotásával egyik szándékunk az volt, hogy az potenciálisan a jövőben is alkalmas legyen a Rendőrség bármely egységében a szervezeti kultúra felmérésére, ezért rendkívül fontos feladatunknak tekintettük, hogy a megfelelő tudományos eljárásoknak is alávegyük a kapott eredményeket. Így természetesen

²⁵ Az „egyéb” szakterületek szerinti összevonás azért volt indokolt, mert arányaiban a szakmai munka támogatásáért felelős szakterületek (humán, gazdaság, hivatal, ellenőrzés) képviseltetik magukat a legkisebb arányban a szervezetben.

²⁶ Farkas et al. (2020)

a megfelelően kiválasztott statisztikai eljárások (a skálák vizsgálatának esetében: faktoranalízis,²⁷ majd Cronbach-féle mutató kiszámítása) lefuttatása révén kaptuk meg a végleges eredményeket a kérdőívre vonatkozólag. A létrejött adathalmazt az alábbi táblázatokba rendeztük a mintában domináns kultúratípus elemzéséhez (10. táblázat).

10. táblázat: Cameron–Quinn-kérdőív eredményeinek összefoglaló táblázata. Forrás: a kutatócsoport szerkesztése

Kultúratípus	Jelenlegi		Ideális		t	p
	Minta	Std	Minta	Std		
Klánkultúra						
Adhokrácia						
Piackultúra						
Hierarchiakultúra						

A korcsoportok közti különbségek feltárásához többváltozós varianciaanalízist alkalmaztunk (MANOVA). A Pillai-féle próba segítségével mutattuk ki az egyes korcsoportok között statisztikailag szignifikáns különbségeket, a kérdőívre adott válaszaik alapján. A csoportközi különbségek forrását, post hoc elemzéssel, az eltérő elemszámok miatt Games–Howell-eljárással vizsgáltuk. Az adathalmazt az alábbi táblázatban tettük értékelhetővé (11. táblázat):

11. táblázat: Cameron–Quinn-kérdőív eredményeinek összefoglaló táblázata. Forrás: a kutatócsoport szerkesztése

Generációk	N	Klán		Adhokrácia		Piackultúra		Hierarchia		F
		M	STD	M	STD	M	STD	M	STD	
babyboomer										
X generáció										
Y generáció										
Z generáció										

A nemek szerinti (12. táblázat) és az állománykategória szerinti (13. táblázat) különbségeket külön, de szintén a Pillai-próba alapján értékeltük és hasonló táblázatban rögzítettük és tettük áttekinthetővé az adatokat:

²⁷ Olyan gyűjtőnév, amely többféle statisztikai eljárást is magában foglal. Célja az, hogy sok személy vizsgálata esetében segítse feltárni azokat az összetevőket (vagyis faktorokat), amelyek segítenek abban, hogy a változókat (a megfigyelni vagy vizsgálni kívánt tényezőket) csoportosítsa. Másként fogalmazva abban segít, hogy kialakíthassunk bizonyos főrendelt kategóriákat, amelyek látens összefüggések feltárására is alkalmasak lehetnek.

12. táblázat: Nemek szerinti különbségek a különböző szervezetikultúra-típusok alapján.

Forrás: a kutatócsoport szerkesztése

NEMEK	N	Klán		Adhokrácia		Piackultúra		Hierarchia		F
		M	STD	M	STD	M	STD	M	STD	
Férfi										
Nő										

13. táblázat: Állománykategória szerinti különbségek a különböző szervezetikultúra-

típusok alapján. Forrás: a kutatócsoport szerkesztése

Állománykategória	N	Klán		Adhokrácia		Piackultúra		Hierarchia		F
		M	STD	M	STD	M	STD	M	STD	
Tiszt										
Tiszthelyettes										
Közalkalmazott										
Egyéb										

Összegzés

Tanulmányunkban a Komárom-Esztergom Megyei Rendőr-főkapitányság állományában végzett szervezetikultúra-vizsgálatunk hátterét, tudományos alapjait, végrehajtásának módszertanát és az eredmények tudományos alaposságú vizsgálatának lehetőségeit mutattuk be. Az adott kutatási területen szerény nemzetközi és még szerényebb hazai szakirodalom áll rendelkezésre, ami külön motivációt adott a tudományos igényvel összeállított vizsgálat lebonyolításához és ismertetéséhez. Tekintettel arra, hogy a vizsgált szervezetben az összes munkavállaló 27%-a részt vett a kutatásban, továbbá arra, hogy a vizsgált megye a teljes rendőrségi állomány körülbelül 4%-át teszi ki, összességében a teljes állomány nagyjából 1%-át tudtuk megszólítani, így kutatásunkat reprezentatívnak gondoljuk a teljes magyar rendőrség állományának szempontjából is. Ez a tény képez alapot ahhoz, hogy a bemutatott módszertan alkalmas legyen a jövőbeli, e téren megvalósuló rendészettudományi kutatások számára is.

A létrejött statisztikai adathalmazt a Cameron és Quinn paradigmára építve dolgoztuk fel (skálákra bontva), majd faktoranalízisnek vetettük alá, és a Cronbach-féle mutatót értékeltük.

A fentiekben bemutatott elemzés csupán egy kis része az összes adat elemzésének. Az ORFK és a KEMRFK részére széles körű összeggéssel szolgáltunk,²⁸ amelyet prezentáltunk dr. Balogh János országos rendőrfőkapitány úr részére 2019. március 26-án, a KEMRFK vezetői állományának 2019. április 16-án, valamint az ORFK vezetői számára 2019. június 27-én.

²⁸ Farkas–Horváth–Tegyey (2018); Farkas et al. (2019)

Ajánlásokat tettünk a vizsgált szervezet vezetőinek arra vonatkozóan, hogy hogyan érhetik el a tanulmány elején egyik elsődleges célként megfogalmazott, a rendészeti szerveknél ideálisnak gondolt szervezeti kultúrát, a sajátosságokból építkezve.

Jelen tanulmány bemutatásával az volt a célunk, hogy hozzájáruljunk a rendészeti szervezeti kultúrát érintő kutatások megvalósításához mintát kínálva a kutatási módszerének részletes ismertetésével.

IRODALOMJEGYZÉK

- Cameron, K. S. – Quinn, R. E. (2011): *Diagnosing and changing organizational culture: Based on the Competing Values Framework*. San Francisco, CA, John Wiley & Sons.
- Farkas Johanna (2016): The Drawbacks of Group Decision Making from a Psychological Aspect. *Magyar Rendészet*, 16. évf. 2. sz. 67–79.
- Farkas Johanna – Horváth József – Tegye Andrea Cecília (2018): *A Komárom-Esztergom Megyei Rendőr-főkapitányság szervezeti kultúrájának vizsgálata: Összegző jelentés*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem.
- Farkas Johanna – Krauzer Ernő – Kovács Gábor (2018): A rendőrség szervezeti kultúrája. *Belügyi Szemle*, 66. évf. 12. sz. 71–81. DOI: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.12.5>
- Farkas Johanna – Tegye Andrea Cecília – Horváth József – Ivaskevics Krisztián – Borbély Zsuzsanna – Molnár Rita – Mátrai Jenő (2019): *A Komárom-Esztergom Megyei Rendőr-főkapitányság szervezeti kultúrájának vizsgálata: A kutatás mellékletei*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem.
- Farkas Johanna (2020): A hatékony közszolgálati szervezet. In Farkas Johanna – Haller József szerk.: *Pszichológia a közszolgálatban II*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó. 1–12.
- Farkas Johanna – Horváth József (2020): *Szervezeti kultúrák és kutatásuk*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó.
- Farkas Johanna – Borbély Zsuzsanna – Ivaskevics Krisztián – Molnár Rita – Tegye Andrea Cecília – Tózsér Erzsébet (2020): Kutatás a Komárom-Esztergom Megyei Rendőr-főkapitányságon. In Farkas Johanna – Horváth József szerk.: *Szervezeti kultúrák és kutatásuk*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó. 211–227. (megjelenés alatt)
- Farkas Johanna – Sallai János – Krauzer Ernő (2020): The organisational culture of the police force. *Internal Security*, (megjelenés alatt)
- Farkas Johanna – Sallai János (2020): The History of Law Enforcement Culture in Hungary. *Internal Security*, (megjelenés alatt)
- Finszter Géza (2009): A rendészet átalakulásának húsz esztendeje (1988–2008). In Sándor Péter – Stumpf Anna – Vass László szerk.: *Magyarország politikai évhuszadkönyve: A magyar demokrácia kormányzati rendszere*. Forrás: www.politikaevkonyv.hu/online/mp20/1-11_finszter.html (2014. 04. 29.)
- Finszter Géza (2013): *A rendészet elmélete és a rendészeti eszközrendszer*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem.
- Gazdag Miklós (2003): Szervezet, szervezetfejlesztés, módszerek. *Alkalmazott Pszichológia*, 5. évf. 3–4. sz. 63–79.
- Horváth József (2010): Gondolatok a rendőrség szervezeti kultúrájáról. In Quo vadis rendvédelem? A rendészet kultúrája – kulturált rendészet. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, 10. köt. 21–31.
- Johnson, Richard R. (2011): Officer Attitudes and Management Influences on Police Work Productivity. *American Journal of Criminal Justice*, 36. évf. 4. sz. 293–306. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12103-010-9090-2>
- Klein Sándor – Klein Balázs (2006): *A szervezet lelke*. Budapest, Edge 2000 Kft.
- Klein Sándor (2012): *Vezetés és szervezetpszichológia*. Budapest, Edge 2000 Kft.

- Kovács Gábor (2014): A rendészeti szervezetekben lejátszódó vezetési folyamatok. In Kovács Gábor – Horváth József szerk.: *A rendészeti szervek vezetés- és szervezésmélete*. Budapest, Nemzeti Közszo­l­gá­lati Egyetem. 57–92.
- Krauzer Ernő (2001): A Rendőrség sajátos feladatai. In Krauzer Ernő – Mór­itz E. szerk.: *Közrendvédelmi ismeretek*. Budapest, Belügyminisztérium.
- Krauzer Ernő (2006): A Rendőrség. In Balda Róbert szerk.: *Határőrség*. Budapest, Belügyminisztérium.
- Quinn, Robert E. – Rohrbaugh John A. (1981): Competing Values Approach to Organizational Effectiveness. *Public Productivity Review*, 5. évf. 2. sz. 122–140. DOI: <https://doi.org/10.2307/3380029>
- Walker, Helen – Symon, Gillian – Davies, Bryn (1996): Assessing Organizational Culture: A Comparison of Methods. *International Journal of Selection and Assessment*, 4. évf. 2. sz. 96–105. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1468-2389.1996.tb00064.x>

ABSTRACT

An Analysis of the Organisational Culture of a County Police Headquarters - Presentation of Research Methodology

Johanna FARKAS

The study presents methods of research on the organisational culture in a county police headquarters and its background. It aims at providing a principle for conducting law enforcement researches in the future. The author touches on the theoretical background of the organisational culture on the one hand, and the actual challenges on the other. In addition, the author presents an entire methodology of research.

Keywords: law enforcement, organisational culture, police, research methodology

A forrónyomos felderítés vezetése, irányítása megújításának lehetséges irányai

HAVASI Sándor¹

A tanulmányom elkészítésére azért vállalkoztam, mivel közel 20 éves szakmai tapasztalattal és háttérrel rendelkezem ezen a területen, illetve az eltelt évek alatt sok olyan módszert és eljárást vezettem be ezen a kriminalisztikai területen, amelyek nagyban hozzájárulhatnak a felderítés e speciális formájának továbbfejlesztéséhez és korszerűsítéséhez. A korszerű forrónyomos felderítés ismerete és alkalmazása rendkívül fontos a hatékony bűnüldözés során. A felderítés első 24 órája kulcsfontosságú az elkövető beazonosítása, felderítése és esetleges elfogása szempontjából. Tanulmányomban megvizsgáltam a témához kapcsolódó legfontosabb rendszertani fogalmakat: felderítés, forrónyomos felderítés, üldözés, nyomon üldözés, nyomozás és körözés. A témával kapcsolatos jogi szabályozást és annak rendszerét is vizsgálat alá vontam, az egyes fontosabb vonatkozó hatályos jogszabályokat külön is részletesen áttekintettem. Végezetül a leírtak és személyes tapasztalataim alapján olyan javaslatokat fogalmaztam meg, amelyek a forrónyomos felderítést még hatékonyabbá és még inkább reagálókészebbé tehetik.

Kulcsszavak: felderítés, forrónyomos felderítés, üldözés, nyomon üldözés, forró nyomon üldözés, nyomozás, körözés, szervezeti modell, készenléti csoportvezető

A forrónyomos felderítés, felderítés, üldözés, nyomon üldözés, nyomozás, körözés fogalmainak értelmezése, egymáshoz való kapcsolatok

A forrónyomos felderítés nyomozásban betöltött kiemelkedő szerepe napjainkban egyre fontosabb helyet tölt be a bűnügyi nyomozati munkában. Ez az a kezdeti, első „stáció” a nyomozás folyamatában, amikor mintegy azonnal lehetőség nyílik az elkövető személy beazonosítására, üldözésére és elfogására. A mindennapi televíziós bűnügyi híradásokban gyakran hallani, hogy az elkövetőt – szinte azonnal a bűncselekmény elkövetése után – elfogták. Ez nem másra, mint a forrónyomos felderítésre és annak jelentőségére utal.

¹ HAVASI Sándor r. alezredes, készenléti csoportvezető, BRFK XIII. kerületi Rendőrkapitányság Sándor HAVASI lt. colonel, ready-group-leader, 13th District Police Station of Budapest <https://orcid.org/0000-0001-8920-3960>, havasis38@freemail.hu

Az interneten kutatást végeztem a témával kapcsolatosan, és arra a megállapításra jutottam, hogy a téma szakirodalma szinte véges számú, azonban nagyszámú kapcsolata más felderítési (taktikai, metodikai) módszerekhez és a különböző eljárás és nyomozati cselekményekhez egyedülállóan fontossá teszi szerepét a kriminalisztika területén.

A témával való kapcsolatomban a rendőri pályán eltöltött 20 éves szakmai múltammal egyidős. A főváros egyik kiemelt kerületében teljesíték szolgálatot bűnügyi területen, ugyanabban a beosztásban (korábban: ügyeletes tiszt, főügyeletes; jelenleg: készenléti csoportvezető). Úgy gondolom, hogy ez idő alatt ezen a szakmai területen jelentős tapasztalatra tettem szert.

A forrónyomos felderítés szoros kapcsolatot mutat a készenléti (korábban: ügyeleti) munkaterülettel. A jelenlegi „készenléti” elnevezés jól hangsúlyozza e bűnügyi munka bűncselekményekre való azonnali reagálási lehetőségét és ennek szükségességét.

A forrónyomos felderítés – véleményem szerint – nem más, mint a nyomozás „előszobája”.

A szakirodalomban a legtöbb kriminalista a „forrónyomos felderítés” fogalmát, szükségességét és létjogosultságát – csak és kizárólag – az úgynevezett „kiemelt” bűncselekményekkel (így például: emberölés, rablás, súlyos testi sértés stb.) hozza összefüggésbe. Véleményem szerint ez nem teljesen helytálló, hiszen bármilyen – általában helyszínes – bűncselekmény esetén (de elsősorban mégis vagyon elleni, közrend és közbiztonság elleni, személy elleni erőszakos stb.) lehetséges a forrónyomos felderítés és bűnüldözés, ha annak feltételei egyébként fennállnak. Természetesen azonban mégis a – hírekben is szereplő – felderített, kiemelt(en erőszakos) bűncselekmények azok, amelyek leginkább meghatározzák a lakosság szubjektív biztonságérzetét és a közvélemény alakulását.

Ez a megállapítás azért is fontos, mert amíg a személy elleni és erőszakos bűncselekményeknél van kontaktus az elkövető és az áldozat között, addig a vagyon elleni bűncselekményeknél (például lopás, rongálás, jogtalan elsajátítás, jármű önkényes elvétele) már nem beszélhetünk személyes vagy fizikai érintkezésről és kapcsolatról. Ezzel arra kívánok rámutatni, hogy amíg az előbbi bűncselekmények esetében – a kapcsolat révén – jobbak a felderítési mutatók, addig az úgynevezett ismeretlenes vagyon elleni elkövetők esetében – forrónyom hiányában – már sokkal rosszabbak ezek az arányszámok.

A forrónyomos felderítés kiindulópontja maga a „forró nyom” helye, vagyis annak helyszíne. Ilyen módon ez a taktikai eljárás szorosan kapcsolódik a helyszíni szemléhez is. A helyszín büntetőjogi értelemben nem más, mint az a hely, ahol a bűncselekmény bármely tényállási eleme megvalósult. A forrónyomos felderítés kiindulópontja maga a helyszín. Vannak olyan bűncselekmények (például: emberölés, rablás, úgynevezett „betöréses” lopás, szexuális erőszak stb.), amelyek bizonyításában a helyszínek kiemelkedő fontosság tulajdonítható. Ezek a tárgyi és az intellektuális környezetben olyan elváltozásokat hoznak létre, amelyekből a cselekményre és az elkövetőre nézve közvetlen információk szerezhetők. Gyakran már a helyszíni szemle adataiból megál-

lapítható, hogy történt-e bűncselekmény, esetleg a helyszín koholt, az összegyűjtött adatokból következtetések vonhatók le a bűncselekmény lefolyására és az elkövető személyére vonatkozóan.

Bíró Gyula² értelmezése szerint a forrónyomon felderítés, forrónyomos felderítés, forrónyomon üldözés vagy csak röviden forrónyom fogalma mind ugyanazt jelenti egy- ségesen. A „forrónyom” elnevezés megtévesztő lehet, ugyanis sokan – joggal – arra következtetnek belőle, hogy az időtényezővel áll szoros kapcsolatban (ez a megállapítás lényegében igaz is, de tág időkorlátok is elképzelhetőek). A „forró” jelző tehát arra utal, hogy a tudomásra jutást követően azonnal intézkedni kell a felderítés megkezdésére. Úgy gondolom, hogy a forrónyomos felderítés mintegy „alapja”, hogy a bűncselekmény elkövetése óta ténylegesen mennyi idő telt el, hiszen a „forrónyom” és a felderítés csak a hatósági tudomásra jutást követően indul meg. Az időtartamot általánosságban meghatározni azért sem célszerű, mert a bűncselekmény helyszínén és környékén, az elkövető érkezési vagy távozási útvonalán a személyi és tárgyi jellegű információk akár hosszabb idő eltelte után is összegyűjthetők.

A forrónyomos felderítés és annak hatékony irányítása, szervezése – mint arról már szóltam – a jelenlegi készenléti csoportvezetői (a továbbiakban: KCSV) munka egyik legfontosabb irányvonala. Az utóbbi években a rendőrségi ügyeleti munka (most: készenléti) teljes átalakuláson és profiltisztításon esett át, mivel szétválasztották ezen belül a bűnügyi és a rendészeti szakágat.

A jelenlegi bűnügyi felsőbb vezetés (BRFK, ORFK) is célul tűzte ki a bűnügyi felderítő munka – és a forrónyomos bűnüldözés, felderítés – javítását, hatékonyságának növelését. Normatív meghatározták a bűnügyi szolgálat helyszínre kiérkezésének, reagálásának idejét (20 perc < 1 óra < 3 óra).

A napi munkám során egyre inkább az a tapasztalatom, hogy nincsenek már csak ügynevezett elhanyagolható (bagatell) vagy „kiemelt” („VIP”) ügyek, minden ügy (és elkövetőjének a felderítése) egyaránt fontos bűnügyi feladat. (Természetesen az ehhez a felderítő munkához szükséges humán erők és eszközök biztosítása már lényegesen nehezebb, nem mindig abszolválható.)

A felderítés e speciális válfaja csak a kriminalisztika vékony szegmensét alkotja, ugyanakkor talán ennek van a legszerteágazóbb kapcsolata a különböző eljárási metódusokkal (körüzés, nyomon üldözés, elfogás stb.) és nyomozati cselekményekkel (helyszíni szemle, kutatás, tanúkihallgatás stb.).

A forrónyomos felderítés – véleményem szerint – mindig is nagyon szoros kapcsolatban állt a – korábbi – ügyeleti (ma: tevékenység-irányítási) munkával, hiszen irányítása és koordinálása szükséges volt a felderítés hatékonyságához és az eredmény eléréséhez.

---

² Bíró (2010) 172.

A forrónyomos felderítéshez szorosan kapcsolódó fogalmak értelmezése

A kriminalisztika – általánosítható – gyakorlati tapasztalatai azt mutatják, hogy a felderítés csak akkor lehet eredményes, ha a nyomozó hatóságok a felderítést az elkövetést (és annak tudomásukra jutását követően) azonnal megkezdik.

A *felderítés* nem más, mint valaminek az ismeretlen körülményeit (bűncselekmény esetében a történeti tényállást) tisztázni, a Magyar értelmező kéziszótár³ szerint. A „felderítés” kifejezés a szakmai gyakorlat szóhasználatában és a szakirodalomban többféle összefüggésben és értelmezésben is szerepel. Fontos kiindulási alap, hogy meg tudjuk különböztetni egymástól az adat, az információ és a bizonyíték fogalmát. Az adatokból azokat tekinthetjük információnak, amelyeknek hírtartalma van, bizonyítéknak viszont csak azokat, amelyeket a (eljárás)jogi előírásoknak megfelelő módon szereztünk be.

A különböző felderítésfogalmi álláspontokban azonban annyi közös, hogy a fogalmat valamilyen nyomozási, célirányos *adatgyűjtő tevékenységnek* tekintik, ugyanakkor a felderítés tárgyát, kereteit, eszközeit és módszereit illetően már vannak eltérések – bár többnyire nem a felderítés fogalmának meghatározásáról, hanem a kifejezés értelmezéséről van szó.

Ezeket az értelmezéseket az alábbiakban foglalnám össze:

- a) A felderítés jelentheti a nyílt (Be.) vagy titkos (operatív) bűnüldöző tevékenységet,
- b) a büntető-eljárásjogban nem szerepel a felderítés fogalmának a meghatározása, a 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról (hatályos: 2018. július 1.) így fogalmaz:
„348. §. (1) A büntetőeljárás – ha e törvény eltérően nem rendelkezik – nyomozással kezdődik.
(2) A nyomozás felderítésből és vizsgálatból áll.
(3) A felderítés során a megalapozott gyanú megállapításához szükséges mértékben fel kell deríteni a bűncselekményt és az elkövető személyét, valamint fel kell kutatni és biztosítani kell a bizonyítási eszközöket.”
- c) a felderítés úgynevezett általános, nyomozással összefüggő fogalma (ismeretlen elkövető felderítése).

A nyomozó hatóság a felderítés során különösen a bűncselekmény tárgyi és alanyi oldalához tartozó tényeket, az elkövető kilétének és tartózkodási helyének megállapításához szükséges tényeket, valamint a joghátrány alkalmazása szempontjából különös jelentőséggel bíró tényeket vizsgálja.⁴

³ O. Nagy et al. (1982) 372.

⁴ 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet 133. §.

A felderítés nem azonos azonban az ismeretlenes nyomozati szakasszal. Az ismeretlenes és a vizsgálati szakaszban egyaránt folyik felderítés (újabb információk beszerzése az ügy előreviteléhez, további bűncselekmények felderítése). Nyilvánvalóan eltérés van a felderítés és a bizonyítás tárgyában és eszközeiben. A felderítésben olyan adatokra és információkra is szükség van, amelyek nem tartoznak az adott ügyben a bizonyítás tárgyához. Az ismeretlenes, felderítési szakaszban olyan nyomozási cselekményeket végzünk és olyan irányú az adatgyűjtés, hogy lehetővé tegye egyrészt a minősítés tisztázását, másrészt beszerezhesünk minden, az elkövető személyére utaló, az ismeretlen elkövető kilétének megállapításához szükséges adatot.

A fentebbi törvényi meghatározásból az is kiténik, hogy a nyomozás része a felderítés (mintegy annak „alrendszere”), és hogy a felderítés az a folyamat, amely a bizonyításhoz (de a megalapozott gyanú közléséhez is) szükséges.⁵ A felderítés tulajdonképpen kiszolgálja a bizonyítást.

Kriminalisztikai szempontból a felderítés⁶ a vizsgált esemény, azaz a történeti tényállás megismerésére irányuló adatgyűjtő tevékenység, amelynek során mindenféle adat, tény, vélemény, információ és adatforrás felhasználható, amely alkalmas az objektív igazság feltárására.

Az esemény (mint egység) felderítése egy folyamatként aposztrofálható, amelynek során adatokat nyerünk különböző forrásokból, így:

- a) tárgyi: nyomok, elváltozások;
- b) személyi: károsult, tanú, elkövető
- c) és konjunktíve kombinált (például szakértő)

adatforrást vagy típust tudunk elkülöníteni. Ezek a megállapítások és csoportok egyébként a bizonyítási eszközökre is igazak. Míg a tárgyi adatforrások materiálisak, a személyi bizonyítékok csak közvetve anyagiak, addig a harmadik típus már vegyesen tartalmazza, ötvözi az előbbi kettő jellemzőit.

Azokat az adatokat, amelyek bizonyítékként felhasználhatók, az eljárásjogi szabályozásnak (2017. évi XC. törvény) megfelelő formában kell rögzíteni. A felderítés folyamán beszerzett adatok közül azokat kell írásban rögzíteni, amelyek a bizonyításhoz elengedhetetlenek, vagyis relevanciával bírnak az ügy szempontjából.

A forrónyomos felderítés a kiemelt bűncselekmények felderítése érdekében az azonos intézkedések megfelelő erővel és eszközökkel történő végrehajtását szolgáló nyomozásszervezési modellt, kriminalisztikai operáció, amelyben a körözési tevékenységnek is meghatározott szerepe van⁷.

A forrónyomos felderítés egy másik meghatározása szerint pedig (csak a) *kiemelt bűncselekmények* nyomozásának kezdeti szakaszában felmerülő feladatok, a szükséges erőnek a helyszínre koncentráálásával és optimális keretek közti alkalmazásával történő tervszerű, szervezett, egyidejű, gyors és szakszerű végrehajtása érdekében kidolgozott,

⁵ Balláné-Borszéki-Lakatos (2000) 60–62.

⁶ Lakatos János – előadás vázlat, Budapest, Rendőrtisztai Főiskola, 1995.

⁷ Lakatos (1998a) 43.

a nyomozás hatékonyságának növelését célzó, több kriminalisztikai műveletet magában foglaló komplex taktikai eljárásmód.

Jelentősége, hogy lehetővé teszi a szükséges nyomozási cselekmények, kényszer- és más intézkedések azonnali végrehajtását, az információvesztés minimalizálását és a még fellelhető adatok, információk, bizonyítékok hatékony felhasználását, így alkalmazásával csökkenthető az időmúlás okozta hátrány.

Alkalmazására tehát sor kerülhet – különösen – a súlyos, úgynevezett helyszínes bűncselekményeknél, így:

- az élet elleni, illetve más erőszakos jellegű bűncselekményeknél,
- a nemi erkölcs elleni súlyos bűncselekményeknél,
- a nagy kárértékű, illetve a sorozatban elkövetett (betöréses) lopások esetében,
- de sor kerülhet rá a hatóság őrizetéből megszökött elkövető elfogása érdekében is (fogolyszökés⁸).

A fogalmat – úgy érzem – a legtöbb szerző csak szűkebb értelemben használja, hiszen nemcsak a kiemelt bűncselekmények esetében (például emberölés, rablás stb.) juthat szerephez e módszer, hanem szinte bármely (többnyire helyszínhez kötött) bűncselekmény (például testi sértés, garázdaság, lopás, rongálás stb.) esetében is alkalmazható eljárás. (Ezt egy, a közelmúltból vett gyakorlati példán is be fogom mutatni a modell felvázolásakor.)

Természetesen a súlyos vagy élet elleni bűncselekmények azok, amelyeknél a forrónyomos felderítés még hatványozottabb jelentőséghez jut, mivel ezek a bűncselekmények és azok felderítése befolyásolja leginkább az állampolgárok szubjektív biztonságérzetét, de a média fókuszában is gyakran ezek állnak. A felderítést segítheti (és segíti is a gyakorlatban), hogy az áldozat és elkövető között volt valamilyen (akár személyes) kontaktus is. Ez a kontaktus vagy kapcsolat jó kiindulási pontja lehet a forrónyomos felderítésnek (például személyleírás, különös ismertetőjegy, ruházat megfigyelése).

A forrónyomos felderítés – a krimináltaktikai és eljárásjogi komplex meghatározása szerint – azt jelenti, hogy a büntetőeljárás törvényben meghatározott bizonyítási eszközöket, a kényszer- és más intézkedéseket már a nyomozás kezdeti szakaszában gyorsan, összehangoltan, optimális szervezeti keretben és tervszerűen kell alkalmazni. A komplexitást a krimináltaktikai eljárások összehangolása, a tervszerű, célirányos tevékenységet az egyszemélyi felelős vezetés (vidéken: forrónyomparancsnok, Budapesten: készenléti csoportvezető [KCSV], vezető ügyeletes) és a nagyobb erők alkalmazása biztosítja. A forrónyomos felderítés egyfajta speciális „kutatásként”⁹ (ellentétben az új büntetőeljárás törvény „kutatás” fogalmával) is felfogható, hiszen a célja az elkövető személy legrövidebb időn belül történő felkutatása és elfogása.

A forrónyomos felderítés közvetlen célja tehát a bűncselekmény elkövetőjének a megállapítása (ismeretlen tettes → konkrét személy beazonosítása), elfogása, valamint

⁸ Anti et al. (2005) 193–194.

⁹ Bócz–Finszter (2008) 88–90.

a személyi és tárgyi bizonyítási eszközök, adatok és információk összegyűjtése. Az így beszerzett adatok segítségével rekonstruálható a múltbeli cselekvés, megállapítható az elkövetési módszer, az elkövetés motívuma, és meghatározható a bizonyítás tárgya.

A forrónyomos felderítés a nyomon üldözést és több, más (nemcsak) nyomozati cselekményt (így különösen: feljelentő kihallgatása, tanúkihallgatás, helyszíni szemle, körözés, kutatás, adatgyűjtés stb.) is magában foglaló nyomozásszervezési modell, amely mindig az adott bűnügy specifikumait és a helyi sajátosságokat figyelembe véve válik konkrét, tervszerű tevékenységgé.

A forrónyomos felderítés általános feladatai:

1. helyszíni életmentés, elsősegélynyújtás a sérülteknek, kárelhárítás,
2. a közrend helyreállítása, biztosítása, a helyszínen fenyegető közveszélyek megszüntetése, elhárítása,
3. folyamatban lévő bűncselekmény megszakítása,
4. újabb bűncselekmény elkövetésének megakadályozása,
5. az elkövető (nyomon) üldözése, kilétének megállapítása (azonosítása), elfogása,
6. a személyi (tanúk) és tárgyi bizonyítékok (nyomok és elváltozások) felkutatása, biztosítása (helyszínbiztosítás a szemlére figyelemmel), összegyűjtése, az információk rögzítése és értékelése.¹⁰

A forrónyomos felderítés lényegében egy komplex (ennek lényegéről, annak modelljéről még lesz később szó), azonnali rendőri intézkedés és tevékenység, amely arra irányul, hogy az elkövető személyt – a bűncselekmény elkövetését követően – haladéktalanul és mielőbb kézre kerítsék, vagyis elfogják a hatóságok. A hatóságokat nem véletlenül használtam itt többes számban, mivel szükséges lehet a nyomozó hatóság mellett más szervezetek (így állami, társadalmi, civil, fegyveres stb.) bevonása, együttműködése is az elkövető elfogása érdekében.

Az üldözés és ezen keresztül a tettes gyors elfogása sokoldalú jelentőséggel bír. Az üldözés az elkövető elfogására irányuló felderítő jellegű nyomozási tevékenység: az elkövető gondolkodásmódjának, helyzetének, képességeinek, szokási-elrejtőzési lehetőségeinek felmérése alapján végzett tervszerű kutatás.

Egyes álláspontok szerint az üldözésnek két alapvető formája van:¹¹

- a) nyomon üldözés,
- b) körözés.

Az üldözés egyik igen fontos és gyakran előforduló formája a *nyomon üldözés*. Nyomon üldözés ugyanott és akkor szükséges, ha a tettes a helyszínre kiérkező munkacsoport megérkezésekor még úton volt (van rá információ), és legalább olyan személy- vagy járműleírás áll az üldözők rendelkezésére, hogy az eltelt idő ellenére remélhető a tettes elfogását. Ha a nyomon üldözésre még lehetőség mutatkozik, akkor minden erőt erre

¹⁰ Illár szerk. (1993) 13–14.

¹¹ Lakatos (1998a) 39–40.

kell koncentrálni, mert a legszélesebb körű nyomon üldözés is kevesebb energiát igényel, mint az ismeretlen tettes kilétének módszeres felderítése.

A nyomon követés annyiban különbözik a nyomon üldözéstől, hogy a nyomozók nem közvetlenül az elkövetés után, illetve a menekülés során követik a tettest, hanem viszonylag hosszabb idő elteltével (> 3-5 óra). Ilyenkor a nem tartós emléknymok összegyűjtésére is reális lehetőség van, és a tettesről szóló információk összegyűjtésével megállapítható lehet az útvonal, a tartózkodási hely.¹²

A nyomon üldözés kétféle módon hajtható végre:

1. forrónyomon felderítés keretén belül,
2. önálló üldözési cselekményként (ez utóbbi változat a gyakrabban előforduló).

Konjuktív feltételei:

1. a bűncselekmény elkövetése és az üldözés megkezdése között *viszonylag rövid idő* teljen el (ez relatív tényező),
2. rendelkezésre álljanak a személy felismerését vagy azonosítását biztosító, továbbá
3. a menekülés irányára, módjára, eszközére vonatkozó információk, valamint
4. a végrehajtásához szükséges megfelelő erők (hely- és személyismerettel rendelkező) és eszközök.

Az elkövetéstől eltelt „viszonylag rövid idő” egy relatív fogalom, amely több tényezőtől is függ. A kérdés ilyenkor az, hogy a terület jellegzetességeire (város, vidék, lakott, lakatlan, terepviszonyok stb.), a közlekedési lehetőségekre (vízi, vasúti, közúti, esetleg légi), a menekülés eszközére (például kerékpár, jármű stb.) és lehetséges irányaira figyelemmel mekkora utat tehetett meg az elkövető az elkövetéstől addig, amíg megkezdődhetne az üldözése. Ennek ábrázolására szolgálhat az úgynevezett út-idő grafikon (vagy diagram) is.

A nyomon üldözés megkezdésével egyidőben lehetőség szerint le kell zárni a menekülési útvonalat, akár ellenőrző-áteresztő pontok (EÁP) segítségével is. A nyomon üldözésben szükség esetén ugyanazok az erők vehetnek részt, mint a forrónyomos felderítésben (így a helyszínbiztosító, a járőr, a körzeti megbízott, a területen éppen szolgálatban lévő állomány).

A nyomon üldözés egyik legfontosabb taktikai szabálya az, hogy nem szabad indokolatlan veszélyhelyzetet teremteni, a saját vagy mások életét, testi épségét kockára tenni, felesleges vagyoni kárt okozni. A közelmúltból sajnos vannak erre intő példák. Az elfogást csak akkor és ott szabad megkezdeni, ha az biztonságosan végrehajtható. A nyomon üldözést haladéktalanul be kell fejezni, ha a személyt elfogták vagy az üldözés kilátástalanná vált.¹³

A nyomon üldözésre lehetőség van egy menekülési irány vagy több lehetséges menekülési irány viszonylatában (helyszíntől távolodó sugaras) is.

¹² Bócz (2004) 1037–1039.

¹³ Lakatos (1998a) 39–43.

A nyomon üldözés alkalmával szükségessé válhat a környező rendőri vagy más szervezetek értesítése és bevonása is, de akár a konkrét nyomkövetéshez erre kiképzett nyomkövető kutya is igénybe vehető.¹⁴

A nyomon üldözéssel kapcsolatban Dobos János¹⁵ is fontosnak tartja a rövid idő elteltét a bűncselekmény és annak felfedezése között, de az is a véleménye, hogy olyan egymáshoz kapcsolódó nyomok állnak rendelkezésünkre, amelyeket követve egészen a tettes személyig is eljuthatunk. A jó nyom – szintén számolva a már megismert relativitással – még aránylag hosszú idő eltelte után is érdemes a követésre.

A társadalomra különösen veszélyes, a lakosság széles rétegeinek nyugalmát zavaró súlyos bűncselekmények tetteseinek elfogását *forró nyomon üldözés*¹⁶ útján is biztosítani kell. Az ORFK valamennyi szolgálati ága – a területi szervek – kötelesek az ilyen ügyekben már a nyomozás kezdeti szakaszában egyidejű, azonnal végrehajtandó, az erők és technika összpontosított bevezetésével alkalmazott, párhuzamos, összehangolt intézkedéseket foganatosítani a tettes kilétének a megállapítására, elfogására, további bűncselekmények elkövetésének, a bizonyítékok megsemmisítésének a megakadályozására.

A forró nyomon üldözés (titkos) operatív és nyílt nyomozási cselekmények olyan összessége, amelyet a rendőri szervek azonnal foganatosítanak, mihelyt kiemelt bűncselekmény elkövetéséről tudomást szereznek. A forró nyomon üldözés vezetési-szervezési, krimináltaktikai és krimináltechnikai komplex intézkedéseket tartalmaz az alábbi célok elérésére:

- a bűncselekmény következtében beállott veszélyhelyzet elhárítása, életmentés, elsősegélynyújtás és a folyamatban lévő bűncselekmény megszakítása;
- az elkövető leleplezéséhez és elfogásához szükséges információk elemzése és értékelése;
- az elkövető üldözése és elfogása, cselekményeinek feltárása, az okozott kár megtérülésének biztosítása.

Véleményem szerint a szerzőpáros mintegy szintetizálja a „forrónyomos felderítés” és a „nyomon üldözés” kriminalisztikai fogalmait, ami kissé zavaró és kriminalisztikai rendszertanilag sem megfelelő.

A forró nyomon üldözést különösen akkor kell végrehajtani, amikor a kiemelt bűncselekmény ismert vagy ismeretlen elkövetője elrejtőzött, menekül vagy megszökött a hatóság őrizetéből, illetőleg várható az elrejtőzése, az országból való eltávozása, öngyilkossága stb. A forró nyomon üldözés befejeződik, amint az elsődleges halaszthatatlan nyomozási cselekmények eredményre vezettek, vagy ha az elkövető folyamatos üldözésének lehetősége megszűnt.¹⁷

Ahhoz, hogy megértsük a felderítés és a nyomozás (egyfajta megismerés) kapcsolatát, előbb mindenképpen meg kell fogalmazni, hogy mi is pontosan a nyomozás.

¹⁴ Garamvölgyi–Viski szerk. (1961) 625–629.

¹⁵ Dobos (2008) 60–63.

¹⁶ Tremmel–Fenyvesi (1998)

¹⁷ Tremmel–Fenyvesi (1998) 257–259.

(A „nyomozás” kifejezésnek több, egymással rokon, de részleteiben mégis eltérő jelentése van.¹⁸)

A „nyomozás” kifejezés az „investigatio” (lat.) főnévre vezethető vissza. Maga a szó a „nyom”-ra (vestigium) utal. Itt kétféle megközelítés lehetséges: büntetőeljárás-jogi, illetve kriminalisztikai meghatározás.¹⁹

Az előbbi szerint a nyomozás a büntetőeljárás kezdeti szakasza, amelynek feladata, hogy feltárja, összegyűjtse és rögzítse azokat a bizonyításra alkalmas, a büntető anyagi és eljárásjogi szempontból releváns adatokat, amelyek alapján a bűncselekmény elkövetése (megvalósulása), az elkövető személye és büntetőjogi felelőssége megállapítható, továbbá a büntetőeljárással összefüggő megelőzési feladatok végrehajthatóak, az eljárás sikeres lefolytatása biztosítható.²⁰ A nyomozás feladata a múltban lezajlott történést alkotó azon tények teljes körének a hatósági megismerése, amelyhez a tények gyanút keltő csoportja is tartozott, vagy következményként kapcsolódott. A nyomozás tulajdonképpen adatgyűjtés és -feldolgozás. A „nyomozás” hagyományosan rendészeti természetű tevékenység, túlnyomórészt a rendőri nyomozó hatóság tagjai végzik, akik rendőrök és az adatgyűjtés keretében személyi adatforrásoktól is igyekeznek információkat szerezni. Gyakorlatilag adatgyűjtés útján a bűnügyi nyomozás során mindaz az ismeret elvileg megszerezhető, amire szükség van. Az eljárásjogi értelemben vett nyomozást a büntetőeljárás törvényi szabályai szerint kell végezni.

A nyomozás alakszerű (eljárásjogi) formákhoz kötött megismerő tevékenység annak eldöntésére, hogy indokolt-e (lehetséges-e) a terhelt bírósági felelősségre vonása. A processzuális szemlélet a nyomozást az eljárási folyamat egyik (első) szakaszának látja, amelynek lényege a felderítés. A felderítési feladatok – annak érdekében, hogy az állam büntető igénye az igazságszolgáltatásban érvényesíthető legyen – kiterjednek a tényállás megállapítására, az elkövetők azonosítására és elfogására, valamint a bizonyítási eszközök felkutatására és biztosítására.²¹ A magyar jogban azonban nem különült el a nyomozás és a vizsgálat: valójában a vizsgálat volt a törvényben a nyomozás néven szabályozott eljárás és így a főként adatgyűjtés formájában megvalósuló tulajdonképpeni nyomozás mintegy törvényen kívül került.

Kriminalisztikai szempontból a nyomozás a múltban lejátszódott esemény rekonstruálására irányuló sokoldalú szellemi és gyakorlati tevékenység (megismerési folyamat), amely a vizsgált eseményre vonatkozó eljárási céloknak és szabályoknak megfelelően a szükséges és lehetséges cselekvések tervszerű és tudatos végrehajtásával az *objektív igazság* (valóság feltárása) megállapítására irányul. A felderítés ezen belül a megismerés folyamatán belül egy fokozatnak, szakasznak tekinthető.²²

A nyomozás tehát a törvény által szabályozott tevékenység. A felderítés pedig olyan nyomozás, amikor az ügy lényeges körülményeit elsősorban azért tisztázzuk, hogy

¹⁸ Bócz (2004) 89–140.

¹⁹ Lakatos (1995)

²⁰ Bócz (2011) 39–45.

²¹ Bócz–Finszter (2008) 100–102.; Bócz (2011) 42.

²² Lakatos (1998b) 8–33.

az eljárás kezdetekor ismertetlen tettes vagy tettesek személyét megállapítsuk és a bűnösségüket is bizonyítani tudjuk.

Egy-egy ismeretlen tetteses ügy kiinduló helyzetének összetevői között az ismertté válás körülményei döntő szerepet játszanak.

Az ismertté válás maga is két alapvető mozzanatból áll:

1. felfedezés,
2. tudomásra jutás.

Míg az előbbi esetében felfedező lehet a sértett vagy károsult, az észlelő tanú, többes észlelés (például tűz, robbanás stb.), addig a tudomásra jutás történhet bejelentés vagy feljelentés alapján, illetve rendőri észleléssel.

A nyomozásnak a legfontosabb feladata a kriminalisztikai alapkérdésekre történő válaszkeresés (7 alapkérdés: mi, hol, mikor, hogyan, ki, kivel, miért + 1: hasonló történet-e²³). Ez a felsorolás nem jelent sorrendiséget, minden kérdést egyformán és egyidejűleg kell megvizsgálni a nyomozás során.²⁴

A nyomozás alapkövetelményei az alábbiakban foglalhatók össze:

1. törvényesség,
2. komplexitás (teljesség),
3. objektivitás,
4. gyorsaság,
5. titkosság.

Az *Új magyar lexikon*²⁵ meghatározása szerint a körözés: „a bíróság vagy nyomozóhatóság által a hatóságokhoz intézett felhívás, hogy a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított, megszökött, ismeretlen helyen tartózkodó személy hollétéről értesítsék a megkereső hatóságot, és ha lehetséges, fogják el és vegyék őrizetbe”.²⁶

A kriminalisztikai fogalom szerint: „a körözés az ismeretlen helyen tartózkodó terhelt és az eltűnt személy felkutatása, tárgy hollétének a megállapítása, személyek és tárgyak azonosítása érdekében folytatott célszerű rendőri intézkedések összessége, illetve az erre irányuló utasítás”.

Természetesen a felderítés során nemcsak konkrét személyek, de tárgyak (bűncselekmény elkövetési tárgya vagy eszköze) is felkutathatók körözés segítségével. A körözési módszerek közül külön kiemelném az előzetes tájékozódás és adatgyűjtés, a tömegkommunikációs eszközök igénybevetését (sajtófelhívás), az ellenőrző áteresztő/átengedő pont és a körözési akció lehetőségét.

²³ Dobos (2008)

²⁴ Balláné-Borszéki-Lakatos (2000) 70–82.

²⁵ Rényi et al. (1962) 243.

²⁶ Lakatos (1998a) 6.

A forrónyomos felderítés jogi háttere, a forrónyomos felderítés szervezeti modellje, vezetése és irányítása, a forrónyomos felderítést hatékonyabbá tevő módszerek bemutatása

A forrónyomos felderítés jogi háttere

Maga a „forrónyomon üldözés” (jelenleg: „forrónyomos felderítés”) fogalma a 17/1978. BM. parancs és a végrehajtására kiadott 13/1978. BMh. intézkedés *A bűnelkövetők hatékonyabb üldözéséről* kiadásától datálható.

Mint azt már a leírtakból is láthattuk, a forrónyomos felderítés alkalmazására, elrendelésére általában súlyos (nem kizárólag) vagy más szóval, úgynevezett helyszínes bűncselekmények elkövetésekor kerül sor. Ezeket a kiemelt bűncselekményeket és körülményeket – a főváros vonatkozásában – Budapest rendőrfőkapitányának a 4/2010. (I. 12.) BRFK intézkedése taxatálta (ez 2014-től már nem hatályos). Ez tartalmazta a BRFK Tevékenységirányító Központja (a továbbiakban: TIK) számára azokat az eseteket és Btk. tényállásokat (emberölés, szexuális erőszak, fogolyszökés, hivatalos személy elleni erőszak, rablás, zsarolás stb.), amelyek esetén intézkedni kellett a forrónyomos felderítés elrendeléséről.

A teljesség igénye nélkül felsorolt esetekben tehát nem az esemény bekövetkezésének időpontja és a tudomásra jutás között eltelt idő hossza, hanem a bűncselekmény tárgyi súlya és társadalomra való veszélyessége indokolja a forrónyomos felderítés elrendelését. (A forrónyomos felderítés – felfogásom szerinti – tágabb értelmű alkalmazási lehetőségeiről röviden már szóltam, de lényegére még később is visszatérek.)

A témát szabályozó utasítások és rendelkezések természetesen nemcsak normatív joganyagokban találhatók, hanem ezekhez kapcsolódnak krimináltaktikai módszerek, ajánlások, eljárások is.

A jogszabályok hierarchiáját is követve megpróbálom összegezni – a teljességre törekedve – a témát szabályozó hatályos joganyagokat, azok rendszerét:

1. 2012. évi C. törvény a Büntető-törvénykönyvről,
2. 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról,
3. 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről,
4. 2013. évi LXXXVIII. törvény a körözési nyilvántartási rendszerről és a személyek, dolgok felkutatásáról és azonosításáról,
5. 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet a nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól,
6. 25/2013. (V. 24.) BM rendelet a rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről,
7. 22/2017. (VI. 22.) ORFK utasítás a forrónyomos tevékenység egységes végrehajtásáról,
8. 54/2013. (XII. 21.) ORFK utasítás a körözési nyilvántartási rendszerrel és a körözési eljárással kapcsolatos rendőrségi feladatokról,

9. 32/2007. (OT 26.) ORFK utasítás a családon belüli erőszak kezelésével és a kiskorúak védelmével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtásáról,
10. 26/2009. (OT 15.) ORFK utasítás a visszaélés kábítószerral bűncselekmény nyomozása során a Rendőrség szerveire háruló feladatokról,
11. 60/2010. (OT 34.) ORFK utasítás a közlekedési balesetek és a közlekedés körében elkövetett bűncselekmények esetén követendő rendőri eljárás szabályairól,
12. 24/2014. (VII. 11.) ORFK utasítás a rendkívüli halál esetén követendő rendőri eljárásról,
13. 36/2014. (X. 22.) ORFK utasítás a gépjárművekkel kapcsolatos bűncselekményeket követő rendőri intézkedésekről,
14. 13/2012. (VII. 30.) ORFK utasítás a büntetőeljárások keretén belül lefolytató szemlék végrehajtásáról és a bűnügyi technikai tevékenység egységes szabályozásáról,
15. 29/2014. (X. 2.) BRFK intézkedés a bűnügyi és rendészeti jelenlétről,
16. 37/2014. (XII. 31.) BRFK intézkedés a Budapesti Rendőr-főkapitányság Tevékenységirányítási Központjának működéséről, továbbá egyes ügyeleti tevékenységek szabályairól,
17. 39/2017. (XII. 1.) BRFK intézkedés a 37/2014. (XII. 31.) és a 29/2014. (X. 2.) BRFK intézkedés módosítására.

A 22/2017. (VI. 22.) ORFK utasítás értelmében: „Forrónyomos szolgálatot ellátó csoportot a megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányságokon, valamint a megyei jogú városok rendőrkapitányságain kell szervezni a bűnügyi készenléti szolgálat keretein belül.” Az I. fejezet 2. címe tartalmazza az utasításban is használt fogalmak értelmezéseit (forrónyomos parancsnok, helyszíni irányító parancsnok, kiemelt bűncselekmény, kiemelt eltűnés, kiemelt rendkívüli halál, szomszédos rendőri szerv).

Az ORFK norma továbbá megfogalmazza a forrónyomos tevékenység (felderítés) tartalmát is: „A nyomozó hatóság komplex, nyomozási modellekből építkező krimináltaktikai tevékenységének a rendszere, amely arra irányul, hogy az erők és eszközök gyors, koncentrált és összehangolt bevetésével az adott kiemelt bűncselekmény elkövetője kilétének megállapítására, elfogására, valamint a személyi és tárgyi bizonyítékok, fellelhető adatok megszerzésére, továbbá a kiemelt rendkívüli halál körülményeinek tisztázására, illetőleg a kiemelt eltűnésekkel kapcsolatos elsődleges intézkedések megtételére rövid időn belül sor kerüljön a különböző szolgálati ágak, szolgálatok és szakszolgálatok együttműködésével, illetve törvényben szabályozott keretek közt az egyéb rendészeti feladatokat ellátó személyek intézkedésbe történő bevonásával.”²⁷

A 29/2014. (X. 2.) BRFK intézkedést a Budapest területén elkövetett bűncselekmények hatékonyabb felderítése, az azokra történő gyors és hatékony reagálás, valamint a bűnügyi szolgálati ág egységes működése érdekében adták ki.

---

²⁷ 22/2017. (VI. 22.) ORFK utasítás II. fejezet, 4. pont.

Minden fővárosi kerületben – az adott kerület bűnügyi szempontú eseményeihez igazodva – létre kellett hozni a készenléti alosztály szolgálatban lévő bűnügyes tagjából egy gyors reagálású csoportot. A csoport tagjait GPS helymeghatározóval rendelkező EDR kézi rádióval is ellátták. A több, egymással határos rendőrkapitányságot érintő bűncselekmény vagy sorozat esetén a TIK vezetője koordinálja a feladatokat (csoportvezetők értesítése, körözhvény kiadása).

A BRFK. intézkedés 11. pontja – mintegy taxatív – felsorolja azokat a – fővárosi szinten „kiemelt” – vagyon elleni vagy erőszakos bűncselekményeket, ahol fokozottan kell reagálni a bűncselekmény tudomásra jutását követően. Ezek az alábbiak:

- a) „betöréses” (dolog elleni erőszakkal elkövetett) lopás (például lakásbetörés),
- b) lopás,
- c) gépjárműlopás,
- d) gépjárműfeltörés (dolog elleni erőszakkal elkövetve),
- e) jármű önkényes elvétele,
- f) garázdaság,
- g) zsarolás,
- h) rongálás,
- i) önbíraskodás,
- j) rablás,
- k) minden olyan vagyon elleni bűncselekmény, ahol a sértett közvetlen kapcsolatba került az elkövetővel (nyaklánckitépés, trükkös lopás, rablás, kifosztás).
(Összesen 14 + 1 bűncselekmény tartozik a norma hatálya alá.)

Azon bejelentések esetén, amelyek folyamatban lévő, azonnalos intézkedést igénylő, illetve azonnalos intézkedést igénylő helyszíniszemle-köteles bűncselekmények elkövetésére utalnak, a TIK a helyszínrre irányítja a legközelebbi rendőri egységet, akik a legrövidebb időn belül a helyszínre érnek és intézkednek az elkövető elfogásáról. A küldést követően a TIK haladéktalanul értesíti a területileg illetékes készenléti csoportvezetőt (KCSV) a további intézkedések megtétele céljából, aki egyszemélyben felelős az ezt követően végrehajtott bűnügyi tevékenységért.

Amennyiben a bűncselekmény észlelését követően a forrónyomon üldözésnek lehetősége fennáll, vagy a bűncselekmény elkövetése és a hatóság tudomására jutása között rövid idő (kevesebb mint egy óra) telt el:

- a) a TIK intézkedik a KCSV mellé rendelt bűnügyi állomány helyszínre küldéséről,
- b) amennyiben ez más szolgálati feladatok ellátása miatt nem lehetséges, a TIK intézkedik egyéb bűnügyi erőforrás (például bűnügyi bevetési osztály) helyszínre küldéséről,
- c) a helyszíniszemle-bizottságnak a legrövidebb időn belül (kevesebb mint egy óra) a helyszínre kell érnie és a szemlét haladéktalanul le kell folytatnia. Amennyiben ez a kéréskezési idő nem tartható, a TIK intézkedik más szemlebizottság helyszínre irányításáról (átcsoportosítás).

Amennyiben a bűncselekmény észlelését megelőzően már hosszabb idő (több mint egy óra) eltelt, vagy a forró nyomon üldözés lehetősége nem áll fenn, az alábbi intézkedések szükségesek:

- a) Ha a bejelentés tartalmából megállapítható, hogy a bűncselekmény elkövetése több nappal azelőtt történt, kizárólag a bűnügyi állomány küldése indokolt, aki a helyszínen és a környezetében végrehajtja az adatgyűjtést és a tanúkutatót. Az adatgyűjtésnek a küldéstől számított 24 órán belül meg kell történnie. A rendészeti állományt csak abban az esetben vonják be, ha a helyszín biztosítása ezt szükségessé teszi. A rendészeti járőr küldéséről a TIK rendelkezik.
- b) A helyszíniszemle-bizottságnak ebben az esetben lehetőség szerint 3 órán belül a helyszínre kell érnie és a szemlét le kell folytatnia.
- c) A bűnügyi osztályvezető – a KCSV útján – intézkedik a sértett, a szemtanúk, az adatgyűjtés során látókörbé került személyek 72 órán belül történő kihallgatásáról. A kihallgatásra lehetőség szerint a helyszínen kerüljön sor.

A készenléti csoportvezető a TIK által adott utasítást követően intézkedik:

- a) a bűncselekmény helyszínének a biztosításáról,
- b) a helyszíni szemle lefolytatásáról,
- c) azonnalos adatgyűjtés, illetve tanúkutatás végrehajtásáról,
- d) a sértett és a szemtanúk azonnali meghallgatásáról, majd kihallgatásáról, amennyiben a késelem az eljárás sikerét veszélyeztetné,
- e) szükség szerint tárgy- és személykörözés elrendeléséről,
- f) a bűncselekmény helyszínén, annak környezetében, illetve az elkövető feltehető érkezési és távozási útvonalán elhelyezett (nemcsak közterületi) térfigyelő kamerák felvételeinek a beszerzéséről és elemzéséről,
- g) hívásforgalmi adatok beszerzéséről (a hatályos Be. szerint: ügyészi engedélyhez kötött HARR-lekérdezés),
- h) szükség szerint BRFK rádió körözvény kibocsátásáról (általában TIK által),
- i) a TIK értesítésére, amennyiben a rendelkezésre álló kerületi bűnügyi létszám (maximum 2–3 fő nyomozó) nem elegendő.

A 37/2014. (XII. 31.) BRFK intézkedés a BRFK TIK működéséről, továbbá az egyes ügyeleti tevékenységek szabályairól is tartalmaz közvetett rendelkezéseket a forrónyomos felderítéssel (és annak irányításával) kapcsolatosan. Ebben normatív szabályozták a kerületi vezető ügyeletesi (legalább alosztályvezető szintű) szolgálatot. Ennek alapján a KCSV köteles jelenteni a kapitánysági vezető ügyeleteseinek a „K” (kiemelt) és „R” (rendkívüli) minősítésű eseményeket, továbbá minden olyan eseményről jelentést kell tennie, amelyet részére a főkapitánysági vezető ügyeletese, valamint a rendőrkapitányság vezetője meghatároz. (Megjegyezném, hogy a BRFK intézkedésben szereplő ügynevezett „kiemelt” bűncselekmények köre csak részben esik egybe, illetve eltér a BRFK TIK részére jelentendő „K”-s és „R” események körétől.) A kapitánysági vezető ügyeletese

saját döntése szerint tesz jelentést a kapitányság vezetőjének, tájékoztatja az érintett szakterület kapitánysági vezetőjét, vagy utasíthatja erre a készenléti csoportvezetőt is. A kapitánysági vezető ügyeletes – aki a készenléti csoportvezető szakmai irányítását, koordinációját is ellátja – szükség szerint berendelheti az érintett osztály, alosztály vezetőjét, a rendőrkapitányság készenléti ügyeleteseit. A kapitánysági vezető ügyeletes jogosult, a rendőrkapitányság vezetője, illetve a BRFK TIK utasítására pedig köteles a bűncselekmény helyszínén, így különösen:

- halálesettel együtt járó események helyszínén,
- rendkívüli események helyszínén (például gázszivárgás, gázrobbanás, tüzeset, házomlás, több személy halálával járó közlekedési baleset stb.),
- emberölés, lőfegyverrel elkövetett rablás,
- pénzintézet és benzinkutak sérelmére elkövetett rablás stb. esetén
- megjelenni, és ha szükséges, személyesen is intézkedni, a helyszínen fogatosított intézkedéseket felülbírálni.

A kapitánysági vezető ügyeletes döntést hozhat:

- a) a készenléti csoportvezető által jelentett információk alapján a bűnügyi őrizetbe vétel elrendeléséről,
- b) a letartóztatásra történő előterjesztésről, bíróság elé állításról.

Azért tartottam szükségesnek itt – a jogi résznél – részletesen ismertetni a BRFK intézkedések forrónyomos felderítésre is vonatkozó tartalmát és rendelkezéseit, mivel a fővárosi mindennapi munkám során ezek alkotják azokat a jogi kereteket, amelyeket konzekvensen be kell tartani, azoktól eltérni nem lehet.

A forrónyomos felderítés szervezeti modellje, vezetése és irányítása, a forrónyomos felderítést hatékonyabbá tevő módszerek bemutatása

A közterületen elkövetett bűncselekmények felderítésénél a gyorsaságnak meghatározó jelentősége van.²⁸ Hasonlóan fontos az azonnali reagálás az egyes vagyon elleni bűncselekményeknél (például lakásbetörés, gépjárműlopások, a közösségi helyszíneken elkövetett rongálás, dolog elleni erőszak stb.).²⁹ Szoros összefüggés van a tetthely, annak nap mint nap azt használó tulajdonosa, a sértett és a helyszínen járt tettes között.

Dobos János³⁰ szerint a felderítés kiindulási alapjai azok a tények, amelyeket az adott bűncselekményről a nyomozás kezdeti szakaszában – a helyszíni szemlén és az ezzel egyidőben végzett elsődleges adatgyűjtés során, a panaszos (sértett), a felfedező (bejelentő) és egyéb tanúk elmondásából – megállapítunk.

²⁸ Bócz–Finszter (2008) 103–104.

²⁹ Fenyvesi (2017) 114.

³⁰ Dobos (1975) 9–14.

A forrónyomos felderítés általában halaszthatatlan nyomozási intézkedések formájában valósul meg. A felderítés bevezetésére tipikusan úgynevezett helyszínes bűncselekmények esetében kerül sor. A helyszíni szemle jelentőségére és fontosságára már Endrődy Géza³¹ is felhívta a figyelmet a korábban már idézett munkájában. Így fogalmaz: „Semminek sem szabad változtatni az eredeti helyzetén, semmit sem szabad félretenni, sőt, még érinteni sem addig, míg az illető tárgy fekvése és minősége híven leírva vagy lerajzolva nincs”.

Az általános felkészülés mellett, a tipikus helyszínes bűncselekmények (például gépkocsifeltörés, lakásbetörés, rablás stb.) bejelentése esetén, a rendőri szerveknek, azok tevékenységirányítási központjainak a helyszíni szemle, illetve a helyszíni nyomozói munkacsoport megszervezésével kapcsolatosan a következő konkrét feladatai vannak:

1. a bejelentés rögzítése,
2. intézkedés a helyszín biztosításáról (rendészeti járőr útján),
3. a hatáskör és illetékesség vizsgálata,
4. a helyszíni munkacsoport értesítése: szemlebizottság, nyomozók,
5. szükséges felszerelések, járművek biztosítása.³²

A bejelentés rögzítésekor tisztázni kell minden esetben a kriminalisztikai alapkérdéseket: mi történt (Btk. különös részi tényállás), ki követte el (ismert vagy ismeretlen az elkövető), hol történt a bűncselekmény (illetékesség), mikor történt a deliktum, miért következhetett be (ok, motiváció), hogyan, milyen módszerrel követték el (modus), mivel vagy milyen eszközzel követték el a bűncselekményt.

Dobos János: *Kis nyomozástan*³³ című munkájában a hét alapkérdést egy nyolcadikkal egészítette ki. A szerző szerint a „hasonló történt-e” kérdés fontossága nemcsak az esetleges és jellemző sorozat-elkövetés felismerésében, az azonos elkövetőkhöz tartozó ügyek behatárolásában van. Hasonlóan fontos, hogy az így felfedett előzmények – és azok az ügyek is, amelyeket a felderítés közben kell azonos elkövetőkre utaló ismérveik miatt az alapügyhöz és már bemért előzményeihez csatolni – szélesítik azt az információs bázist, amelyre így az adott ismeretlen tetteses ügyünk felderítését is biztosabban alapozhatjuk.

A kriminalisztikai kérdések fontossági sorrendjét Fenyvesi Csaba³⁴ így állítja fel:

1. mi történt (sorozat?),
2. hol történt,
3. mikor történt,
4. hogyan követték el,
5. ki követte el (tettes, elkövető),
6. kivel követte el (társak),
7. miért követte el (ki ellen, kinek a kárára, mit tulajdonítottak el, értékesítési lehetőség) (ok, motiváció).

³¹ Endrődy (2018) 57.

³² Bócz (2004) 1019–1028.; Kovács (2008) 24–77.

³³ Dobos (2008) 75.

³⁴ Fenyvesi (2017) 107–127.

A kérdések egyébként az általa felállított kriminalisztika piramis modelljének a legalján (1. szint) helyezkednek el. Erre épül fel az általa „mediátoroknak” nevezett szint, amelyben a nyomok, anyagmaradványok és a vallomások foglalnak helyet. A képzeletbeli piramis modell csúcán helyezkedik el a fókuszban maga az azonosítás.³⁵

A tárgyi adatok gyűjtése, bármilyen bűntettől legyen is szó, az elkövető személyének a felderítése és a törvényi tényállás elemeinek a bizonyítása érdekében történik. Mivel az elkövetett cselekmények tettese az esetek zömében ismeretlen, a meglévő tárgyi adatokból kiindulva kell az elkövetéssel megalapozottan gyanúsítható személyt vagy személyeket megállapítanunk és felkutatnunk. Az így felvetődött gyanú lehet:

- a) közvetlen,
- b) közvetett,
- c) általános.³⁶

Személyes tapasztalataim alapján az alábbi esetekben – bűncselekmény-kategóriák szerint – forrónyomos felderítésre van lehetőség:

1. vagyon elleni bűncselekmények esetén (például gépkocsifeltörés, betöréses lopás, alkalmi lopás, jármű önkényes elvétele, rongálás stb.),
2. személy elleni- vagy erőszakos bűncselekmények esetében (például testi sértés, rablás stb.),
3. közrend vagy közbiztonság elleni bűncselekmények esetében (például garázdaság stb.).

Az előbbieket részletezve a leggyakrabban előforduló alábbi, *konkrét bűncselekmények* esetén lehetőség nyílna forrónyomos felderítésre (a már korábban is említett körülmények fennállása esetén):

1. lopások (például betöréses lopás, besurranás, alkalmazotti lopás, „trükkös” [vagy megtévesztéses] lopás, járműlopás, úgynevezett gépkocsi „feltörés”, zseblogás, úgynevezett bolti vagy alkalmi lopás, szerszámlopások, dolog elleni erőszakkal elkövetett kerékpárlopás, strandlopások stb.),
2. garázdaság,
3. rongálás,
4. testi sértés,
5. rablás.

A személyek javai elleni lopások a leggyakoribb – a bűnözés volumenét is meghatározó – bűncselekmények közé tartoznak. Ezeknek többsége ugyan csak kisebb kárt okoz, illetve ilyen értéket veszélyeztet. A felderítésre jelent hátrányt, hogy az elkövetés és a feljelentés megtétele között akár több nap is eltelik. Jellemző, hogy a bűncselek-

---

³⁵ Fenyvesi (2017)

³⁶ Dobos (1969) 17–25.

mények nagy számához viszonyítva viszonylag csekély a felderítési mutató (a tettenérések és elfogások kivételével).³⁷

Úgy vélem, hogy a munkám során ezek azok a leggyakrabban előforduló, „hétköznapi” bűncselekmény-kategóriák, amelyek során a forrónyomos felderítés fokozott jelentőséghez jut (például garázdaság helyszíni szemléjével párhuzamosan sértett- és tanúkihallgatások, térfelügyelő-kamera-felvétel lefoglalása, kiértékelése, elkövető személy beazonosítása, elfogása vagy körözés elrendelése). Ezekben az esetekben a bevezetett intézkedések eredményeként – akár forrónyomon – az elkövető személy rövid időn, akár 24 órán belül beazonosítható, elfogása és őrizetbe vétele végrehajtható.

Mivel a különböző típusú – már ismertetett – lopások a leggyakrabban előforduló bűncselekmények, ezért fontosnak tartom a lopások forrónyomos felderítése érdekében már a kihallgatások során kitérni az alábbi lényeges szempontokra:

- a) történt-e valóban lopás (bűncselekmény), vagy esetleg az ellopottnak hitt dolgot elveszítette valahol, tisztázni kell, hogy esetleg nem lopás, hanem más bűncselekmény (például sikkasztás, jogtalan elsajátítás stb.) történt-e,
- b) állapítsuk meg azt az időpontot, amikor a sértett utoljára látta a dolgot és azt is, hogy mikor észlelte annak hiányát,
- c) fontos megállapítani az elkövetés helyét (illetékesség kérdése), továbbá, hogy bármilyen más minősítő körülmény (például zsebtolvajlás, helyiségből besurranva vitték el stb.) megállapítható-e (Budapesten hatásköri kérdés is),
- d) tisztázni kell, hogy milyen módon (modus) lophatták el a tárgyat a sértettől (például le volt zárva, rögzítve volt valamihez), milyen állapotban volt a sértett a bűncselekmény idején (például ittas volt, aludt stb.), esetleg nem lopás, hanem más bűncselekmény (kifosztás, rablás stb.) történt,
- e) esetleg van-e olyan személy, akire a sértett gyanakszik (név szerint ismeri, látta és személyleírása van róla stb.),
- f) vannak-e az esetnek (szem)tanúi, akik láthatták a bűncselekmény elkövetését vagy az azt elkövető személyt, esetlegesen ismerik-e stb.³⁸

Mint arról már esett szó, a forrónyomos felderítés alapvető követelményei a:

1. gyorsaság,
2. törvényesség,
3. rugalmasság,
4. adminisztráltság (későbbi bizonyítás érdekében),
5. tervszerűség,
6. szervezettség (cél, feladatok ismerete),
7. szakszerűség (jogsabályi keretek és a kriminalisztikai követelmények együttes ismerete).

³⁷ Rudas szerk. (1973) 238–239.

³⁸ Rudas szerk. (1973) 240–242.

A forrónyomos felderítés (ügynevezett „ügytől – személyig” modell) kezdete a tudomásra jutástól vagy észleléstől számítható (amikor a bűncselekmény a nyomozó hatóság tudomására jut).

Erre kétféleképpen kerülhet sor:

1. személyes bejelentés, feljelentés,
2. nem személyes bejelentés (hatóság észlelése, távfelügyeleti riasztás stb.).

Természetesen a forrónyomos felderítés legjobb kiinduló alapja, ha a személyes bejelentést még a helyszínről, közvetlenül a bűncselekményt követően teszik meg. Ekkor van reálisan a legnagyobb esélye az elkövető felkutatásának és az elfogásának. A felderítés kezdeti szakaszában végre kell hajtani a lehetséges *információforrások* haladéktalan felderítését és a szerzett információk tartalmának azonnal történő feldolgozását. Ennek érdekében:

1. Biztosítani kell az alapos és körültekintő panaszfelvételt. A panaszfelvétel hiányosságai (például kriminalisztikai kérdések kihagyása, empátia hiánya) sokszor okoznak nehézséget a felderítésben és később a bizonyítás területén is. Általában a személy elleni erőszakos (például testi sértés, rablás), illetve a vagyon elleni bűncselekmények (például táska-, nyaklánckitépés) azok, amelyek felderítéséhez a sértett jelentős segítséget adhat (például grafikai vagy ügynevezett „fantomkép” elkészítése az elkövetőről). Amennyiben a bejelentés vagy feljelentés halaszthatatlan nyomozási vagy operatív intézkedéseket igényel, azokat még a jegyzőkönyvbe foglalás előtt meg kell tenni (helyszínbiztosítás, szemle, nyomon üldözés, körözés stb.).
2. Forró nyomon üldözést igénylő telefonbejelentéseknél az intézkedéseket (például területzárás, körözvény kiadása) haladéktalanul, az értesülés ellenőrzésével párhuzamosan meg kell kezdeni és törekedni kell a bejelentő kilétének a megállapítására is.
3. Szükség esetén fel kell kérni a bejelentőt (felfedező tanú, panaszos), hogy működjék közre az elkövető felkutatásában, biztosítva számára a rendőri szervezetet segítő állampolgárokat megillető védelmet.
4. A bűncselekmény bejelentését minden rendőri szerv köteles fogadni. A bejelentést követően azonban meg kell tenni a szükséges és halaszthatatlan intézkedéseket (helyszínbiztosítás, adatgyűjtés stb.) és – vizsgálva a hatáskör [25/2013. (VI. 24.) BM rendelet] és illetékesség (terület) kérdését – intézkedni kell az ügyben továbbiakban eljáró szerv értesítéséről.
5. A helyszíni szemlével egyidejűleg – annak adatai alapján – intézkedni kell az elkövető felkutatásáról és elfogásáról. (A helyszíniszemle-bizottság például sokkal nagyobb mennyiségű információval rendelkezik, mint amit a szemle jegyzőkönyvében objektíven rögzíthet.) A felkutatásba és elfogásba bevonható erők: körzeti megbízott, rendészeti és közlekedésrendészeti járőr, segítő személyek is.

6. Amennyiben szükséges, körözés elrendeléséről is intézkedni kell (például eltulajdonított vagy elkövetéshez használt jármű, eltulajdonított, egyedi azonosítóval rendelkező egyéb tárgy).³⁹

Úgy gondolom, hogy egy fővárosi, kiemelt kerület esetében a szolgálati feladatok maradéktalan és gyors végrehajtása érdekében szükség lenne az alábbi humán létszám biztosítására (egy 24 órás szolgálatra kivetítve):

- 1 fő készenléti csoportvezető,
- 2 fő helyszíniszemle-bizottság (bizottságvezető és technikus),
- 3 fő készenléti nyomozó (csoport: min. 3 fő),
- 1 fő tartalék nyomozó („megerősítő erő”),
- 1 fő (24 órás) vagy 2 fő (12 órás, váltásos) panaszfelvevő.

A forrónyomos felderítésnek az ismeretlen tettes kilétének a megállapításán kívül (véleményem szerint a legfontosabb!) a bizonyítékok összegyűjtése és a bűncselekménnyel okozott kár (vagy vagyoni hátrány) megtérülésének biztosítása is a feladata. Szükséges lehet, akár halaszthatatlan nyomozati cselekményként kutatás, szemle és lefoglalás megtartása is.⁴⁰

A helyszíni szemle fontosságára és az ahhoz kapcsolódó forrónyomos felderítés fontosságára több szerző (Barta, Fenyvesi) is felhívja a figyelmet. Utóbbi mintegy „első csapásként” (angol: „first strike”) aposztrofálja azt, és azokat az elsődleges intézkedéseket érti alatta – köztük az adatgyűjtéseket is –, amelyeket a bűncselekményt nyomozó hatóság tudomására jutását követően – az eredményes tényfelderítés, a kriminálisztikai kérdések megválaszolása érdekében – haladéktalanul, a lehető leggyorsabban a hatóságok megtesznek, illetve amelyeket meg kell tenniük.

Az „első csapás” fogalma – Fenyvesinél – a forró nyomos felderítésnek mintegy szinonimája is, mert – véleménye szerint – „forró nyom” esetében mindig nagyobb esély van a releváns adatok és információk, köztük a tettes személy felkutatására, mint időben az eseménytől, vagyis a bűncselekménytől távolodva. Nemcsak a pszichés, hanem a tárgyi (materiális) nyomok fennmaradásának sem kedvez az idő múlása. Az „első csapás” váratlanul is érheti az esetlegesen képbe került tettet, hiszen akár jóhiszeműen bízhat is abban, hogy a hatóságok nem kerítik kézre. Természetesen maga a helyszíni szemle is része az úgynevezett „első csapásnak”.

A nyomozás – mint munkafolyamat – általános sémája a következő:⁴¹

- a hatóság feljelentés, bejelentés vagy saját észlelése alapján tudomást szerez valamely eseményről,
- a saját magára, valamint a vizsgálandó eseményre vonatkozó jogi előírásoknak megfelelően a tényállás megállapítása, az eljárás lefolytatásához szükséges feltételek biztosítása, a rárótt feladatok teljesítése, valamint döntéseinek megal-

³⁹ Tremmel–Fenyvesi (1998) 258–259.

⁴⁰ Illár szerk. (1993) 13–27.

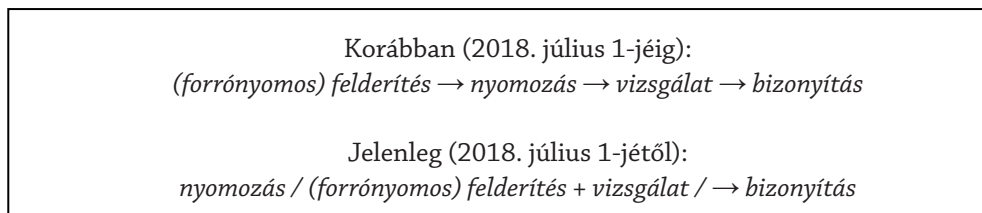
⁴¹ Lakatos szerk. (2005) 40.

pozása érdekében végrehajtja a szükséges intézkedéseket és/vagy eljárási cselekményeket,

- végezetül az elért eredményekből levont következtetéseire alapozva és a döntési jogkörének függvényében fejezi be az ügy feldolgozását.⁴²

A magyar jogban azonban nem különült el a nyomozás és a vizsgálat, valójában a vizsgálat volt a törvényben *nyomozás* néven szabályozott eljárás, és így az adatgyűjtés formájában megvalósuló tulajdonképpeni „nyomozás” mintegy törvényen kívül került.

A már leírtak alapján szeretném felvázolni egy egyszerű, sematikus ábra segítségével a forró nyomos felderítés – nyomozás (és a hozzá kapcsolódó bizonyítás) egymáshoz való viszonyát és kapcsolatát (1. ábra):

1. ábra: A nyomozás folyamata. Forrás: a szerző szerkesztése

A fenti lineáris modellből is jól látható, hogy mind a felderítés, mind a nyomozás (vagy vizsgálat) egy célt szolgált, egy irányba mutat, és pedig a bizonyítás felé.⁴³ Amennyiben felderítés alatt az ismeretlen tettes kilétének a megállapítására irányuló tevékenységet, bizonyítás alatt pedig az úgynevezett „vizsgálati munkát” értjük, akkor a felderítés és a bizonyítás abban megegyezik egymással, hogy mindkettő a vizsgált esemény szükséges mértékű megismerésére irányuló szellemi és gyakorlati (racionális és empirikus) megismerő tevékenység, ugyanakkor eltérnek egymástól funkciójukban, forrásaikban, eszközeikben és módszereikben, sőt gyakran a következményeikben is.

A jelenlegi, hatályos modell esetében (2018. július 1-jétől) a felderítés és a vizsgálat szakaszát a gyanúsított kihallgatás időpontja választja el egymástól, hiszen a gyanúsított személyével a felderítés már elérte elsődleges célját. Ugyanakkor a korábbi és a hatályos modell megegyezik abban, hogy a vizsgálat szakaszában is folyik továbbra is felderítés, így például úgynevezett szélesítés (további bűncselekmények feltárása), további elkövetők (tettesek és tettestársak) beazonosítása stb.

A szervezeti modell a következő elemekből épül fel:

- a) akciócsoport vezetője („forrónyomparancsnok”) (esetenként törzs),
- b) akciócsoport (helyszíniszemle-bizottság, járőrök, KMB, nyomozók),
- c) egyéb kiegészítő – támogató erők (például társszervek, csapaterő, polgárőrség, önkormányzat)

⁴² Bócz (2011) 42.

⁴³ Kovács (2004) 46.

- d) tevékenységirányítási központ (TIK) (régábban: ügyelet) (vezetési pont: hír-összekötöttes biztosítása, logisztika szervezése [technikai kiszolgálás], jelentő-szolgálat stb.).

A helyi rendőri szerveknél (fővárosi kerület) az akcióparancsnoki, szemlebizottsági és nyomozói feladatkörök ellátására a rendelkezésre álló létszámtól, valamint a bűn-ügyi helyzettől függően általában 24 órás (esetenként 12 órás) ügynevezett készenlé-ti szolgálatot szerveznek, amelynek helyi vezetője a készenléti csoportvezető (KCSV), a forrónyom parancsnoka a vezető ügyeletes. A reagáló csoport létszáma többnyire 2 fő (szemlebizottság-vezető és bűnügyi technikus) + 2 fő (+1) nyomozó + 1 fő (KCSV). (A további +1 fő tartalékot jelent.)

A továbbiakban vegyük szemügyre egyenként e modell elemeit, azok egyes felada-tait számba véve.

A felderítés irányítását a parancsnok látja el, aki vezeti a nyomozást és irányítja a helyszíni tevékenységet, az akciócsoport tagjai részére meghatározza a végrehajtan-dó feladatokat, azok sorrendjét, ügyelve az egyes taktikai módszerek sorrendjére, fon-tosságára (prioritás) is. A beosztottak a feladatokat önállóan hajtják végre. Amennyi-ben nagyobb erők irányítása szükséges, akkor az irányító törzs veheti át az akció- vagy forrónyomparancsnok vezetési feladatait. Fontos, hogy a parancsnokhoz minden szük-séges információ (vesztéség nélkül) eljusson, hiszen a hiányzó információk vagy azok elkésettsége nagyban befolyásolhatja a hatékony forrónyomos felderítést. Természe-tesen a felettes vezetők (bűnügyi osztályvezető, kapitányságvezető stb.) is meghatá-rozhatnak feladatokat a forrónyomparancsnok (Budapesten: készenléti csoportvezető (KCSV) és vezető ügyeletes) részére.

A vezető ügyeletes – Budapesten, helyi szervnél – heti váltásban, többnyire ügy-nevezett „otthonülő” koordináló parancsnok, aki legalább alosztályvezető szintű előljáró. Feladatai között szerepel a kiemelt bűncselekmények helyszínein a megjele-nés (ugyanaz a feladata a készenléti csoportvezetőnek is), a feladatok meghatározása és a felderítés irányítása (elkövető beazonosítása, elfogása).

Az akcióparancsnok feladata az irányítás, a különböző szolgálati ágak (bűnügy-, ren-dészet-, közlekedés-rendészet) beosztottai munkájának az összehangolása, a beérkező információk elemzése és értékelése, a feladatmeghatározás és a konzekvens ellenőrzés.

Az akciócsoportba beosztottak a parancsnok által meghatározott feladatokat – mint arról már szó volt – önállóan hajtják végre. A helyszíniszemle-bizottság vezetője jelenti a parancsnok részére azokat az információkat, amelyek a szemle során a birtokába ju-tottak és az elkövető azonosításához hozzájárulnak.

A nyomozócsoport a tevékenységét a helyszíntől kiindulva, annak környékén foly-tatja, fő célja a felderítés, a tanúk felkutatása, a helyszíni kihallgatások lefolytatása (sértett, tanú), az adatgyűjtés és a térfigyelő (nemcsak közterületi) kamerák felvéte-leinek beszerzése (lefoglalás) és ellenőrzése (elemzés–értékelés) az elkövető személy érkezési és távozási útvonalán. Esetlegesen szükségessé válhat szaknyomozó vagy vo-

nalvezető (gépjárműves, betörési) bevonása is, aki tapasztalataival, iránymutatásaival segítheti a felderítést.

A forrónyomos felderítésben sajátos szerepe van a sértettnek (áldozat), aki az egyik legértékesebb kiindulási információforrás. A kikérdezés fontosságáról *A Bűnügyi nyomozás kézikönyvében*⁴⁴ is szó esik: „A kikérdezés rendszerint nagy gonddal és többféle nehézséggel jár együtt. A kikérdezendő egyénnel inkább kevesebbet, mint sokat beszéljen a kikérdező, de törekedjen az igazságot híven előadatni.”

Elsődleges és egyben legfontosabb információforrásunk maga a *sértett*. A kriminalisztika 7 + 1 alapkérdéseinek a zömére – legalábbis a nyomozás kezdeti szakaszában – csak ez a személy rendelkezik válasszal. A sértett az a – felderítés során aktív eljárásjogi alany és – személy, aki jelen van a helyszíni szemlénél, nyilatkozik az eltalajdonított tárgyakról, értékekről, együttműködik a nyomozócsoporttal, grafikai rajz elkészítéséhez segítséget nyújt, felismerésre bemutatás során az elkövetőt azonosíthatja. A sértett ruházata és annak szakértői vizsgálata (például DNS) is segítheti a felderítést, továbbá a helyszín csak az ő hatékony közreműködésével állapítható meg pontosan (például út, közterület, park).

A másodlagos, de korántsem elhanyagolható bizonyítékforrások körébe a *tanúk* sorolhatók. Eljárásjogi szempontból minden természetes személy idetartozik, akinek a bizonyítandó tényről tudomása lehet.

A munkám során gyakran találkoztam már az intézkedő, egyenruhás járőr által „meggyőzött” tanúkkal, akik igazából nem is érezték, hogy a rendőr mintegy sugalmazta a kérdésekre adandó válaszokat, azokat mintegy „belebeszélte” a leendő tanúba. Így gyakran előfordul, hogy a rendőri jelentések tartalma, a sértett vagy a tanúk által a helyszínen az intézkedő rendőrnek adott válaszai nem állnak szinkronban a később jegyzőkönyvezett tartalommal. Úgy gondolom, hogy a helyszínen intézkedő rendőr a sértettnek és a tanúknak csak a legszükségesebb kérdéseket tegye fel a bűncselekménnyel kapcsolatosan.

A forrónyomos felderítéshez kapcsolódik még a körözési tevékenység is, hiszen szükséges lehet az ismeretlen (csak személyleírás vagy térfelügyelő kamera felvétele alapján) vagy már beazonosított, de a hatóság elöl elmenekült, elrejtőzött elkövető személy elfogása, kézre kerítése is (KIR, sajtófelhívás stb.).⁴⁵

A forrónyomos felderítés vezetését és irányítását még eredményesebbé tevő fejlesztések és korszerűsítések – véleményem szerint – az alábbi két terület köré csoportosíthatók:

1. humán szervezeti feltételek javítása: létszámbővítés (panaszfelvevő, nyomozók), elméleti/gyakorlati ismeretek fejlesztése (például rendszeres tréningek, továbbképzések stb.),
2. műszaki-technikai feltételek fejlesztése: mobil eszközök (tablet, NOVA) alkalmazása, térfelügyelő rendszerek lehetőségeinek még jobb kihasználása.

⁴⁴ Endrődy (2018) 39.

⁴⁵ Anti et al. (2005) 194–200.

A felderítés hatékonysága – véleményem szerint – tovább növelhető lenne, ha a felderítést már a helyszínen végző készenléti nyomozók nemcsak GPS helymeghatározó rendszerrel ellátott EDR-rádiókkal rendelkeznének, hanem a helyszínen használható mobil eszközzel (NOVA) (priorálást, személyazonosítást támogató), továbbá esetleg rendőri jelleg nélküli járműbe telepített Robotzsaru rendszerrel is (priorálás, ellenőrzés az országos adatbázisban, netzsaru stb.) el lennének látva. (Ez a rendszer jelenleg már telepítve lett rendészeti járőr gépkocsikba az úgynevezett „Sheriff” [1 rendőr + 1 jármű] program keretében.)

A helyszínen alkalmazott felderítést támogató mobil eszközök segítségével lehetőség lenne akár az elkövető személyről azonnali képek (vagy videófelvétel) továbbítására, esetlegesen már kép alapján történő helyszíni beazonosítására (KEKKH: arcképfelismerő rendszer) is.

Kiemelten fontosak a felderítés kezdeti szakaszában a helyszínen végrehajtott sértetti és más tanúkihallgatások. A kihallgatások szakszerűsége mellett a gyorsaság is követelmény. Amennyiben a sértett kontaktusban állt az elkövető személlyel (például testi sértésnél, garázdaságnál, rablásnál stb.) és róla használható személyleírással rendelkezik, meg kell kísérelni grafikus bevonásával az elkövetőről úgynevezett fantomrajz elkészítését is.

A helyszíni sértett- és tanúkihallgatások meggyorsítása érdekében szükséges lenne még több mobil számítógép (laptop, tablet) – akár járműbe telepítve is – alkalmazására és használatára, akár nyomtatóval is kiegészítve ezeket (a jegyzőkönyvet a helyszínen aláírhatja a kihallgatott személy, azt nem szükséges később a Robotzsaru rendszerbe utólag is rögzíteni).

A bűncselekmény helyszínén – napjainkban – igen gyakran megtalálhatók a különböző közterületi térfigyelő kamerák és a magáncélú, zártláncú videó (CCTV = *Closed-Circuit Television*) rendszerek. Míg előbbieket a közterületek (táv)felügyeletére hivatottak, addig utóbbiak a középületekre, hivatalokra, irodákra bel- és kültérben egyaránt jellemzők. Előbbiek esetében a képi megfigyelést közterület-felügyelők és rendőrök (akár együtt, vegyes szolgálati formában), is elláthatják, addig utóbbiaknál a „civil” biztonsági szolgálatok dominálnak.

A beszerzett képinformációk (fantomrajz, videófelvétel) alapján az elkövető személyről már belső, rendőrségi hálózaton köröztény vagy kör-e-mail, esetlegesen nyilvános sajtófelhívás (www.police.hu, média stb.) is közzétehető.

A helyszíniszemle-bizottságok többsége már rendelkezik mobil laptop, tablet készülékkel, hiszen a helyszíni szemlék már ezeken készülnek. Sajnos, a jelenlegi úgynevezett „e-szemlék” (elektronikusan hitelesített) túlzottan időigényesek és elhúzódóak, ezért a felderítés időszaka is emiatt kitolódik.

IRODALOMJEGYZÉK

- Anti Csaba – Barta Endre – Bócz Endre – Lakatos János – Romasz Árpád (2005): *Krimináltaktika II.* Budapest, Rejtjel Kiadó.
- Balláné Fürszter Erzsébet – Borszéki Győző – Lakatos János (2000): *Kriminálmetodológia.* Budapest, Rejtjel Kiadó.
- Bíró Gyula (2010): *Kriminalisztika.* Debrecen, Debreceni Egyetem ÁJK – Lícium-ART Könyvkiadó Kft.
- Bócz Endre szerk. (2004): *Kriminalisztika II.* Budapest, BM Duna Palota és Kiadó.
- Bócz Endre (2011): Az adatgyűjtés és a nyomozás. *Magyar Bűnüldöző*, 2. évf. 1. sz. 39–45.
- Bócz Endre – Finszter Géza (2008): *Kriminalisztika joghallgatóknak.* Budapest, Magyar Közlöny-és Lapkiadó.
- Dobos János (1969): Gyanús személyek ellenőrzése, elszámoltatása. *Belügyi Szemle*, 7. évf. 11. sz. 17–25.
- Dobos János (1975): A megérzés és a valószínűség szerepe az ismeretlen tettesek felderítésében. *Belügyi Szemle*, 13. évf. 7. sz. 9–14.
- Dobos János (2008): *Kis nyomozástan.* Budapest, BM Könyvkiadó.
- Endrődy Géza (2018): *A bűnügyi nyomozás kézikönyve.* Budapest, magánkiadás.
- Fenyvesi Csaba (2017): *A kriminalisztika tendenciái.* Pécs, Dialóg Campus Kiadó.
- Garamvölgyi Vilmos – Viski László szerk. (1961): *Kriminalisztika.* Budapest, BM Tanulmányi és Módszertani Osztály.
- Illár Sándor szerk. (1993): *Krimináltaktika – jegyzet a Rendőrtiszti Főiskola hallgatói részére I.* Budapest, BM Kiadó.
- Kovács Gyula (2004): *Nyomozási alapismeretek.* Budapest, Rejtjel Kiadó.
- Kovács Gyula (2008): *A lopás nyomozása.* Jegyzet. Budapest, Rendőrtiszti Főiskola.
- Lakatos János (1998a): *A körözés.* Budapest, Rejtjel Kiadó.
- Lakatos János (1998b): *A nyomozás, a felderítés és a bizonyítás kriminalisztikai alapfogalmai és alapösszefüggései.* Budapest, Rejtjel Kiadó.
- Lakatos János szerk. (2005): *Kriminalisztikai alapismeretek.* Jegyzet. Budapest, Rendőrtiszti Főiskola.
- Balláné Fürszter Erzsébet – Borszéki Győző – Lakatos János (2000): *Kriminálmetodológia.* Budapest, Rejtjel Kiadó.
- Rényi Péter – Rényi Alfréd – Csűrös Zoltán – Julesz Miklós – Hevesi Gyula – Berei Andor – Ernst Jenő szerk. (1962): *Új magyar lexikon – IV. kötet.* Budapest, Akadémiai Kiadó.
- O. Nagy Gábor – Juhász József – Szőke István – Kovalovszky Miklós (1982): *Magyar Értelmező Kézi-szótár* Budapest, Akadémiai Kiadó.
- Rudas György szerk. (1973): *Kriminalisztika – Különös rész I.* Budapest, BM Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség.
- Tremmel Flórián – Fenyvesi Csaba (1998): *Kriminalisztika tankönyv és atlasz.* Pécs–Budapest, Dialóg Campus Kiadó.

Jogi források

1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről
2012. évi C. törvény a Büntető-törvénykönyvről
2013. évi LXXXVIII. törvény a körözési nyilvántartási rendszerről és a személyek, dolgok felkutatásáról és azonosításáról
2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról
- 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet a nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól
- 25/2013. (V. 24.) BM rendelet a rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről

- 32/2007. (OT 26.) ORFK utasítás a családon belüli erőszak kezelésével és a kiskorúak védelmével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtásáról,
26/2009. (OT 15.) ORFK utasítás a visszaélés kábítószerrel bűncselekmény nyomozása során a Rendőrség szerveire háruló feladatokról
60/2010. (OT 34.) ORFK utasítás a közlekedési balesetek és a közlekedés körében elkövetett bűncselekmények esetén követendő rendőri eljárás szabályairól
13/2012. (VII. 30.) ORFK utasítás a büntetőeljárások keretén belül lefolytatandó szemlék végrehajtásáról és a bűnügyi technikai tevékenység egységes szabályozásáról
54/2013. (XII. 21.) ORFK utasítás a körözési nyilvántartási rendszerrel és a körözési eljárással kapcsolatos rendőrségi feladatokról
24/2014. (VII. 11.) ORFK utasítás a rendkívüli halál esetén követendő rendőri eljárásról
36/2014. (X. 22.) ORFK utasítás a gépjárművekkel kapcsolatos bűncselekményeket követő rendőri intézkedésekről
22/2017. (VI. 22.) ORFK utasítás a forrónyomos tevékenység egységes végrehajtásáról
29/2014. (X. 2.) BRFK intézkedés a bűnügyi és rendészeti jelenlétről
37/2014. (XII. 31.) BRFK intézkedés a Budapesti Rendőr-főkapitányság Tevékenységirányítási Központjának működéséről, továbbá egyes ügyeleti tevékenységek szabályairól
39/2017. (XII. 1.) BRFK intézkedés a 37/2014. (XII. 31.) és a 29/2014. (X. 2.) BRFK intézkedés módosítására

ABSTRACT

Direction of Exploring Crimes on Hot Pursuit and Possible Ways of its Renewal

Sándor HAVASI

I have written this essay because I have more than 20 years experience in this criminal area, and several methods and procedures have been invented which could help to explore this special form of crime, the crime on hot pursuit. Up-to-date knowledge on exploring crimes on hot pursuit is very important for the effective crime prevention. The first 24 hours is the most important thing with regard to the arrest of the perpetrator and the exploration of the crime. In my essay I have investigated the most important concepts of the topic, like exploring crimes, exploring crimes on hot pursuit, pursuit on hot trace, investigation and warrant to arrest a perpetrator. I have summarised concepts of several authors and I have investigated them from several aspects (legal, criminal, general). Some authors use the concept „exploring crimes on hot pursuit” only for stressed crimes, but I think that it could be used for other general crimes as well. In a separate part of the essay I have focused on the constitutional model of this special form of exploration.

Keywords: *crime exploration, crime exploration on hot trace, pursuit, pursuit on trace, pursuit on hot trace, investigation, warrant to arrest, constitutional model, ready-group-leader*

Börtönkönyvtárak: ablakok a világra¹

JUHÁSZ Zsuzsanna²

Napjainkban a legtöbb állam részéről megfigyelhető a törekvés olyan programok, erőforrások felkutatására és alkalmazására, amelyek a fogvatartottak társadalomba történő sikeres be/visszailleszkedését segítik elő. Ebben a rehabilitációs folyamatban a lehetséges eszközök egyike a börtönkönyvtár. A jelen tanulmány célja kettős: egyrészt a börtönkönyvtárak történeti fejlődésének nemzetközi kontextusban történő bemutatása, másrészt pedig a rendelkezésre álló szakirodalom alapján a jelenlegi helyzet felvázolása. A tanulmány a speciális környezet kihívásaira éppúgy fókuszál, mint a börtönkönyvtárak fogvatartottakra gyakorolt hatásaira, a sikeres könyvtári szolgáltatásokra és programokra.

Kulcsszavak: börtön, börtönkönyvtár, normalizáció, büntetés-végrehajtási programok

Bevezetés

Jelen tanulmány címválasztását Hilde Kristin Ljødal norvég könyvtárügyi szakember inspirálta, akinek megfogalmazásával élve a börtönkönyvtárak külvilágra tekintő/nyíló ablakokként foghatók fel, mert irodalmi, kulturális impulzusokkal, tudással és tapasztalattal segítik a fogvatartottakat.³ A börtönkönyvtár és a könyvtáros így tulajdonképpen mentális stimulációt közvetít a külvilágból a büntetés-végrehajtási közegbe, és megtöri a monoton, ingerszegény hétköznapokat.⁴

Annak ellenére, hogy a börtönkönyvtárak nem szerepelnek a börtönügyi szakirodalom érdeklődésének középpontjában, jelen tanulmány arra tesz kísérletet, hogy a feldolgozott források alapján viszonylag széles körű nemzetközi kitekintés keretében mutassa be ezen intézmények kezdeteit, jelenét és sajátos, börtönkörnyezetre vetített kihívásait.

¹ A kutatást az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosítószámú, „Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban” című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában valósul meg.

² JUHÁSZ Zsuzsanna, Dr. habil., PhD, egyetemi docens, SZTE ÁJTK, Bűnügyi Tudományok Intézete
Zsuzsanna JUHÁSZ, PhD, Associate Professor, University of Szeged, Faculty of Law and Political Science, Institute of Criminal Sciences
<https://orcid.org/0000-0002-0679-3449>, juhaszsz@juris.u-szeged.hu

³ Ljødal (2009)

⁴ Ljødal–Ra (2011) 473.

A kezdetektől napjainkig

Amerikai Egyesült Államok

A fogvatartottak számára írásos kiadványok biztosítása az Amerikai Egyesült Államokban (a továbbiakban: Amerika) hosszú múltra tekint vissza: az első ilyen irányú törekvések Coyle szerint⁵ a 17. századra tehetőek, amikor a fogvatartottak megreformálását célul tűző lelkészek vallási tárgyú könyveket adtak a raboknak. Véleménye szerint ezek a kezdeményezések azonban nem a fogvatartási helyek hivatalos programjai voltak, sokkal inkább az érintett lelkészek személyes elkötelezettségének megnyilvánulásai. Szervezett könyvtárakról tehát még nem lehetett beszélni, már csak azért sem, mert a vallási tárgyú könyvek, kiadványok kis számban álltak rendelkezésre. A fogvatartottak erkölcsi, vallási megreformálását hirdető lelkészi elhivatottság a vallási kiadványok körforgása révén ugyanakkor alapjául szolgált a későbbi könyvtáraknak.

A magánelzárási vagy philadelphiai börtönrendszernél, illetve a hallgatási vagy auburni rendszernél ugyancsak jelen volt az elme tanításának követelménye, a fogvatartottak „mentális megjavítását” hirdető ideológia. Mivel a könyvekre még ekkortájt is úgy tekintettek, mint a fogvatartottak erkölcsi nevelésének, megjavításának és magatartásuk kontrollálásának eszközére, ennek megfelelően a rabokat az elmélkedésüket és rehabilitációjukat elősegítendő vallásos kiadványokkal látták el. A Sullivan–Vogel szerzőpáros⁶ például a New York-i Fiatalokorúak Intézetére utalt, ahol 1825-ben az utcagyerekek jellemének erkölcsi megszilárdítása érdekében kezdte meg működését az intézmény falai között egy könyvtár, majd ennek mintájára már a legtöbb büntető intézet Amerikában rendelkezett könyvtárral a 19. század közepére. A szerzőpáros hivatalos, a fogvatartottak számára rendszeresített könyvgyűjteményekről és könyvtári szolgáltatásról tesz említést, de hangsúlyozzák, továbbra is szinte kivétel nélkül a vallási tanítások adják a gyűjtemények alapját, tekintve, hogy a cél változatlan: a fogvatartottak erkölcsi megjavítása.⁷

Amerika végrehajtási reformjának igen fontos állomása volt az 1820-as évektől az 1870-es évekig terjedő időszak, amelyet a progresszív börtönügy kezdetének tekintenek. Ahogy Lehmann fogalmazott⁸: a pönológia, azaz a börtönök igazgatásának, valamint a bűnelkövetők rehabilitációjának elmélete és gyakorlata egyre inkább tudományosá vált. A kriminológusok ugyanis hangoztatták, hogy ismerik a kriminális magatartás okait, következképpen tudják, miként reformálják meg a bűnelkövetőket. A megtorlás helyett a hangsúly áttevődött a rehabilitációra, az oktatásra, a jó magaviseletért a jutalmazásra. Ennek az ösztönzésnek egyik elemeként tekintettek a könyvtárakra is.

A reformfolyamat nyomán – ahogy arra fentebb már utalás történt – az 1840-es években már szinte minden börtön rendelkezett könyvtárral, amelyet azonban továbbra is

⁵ Coyle (1987) 9.

⁶ Sullivan–Vogel (2009) 1–17.

⁷ Hasonlóképpen a bűnelkövetők vallási tárgyú könyvek általi megreformálására törekvés figyelhető meg ebben az időben Európán belül Angliában és Észak-Írországon is. Bővebben: Garner (2017a) 332.

⁸ Lehmann (2011) 491.

a lelkesek vezettek.⁹ Fontos további dátum 1870, amikor a Cincinnati-ben megtartott Nemzeti Börtönügyi Kongresszuson a reformerek az olvasás rehabilitáló erejét méltatták. A kongresszus nyomán egyre több börtön nyomtatott katalógusokat könyvtárainak, illetve különféle szervezetek adtak ki a börtönkönyvtárakkal kapcsolatos nyilatkozatokat és standardokat, valamint kézikönyveket.¹⁰ Ezzel vette kezdetét Amerikában a börtönkönyvtárak szervezésének egy igen aktív korszaka, különösen a szövetségi börtönrendszer tekintetében.

A börtönkönyvtárak fejlődési folyamatának következő állomásaként említhetjük az 1900-as évek elejét, amikor a vallási színezet háttérbe szorult és a börtönkönyvtárak funkciója egyre inkább a közkönyvtárakéhoz kezdett hasonlítani. Ezt a közeledést tükrözi az is, hogy az Amerikai Könyvtárszövetség 1911-től szoros kapcsolatot épített ki a börtönkönyvtárakkal. Az 1930-as évektől a könyvtárszövetség jelentései a börtönkönyvtárak szolgáltatásairól már rendszeres elemét képezték a szakirodalomnak.¹¹ Az Amerikai Könyvtárszövetség, illetve az Amerikai Börtönszövetség együttműködésének eredményeképpen 1932-ben megjelent a *Börtönkönyvtárak Kézikönyve*, majd a rákövetkező évtizedben (1943-ban és 1944-ben) sor került az első börtönkönyvtárakra vonatkozó előírások, követelmények kidolgozására is.¹²

A börtönkönyvtárak népszerűsége az 1940-es évek végén, illetve az 1950-es években a Herman Spector nevéhez köthető úgynevezett biblioterápiának volt köszönhető. Spector 1947-től 1968-ig a San Quentin fegyházban dolgozott könyvtárosként és azt hirdette, hogy a fogvatartottak kezelhetők a könyvek révén.¹³ Az általa bevezetett program biztosította, hogy a fogvatartottak a hét minden napján igénybe vehették a könyvtár több mint 33 ezer darabos könyvvállományát. A projektnek köszönhetően a fogvatartottak évente 98 könyvet olvastak el.¹⁴ Másrésztől azonban Spector döntötte el, hogy mely kiadványokat szerezzék be a könyvtár, így az olvasható könyvek felett teljes ellenőrzést gyakorolt. A cenzúrázás a későbbiekben a fogvatartotti leveleket leszámítva kiterjedt a rabok azon írásaira is, amelyek elhagyták a börtön falait.¹⁵ A biblioterápia módszerével megkezdődött a börtönirodalom igen radikális szűrése, amely azonban – különösen a férfi fogvatartottak körében – mégis fellendítette a könyvtárkultúrát.

⁹ A legkorábbi könyvlista, amely 1844-ből származik, 150, elsősorban vallási tárgyú könyvet tartalmazott. Charles Dickens az *Amerikai jegyzetek* című leírásában egyebek mellett ugyancsak arról számolt be, hogy 1842-es látogatásakor a Philadelphiai Fegyházban a rabok számára a Biblia jelentette a legfőbb olvasmányt. Bővebben: Kent et al. eds. (1978) 9.

¹⁰ Az Amerikai Könyvtárszövetség és Könyvtárügyi Bizottság által kiadott dokumentumok mellett fontos megemlíteni Austin McCormick 1931-es munkáját (*Education of adult prisoners – a survey and a program*. New York, National Society of Penal Information, 1931) a felnőttkori fogvatartottak oktatásáról, amelyben a szerző az olvasás lehetséges értékét szinte korlátlanul minősítette. A szerző a fogvatartottakra felnőttként és nem bűnözőként tekintett, akiknek reform helyett inkább oktatásra van szükségük. McCormick kapcsán még megjegyezhető, hogy nézete szerint az 1900-as évek előtt egyáltalán nem létezett börtönkönyvtár az USA-ban a vallási dominanciának, illetve a súlyos korlátozó működésnek köszönhetően. Utóbbiról bővebben: Coyle (1987) 9.

¹¹ DeLano Davis (2017) 689.

¹² Kent et al. eds. (1978) 119.

¹³ Applebaum (é. n.)

¹⁴ Brook (2009)

¹⁵ Cummins (1994) 24., hivatkozva: Brook (2009)

A börtönkönyvtárak helyzetét feltáró első nemzeti vizsgálatra 1927–28-ban került sor. Az Austin MacCormick és Paul W. Garrett nevéhez kötődő vizsgálat 110 szövetségi és állami büntetés-végrehajtási intézet könyvtárába enged betekintést. MacCormickék rávilágítottak, hogy a könyvtárak zöme jelentős könyvvállománnyal rendelkezett, ugyanakkor többségében kiselejtezett, adományokból származó könyvek alkották a gyűjtemények magját. Egyetlen könyvtárban sem dolgozott szakképzett könyvtáros, helyette végzettség nélküli vagy más területen diplomát szerzett személyek, illetve a lelkész látta el a könyvtárosi teendőket, sőt sok esetben ezt a feladatot teljes egészében fogvatartottak végezték. Kevés könyvtár rendelkezett asztallal és székekkel, ahogy a könyvek közötti böngészés is csak kevésben volt engedélyezett.¹⁶

A körülmények lényeges, átfogó javulásáról nem beszélhetünk az 1960-as évek végéig, amiben egyrészt közrejátszott a végrehajtási intézetek számának nagyarányú növekedése,¹⁷ másrészt a lassú fejlődés ennek nyomán összefüggésben volt az egymásnak feszülő prioritásokkal és anyagiakkal. A döntő változás 1966-ban következett be, amikor az Amerikai Egyesült Államok Kongresszusa elfogadta a könyvtári szolgáltatásokról és könyvtáráruépületek építéséről szóló törvényt (Library Services and Construction Act). Ez a jogszabály lehetővé tette, hogy a börtönkönyvtárak központi alpból más intézményi könyvtárakkal egyező pénzügyi támogatást kapjanak. Ilyenformán első ízben nyílt lehetőségük a börtönkönyvtáraknak arra, hogy növeljék gyűjteményüket, hivatásos könyvtárosokat alkalmazzanak, és új szolgáltatásokat vezessenek be.¹⁸ Vogel szerint¹⁹ így az 1970-es évek a börtönkönyvtárak „aranykorának” tekinthető.

Az 1960-as, illetve 1970-es években polgárjogi megmozdulásoktól vezérelve néhány fogvatartotti csoport (például Kaliforniában) kidolgozta azt a „könyvtárpolitikát” is, amelyben azonos kiadványokat követeltek, mint ami a szabad társadalomban rendelkezésre állt. A fogvatartottak ugyanis a könyvekre és az olvasásra akként tekintettek, mint az önfelzabádítás eszközére, és úgy vélték, joguk van ahhoz, hogy azt olvassanak, amit szeretnének. Ez az időszak így a börtönkönyvtárak munkájának újradefiniálását is jelentette különböző bírósági döntéseken keresztül. 1969-ben például a *Johnson v. Avery* ügyben (393. U.S. 483) a szövetségi kerületi bíróság kinyilvánította, hogy Tennessee állam azon eljárása, hogy nem engedélyezte a fogvatartott számára egy másik fogvatartottnak való segítségnyújtást jogi anyagok keresésében, alkotmányellenes, tekintve, hogy ténylegesen akadályozta az írástudatlan fogvatartott szövetségi habeas corpushoz való hozzáférési jogát. Az ítélet, fellebbezést követően az Amerikai Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága (a továbbiakban: Legfelsőbb Bíróság) elé került, amely a szövetségi döntést végül helybenhagyta.

1970-ben a *Gilmore v. Lynch* ítéletben (319 F. Supp. 105) a Kaliforniai Bíróság nyilvánította ki a fogvatartottak jogát jogi anyagok hozzáférésehez, amelyet a Legfelsőbb

¹⁶ Kent et al. eds. (1978) 118.

¹⁷ 1870 és 1970 között a büntetés-végrehajtási intézetek száma 34-ről 400 fölé emelkedett. Vö.: Kent et al. eds. (1978) 119.

¹⁸ Garner (2017a) 332–333.

¹⁹ Vogel (2009), hivatkozva: Finlay–Bates (2018) 122.

Bíróság ugyancsak megerősített. 1974-ből két Massachusetts-i eset [Wolf v. McDonnell (418 U.S. 539) és Stone v. Boone (No. 73-1083-T)] érdemel említést, tekintve, hogy alapjául szolgáltak a Legfelsőbb Bíróság 1977-es *Bounds v. Smith* (430. U.S. 817.) ítéletének. Mindkét ügyben a bíróság jogi könyvtárak helyben történő felállításáról rendelkezett.²⁰ A legfőbb bírói fórum döntése ezen ítéletek nyomán kötelezte a büntetés-végrehajtási intézeteket arra, hogy a fogvatartottak számára a bírósághoz fordulás jogát vagy jogban jártas emberek adekvát segítségnyújtásán, vagy megfelelő jogi könyvtálmányon keresztül biztosítsák. A legtöbb állam pedig ez utóbbi megoldást választotta és jelentős összegeket fordítottak jogi gyűjtemények megvásárlására, illetve hatályban tartására.

Lényeges változást eredményezett ebben a fejlődési folyamatban a Legfelsőbb Bíróság 1996-os *Lewis v. Casey* (518. U. S. 804) döntése, amely első ránézésre fenntartotta a fogvatartottak jogát a megfelelő jogi könyvtálmányhoz, valójában azonban leszűkítette a *Bounds*-ítélet értelmezését. A bírói testület az arizonai büntetés-végrehajtással szemben felhozott vádakra ugyanis akként reagált, hogy a jogsértésre hivatkozó fogvatartottaknak kell bizonyítaniuk, miszerint tényleges sérelmet szenvedtek el az inadekvát jogi könyvtálmány vagy jogi segítségnyújtás miatt, azaz a fogvatartottaknak még sincs magától értetődő joguk a jogi könyvtárakhoz.²¹ A nevezett döntés nyomán néhány tagállam csökkentette vagy teljesen felszámolta jogi gyűjteményét (Arizonában például 34 börtönkönyvtárat zártak be, Floridában 30 könyvtárosi állást szüntettek meg), illetőleg felváltotta azt ügyvédsegédek biztosításával, de többségében egy alapszintű jogi könyvtálmányt (tagállami és szövetségi kódexeket, alkotmányokat, esetjogot, jogi szótárakat) továbbra is megtartottak.²²

Végül meg kell említeni, hogy Amerikában időről időre felüti a fejét a fogvatartottak rehabilitációjának és kezelésének megkérdőjelezése, ami súlyos következményekkel járt/jár a börtönkönyvtárakra nézve, tekintve, hogy hasznosságukat ugyancsak kétségbe vonják. Nem elhanyagolható tényező a közvélemény jól felszerelt börtönkönyvtárakkal szembeni ellenséges érzülete sem, amely sokak szerint arra vezethető vissza, hogy az ilyen jellegű szolgáltatásokra az igazság kigúnyolásaként tekintenek.²³ E jelenségek nyomán megfigyelhető a végrehajtás részéről a könyvtárak működésének korlátozása, költségvetésük megnyirbálása. „Ha az olvasás nem járul hozzá a fogvatartottak rehabilitációjához, mi szükség a könyvekre” gondolat így az USA-ban a mai napig rányomja bélyegét a börtönkönyvtárak működésére. Másfelől a könyvtárosok körében sincs egyetértés a tekintetben, hogy hogyan kellene működniük az intézményeknek. Coyle szerint a börtönkönyvtárak például nem egyszerűen a közkönyvtárak rácsok közötti másolatai, és az olvasmányoknak nem a fogvatartottak rekreációs szükségleteit kell

²⁰ Clark–MacCreaigh (2006) 19.

²¹ Clark–MacCreaigh (2006) 19.

²² Lehmann (2011) 501.

²³ Bővebben: Stearns (2004) 64.

kielégíteniük, hanem kizárólag a rehabilitációs célt kell szolgálniuk.²⁴ Ezzel szemben Vogel szerint a könyvvállomány kialakításánál a fogvatartottak igényét kellene figyelembe venni, azaz a számukra biztosított könyvtári szolgáltatás ne térjen el a közkönyvtári modelltől. Osborne pedig úgy fogalmazott, hogy a könyvtárosoknak el kell fogadniuk a tényt, miszerint a végrehajtási közeg, a börtönkörnyezet ellenük dolgozik, és erre a konfliktusra nincs megoldás.²⁵

Európa

Európai viszonylatban érdemes megemlíteni Hollandiát, ahol a börtönkönyvtárak felállítása időben megelőzte a közkönyvtárak alapítását. Egy 1841-es jogszabály alapján ugyanis minden büntetés-végrehajtási intézetnek rendelkeznie kellett könyvtárral. Ehhez képest a legkorábbi közkönyvtár létrehozása az országban 1892-re datálható.²⁶

Franciaországban a börtönkönyvtárak kezdetei a 19. század elejére nyúlnak vissza, amikor a büntetés-végrehajtás kísérletet tett megszervezésükre és ellenőrzés alá vonásukra. A különféle kormányzati dokumentumok arról tanúskodnak, hogy kis könyvtárakat alakítottak ki vagy a börtön finanszírozásával, vagy a fogvatartottak adományaiból. A könyvek kiválasztásában a fogvatartottak elméjének és lelkének pozitív irányú befolyásolása állt. A 20. században a vallás gyakorlásának és az erkölcsi épülésnek a támogatása is szerepet kapott. Az 1960-as években az olvasás támogatásával a fő cél a fogvatartottak elfoglalása volt, így az olvasás rekreációs tevékenységként volt jelen.

1975-ig tiltó rendelkezések vonatkoztak a politikai és a pornográf tartalmakra, illetve a detektívregényekre. Ezt követően elviekben a fogvatartottak mind francia, mind pedig idegen nyelvű könyveket, folyóiratokat, újságokat olvashattak saját választásuk szerint, feltéve, hogy nem álltak fegyelmi intézkedés hatálya alatt. Valójában azoknak a publikációknak az olvasását, amelyek veszélyt jelenthettek a személyek vagy az intézmény biztonságára nézve, az igazságügy-miniszter megtilthatta.

Az 1980-as évek kezdetén a kulturális életben bekövetkező dinamikus fejlődés elérte a börtönöket is: élő előadások, filmbemutatók, képzőművészeti tevékenységek bevezetésére bátorítottak. Ezzel párhuzamosan megfogalmazódott a börtönkönyvtárak megreformálásának gondolata, tekintve, hogy a könyvvállomány nem volt megfelelő sem minőségében, sem mennyiségében, illetve a fogvatartottak személyesen nem látogathatták a könyvtárat, hanem egy listáról választhatták ki a könyveket.

---

²⁴ Coyle nézetének alátámasztása, illetve megcáfolása céljából Grimes Anglia és Wales 136 börtönkönyvtárába küldött egy kérdőíves megkeresést. A válaszok alapján egyértelműen kirajzolódott a Coyle által javasolt rehabilitációs törekvés visszautasítása, illetve a közkönyvtármodell támogatottsága. Egyesek szerint például a könyvek önmagukban rehabilitáló jellegűek és a közkönyvtári modell nincs ezzel ellentétben. Bővebben: Stearns (2004) 67.

²⁵ Mindhárom szerzőt hivatkozta: Stearns (2004) 66–67.

²⁶ Kaiser (1993) 67.

A büntetőeljárás törvény 1985-ös módosítása a reformtörekvések nyomán már arról rendelkezik, hogy minden büntetés-végrehajtási intézetben kell legalább egy könyvtár, ahol a könyvek szabadon elérhetőek a fogvatartottak számára. A kiadványoknak meg kell felelniük mind a minőséget, mind pedig a választékot tekintve a nyelvben és kultúrájában eltérő fogvatartotti népesség igényeinek.²⁷ Mindezen törekvések egybecsengenek a büntetés-végrehajtási jog normalizációra vonatkozó alapértékével.²⁸

Németországban a börtönkönyvtárak története ugyancsak összekapcsolódik a börtönrendszer történetével, illetve a közkönyvtárakkal. Tekintettel arra, hogy a 19. században a papság tagjai voltak felelősek a börtönkönyvtárakért, a könyvvállomány itt vallásos tárgyú irodalmat tartalmazott. A fogvatartottakat nemcsak az olvasásra, hanem a vallásos szövegek megvitatására is bátorították. A bűncselekményeket leíró munkák tilalmi listán szerepeltek.

Az a közeledési folyamat, amelynek nyomán a vallási színezet háttérbe szorult és a börtönkönyvtárak funkciója egyre inkább a közkönyvtárakéhoz kezdett hasonlítani, Németországban is tetten érhető. Erről a mintáról tett említést Gerhard Peschers²⁹ a bruchsalii büntetés-végrehajtási intézet vonatkozásában. Nevezett intézményben egészen a 20. század elejéig tilalmi listán szerepeltek az olyan szórakoztató tartalmak, mint a novellák, bűnügyi történetek, mivel a könyvvállomány kiválasztásánál egyedüli szempontként a fogvatartottak erkölcsi megjavítása szerepelt. A börtönkönyvtárak igazgatása ekkortól azonban az egyháztól átkerült az intézetben dolgozó oktatókhoz. Az oktatási célból történő olvasásban először kaptak szerepet a fogvatartottak érzelmei, személyes és intellektuális fejlődésük. A könyvtárak rendszeres olvasási időtartamokat jelöltek meg, rendszerezték könyvvállományukat és kölcsönzési gyakorlatukat is közelítették a közkönyvtárakéhoz.³⁰

Olaszországban az első börtönkönyvtárra vonatkozó hivatkozás a 20. század elejére nyúlik vissza, amikor a *Közkönyvtárak kézikönyvében* Ettore Fabietti könyvtáros említést tett az intézményről. Noha már az 1900-as évek elején Fabietti nyitott volt az olvasás jogként való elismerésére, egészen az 1970-es évekig az olasz büntetés-végrehajtás kikerült a figyelem középpontjából. A börtönökben uralkodó állapotokra börtönlázadások utaltak, amelyek nyomán a kormány elrendelte a börtönrendszer megreformálását. Az 1975-ben hatályba lépő jogszabály már előírta, hogy minden börtönnek rendelkeznie kell könyvtárral. A következő évben fogadták el a konkrét végrehajtási szabályokat, amelyek mit sem változtak az azóta eltelt időben. Így például mind a mai napig szakképzett könyvtárosok helyett pedagógusok igazgatják a könyvtárakat.³¹

Spanyolországban 1870-ben Felipe Picatoste terjesztette a Közigazgatási Minisztérium elé azt a jelentést, amely oktatási célból közkönyvtárak felállításának szükségességét sürgette a végrehajtási intézetekben. 1873-ban megszervezték az első iskolákat,

²⁷ Cramard–McLaughlin (2011) 545–547.

²⁸ Pallo (2019) 119.

²⁹ Peschers ed. (2013) hivatkozva: Krolak (2019) 13.

³⁰ Peschers–Patterson (2011) 521.

³¹ Costanzo–Montecchi–Derhemi (2011) 509–510.

majd a következő évben ezen iskolák támogatására megnyitották az első könyvtárakat. A célkitűzések szerint 1885-re 34 börtönkönyvtár működött volna országszerte, ez azonban sosem valósult meg.³²

Törökország tekintetében a börtönkönyvtárakra vonatkozó legkorábbi forrás az Oszmán Birodalomhoz kapcsolódóan 1913-ra tehető. Az archív dokumentumok szerint Ibrahim Efendi az isztambuli Sultanahmet börtön vezetője részesült jutalomban egy állandó és jól működő börtönkönyvtár felállítása miatt, amely ebben a korszakban mintául szolgált a többi végrehajtási intézet számára.

A Török Köztársaság időszakából a börtönkönyvtárakat támogató legkorábbi jogszabály 1967-ből származik. A rendelet több módosítást is megért, ezek közül a leglényegesebb, hogy a könyvtárak tevékenységét képzési és oktatási szolgáltatásként definiálják, a könyvtárost pedig az intézet személyi állományának tagjaként határozták meg. A szabályozás alapján, ha nincs az adott könyvtárba könyvtáros kijelölve, akkor feladatát a tanárok veszik át. A jó magaviseletű és felsőfokú végzettséggel rendelkező fogvatartottak az intézet jóváhagyásával dolgozhatnak a könyvtárakban.³³

A skandináv országokban a börtönkönyvtárakkal kapcsolatos rendelkezések hosszú múltra tekintenek vissza. A fogvatartottak egyszemélyes elhelyezését a 19. század közepén vezették be és az ezzel együttjövő izoláció, elszigeteltség ellensúlyozására biztosítottak írásos kiadványokat a raboknak. Kiemelhető ugyanakkor Dánia, ahol az első börtönkönyvtárak már a 18. században fellelhetők, ugyanakkor kicsi és egyértelműen bigott, vallási gyűjteményekről lehetett csak beszélni. A fogvatartottaknak ezekkel az olvasmányokkal kellett beérniük egészen a 19. század második feléig, amikor már regényeket és ismeretterjesztő irodalmat is biztosítottak számukra.

Norvégiában 1924-ben a Könyvtárügyi Szövetség kiadta a *Norvég Könyvtárak Kézikönyvét*, amelyben négy börtönkönyvtárat említenek meg, valamennyit fővárosi elhelyezkedéssel. 1948-ban a könyvállomány hozzávetőlegesen 50 ezer darabot tartalmazott, amely jellemzően véletlenszerűen összeválogatott és régi, érdeklődésre nem igazán számot tartó könyvekből állt. Hasonló volt a helyzet Svédországban is, ahol 1949-ben a közkönyvtárak szakemberei a börtönkönyvtárakat a modern könyvtárak legelhanyagoltabb területei közé sorolták.³⁴

Szemelvények a börtönkönyvtárak jelenéből

Az Európai Börtönmegfigyelő Központ által 2013-ban az Európai Unió fogvatartási feltételei tárgyában közzétett kiadvány³⁵ szerint számos büntetés-végrehajtási intézet rendelkezik könyvtárral, ugyanakkor a kiadványok száma és választéka igencsak eltérő.

³² Pulido–De Angelo (2011) 461.

³³ Dilek-Kayaoglu–Demir (2014) 131–133.

³⁴ Ljødal–Ra (2011) 475.

³⁵ Maculan–Ronco–Vianello (2013)

Amíg a nagyobb börtönökben az egyes részlegeken belül fellelhetők kisebb könyvtárak, addig néhány fogvatartási hely csak egyetlen központi könyvtárral rendelkezik.

Egy szélesebb kitekintést alapul véve az UNESCO gondozásában 2019-ben megjelent börtönkönyvtárakat bemutató kiadvány³⁶ a végrehajtási intézetek falai között található könyvtárak sokszínűségét, változatosságát tükrözi. Amíg ugyanis vannak modellértékű, attraktív környezetben elhelyezett, gondosan megválogatott könyvtárlománnyal rendelkező intézetek,³⁷ addig a másik véglet, azaz az idejéltöltő vagy irrelevantis gyűjteményeket elhanyagolt közegben biztosító könyvtárak ugyancsak megtalálhatók. A változatosság abban is megnyilvánul, hogy esetenként a fogvatartottaknak a zárkájukban kell nyomtatott katalógusokból kiválasztaniuk a kölcsönözni kívánt irodalmat, mivel a könyvtárhelyiség a rabok számára nem látogatható, míg más esetekben egy zárkáról zárkára járó könyvszállító kocsi jelenti a könyvtárat. Törökországban például a fogva tartó intézetek túlszűfoaltsága és biztonsági aggályok, megfontolások miatt nincs lehetőségük az elítélteknek arra, hogy látogassák, azaz fizikailag igénybe vegyék a könyvtárat. Ebből adódóan a könyvtárak funkciója tulajdonképpen a könyvlisták és a könyvek átadására szorítkozik.³⁸ Sajátosságként megemlíthető Japán példája is, mivel a szigetországban bizonyos mennyiségű irodalom a fogvatartottak rendelkezésére áll ugyan, de nincs hivatalos könyvtárhelyiség, azaz tulajdonképpen könyvtárról sem beszélhetünk. A különféle írásos kiadványok az intézményeken belül szétszórtan, például a munkaterületeken, a lakóegységekben vehetők igénybe. Ez a megoldás kevésbé veszi igénybe a személyzetet, ugyanakkor növeli a könyvek elvesztésének, károsodásának esélyét.³⁹

Vannak továbbá országok, ahol a könyvtár látogatása szigorú szabályok alá esik, ideértve, hogy ki, mikor és mennyi ideig, milyen gyakorisággal veheti igénybe a könyvtár nyújtotta szolgáltatásokat.⁴⁰

Jellemző továbbá, hogy az Európai Börtönrendszerek által lefektetett ajánlás ellenére igen kevés börtönkönyvtár tart kapcsolatot közkönyvtárral, illetőleg a köztük lévő együttműködés igen korlátozottnak tekinthető.⁴¹ Bulgáriában például 1989 óta a végrehajtási intézetek közül mindösszesen kettő van egyfajta interakcióban közkönyvtárral, elsősorban kulturális fesztiválok és események apropóján. Ami azt is jelenti, hogy ez a fajta együttműködés nem a fogvatartottak könyvekhez juttatását célozza és nem

³⁶ Krolak (2019) 22–28.

³⁷ Innovatív programjainak, rendezvényeinek és a vonzó környezetnek köszönhetően 2007-ben Németországban például a müncheni börtönkönyvtár nyerte el az „Év könyvtára” megtisztelő címet.

³⁸ Bővebben: Dilek-Kayaoglu–Demir (2014) 130–138.

³⁹ Nakane–Noguchi (2011) 447., 452.

⁴⁰ Az Európai Börtönmegfigyelő Központ fentebb hivatkozott kiadványa negatív példaként említi Görögországot, ahol magának a könyvtárnak az igénybevétele is gondot jelenthet szervezési vagy biztonsági okokból. Az országban ugyanis a személyzet hiánya miatt a könyvtárak az előírthoz képest vagy rövidebb ideig vannak nyitva, vagy egyáltalán nem is működnek. Másrészt a könyvtár igénybevétele feltétele, hogy a fogvatartottak nem találkozhatnak más részlegben elhelyezett társaikkal. Bulgáriában pedig az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték számára a könyvek kölcsönzése előzetes kérelemhez kötött, illetve arra csak egy szigorúan őrzött zónában kerülhet sor. Utóbbiról: Tsvetkova–Andrejkova (2018) 5.

⁴¹ Maculan–Ronco–Vianello (2013) 27.

része a nemzeti stratégiának sem, tekintve, hogy az érintett végrehajtási intézetek kezdeményezéséről van szó.⁴²

Pozitív példaként említhető ugyanakkor az Egyesült Királyság, illetve Észak-Írország, mivel esetükben szoros együttműködés jellemzi a közkönyvtárak és a börtönkönyvtárak kapcsolatát. Ennek előzménye a második világháborúra vezethető vissza, tekintettel arra, hogy a pénzügyi megszorítások és az új könyvek relatíve magas beszerzési költségei a büntetés-végrehajtást a közkönyvtárakkal való aktív együttműködésre kényszerítették. Annak ellenére, hogy jogszabály nem rendelkezik kifejezetten a börtönfalakon belüli könyvtári szolgáltatások elérhetőségéről, a végrehajtási intézetek és a könyvtárak közötti közeli együttműködés jelenleg is irányadó. Amerikához hasonlóan így a legtöbb angliai börtönkönyvtár a közkönyvtári modellen alapul, és a célja, hogy a közkönyvtárakhoz hasonló szolgáltatást nyújtson.

A közkönyvtárak és a börtönkönyvtárak közötti legszorosabb együttműködés ugyanakkor a skandináv országokra jellemző. Így például Norvégiában a börtönkönyvtárak részei a nemzeti könyvtárhálózatnak és a helyi közkönyvtárak fiókjaiként működnek. Valamennyi börtönkönyvtárban szakképzett könyvtárosokat foglalkoztatnak, akik fizetésüket is a Norvég Nemzeti Könyvtártól kapják. Ez egyfajta függetlenséget biztosít a könyvtárosoknak, akik a biztonsági előírások figyelembevételével, de maguk dönthetnek a könyvállományt illetően, a fogvatartottak számára pedig engedélyezett, hogy bármely norvégiai könyvtárból kölcsönözzenek.⁴³ Az együttműködés különösen a könyvtárközi kölcsönzési szolgáltatások területén kiemelkedő és egyebek mellett azt is lehetővé teszi, hogy idegen nyelvű kiadványokat tudjanak biztosítani a külföldi fogvatartottak számára.⁴⁴

A börtönök igen gyakori túlszűfolttsága mellett az erőforrások hiánya és a költségvetés korlátai is befolyásolják napjaink börtönkönyvtárainak működését. Így például a legtöbb németországi büntetés-végrehajtási intézetben nem alkalmaznak hivatásos könyvtárosokat, hanem e feladatot is a személyi állomány tagjai látják el.⁴⁵ Horvátországban ugyancsak hiányoznak a szakképzett könyvtárosok, így vagy a fogvatartottak egyedül, vagy a személyi állomány tagjai és a fogvatartottak közösen látják el a könyvtári feladatokat.⁴⁶

A szomszédos Horvátországban 2015-ben jelent meg Šimunović, Faletar Tanacković és Badurina munkája,⁴⁷ amelyből kitűnik, hogy az országban mind a börtönkönyvtárakra vonatkozó rendelkezések, mind pedig az információs szolgáltatások inadekvátak, a fogvatartottak nehezen jutnak hozzá kiadványokhoz. Így hatalmas erőfeszítést és kihívást jelent a fogvatartottak információhoz jutásának mint alapvető feladatnak a biztosítása.

⁴² Tsvetkova–Andrejkova (2018) 4.

⁴³ Krolak (2019) 22.

⁴⁴ Ljødal–Ra (2011) 484–485.

⁴⁵ www.unesco.org/uii/litbase/?menu=4&programme=110 (2020. 03. 27.)

⁴⁶ Krolak (2019) 28.

⁴⁷ Šimunović – Faletar Tanacković – Badurina (2016), hivatkozva: Bajić (2015)

A túlzásfolt angolai büntetés-végrehajtás ugyancsak egyre kevésbé képes minőségi olvasnivalót biztosítani a börtönkönyvtárak, és ezáltal a fogvatartottak számára. Ennek nyomán indult kezdeményezés, amely a családtagok, barátok bevonását, segítségét kéri, könyvek fogvatartottak részére történő elküldésében. A legtöbb intézetnek saját szabályrendszere van, ezért minden esetben ajánlott arról előzetesen tájékozódni, tekintve, hogy az eljárás számos korlátozó rendelkezést tartalmaz. Általános szabályként fogalmazható meg, hogy nem küldhető kemény fedeles kiadvány vagy olyan olvasnivaló, amelynek témája meztelenkedés, erőszak, rasszizmus. Ugyancsak kitétel, hogy a könyv új legyen.⁴⁸ 2015 februárjáig a hozzátartozóknak közvetlenül a nagyobb Egyesült Királyságban honos könyvkereskedésekből, mint például a nagy reputációval rendelkező Amazontól kellett a könyveket megrendelniük. Ezt a rendelkezést az angol Legfelsőbb Bíróság arra hivatkozással semmisítette meg, hogy a könyvek alapvető szerepet töltenek be a fogvatartottak rehabilitációjában, így hozzáférésük korlátozása törvénytelen. Jelenleg tehát már a családtagok, illetve gyakorlatilag bárki által közvetlenül is küldhető könyvcsomag, és a fogvatartottak a börtönigazgató engedélye nélkül is tarthatnak zárkájukban 12-nél több könyvet. Elviekben bármilyen könyv küldhető, habár a börtön igazgatójának megmaradt a joga, hogy visszatartsa azokat a kiadványokat, amelyeket ellentétesnek ítélt a börtön biztonságával.⁴⁹

Amerikai viszonylatban a börtönkönyvtárak működését alapjaiban meghatározó körülmény a könyvállomány erőteljes cenzúrázása. A tilalmazott könyvek igen terjedelmes listát tesznek ki, annak ellenére, hogy az Amerikai Könyvtárszövetség iránymutatása⁵⁰ alapján csak a rend és a biztonság veszélyeztetése esetén lehet korlátozást alkalmazni. Nem engedélyezettek például az erőszakos, illetve rasszista jellegű kiadványok, a detektívregények, a politikai munkák, az egészségügyi irodalom, az oktató jellegű tetoválókönyvek,⁵¹ a homoszexuális tartalmú írások, a fegyverek összeszerelését taglaló, de akár a boszorkánysággal, a sátáni rituáléval foglalkozó könyvek sem. Kijelenthető, hogy a cenzúrázás sok esetben önkényes, és értelmezhetetlen. Így például az ohioi börtön nem engedélyezett egy olyan kiadványt, amelyben Paul Gaugin meztelen női testet ábrázoló festményei szerepeltek. A megszorítások ezáltal a könyvtárosokat egy olyan dilemmaszituációba kényszerítik, amelyben egyik oldalról követniük kellene az Amerikai Könyvtárszövetség iránymutatását, másrésztől kötve vannak a büntetés-végrehajtási intézet döntéséhez.⁵²

Ellenpéldaként hozható fel Lengyelország, ahol az utóbbi években lényeges változás következett be az engedélyezett irodalom tekintetében. Amíg ugyanis korábban tilalmi listán szerepeltek a bűncselekményekkel, bűnözéssel kapcsolatos tartalmak, a brutalitást vagy erotikát ábrázoló írások, illetve az intézetek rendjére és biztonságára potenciálisan

⁴⁸ <http://sendbookstoprisoners.co.uk/general-rules-for-delivery-of-books-to-prisoners/> (2020. 03. 27.)

⁴⁹ Travis (2015)

⁵⁰ American Library Association (2010)

⁵¹ A tetoválás művészetét ábrázoló könyvek engedélyezettek, a tetoválási technikákat ismertetők azonban már nem, tekintettel a lehetséges egészségügyi kockázatokra. Mark (2005) 103.

⁵² Conrad (2012) 408–415.

veszélyt jelentő munkák, addig jelenleg a börtönkönyvtárak gyűjteménye megfelel a közkönyvtárakénak, és abból a fogvatartottak szabadon kölcsönözhetnek, sőt élhetnek a könyvtárközi kölcsönzés lehetőségével is. Továbbra is tilalmazott ugyanakkor a pornográf, illetve az olyan tartalom, amely támogatja az erőszakot, az antiszociális magatartást, vagy fenyegeti a fiatalok egészséges fejlődését.⁵³

A börtönkönyvtárak kihívásai és innovatív megoldások

A börtönnépesség kis túlzással világméretű növekedésével párhuzamosan egyre nő azoknak a fogvatartottaknak a száma, illetve aránya, akik valamilyen speciális szükséglettel rendelkeznek például egészségi állapotukból, fogyatékoságukból adódóan. Ezekre az igen szerteágazó speciális igényekre figyelemmel kell(ene) lennie a börtönkönyvtáraknak is. Így a mozgásukban valamilyen módon korlátozott személyek esetében, ha nehézséget jelent a könyvtár megközelítése, gondoskodni kell a könyvek zárkában való kézbesítéséről. A kevésbé iskolázott vagy gyenge, hiányos olvasási képességgel rendelkező fogvatartottak számára a hangos, illetve a könnyen olvasható könyvek jelenthetnének egyfajta segítséget. Utóbbira például szolgálhat a norvégiai „Könyvek mindenkinek” elnevezésű program, amelynek keretében az olvasási nehézséggel küzdő fogvatartottak ilyen könnyen olvasható könyvcsomagot kapnak, emellett a Vöröskeleszt önkéntesei segítenek az olvasásban.⁵⁴ A másik oldalt sem figyelmen kívül hagyva, a felsőfokú tanulmányokat folytató fogvatartottak számára az elméleti, tudományos munkák hiánya, korlátozottsága jelenthet gondot.⁵⁵ A vakok számára Braille-írással készült kiadványok vagy digitális hanganyagok biztosítása, míg hallássérült fogvatartottak esetében jelbeszéddel ellátott videókhoz való hozzáférés szükséges.⁵⁶

Jellemző problémaforrás az idegen nyelvű kiadványok hiánya. Pozitív példaként hozható fel ugyanakkor Finnországból egy többnyelvű könyvtárhálózat, a HelMet, amely nagyszabású és több mint 64 nyelven rendelkezésre álló gyűjteményével igyekszik segítséget nyújtani azon könyvtáraknak, amelyek kevésbé változatos állományal rendelkeznek. A HelMet-től a fogvatartottak is kölcsönözhetnek kiadványokat, így a saját nyelven történő olvasás, tanulás lehetősége a külföldiek számára is biztosított. Hollandiában a büntetés-végrehajtás ugyancsak igyekszik megfelelni a felmerülő nyelvi igényeknek egy 25 nyelvű gyűjteménnyel, amely 20 börtön számára a kölcsönös csere lehetőségét nyújtja. Ennek az együttműködésnek köszönhetően a legkülönbözőbb válogatások válnak elérhetővé a fogvatartottak számára: jogi ismertető, szótárak, önképző kiadványok, regények, újságok, hangoskönyvek, CD-k, sőt hangszerek, puzzle

⁵³ Zybert (2011) 415–416.

⁵⁴ Garner (2017b) 16.

⁵⁵ Erről bővebben: Davis DeLano (2017) 688–694.

⁵⁶ UNODC (2009) 52.

és rajzkellékek is biztosítottak. Ezenfelül a hiányos írás-olvasásképességgel rendelkező fogvatartottak részére egyénre szabott készségfejlesztő tervet készítenek.⁵⁷

A tipikus börtönkörnyezetben ugyancsak korlátozottan állnak rendelkezésre DVD-k, illetve más audiovizuális anyagok, tekintettel arra, hogy a DVD-lejátszók, illetve a számítógépek ritkák vagy tilalmazottak. Komoly kihívást jelent az online adatokhoz, információkhoz való hozzáférés biztosítása is az internet használata nélkül. A legtöbb börtönrendszer ugyanis nem engedélyezi a világháló használatát még oktatási céllal sem. Sullivan megfogalmazásával élve társadalmunk még nem áll készen az információk szabad elérésének biztosítására azon egyszerű oknál fogva, hogy a fogvatartottak maguk sem szabadok.⁵⁸

Annak ellenére, hogy az Emberi Jogok Európai Bírósága 2016. január 19-ei döntése⁵⁹ alapján az Európa Tanács tagállamai nem kötelezhetők a fogvatartottak internethez való hozzáféréseinek biztosítására, egyre több olyan megközelítés hallható és olvasható, amely az internethez való hozzáférést emberi jogként definiálja. Ebben a helyzetben kompromisszumos megoldásnak tűnhet, ha az online elérés biztosítása a könyvtárosok közvetítésével jut el a fogvatartottakhoz.

A digitális eszközök börtönkörnyezetbe történő adaptálásának jó példáját nyújtja Németország, ahol 2004 óta alkalmazzák az Elis névre elkeresztelt e-learning tanulási platformot. Ez az online és offline gyűjtemény többféle tanulási cél kielégítésére alkalmas, és olyan technikai infrastruktúrát biztosít, amellyel az online digitális tartalmak biztonságosan hozzáférhetők. 2011-ben a „Tanulni akarok” platform intranetes verzióját készítették el a végrehajtási intézetek számára, amelyet azóta több mint 120 börtön alkalmaz sikeresen, beleértve még ausztriai fogvatartási helyeket is. 2014-ben a „Németül akarok tanulni” intranetes verziója is megtalálható a börtönökben, köszönhetően az Elis platformnak. Megemlíthető továbbá Kanada, ahol a fogvatartottak egy digitális referencia-könyvtárhoz való hozzáféréssel rendelkeznek, amelyet „fogvatartotti CD-ROM”-nak is neveznek. Ez a referencia-könyvtár elsősorban a rabok által használható dokumentumokat, nyomtatványokat tartalmazza.⁶⁰

A technológia innovatív használatának példáját mutatja a „Bloggerek a börtönben” elnevezésű spanyol kezdeményezés is. A számos díjban részesülő projekt lényege, hogy a fogvatartottak a szükséges jogi és technikai tudás megszerzését követően elkészíthetik saját blogjukat, amivel egyúttal megtanulják a megfelelő önkifejezést, az eltérő kommunikációs stílusokat, mások elfogadását és a konstruktív kritikát. A blogok felkerülnek a világhálóra, így a fogvatartott véleményeket, hozzászólásokat kaphat a külvilágból és kapcsolatba léphet az érintettekkel.⁶¹

⁵⁷ Krolak (2019) 31–32.

⁵⁸ Sullivan (2015) 139.

⁵⁹ Kalda v. Estonia (Application no. 17429/10; Judgment of 19 January 2016)

⁶⁰ Krolak (2019) 34–35.

⁶¹ Pulido–De Angelo (2011) 468.

A börtönkönyvtárakhoz köthető kapcsolatteremtő, kapcsolaterősítő szolgáltatások, az olvasási készségek fejlesztésére irányuló törekvések ugyancsak fontos szegmenseket jelentenek, jelenthetik az intézmények tevékenységének. Így megemlíthető például az az Egyesült Királyságbeli kezdeményezés, amelynek lényege, hogy a fogvatartott apák és anyák hangos meséskönyvet készítenek a gyermekeiknek. A mesék CD-n, illetve DVD-n hallhatók. Ez a projekt azon túl, hogy elősegítheti a szülő-gyermek kötelék erősödését, lehetőséget teremthet a fogvatartottaknak szülői szerepük és felelősségük újragondolására is.⁶² Emellett hozzájárulhat az olvasási készségek javításához is, tekintettel arra, hogy a fogvatartott szülők jelentős hányada küzd írás-olvasási problémákkal, amiből kifolyólag korábban sohasem olvasott gyermekének.⁶³

Hasonló programot indítottak el az Egyesült Államokbeli Wisconsin államban már 1996-ban. E projekt eredetileg a fogvatartottak olvasási készségének javítását célozta, de hamar felismerték, hogy a bebörtönzött apáknak segítségre van szükségük a gyermekeikkel való kapcsolattartás terén is. Így alakult ki a „Törjük át a rácsokat könyvekkel!” elnevezésű program, amelyben például azok az apák, akiket gyermekeik nem tudnak meglátogatni, egy videófelvételen, DVD-n olvashatnak fel mesét gyermekeiknek, amely felvételeket a gyerekek postai úton kapják kézhez.⁶⁴

Az angliai mintát vette alapul a norvég büntetés-végrehajtás is „Az olvasás hangja” elnevezésű projektben, biztosítva, hogy a fogvatartottak meséket rögzítsenek gyermekeik számára. Figyelemmel arra, hogy a fogvatartottak jelentős hányada szülő, a skandinávok hangsúlyt helyeznek arra, hogy a gyermekek látogatása során az intézetekben a gyerekirodalom rendelkezésre álljon. Dániában például 2010-ben az úgynevezett Bogstart program tette lehetővé, hogy minden büntetés-végrehajtási intézet ingyenesen jutott hozzá gyermekkönyvekhez, elősegítve ezzel a szülők meseolvasását gyermekeiknek. A fogvatartottak családjait pedig közkönyvtárakba hívták meg, ahol átvehették a gyermekirodalmat.⁶⁵

Az Egyesült Királyságban 1999-ben indult egy projekt⁶⁶ a fogvatartottak olvasásra ösztönzésére. Jelenleg több mint 40 csoport működik, amelyekben a tagok maguk válasszhatják ki az olvasni kívánt könyvet és kötetlen légkörben bátorítanak olvasásra. A csoportok népszerűségét mutatja, hogy vannak olyan büntetés-végrehajtási intézetek is, ahol a nagy létszámmra való tekintettel csak várólista alapján lehet bekerülni. Kezdetben a csoporttagoknak 1 fontot kellett fizetniük a könyvekért, amelyeket megtarthattak. Mivel azonban a pénz összegyűjtése és az adminisztrálás igen nehézkes volt, jelenleg a könyvek a fogvatartottak számára ingyenesek. Ezt elsősorban adományokból biztosítják, de szívesen fogadják, ha a barátok, családtagok küldenek könyvet a fogvatartottaknak.

⁶² E témáról bővebben: Collins–Healy–Dunn (é. n.)

⁶³ A kezdeményezésről bővebben: www.storybookdads.co.uk (2020. 03. 27.)

⁶⁴ Lehmann (2009); Az USA, illetve az Egyesült Királyság börtöneiben folyó családi művelődési programok összehasonlító vizsgálatáról lásd: Finlay (2014)

⁶⁵ Ljødal–Ra (2011) 485.

⁶⁶ <http://prison-reading-groups.org.uk/> (2020. 03. 27.)

A csoportok maguk döntenek el, hogy mit olvasnak a következő alkalomra, az önkéntesek pedig információkkal segítik őket ebben a döntésben például bestsellerlistákkal. Az elolvasott könyv tartalmát a csoportfoglalkozások során beszéljük meg, ami hozzájárul a kommunikációs készségük fejlesztéséhez is. A csoportok családi napokat is támogatnak könyveket biztosítva, illetve könyvcsomagokat adnak a szüleiket meglátogató gyermekek számára. A bevont önkéntesek pedig szakértői tanácsokat adnak a gyermekirodalomra nézve.⁶⁷

Összegzésként elmondható, hogy a projekt nem pusztán a fogvatartottak műveltségi szintjének javítására irányul, hanem célja többek között a könyvek által empátia kialakítása mások életével kapcsolatban, vizsgálódó önreflexió, kapcsolatfelvétel más fogvatartottakkal, illetve más kultúrákkal.⁶⁸

A kulturális események fontosságát, fogvatartottakra gyakorolt kedvező hatását szem előtt tartva az Oslói Börtön „Börtönkönyvtár – a jobb életminőség forrása?” címmel indított el egy programot, amelynek keretében számos könyvtári rendezvényt bonyolítanak le. Így többek között írótalálkozókat, könyvbemutatókat, előadásokat, film-szemináriumokat, művészeti kiállításokat, versolvasást, csoportos olvasást, irodalmi szakköröket, rajzórákat szerveznek azzal a céllal, hogy javítsák a fogvatartottak életminőségét a bebörtönzés tartama alatt.⁶⁹

Irodalmi tevékenységek koordinálásában, kulturális események szervezésében határozható meg annak a lengyelországi börtönklubnak a fő célkitűzése is, amely 1997-ben formálódott. A klub arra is lehetőséget nyújt, hogy a fogvatartottak könyvtárlátogatás, múzeumok, művészeti galériák felkeresése céljából elhagyják a fogva tartó intézetet.⁷⁰

A fogvatartottak általános jóllétének és mentál egészségügyi állapotának javítása érdekében mindenképpen említést érdemel az Egyesült Királyság „Olvass jól – könyvek receptre” kezdeményezése. Az eredetileg közkönyvtárakhoz kötődő programot mára már a börtönkörnyezetben is bevezették. Lényege, hogy önszorgító könyvek révén igyekszik segítő kezet nyújtani az egyének mentális egészségének és jóllétének kezelésében, menedzselésében.⁷¹

Végül megemlíthető, hogy az olvasás nemcsak felszabadít, hanem például a calabriai fogvatartottak esetében hozzájárul a büntetés csökkenéséhez, illetve a fogvatartottak olvasásra ösztönzése mellett a túlsúlyosság kezeléséhez is. Az olaszországi büntetés-végrehajtási intézetben kezdeményezett program lényege, hogy minden elolvasott könyvvel a rabok tényleges büntetése három nappal mérséklődik. A büntetésből történő elengedést éves szinten 48 napban, illetve 16 könyvben határozták meg. A program létrejöttét a braziliai hasonló kezdeményezés inspirálta.⁷²

⁶⁷ Hartley–Turvey (2013) 13.

⁶⁸ www.publicengagement.ac.uk/case-studies/prison-reading-groups-0 (2020. 03. 27.)

⁶⁹ Ljødal–Ra (2011) 486.

⁷⁰ Zybent (2011) 422.

⁷¹ Finlay–Bates (2018) 130.

⁷² Dearden (2014)

Brazíliában először a ledolgozott munkanapok tették lehetővé a büntetés mérséklését, majd 2012-ben jogszabálmódosítás nyomán ezt a lehetőséget kiterjesztették a tanulásra (12 tanulási óra egy nappal csökkentette a bebörtönzés tartamát), illetve ugyanebben az évben speciális feltételek teljesülése esetén az olvasásra is. A négy brazil szövegségi börtönben alkalmazott programnak köszönhetően éves szinten 48 nappal csökkenhet azon elítéltek büntetése, akik maximum 12 pszichológiai, tudományos vagy klasszikus irodalmi művet elolvasnak és esszét írnak róla. A kísérlet szigorú szabályok szerint működik, így például az egyes könyvek elolvasására maximum négy hét áll rendelkezésre; az olvasható kézírással készült esszéiben nem lehetnek javítások, bekezdésekre kell tagolni, margót kell használni. A részvétel ugyanakkor nem önkéntes, mivel egy speciális bizottság dönt arról, hogy ki vehet részt a programban.⁷³

Zárszóként

Finlay és Bates⁷⁴ a börtönök és könyvtáraik között feszülő konfliktust akként ragadják meg, hogy a bebörtönzés szükségszerűen korlátozza az egyén szabadságát, magánéletét és autonómiáját, azt a három összetevőt, amelyek egy hatékony könyvtár működéséhez elengedhetetlenek. A kérdés tehát adott: képesek-e a börtönkönyvtárak ezen a konfliktushelyzeten felülemelkedni és a fogvatartottak rehabilitációját is szolgáló szolgáltatást nyújtani?

A rendelkezésre álló szakirodalom ismeretében úgy tűnik, hogy napjaink modellértékű börtönkönyvtárai a felmerülő nehézségek és kihívások ellenére alkalmasak lehetnek a fogvatartottak igen szerteágazó, adott esetben speciális igényeinek megfelelő, igen összetett funkció ellátására: nem pusztán az elítéltek művelődéshez, rekreációhoz való jogát biztosítják, hanem többek között fontos szerepet töltenek be a fogvatartottak oktatásában, rehabilitációjában, szocializációjában. Az olvasás nyugtató, pihentető ereje révén hozzájárulhat a mentális egészség javulásához. A könyvtárak hatással lehetnek a fogvatartottak általános jóllétére, erősíthetik a szociális köteléseket, reményt és motivációt nyújthatnak, növelhetik az egyén önbecsülését, magabiztosságát, pozitív irányba befolyásolhatják személyiségét, gondolkodásmódját, szemléletét. Olyan információs bázisok, amelyek az olvasáson, az önképzésen kívül közösségteremtő és fejlesztő helyszíneként is működnek, lévén különféle kulturális rendezvényeknek, önképzőköröknek, szakköröknek adnak otthont. Conrad megfogalmazásával élve⁷⁵ pozitív szocializációs tapasztalást kínálnak, mert kapcsolatokat teremtenek egy olyan biztonságos és semleges területen, amely autonómiát és felelősséget ajánl az azt igénybe vevőknek.

⁷³ Castillo (2012); Brazil prisoners reading books to shorten their sentences (2012)

⁷⁴ Finlay–Bates (2018) 122.

⁷⁵ Conrad (2017) 45.

IRODALOMJEGYZÉK

- American Library Association (2010): Prisoners' Right to Read. In *Intellectual Freedom Manual*. Chicago, American Library Association for Intellectual Freedom.
- Applebaum, Adina (2014): *What are prison libraries really like?* The Airship. Forrás: <http://airshipdaily.com/blog/06302014-prison-libraries> (2020. 03. 27.)
- Bajić, Meri (2015): *Information Needs and Reading Interests of Prisoners*. Zenodo 26 May 2015. Forrás: <https://zenodo.org/record/17931#.VzLJbtSLTDc> (2020. 03. 27.)
- Brook, Pete (2009): Matej Kren's Book Cell and Herman Spector's Bibliotherapy at San Quentin. Forrás: <https://prisonphotography.org/2009/05/27/matej-krens-book-cell-herman-spectors-bibliotherapy-at-san-quentin/> (2020. 03. 27.)
- Castillo, Mariano (2012): Brazilian inmates reduce sentences by hitting the bike, books. Forrás: <http://edition.cnn.com/2012/07/14/world/americas/brazil-alternative-sentence-reduction/>
- Brazil prisoners reading books to shorten their sentences (2012). Forrás: www.telegraph.co.uk/news/worldnews/southamerica/brazil/9356129/Brazil-prisoners-reading-books-to-shorten-their-sentences.html (2020. 03. 27.)
- Clark, Sheila – MacCreagh, Erica (2006): Library Services to the Incarcerated: Applying the Public Library Model in Correctional Facility Libraries. Westport, CT, Libraries Unlimited. DOI: <https://doi.org/10.1086/517853>
- Collins, Katrina – Healy, Julie – Dunn, Helen: *When a parent goes to prison*. The Prison Development Work of Barnardo's Parenting Matters Project. No. 8. Policy and practice briefing.
- Conrad, Suzanna (2012): Collection Development and Circulation Policies in Prison Libraries: An Exploratory Survey of Librarians in US Correctional Institutions. *The Library Quarterly*, Vol. 82. No. 4. 407–427. DOI: <https://doi.org/10.1086/667435>
- Conrad, Suzanna (2017): *Prison librarianship policy and practice*. Jefferson, McFarland & Company.
- Costanzo, Emanuela – Montecchi, Giorgio – Derhemi, Eda (2011): Prison libraries in Italy. *Library Trends*, Vol. 59. No. 3. 509–519. DOI: <https://doi.org/10.1353/lib.2011.0003>
- Coyle, William (1987): *Libraries in prisons. A blending of institutions*. Westport, Greenwood Press.
- Cramard, Odile – McLoughlin, Kevin (2011): The Long Development of Prison Libraries in France. *Library Trends*, Vol. 59. No. 3. 544–562. DOI: <https://doi.org/10.1353/lib.2011.0007>
- Cummins, Eric (1994): *The Rise and Fall of California's Radical Prison Movement*. Stanford, Stanford University Press.
- DeLano Davis, Stephanie (2017): *Supporting learning on the inside: academic library services for students in prison*. Association of College & Research Libraries, At the helm: Leading transformation.
- Dearden, Lizzie (2014): Italian prisoners get cut sentences for reading as UK 'book ban' continues. Forrás: www.independent.co.uk/news/world/europe/italian-prisoners-get-cut-sentences-for-reading-as-uk-book-ban-continues-9336467.html (2020. 03. 27.)
- Dilek-Kayaoglu, Hülya – Demir, Güler (2014): Prison libraries in Turkey: the results of a national survey. *Journal of Librarianship and Information Science*, Vol. 46. No. 2. 130–138. DOI: <https://doi.org/10.1177/0961000614523635>
- Finlay, Jayne – Bates, Jessica (2018): What is the role of the prison library? The development of a theoretical foundation. *Journal of Prison Education and Reentry*, Vol. 5. No. 2. 120–139. DOI: <https://doi.org/10.25771/rkc8-8q64>
- Finlay, Jayne (2014): *A Comparative Study of Family Literacy Programmes in UK and US Prisons*. The University of Sheffield.
- Garner, Jane (2017a): Australian Prison Libraries: A Study of Existing Knowledge and Recent Findings. *Journal of the Australian Library and Information Association*, Vol. 66. No. 4. 331–343. DOI: <https://doi.org/10.1080/24750158.2017.1393891>
- Garner, Jane (2017b): *Experiencing the use of Australian prison libraries: A phenomenological study*. RMIT University. Forrás: <http://researchbank.rmit.edu.au/view/rmit:162176> (2020. 03. 27.)

- Hartley, Jenny – Turvey, Sarah (2013): *Prison Reading Groups. What Books Can Do Behind Bars. Report on the work of PRG 1999–2013*. Forrás: <https://prisonreadinggroupscouk.files.wordpress.com/2016/03/what-books-can-do-behind-bars.pdf> (2020. 03. 27.)
- Kaiser, Frances E. (1993): An introduction to the international guidelines for library services to prisoners. *IFLA Journal*, Vol. 19. No. 1. 67–73. DOI: <https://doi.org/10.1177/034003529301900114>
- Kent, Allen – Lancour, Harold – Daily, Jay E. – Nasri, William Z. eds.: (1978): *Encyclopedia of Library and Information Science. Volume 24*. Marcel Dekker.
- Krolak, Lisa (2019): *Books beyond bars. The transformative potential of prison libraries*. Hamburg, UNESCO Institute for Lifelong Learning.
- Lehmann, Vibeke (2009): „*Breaking Barriers with Books*”: *Connecting Incarcerated Fathers with Their Children*. World Library and Information Congress: 75th IFLA General Conference and Council, Milan. Forrás: www.ifla.org/past-wlic/2009/134-lehmann-en.pdf (2020. 03. 27.)
- Lehmann, Vibeke (2011): Challenges and Accomplishments in U.S. Prison Libraries. *Library Trends*, Vol. 59. No. 3. 430–508. DOI: <https://doi.org/10.1353/lib.2011.0001>
- Ljødal, Hilde Kristin – Ra, Erlend (2011): Prison Libraries the Scandinavian Way: An Overview of the Development and Operation of Prison Library Services. *Library Trends*, Vol. 59. No. 3. 473. DOI: <https://doi.org/10.1353/lib.2011.0010>
- Ljødal, Hilde Kristin (2009): *Norway Prison libraries – a contribution to punishment that works? Scandinavian Library Quarterly*, Vol. 42. No. 2. Forrás: <http://slq.nu/index2de6.html?article=norway-prison-libraries-a-contribution-to-punishment-that-works> (2020. 03. 27.)
- MacCormick, Austin H. (1931): *Education of adult prisoners – a survey and a program*. New York, National Society of Penal Information.
- Maculan, Alessandro – Ronco, Daniela – Vianello, Francesca (2013): *Prison in Europe: overview and trends. European Prison Observatory. Detention conditions in the European Union*. Rome, Antigone Edizioni.
- Mark, Amy E. (2005): Libraries Without Walls. *Behavioral & Social Sciences Librarian*, Vol. 23. No. 2. 97–111. DOI: https://doi.org/10.1300/j103v23n02_06
- Nakane, Kenichi – Noguchi, Setsuko (2011): “Prison Libraries” in Japan: the Current Situation of Access to Books and Reading in Correctional Institutions. *Library Trends*, Vol. 59. No. 3. 446–459. DOI: <https://doi.org/10.1353/lib.2011.0008>
- Pallo József (2019): *A magyar börtönügy kodifikációs csomópontjai*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó.
- Peschers, Gerhard ed. (2013): *Bücher öffnen Welten: Medienangebote für Menschen in Haft in Deutschland und international*. Berlin, Walter de Gruyter.
- Peschers, Gerhard – Patterson, Anna (2011): Book Open Worlds for People Behind Bars: Library Services in Prison as Exemplified by the Münster Prison Library, Germany’s „Library of the Year 2007”. *Library Trends*, Vol. 59. No. 3. 520–543. DOI: <https://doi.org/10.1353/lib.2011.0005>
- Pulido, Margarita Pérez – De Angelo, Christina (2011): Library services in spanish prisons. *Library Trends*, Vol. 59. No. 3. 460–472. DOI: <https://doi.org/10.1353/lib.2011.0009>
- Šimunić, Zrinka – Faletar Tanacković – Badurina, Boris (2016): Library services for incarcerated persons: a survey of recent trends and challenges in prison libraries in Croatia. *Journal of Librarianship and Information Science*, Vol. 48. No. 1. 72–89. DOI: <https://doi.org/10.1177/0961000614538481>
- Stearns, Robert M. (2004): The prison library. *Behavioral & Social Sciences Librarian*, Vol. 23. No. 1. 49–80. DOI: https://doi.org/10.1300/j103v23n01_03
- Sullivan, Larry E. – Vogel, Brenda (2009): Reaching Behind Bars: Library Outreach to Prisoners, 1798–2000. In Vogel, Brenda ed.: *The Prison Library Primer: A Program for the Twenty-First Century*. Lanham, MD, Scarecrow/Rowman & Littlefield, 1–17.
- Sullivan, Larry E. (2015): *Prison libraries*. In Stam, David H. ed.: *International Dictionary of Library Histories*. London and New York, Routledge. 137–139.
- Travis, Alan (2015): *Ban on friends and family sending books to prisoners is lifted*. Forrás: www.theguardian.com/society/2015/jul/12/ban-friends-and-family-sending-books-prison-prisoners-lifted-grayling (2020. 03. 27.)

- Tsvetkova, Milena – Andrekova, Sashka (2018): *Scientific Support to Assessment and Evaluation of Minimum Standard for Prison Library Collections and Prisoner Reading Activities in Bulgaria*. Technical Report for the UIL Library in UNESCO Institute for Lifelong Learning (UIL). Hamburg, Germany, Sofia, Bulgaria. Forrás: <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoa-60096-7> (2020. 03. 27.)
- UNODC (2009): *Handbook on Prisoners with special needs*. Criminal Justice Handbook Series. New York, United Nations.
- Vogel, Brenda (2009): *The Prison Library Primer: a Program for the Twenty-First Century*. Lanham, Scarecrow Press.
- Zybert, Elzbieta Barbara (2011): Prison Libraries in Poland: Partners in Rehabilitation, Culture and Education. *Library Trends*, Vol. 59. No. 3. 409–426. DOI: <https://doi.org/10.1353/lib.2011.0004>

Internetes források

- General Rules for Delivery of Books to Prisoners*. Forrás: <http://sendbookstoprisoners.co.uk/general-rules-for-delivery-of-books-to-prisoners/> (2020. 03. 27.)
- Münster Prison Library, Country Profile: Germany*. Forrás: www.unesco.org/UIL/litbase/?menu=4&programme=110 (2020. 03. 27.)
- Prison Reading Groups*. Forrás: <http://prison-reading-groups.org.uk/> (2020. 03. 27.)
- Prison Reading Groups – NCCPE*. Forrás: www.publicengagement.ac.uk/case-studies/prison-reading-groups-0 (2020. 03. 27.)
- Storybookdads*. Forrás: www.storybookdads.co.uk (2020. 03. 27.)

ABSTRACT

Prison Libraries: Windows to the World

Zsuzsanna JUHÁSZ

Nowadays most states focus on programs and resources that prepare inmates for successful re-entry into society. One of the possible tools in this process of rehabilitation is the prison library. The purpose of this article is twofold: to describe the historical development of prison libraries in an international context, and second, to determine the current state of prison libraries on the basis of the prison literature. The article focuses on the challenges of the unique prison environment, the impacts of prison libraries on the inmates and also the successful library services and programs.

Keywords: *prison, prison libraries, normalisation, correctional programmes*

Szervezetvezetési módszerek – azaz hogyan váljunk sikeres vezetővé

KOVÁCS Gábor¹

A szervezetek vezetése rendkívül összetett és bonyolult folyamat, amelynek megvannak a jól bevált módszerei. A vezetés tanulható, de ahhoz, hogy valaki sikeres vezetővé váljon, megfelelő szintű általános műveltség, szakterületi tudás és szakmai ismeretkör birtoklása, az adott szakterületen eltöltött gyakorlat és végezetül, általános vezetéselméleti felkészültség szükséges. A tanulmány a témához kapcsolódó elméleti ismereteken túl hasznos gyakorlati útmutatást ad a kezdő és gyakorló vezetők számára ahhoz, hogy az általuk vezetett szervezet sikeres legyen, ezáltal ők maguk sikeres vezetővé váljanak.

Kulcsszavak: szervezetek vezetése, szervezetvezetési technikák, vezetővé válás, vezetési módszerek, Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Rendészeti Vezetéstudományi Tanszék

Szervezetvezetési módszerek – azaz hogyan váljunk sikeres vezetővé

A szervezetek működtetése

A szervezetek működtetése rendkívül bonyolult feladat, megannyi összetevő jellemzi a vezetési rendszert és annak működését.

Amennyiben magunk elé képzelünk egy zenekart, amely valamilyen zeneművet játszik és tanulmányozzuk a karmester tevékenységét, akkor joggal gondoljuk azt, hogy a karmester a zenekar vezetőjeként vezényeli a zeneművet. Pálcájának rezdülésére hangzik fel egy-egy szólam, vagy éppen halkul el a zene. Karmester nélkül nem képes a zenekar működni, kell valaki, aki összhangot teremt az egyes hangszeren játszó zenészek között. A vezetői munka is egy hasonló jellegű feladat, a vezetőnek jó karmesterként kell viselkednie. A csapatmunkában mindenkinek együtt kell tevékenykednie, hiszen így lesz megfelelően dallamos a zene, a közös munka így lesz eredményes és jó minőségű.

¹ Prof. Dr. KOVÁCS Gábor r. dandártábornok, oktatási rektorhelyettes, tanszékvezető egyetemi tanár, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészeti Vezetéstudományi Tanszék
Prof. Gábor KOVÁCS PhD, police brigadier-general, vice rector, professor and head of department, University of Public Service, Faculty of Law Enforcement
<https://orcid.org/0000-0002-1699-827X>, kovacs.gabor@uni-nke.hu

Feltehetjük magunknak a kérdést, a karmester-e a legjobban játszó hegedűs vagy esetleg ő a legjobban játszó trombitás? Talán más hangszeren játszik kiválóan? Előfordulhat ez is, az is, de megállapíthatjuk, hogy korántsem követelmény az, hogy a karmesternek kell lennie a legjobban játszó zenésznek, de azért illik neki jól játszani egyikét hangszeren. Neki elsősorban karmesteri felkészültséggel kell rendelkeznie. Egy jó fülű karmesternek a zenéből hallania kell az egyes hangszeres játékokat és meg kell állítania az előadást, hogyha valaki hamisan játszik. Erre valók a zenekari próbák, ahol minden begyakorolható, hiszen a kotta mindig ugyanaz, ismert a zenemű, és fel lehet készülni az eljátszására.

A szervezetek vezetésében azonban nincs sok lehetőség a próbákra. A vezetőt, ha ő vagy az általa irányított szervezet sokat hibázik, hamar leváltják.

A zenekar egyéb ügyeit is a zenekar vezetője szervezi, ő az, aki irányítja a folyamatokat. Ennek körében rendezi, hogy hol legyen a fellépés, elvégzi az ezzel kapcsolatos szervezői tevékenységeket. A zenekar tagjai nem foglalkoznak ezekkel a dolgokkal, az ő dolguk a zenekari játék. Munkahelyén a jó vezető ilyen „karmester – menedzser” szerepet tölt be, és ha jól alkalmazza a szervezetvezetési módszereket, akkor vezetőként még sikeres is lehet.

Összefoglalásképpen megállapítható, hogy a karmester tevékenységéhez jól lehet hasonlítani a vezetői munkát.

A vezetésről általában

Az emberiség fejlődése a vezetés- és szervezélmélet tudománya működésének és fejlődésének ékes bizonyítéka. Biztosan állíthatjuk, hogy a vezetés tevékenység a legősibb művészet és a vezetélmélet a legfiatalabb tudomány. Elődeink is sikeresek voltak, hiszen minden akadályt legyőztek, életben maradtak, utódokat neveltek fel, amelynek az eredménye az, hogy mi itt vagyunk és dolgozunk, átvéve és megújítva elődeink tudását.

A vezetés egyfajta tudatos viselkedés, amely nemcsak az emberekre jellemző, hanem az állatvilágban is felfedezhetünk bizonyos fajokat, amelyek tagjai – valamilyen szinten – tudatosan élnek.

Erre utal a fejlett, közösen végrehajtott és speciális taktika alkalmazásával történő vadászás (a főemlősök, az oroszlanok, a kardszárnyú delfinek, az afrikai vadkuttyák, a farkasok és sorolhatnánk tovább) és az, hogy csoportokban létezve „aktív társadalmi” életet élnek.

Örök kérdésként merülhet fel az, hogy a vezetés ismeretek megtanulhatók-e, és fejleszthetők-e az ezzel kapcsolatos emberi tulajdonságok? Igen, a kitartás, a gyakorlás fontos, emellett a saját tapasztalatok gyűjtésével, tanulással folyamatosan – egyénenként változóan, egy bizonyos szintig – fejleszthetők. Tudásunk, tapasztalataink gyarapításával egyre jobbak lehetünk.

Sajnos meg kell állapítanunk azt is, hogy az állandó változás, ismeretbővülés miatt, a vezetés- és szervezéstudományban sincsenek kizárólagosan időtálló, biztos és hatékony vezetési módszerek. A sikeres vezetővé válás egy hosszantartó tanulási folyamat eredménye. Ennek elérésére tudatosan készülnünk kell. A vezetéselméleti szakemberek arra a következtetésre jutottak, hogy nincs speciális, pontosan meghatározható vezetői személyiség-típus. Minden személyiségben benne van a sikeres vezetővé válás lehetősége. Tudományosan is egyértelműen bebizonyosodott az, hogy minden ember adottságai, képességei valamely szintig fejleszthetők, ezáltal bizonyos szervezeti szintig mindenkiből lehet sikeres vezető. Mindebből következik, hogy megfelelő élet-, munka- és közösségben való tevékenységi tapasztalattal bíró személyek igenis képesek arra, hogy a megfelelő célok, feladatok mentén másokat vezessenek, munkájukat összehangolják.

Történelmi előzmények

Ha számba vesszük a világ ókori, középkori építményeit, akkor láthatjuk azt, hogy például az egyiptomi piramisok megépítése, a kínai nagy fal létrehozása, vagy ha a más földrészeken lévő építményekre gondolunk, a mexikói maya piramisok elkészítése még manapság is kivételes mérnöki teljesítményről tanúskodik. Ezek az építmények ma is az emberiség egyik legnagyobb és legmaradandóbb építményei közé tartoznak. Gondoljunk el például a piramisok építését internet, szállítóeszközök, telefon és más modern szerszámok hiányában. Milyen nehéz, összetett és bonyolult volt előkészíteni, megszervezni és végrehajtani azt a munkát, amit például a piramisok megépítése jelentett. És nem is csak egy piramis létezik. De ugyanez a helyzet a kínai nagy fal építésével is, amely több ezer kilométeren keresztül húzódik az akkori kínai határterületen.

Elődeink már ezekben a történelmi időszakokban is óriási szervező-, vezető-irányító munkát végeztek el. Manapság nekünk könnyebb a dolgunk, hiszen sokkal szélesebb eszköztár áll rendelkezésünkre. Itt vannak a korszerű digitális eszközeink, amelyek megkönnyítik a vezetési-irányítási rendszer működését és a feladatok végrehajtását. Rendelkezésünkre áll a számítógép, az internet, itt vannak a mobil hírközlő eszközök, a modern közlekedési eszközök, a gépek, az ellátórendszerek, és itt vannak a kiművelt és szakmájukat értő szakemberek, akiknek a tevékenysége nélkül mindezeket nem lehetne működtetni. Elődeink örökölt tudását érintően, feladatunk annak felhasználása, továbbfejlesztése, és utódaink részére történő átadása.

A történelmi tanulmányainkból tudjuk, hogy a kiemelkedő személyiségek nemcsak építkeztek, hanem birodalmakat is létrehoztak. Csak az érdekesség kedvéért – megemlíthető a Római Birodalom, amely az egész Földközi-tenger térségére kiterjesztette hatalmát és ebbe még a Brit-szigetek is beletartoztak. A Mongol Birodalom is óriási volt, szinte egész Ázsiát és Európát uralta 1290-ben. Hasonló nagyságú területet hódítottak meg török császárok a 16–17. században. Gondoljunk csak bele, hogy egy-egy ilyen birodalom létrehozása, fenntartása, a közigazgatás megszervezése, az adók beszedése, a rend

fenntartása, a hadjáratok megszervezése milyen óriási vezetői teljesítményt igényelt. A rendelkezésre álló akkori hírközlő eszközökkel (többnyire lovas futár, füst-, zászlójelek) a parancsok, utasítások címzetthez történő eljuttatása nehézkes és bonyolult volt, gyakran heteket hónapokat vett igénybe egy-egy üzenet eljuttatása a birodalom székhelyétől a távoli vidékekre.

Néhány kívánatos vezetői tulajdonság

Történelmi példákon keresztül láthatjuk, hogy volt néhány karizmatikus vezető, akik elsősorban államalapítói, szervezői vagy katonai sikereikkel emelkedtek ki az „átlagos” vezetők közül. Ilyen volt például a makedón Nagy Sándor, ilyen volt a Római Birodalom egyik vezéralakja, Julius Caesar, ilyen volt Szulejmán szultán, Mátyás király, de Bonaparte Napóleon is, aki egész Európát végigharcolva Moszkváig is eljutott a seregével. A kiváló vezetők sorát természetesen tovább folytathatnánk.

Az egyik legrégebbi és a mai napig érvényesülő vezetővé válást segítő és a személyt jellemző alapképesség a karizma, a karizmatikusság.² A karizmatikus személy valamilyen különleges erővel és elhivatottsággal rendelkezik és a karizmája folytán az adott közösségben általánosan elfogadott tekintélye van, sokan követik őt.

Bizonyára ők is ismerték ezt a mondást: „Az okos vezető magánál okosabbakkal veszi körül magát és azok tanácsával vezet, az ostoba vezető magánál ostobábbakkal veszi körül magát és azokat vezeti”.³ Ennek a mondásnak a forrása egy ismeretlen ókori görög bölcs, de a mai napig érvényes. Soha ne felejtjük el azt, hogy beosztotként is, de vezetőként is igyekezzünk magunknál okosabbakkal, tapasztaltabbakkal körülvenni magunkat, és használjuk fel azok tanácsait, hiszen a szervezetek irányítása és vezetése egy közös munka. Ebben csak úgy érhetünk el sikereket és eredményeket, ha a közösség döntő többsége támogatja a szervezet tevékenységét, tagjai önmaguktól, belső indíttatástól vezérelve, hozzáértően és tevékenyen vesznek részt a feladatok végrehajtásában.

Az egyik és talán legfontosabb vezetői alapérték a becsületesség és a szilárd erkölcsi értékek megléte és annak állandó képviselője. Mindennek ez az alapja, hiszen a vezető bármihez nyúl, bármilyen tevékenységet folytat, kiinduló alapjának kell lennie annak a tényezőnek, hogy ő tiszta szándékú, ezáltal minden gondolatát, minden tevékenységét áthatja a becsületesség és a szilárd erkölcsi értékrend.

Nagyon fontos vezetői tulajdonság és elvárás a vezető szakmai hitelessége, akinek az általa művelt szakterülethez értenie kell. Egy vezetőnek mindazok mellett, hogy a napi vezetői rutinfeladatokat végrehajtja és vezeti a szervezet munkáját, a jövőbe is kell látnia, a jövőbe kell vezetni a szervezetét, ehhez szükséges a rendszerszemléletű gondolkodásmód ismerete. Mindent rendszerben kell szemlélni, hiszen minden egyes

² <https://idegen-szavak.hu/karizmatikus> (2019. 12. 22.)

³ Forrás: ókori ismeretlen görög bölcs.

vezetői döntés kihatással van a rendszer egyes elemeinek működésére, ezáltal egy kisebb döntés is sok minden mást is megváltoztathat.

Egy másik kiemelkedő vezetői tulajdonság a lényeglátás. A mai világban a vezető minden forrásból rengeteg információt kap, emellett számtalan vezetői feladata is van. Ezért nagyon fontos vezetői tulajdonság az, hogy mindig elvégezze a feladatok közötti rangsorolást, osztályozást a fontos és nem fontos, a sürgős és nem sürgős szempontok alapján, és kiválassza a tennivalói közül azokat, amelyek valóban fontos dolgok és egyben sürgősök is. A hatékony vezetőnek csak ezekkel az érdeemben fontos és sürgős dolgokkal kell foglalkoznia. E vezetői munkamegosztás akkor célravezető, ha vannak jól felkészült munkatársak. Ebben az esetben az érdemi döntésektől távolabb eső területek vonatkozásában a munkatársak megkönnyíthetik a munkáját, hiszen egyes feladatok átadhatók részükre.

Nagyon fontos vezetői tulajdonság a vezetési, szervezési ismeretek tudatos alkalmazása, felismerni mindig azt a vezetési helyzetet, amikor valamilyen már ismert és kipróbált módszert tud alkalmazni a vezető, de ehhez alaposan ismernie kell a vezetési módszereket, az eljárások előnyeit és hátrányait.

Kiemelendő kérdéskör a vezető döntési képessége, még a rossz döntés is jobb, mint a halogatott döntés vagy a nem meghozott döntés. Döntéseinket időről időre felülvizsgálhatjuk és kijavíthatjuk, de azzal, ha nem hozunk döntést, óriási károkat tud elszívni a szervezet. Vezetői döntések hiányában a szervezet nem tud hatékonyan működni.

Az ideális szervezetben a vezetők és a beosztottak, a munkatársak mindegyike keményen dolgozik a szervezeti célok elérése érdekében, amelyek természetesen az egyéni célokkal is összhangban állnak. Vezetői feladat e kettő összhangjának a megteremtése. A hatékonyan működő szervezetben kialakul a mindenki által elfogadott szervezeti kultúra, amely akkor működik jól, ha annak főbb elemeit a vezető tudatosan alakítja ki.

Fontos vezetői feladat a szervezeti politika tudatos működtetése, amelynek révén a szervezetünk különböző előnyökkel rendelkezik a többi szervezettel szemben. Dicséretes vezetői tulajdonság a következetesség és a kiszámíthatóság mind a vezetői, mind az egyéni munkában és ehhez kapcsolódó tevékenységekben. A munkatársak olyan munkahelyen szeretnek dolgozni, ahol biztonságban érzik magukat, ha jól dolgoznak és hozzájárulnak az elvárt munkateljesítményhez, akkor jogosan várják el azt, hogy a vezető is kiszámíthatóan elismerje és támogassa őket.

Nagyon fontos vezetői feladat a munkatársak motiválása. Ennek számtalan eszköze van, amelyeket a felkészült vezető ismer és mesterien, személyre szabottan alkalmaz.

Szinte lehetetlen minden tulajdonságot felsorolni, amely kívánatos a vezetői munkakörben, de az egyéni megjelenéstől kezdve, a viselkedésen keresztül a vezetői szerep ellátásától, a vezetői szereppel való azonosulástól kezdve rengeteg tulajdonság van, amelyek felsorolására most nem vállalkozhatunk, de ezek mindegyike fontos és meghatározó is lehet.

Összességében a vezetőnek példaképként kell szolgálnia munkatársai számára, bizonyos karizmával kell rendelkeznie, hogy munkatársai elfogadják és kövessék. Gondolják csak el, micsoda különbség van egy ápolatlan, gondozatlan öltözékű, szakmailag felkészületlen vezető és egy határozott, jó megjelenésű, ápolat, felkészült vezető között. Akarva-akaratlanul a munkatársak (az esetek többségében) példaképnek tekintik a vezetőket – vezetőként viselkedjük is ennek megfelelően.

Milyen egyéb tulajdonságokról beszélhetünk még? Fontos, hogy a vezető célokat tűzzön ki és elérje azokat, mindent fejezzen be, olyan vezetési és munkarendszert alakítson ki, hogy sikeresen rábíron valakit vagy az egész szervezetét arra, hogy azt tegye mindenki, amit a vezető szeretne, és amit a szervezeti érdek megkövetel.

Volt már szó a motivációról, amely egy olyan kölcsönös viszonyrendszer működtetése és a közös érdek megtalálása, amelyben mindkét fél nyertesként érzi magát. Nagyon fontos, hogy a vezető vezetéselméleti szempontból jól képzett legyen, ismerje a vezetési stílusokat és eszközöket. Széles repertoárja legyen, rugalmasan és zökkenőmentesen legyen képes váltani egyik vezetési stílusról a másikra. Szükség szerint és tudatosan alkalmazza ezeket a módszereket és eszközöket, pontosan el tudja önmagának magyarázni azt, hogy mit miért tett, és mindig az adott helyzethez igazítsa a vezetési eszköztárát.

A Belügyminisztérium kiemelt figyelemmel fordul a vezetők irányába, ennek egyik eredményeként felmérték a vezetői kompetenciákat.⁴ A főosztályvezetők, az osztályvezetők és a beosztottak körében zajlott le a felmérés, amelynek eredménye az, hogy a legfontosabb vezetői tulajdonságok közül kiemelkednek a szakmai ismeretek, ezután a döntés képessége és a felelősségvállalás, ezt követte a vezetői funkciók ellátása, majd a következetesség és a kiszámíthatóság. Nagyon fontos tényező volt a személyes példamutatás, a munkatársak motiválása és fejlesztése is. Áttekintve ezeket a tulajdonságokat, beláthatjuk, hogy a felmérés eredményei a valóságos igényeket tükrözik, a gyakorlatban is beigazolódt az elmélet helyessége.

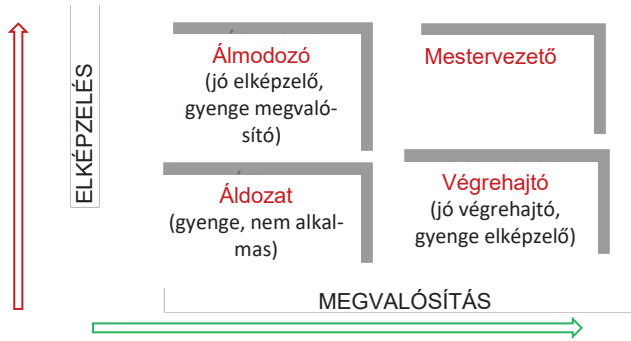
A vezetői stílusok

Érdekes néhány gondolatot szentelni a vezetői stílusoknak. Mindenki ismeri a „tekinélyelvű – autokratikus”, a „demokratikus” és a „mindent ráhagyó” vezetési stílust. Vezetőként elemi érdekünk a szervezeti hatékonyság. Az autokratikus vezetés mellett a csoporton belül növekszik az agresszió, de a feladatokat hatékonyan elvégzik, azonban csak addig, amíg a vezetői ráhatás és felügyelet szigorúan érvényesül. A demokratikus vezetés mellett a munkahelyi légkör barátságosabb és sok feladatot végeznek el, de a szervezeti hatékonyság szintje általában nem éri el az autokratikus vezetési modellnél meglévő szintet. A mindent ráhagyó vezetés mellett a szervezetünk alig végzi el a kitűzött feladatokat, inkább az egyének teljesítménye érvényesül.

⁴ Malét-Szabó (2016)

Minden vezetési stílus alkalmazása esetén az átlagból kiemelkedve az egyes munkatársak egyéneként kiemelkedő teljesítményt is nyújthatnak.

William D. Hitt szerint⁵ négyféle vezetői típus és stílus létezik az elképzelés és a megvalósítás szintje alapján.

1. ábra: WD Hitt modellje, a vezetői típusok és stílusok. Forrás: Hitt (1990) 20.

Érdekességként soroljuk be magunkat Hitt modellje alapján, hogy hová tartozunk (1. ábra). Az első csoport az áldozat, aki se nem jó elképzelő, se nem jó megvalósító. Ez a típus összességében gyenge vezető, aki nem alkalmas a vezetői feladatok ellátására (remélhetőleg mi nem az ilyen típusú vezetők közé tartozunk). A második csoportot az álmodozó vezető képviseli, akinek jó képzelőereje van, kiváló ötletek jellemzik, de gyenge megvalósító (ez a típus nem rossz, legalább jó ötletei vannak, de vezetőnek nem túl szerencsés alkat). A harmadik csoport a végrehajtó, aki nagyon jó végrehajtó, de gyenge elképzelő (ez a típus előnyös tulajdonságokkal bír, szükséges számára az útmutatás és a feladatszabás, amelyet végrehajt – összességében van látható eredménye a munkájának). A negyedik típus a mestervezető, akinek jó elképzelései vannak és a megvalósítási képessége is jó szintű (igyekezzünk ilyennek lenni!).

A sikeres vezetői feladatszabás elméleti háttere

Vezetőként, ha valamilyen feladatot kiadunk munkatársainknak, akkor Fiedler modelljét⁶ szükséges segítségül hívnunk (1. táblázat). Ez a modell alapvetően a feladatokkal kapcsolatos szituációs helyzeteket osztályozta és értékelte. A legkedvezőbb szituáció az, amikor a beosztottak és a vezetők közötti munkakapcsolat és emberi viszony jó,

⁵ Hitt (1990)

⁶ Fiedler (1980)

a feladat jól és pontosan strukturált, a vezetői pozícióból fakadó hatalom erős, a vezető minden támogatást meg tud adni a feladat végrehajtásához, a vezetői beállítottság pedig a feladatorientált. Miután valamennyi feltétel adott, a feladatot végre lehet és kell hajtani. Ez a legkedvezőbb helyzet.

1. táblázat: Fiedler modellje. Forrás: Fiedler (1980) 603–644.

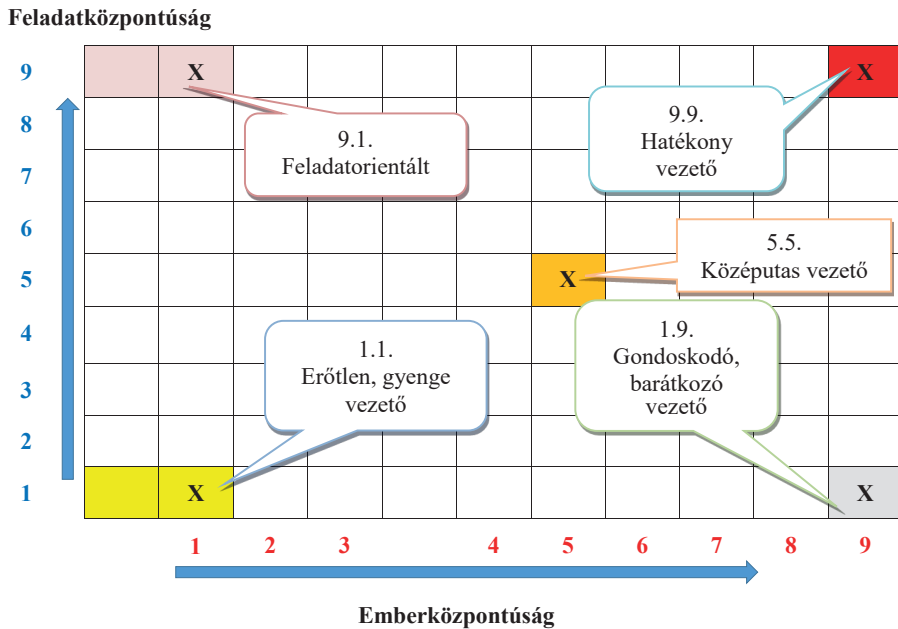
Helyzet (szituáció)	Vezető-beosztott viszonybeosztott viszony	Feladat strukturáltsága	Pozícióból fakadó hatalomhatalom	Vezetői beállítottság
I. legkedvezőbb	jó	strukturált	erős	feladatorientált
II.	jó	strukturált	gyenge	feladatorientált
III.	jó	strukturálatlan	erős	feladatorientált
IV.	jó	strukturálatlan	gyenge	kapcsolatorientált
V.	rossz	strukturált	erős	kapcsolatorientált
VI.	rossz	strukturált	gyenge	kapcsolatorientált
VII.	rossz	strukturálatlan	erős	kapcsolatorientált
VIII. legkedvezőtlenebb	rossz	strukturálatlan	gyenge	feladatorientált

A legkedvezőtlenebb állapot pedig az, amikor a beosztott és vezető közötti vezetői és emberi kapcsolat rossz, nem értik meg egymást, nem tudnak jól együtt dolgozni, a végrehajtandó feladat strukturálatlan, gyakorlatilag nem mérhető a leadott teljesítmény, a feladat- és hatáskörök nem tisztázottak, nincsenek meg a felelősök. Ha a vezetői pozícióból fakadó hatalom gyenge, tehát a vezető nem képes szervezete érdekében eljárni, hiába dolgozik a szervezete, akkor sem képes az eredményeket érvényre juttatni, vagy a munkához szükséges támogatást megszerezni és biztosítani. Tovább súlyosbíthatja a helyzetet, ha mindezekkel együtt a vezetői beállítottság feladatorientált. Az ilyen típusú vezetőt nem érdekli a munkatársak problémája, nem érdeklik a más szervezetekkel való kapcsolatok, semmi nem érdekli, csak a feladat, amit tűzön-vízen keresztül végre kell hajtani.

Áttekintve a táblázatot, az ismertetett két szélsőséges változatnak a variációit látjuk, amelyen érdemes elgondolkodni.

Van még egy hasonló vezetéseméleti modell, a Blake–Mouton féle vezetői rács,⁷ amely az előzőekhez hasonlóan a vezetőket és a vezető tulajdonságait koordinátarendszerbe helyezi (2. ábra).

⁷ Blake–Mouton (2019)

2. ábra: R. Blake – J. Mouton féle vezetői rácsmodell. Forrás: <https://managementstuddyguide.com/blake-mouton-managerial-grid.htm> alapján a szerző szerkesztése. (2019. 12. 21.)

A feladatközpontúság és az emberközpontúság a két vektora ennek a koordinátarendszernek. Az erőtlen gyenge vezető mindkét tulajdonsága gyenge, a feladatorientált vezető minden tevékenységet és tényezőt a feladat végrehajtásának rendel alá, de az ilyen típusú vezető emberközpontúsága nagyon csekély mértékű. Nem, vagy alig veszi figyelembe a munkatársak igényeit. A gondoskodó és barátkozó vezető nem feladatközpontú. Számára legfontosabb a jó munkahelyi hangulat kialakítása. A feladatok teljesítése vagy a szervezeti teljesítmény megkövetelése nem az erőssége. A középutas vezetőben megvan a feladatközpontúság és megvan az emberközpontúság is, de egyik tényező sem szerepel túl hangsúlyosan munkája során, ezért középutas. A hatékony vezetőben már mindkét tulajdonság nagyon magas szinten jelenik meg, ez az ideális vezetői típus.

A vezetéselméleti szakirodalomban meglévő számos elmélet mellett Douglas McGregor rendszerén gondolkodhatunk még el. A modell lényege a következő: az embereket a munkához való hozzáállásuk szempontjából két nagy csoportra lehet besorolni. Az egyik csoportot azok alkotják, akik alapvetően lusták és nem akarnak dolgozni, szürkék és naivak, önközpontúak, kerülnek a felelősséget, behódolnak a tekintélynek, irányítást akarnak és ellenállnak a változásoknak. Ezt nevezte Douglas McGregor az „X elméletnek”.

Az „Y elmélet” ennek az ellenkezője, amely szerint az embereknek értelmes munkára van szükségük, kreatívak, jól akarnak dolgozni, lojálisak szeretnének lenni a szervezettel és a vezetővel, saját munkájukat akarják ellenőrizni, beleszólást szeretnének a döntésekbe és szerintük kell a kihívás, a bizonyítás lehetősége, ezért a munkavégzés kiváló lehetőség és alkalom a további fejlődésre.

Kritikusan fogalmazva, az elmélet alapjaival egyetérthetünk, azonban tovább folytatva a gondolatot nem csupán az embertípusok a különbözőek, hanem a kapott feladatok elfogadottsága és annak minősége is változik. Amennyiben vezetőként gondoskodunk arról, hogy a munkatársaink értelmes munkát végezhesenek, lássák annak eredményét, akkor előtérbe kerül a kreativitásuk és vélhetően jól szeretnének dolgozni. Vezetőként munkatársainknak biztosítani kell annak a lehetőségét, hogy megfeleljenek azoknak a kihívásoknak, amelyeket teljesíteni tudnak. Ezzel mindenki jól jár.

A különböző motivációs elméletek alkalmazása

A vezetéselméleti szakirodalom különböző motivációs elméleteket ismer, amelyek rövid bemutatásához érkezünk el.

1. A megalégedettségi teóriák azon a feltevésen alapulnak, hogy az elégedett dolgozó többet dolgozik, az elégedettség csökkenti a fluktuációt és a hiányzást. A munkatársai körében kedvelt vezető irányítása alatt jobban dolgoznak a munkacsoport tagjai, a munkatársak magukénak érzik a szervezeti és egyéni feladatokat.
2. Az ösztönző teóriák azon a feltevésen alapulnak, hogy az egyének keményen dolgoznak az általuk kívánt jutalom megszerzéséért. Ebben az elméletben leggyakrabban a pénzt, mint a legfőbb motivációs eszközt említik, de természetesen más motivációs módszereket is lehet találni az egyének ösztönzésére.

Az ösztönző teóriák csak akkor működnek, ha az egyén úgy érzékeli, hogy kilátásban van annak az ösztönző dolognak a megszerzési lehetősége, amiért igazán megéri többlet-erőfeszítést tenni. Nagyon fontos motivációforrás, hogy az egyén számára kívánt és elérhető legyen az adott fajta jutalom megszerzése. Sokan elfelejtik, hogy a havi illetmény az általában végzett jó szintű munkavégzés ellentételezése, azért kapjuk a fizetésünket, hogy a munkaköri feladatainkat ellássuk. Az ezen a feladatkörön túl nyújtott munkatársi teljesítményeket természetesen el kell ismerni. Ennek alapfeltétele, hogy a plusz teljesítmény mérhető legyen és az eredmény egyértelműen az egyén tevékenységének legyen tulajdonítható. Ezzel együtt ügyelni kell arra, hogy a megnövelt teljesítmény ne váljon a jövőben minimumkövetelménnyé.

Az önmegvalósítási teóriák azon a feltevésen alapulnak, hogy az ember a munkájában arra törekszik, hogy önmagát megvalósítsa, felelősséget vállalhat, munkavégzésével valamilyen hasznosat alkothat. A munkavállaló a személyiségéből fakadóan – egy fajta belső kényszer hatására – jobban dolgozik. Ebben az esetben a munkavállaló

hatékony teljesítményének végzése maga a jutalom. Ennek a belső hajtóerőnek a kialakításában nagy szerepe van a nevelésnek, a hivatásra történő felkészítésnek, a hivatástudat sikeres kialakításának és megtartásának.⁸

A munkatársak motiválása

A munkatársak befolyásolásának eszközei és módszerei a motiváció folyamatának felismerésével és tudatos alkalmazásával történik. Vezetőként fel kell ismernünk munkatársaink szükségleteit, hiszen ezek teljesítésével tudjuk őket motiválni. Ez a feladat csak úgy hajtható végre, ha személyesen ismerjük munkatársainkat, amelynek egyik fóruma a rendszeres időközönként végrehajtott kötetlen beszélgetés – amely a helyes vezetési módszerek alkalmazása során időről időre megtörténik – a vezető és a beosztott között. A viszonylag kötetlen hangvételű beszélgetés során a vezető megismerheti a munkatársak problémáit, arra közös megoldásokat tudnak kimunkálni, megtudhatja, melyek azok a fő munkavállalói motivációs szükségletek, amelyek a munkavállaló belső szükségleteit mozgatják.

Egy-egy ilyen beszélgetés alkalmával értékelni is kell az adott személy tevékenységét, és amennyiben pozitív a munkavállaló tevékenysége, akkor meg kell őt erősíteni abban, hogy munkáját jól végzi. Természetesen az esetleges hibákra is rá kell mutatni, ismertetve az azokkal kapcsolatos vezetői elvárásokat, biztatni a munkatársat arra, hogy a hiányosságait pótolja, hibáit kijavítsa.

A dolgozói motiváció befolyásolásának módszere az olyan helyes viselkedés, magatartás kialakítása, amely során a munkavállaló a munkaköri beosztásával összefüggő és a szervezeti kultúrából adódó minden olyan feladatot végrehajt, amely a munkakörével összefügg. Idetartozik a szolgálati feladatok kiváló teljesítése, a közösségért való felelősségvállalás és a szervezeti érdek szem előtt tartása, számos esetben a magánérdek elé helyezése.⁹

Összességében, az egyénre és a kialakult helyzetre szabva, bármely motivációs elméletet alkalmazhatjuk. Tartsuk szem előtt azt, hogy a motivációs folyamat úgy lesz teljes, hogy a jutalom elnyerését követően újabb és újabb szükségletek ébrednek az egyénben, és ennek hatására az új szükségletének elérését tűzi ki célul. Ez egy önmagába visszatérő körfolyamatot alkot, a szükséglet megjelenése, az ehhez kapcsolódó elvárt viselkedés, a megkapott jutalom és az újabb szükséglet, az ahhoz kapcsolódó viselkedés és az újabb jutalom és így tovább. Egy idő után a jutalmak értéke csökken a munkavállalók szemében, azt természetesnek veszik és megszokják, ezért időről időre meg kell erősítenünk munkatársainkat abban, hogy csak a többleteljesítmény érdemel a havi járandóságon felüli többletelismerést.

⁸ Kovács (2018) 138.

⁹ Czuprák–Kovács (1993) 326.

A munkavállalói szükségletek rendszere

Hogyan épül fel a munkavállalói szükségletek rendszere? Felmérések tanúsítják azt, hogy a munkahely tekintetében a kulturált és kiszámítható munkakörnyezet nagyon fontos tényező. Ez az igény a biztonság szükségletére épül, fontos munkavállalói szempont a megbízható, stabil munkahely, a biztos és kiszámítható jövedelem. Ezt követi a szociális, társadalmi szükséglet, amely a támogató, viszonylag állandó alkotó- és összetartó munkahelyi közösségben, jó munkahelyi légkörben testesül meg.

A megbecsülés szüksége úgy érvényesül, hogy a munkavállaló elfogadja a munkahelyi közösségben és a munkacsoportban betöltött helyét és szerepét. Mindezek mellett, vezetőként a munkatársaknak lehetőséget kell adni a munkahelyi előmenetelre is, ezt viszont csak a személy fejlesztésével lehet, szabad elérni, ez nem lehet automatizmus.

A legmagasabb motivációs szint az önmegvalósítás szüksége, amely során lehetőséget kell biztosítani a munkavállalónak a tanulásra, az előrelépésre, a folyamatos elismerésre és a személyes szakmai sikeresség biztosítására.

A 2. táblázatból kiolvasható a szervezeti érdek és az egyéni érdek közötti összefüggés. A szervezeti és az egyéni érdek közötti összhang megteremtése a munkavállaló és a munkaadó szempontjából is elengedhetetlen. Lehet, hogy valamelyik oldalon érdeksérelem (vagy hátrány) tapasztalható, de összességében a szervezeti érdeknek és az egyéni érdeknek ki kell egyensúlyoznia egymást, hiszen ez biztosítja azt, hogy hosszabb távon a szervezeti és az egyéni érdek összhangban van és kiegyensúlyozottan működik a szervezet.

2. táblázat: Szervezeti és egyéni érdekek. Forrás: a szerző szerkesztése

Szervezeti érdek	Egyéni érdek
Stabil, szakmailag jól felkészült állomány.	Munkahelyi elégedettség, kihívást jelentő munka – hivatás.
Állománytábla alapján tartható költségvetés (bér).	Anyagi és erkölcsi megbecsülés.
Eredményes, stabil munkahelyi kollektíva.	Munkacsoportban elfoglalt szereppel való megelégedettség.
Egyéb juttatások biztosítása.	Plusz kedvezmények elérése.
Szervezeti érdek prioritása.	Egyéni érdek és szervezeti érdek összhangja.
Kiszámítható jövő.	Előmenetel, karrier.
Szakmai és vezetői felkészítő és kiválasztó rendszer.	Önmegvalósítási igény, az alkalmasak kiválasztása.
Szakmai tudás fejlesztése.	Részvétel tanfolyamokon, képzéseken.
Közösségi rendezvények, csapatépítés.	Család, barátok bevonása, társadalmi elismertség javítása.
Megjelenés, szabályos öltözet, fegyelem.	Szervezeti kultúra képviselése.
Professzionális munkavégzés, munkakörök cseréje, fejlesztése.	Kihívást jelentő munka, pontosság, jó szakmai felkészítés, felkészültség.

A munka megszervezése, a vezetői fórumok

Bármilyen vezetési feladatot látunk el, a munka megszervezése nagyon fontos vezetői feladat, amelynek legfőbb eszközei az értekezletek és a megbeszélések. A szervezeten belül minden vezetési szinten ki kell dolgozni az értekezletek rendszerét, amely alkalomával információt adunk és információt áramoltatunk az adott szervezeten belül.

A jó értekező titka, hogy azt valamilyen pontosan meghatározott céllal hívjuk össze. Csak akkor tartunk értekezőt, hogyha aktuális információkat szeretnénk közölni vagy beszerezni a munkatársaktól, a beosztott vezetőktől. Amennyiben erre nincs vezetői igény, akkor nem szükséges az értekező megtartása, akkor elegendő egy-egy utasítás kiadásával szabályoznunk az adott szervezet tevékenységét. Vannak olyan helyzetek, amikor nem szükséges értekezőt összehívni, amikor a vezető önállóan hozza meg döntését, ebben az esetben csak a döntéseit tartalmazó utasításokat és intézkedéseket adja ki a beosztottjai irányába.¹⁰

Tehát, semmiképpen ne váljunk sablonossá és merjünk nem tartani értekezőt, ha nincs aktuális megbeszélendő! Nem célszerű értekezőt összehívni akkor sem, ha a résztvevők nézőpontja annyira különböző, hogy vélhetően nem jutnánk megoldásra az adott ügyet illetően.

Ezzel szemben szükség van értekezőre, ha tájékozódni szeretnénk munkatársaink véleménye felől, különböző nézőpontokra vagyunk kíváncsiak és ütköztetni szeretnénk azokat, vagy együttműködést szeretnénk kialakítani. Amennyiben egy adott helyzetben megegyezést szeretnénk elérni és munkatársaink támogatását szeretnénk megnyerni, akkor célszerű bevonni őket az adott kérdés megoldásába. Ha a szervezetet érintő döntésről van szó, a problémákat több oldalról is meg kell vizsgálni, több nézőpontot figyelembe kell venni, ezekben az esetekben is szükséges az értekező összehívása.

Vezetőként ismernünk kell a különböző típusú értekezőket és azoknak a célját. Az értekezők többsége a négy alapvető funkció egyikét szolgálja:

1. Hírek és információk közlése, amikor ismertetni kívánjuk szervezetünk felső vezetésének döntéseit, a mögötte meghúzódó szándékokat. Ebben az esetben az értekező információátadásról szól. Főszereplő az információt adó személy, aki az értekező vezetője.
2. Az eszmecsere-típusú értekező, amikor a középpontban a tervek és elképzelések állnak. Ezen a vezetési fórumon a felmerülő problémákat kell átbeszélni. A döntéseket ne ezen a vezetési fórumon hozzuk meg, hanem hagyjunk időt a munkatársaknak, hogy kialakítsák álláspontjukat az adott kérdéssel kapcsolatban.
3. A problémamegoldó típusú értekező célja az adott problémahelyzetre történő lehetséges megoldási változatok kidolgozása, a megoldás megvalósításához vázoljuk fel a megoldási lehetőségeket a résztvevőknek.

¹⁰ Horváth–Kovács (2016)

4. A döntéshozó típusú értekezleten a lehetséges döntési változatok ismeretében, az általunk összehívott megbeszélésre a résztvevők már az általuk javasolt döntési változattal érkeznek meg, előzetesen átgondolva és mérlegelve annak előnyeit, hátrányait, felkészülve arra, hogy az általuk kiválasztott döntési változattal érvekkkel meg tudják védeni.¹¹

Hogyan tudunk példát mutatni az értekezlet résztvevőinek? Az értekezleten mindenki viselkedjen az alaptermészetével ellentétesen. A bőbeszédű legyen szótlan, az általában szótlan pedig váljon bőbeszédűvé. Fontos a résztvevők közötti aktív párbeszéd és az őszinte, nyílt hangulat kialakítása. Az értekezleten közvetlenül térjünk rá a témára, ne kerüljünk el, mindig legyünk konkrétak, mindig az illetékestől kérdezzünk. Mindig ahhoz az emberhez beszéljünk, akitől valamit szeretnénk, világosan fogalmazzuk meg elvárásainkat és azok teljesítésének pontos időpontját. Vezetőként lehetőleg ne dicsérjünk, és ne bíráljunk nyilvánosan nevek, szervezetek felsorolásával, de alkalmas időpontban közöljük az illetővel és vezetőjével a tapasztalatainkat, legyen az pozitív vagy negatív.

Mit tehetünk vitás kérdésekben? A vitás kérdéseket minden esetben el kell dönteni. Ha van elegendő idő és lehetőség, akkor esetlegesen külső szakembereket, szakértőket is igénybe vehetünk. Elfogadott módszer az is, ha írásban kidolgoztatjuk a különböző megoldási változatokat, azok előnyeit, hátrányait, a lehetséges következményeket és azok hatását.

Összefoglalás

Ahhoz hogy valaki sikeres vezetővé váljon, annak egy vezetővé válási folyamaton kell végigmennie, ahol a vezetéselméleti tudás, a saját tapasztalat, valamint a vezetési gyakorlat összegződik. Sajnos nincsenek bevált vezetéselméleti módszerek és eljárások, hiszen minden szervezet, minden vezetési szituáció más és más. A vezetőnek mindenestre törekednie kell az optimális megoldás megtalálására.

A tanulmányban bemutattam a szervezet működtetésével kapcsolatos alapfogalmakat, a történelmi előzményekre alapozva a vezetéselméleti alaptételeket. A tanulmány felvetett néhány kívánatos vezetői tulajdonságot, amelyeket elemeztem és bemutattam. A munkatársaink motiválása nagyon fontos vezetői feladat. A kollégáink szükségleteit ismernünk kell, hiszen csak ezek teljesítésével tudjuk őket megfelelően motiválni. A tanulmányban „A munkavállalói szükségletek rendszere” című rész tanulsága az, hogy a szervezeti érdekeknek és az egyéni érdekeknek hosszú távon ki kell egyenlíteniük egymást, hiszen csak így működhet a szervezet. Tisztelt olvasó, kérem, gondolkozzon el az itt leírtakon és igyekezzen hasznosítani a felvetett gondolatokat a saját vezetői felkészülésében!

---

¹¹ Horváth–Kovács (2016)

IRODALOMJEGYZÉK

- Czuprák Ottó – Kovács Gábor (2013): *Vezetés- és szervezéstudományok*. Budapest, Nemzeti Közszerkesztési és Tankönyv Kiadó.
- Fiedler, Fred (1980): A hatékony vezetés személyiségtényezői és helyzeti meghatározói. In Pataki Ferenc szerk.: *Csoportlélektan*. Budapest, Gondolat Kiadó. 603–644.
- Kovács Gábor (2016a): Az információk felosztása, formái és jellemzői. In Horváth József – Kovács Gábor szerk.: *Pályakezdő rendőrtisztek kézikönyve*. Budapest, NKE Szolgáltató Nonprofit Kft. 52–56.
- Kovács Gábor (2016b): Tervezési feladatok és módszerek. In Horváth József – Kovács Gábor szerk.: *Pályakezdő rendőrtisztek kézikönyve*. Budapest, NKE Szolgáltató Nonprofit Kft. 68–72.
- Kovács Gábor (2018): *A rendészeti szervezetben lejátszódó vezetési folyamatok*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 138.
- Hitt, William D. (1990): *A mestervezető*. Budapest, OMIK.
- Malét-Szabó Erika (2016): *Az Alkalmazott Pszichológiai Munkacsoport 2015. évi tevékenysége*. Előadás. Belügyi Tudományos Tanács.

Internetes források

- Blake and Mouton's Managerial Grid*. Forrás: <https://managementstudyguide.com/blake-mouton-managerial-grid.htm> (2020. 02. 10.)
- Karizmatikus*. Idegen szavak gyűjteménye. Forrás: <https://idegen-szavak.hu/karizmatikus> (2019. 12. 22.)

ABSTRACT

Organisational Leadership Methods - How to Become a Successful Leader

Gábor KOVÁCS

Organisational leadership is a highly complex and complicated process with proven techniques. Leadership can be learned, but in order to become a successful leader, you must have the appropriate level of general education, special knowledge and expertise, practice in the field and finally, general theoretical knowledge of management. In addition to providing elements of theoretical knowledge on the subject, the study provides useful practical guidance for beginner and practitioner leaders to succeed in the organisation they lead, thereby becoming a successful leader.

Keywords: *organisation management, organisation management techniques, becoming a leader, leadership methods, University of Public Service, Law Enforcement Management Science Study*

Közösségi rendészet – közösségi oldalak?

Elméleti háttér és a rendészeti digilektus fogalmának bevezetése

URICSKA Erna¹

A közösségi oldalak szerepének, lehetőségeinek, ezek kiaknázásának, jótékony és káros hatásaik vizsgálatának napjainkban kiemelt figyelmet tulajdonítanak. Magyarországon a rendészet még nem aknázza ki ezekben az oldalaknak az előnyeit teljes mértékben, bár már vannak olyan irányú lépések és próbálkozások, amelyek a lakosság könnyebb, egyszerűbb és közvetlenebb elérését célozzák. Ezeket az oldalakat angol nyelvterületeken a rendészeti egységek napi szinten és tudatosan használják. Annak érdekében, hogy a rendőrség eredményesen lépjen fel a bűnözés ellen, el kell nyernie a lakosság tagjainak bizalmát. Ez pedig csak egy partnerségi viszony kiépítésével lehetséges, amihez viszont a szervezetnek a hajlandóságát és a kommunikációs készségeit is fejlesztenie szükséges. E téren a közösségi média még sok lehetőséget tartogat. A tanulmány a rendészeti kommunikáció elméleti hátterét taglalja, és bevezeti a rendészeti digilektus fogalmát.

Kulcsszavak: rendőrség, kommunikáció, közösségi média, bizalom, rendészeti digilektus

Elméleti háttér és előzmények

A rendészettudomány Magyarországon is azok közé a területek közé tartozik, amelyek az elmúlt pár évben nagymértékű fejlődésen mentek keresztül. Nemcsak egészében a rendészettudomány, de annak minket leginkább érintő részterületei – mint a rendészeti kommunikáció, a szociológia vagy akár a szakmai idegen nyelvi kompetenciák fejlesztése – is előtérbe kerültek.²

Abban, hogy a minket körülvevő világból a biztonsági kockázatokat és deficiteteket érintő eseményekről szóló információk mennyire hitelesen és tényszerűen jutnak el hoz-

¹ URICSKA Erna, mesteroktató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus
Erna URICSKA, master instructor, University of Public Service Faculty of Law Enforcement Foreign and Technical Language Department
<https://orcid.org/0000-0002-5371-0650>, uricska.erna@uni-nke.hu

² Barnucz (2019a)

zánk, vitathatatlan szerepe van a média csatornáinak. A bizalom és a média már-már összeférhetetlen fogalmaknak tűnnek. „Nemzetközi összehasonlításban a közép-európai posztkommunista országok, s különösen Magyarország lakói az erősen bizalmatlanok táborába tartoznak. [...] A bizalmatlanság intergenerációs és társadalmi méretű átörökítése, a bizalom és a megbízható magatartás szoros összefüggései”³ szintén megfigyelhetők.

A biztonsági hírek terén történt bizalomvesztés egyik hírhedt példája a csernobili atomreaktor 1986-ban bekövetkezett robbanása. Habár a Szovjetunió megpróbálta elhallgatni a tragédiát, másnap mégis értesült róla a világ. A robbanást követő időszakban, részben a félretájékoztatás, részben a média által generált félelemkeltés miatt Nyugat-Európában 100–200 ezer terhességmegszakítás történt.⁴

A 2011-es fukushimai robbanásnál a tények hiteles közlése ugyancsak elmaradt. Az egyik tudósító pedig a következő címmel írt cikket: „A szegyetlenjes médiapánik nagyon lassan kezd elcsendesedni.” A cikk végén a szerző, Lewis Page a következő lábjegyzetet írja: „Mint egy olyan személy, aki ezekben a napokban a médiában keresi a kenyerét, csak elnézést szeretnék kérni a hivatásom nevében a félelemkeltés hihetetlen szintjeiért és a félretájékoztatásért, ami a héten napvilágot látott. Soha nem szégyenkeztem még ennyire, hogy újságíróknak hívom magam.”⁵

A fenti példák bemutatását akár elrettentésnek is szánhatnánk, hiszen ezek után nem kérdés, hogy a média hiteles és pontos információközlésének mekkora szerepe van abban, hogy a lakosság mennyire érzi magát biztonságban.

A média hitelességéről – egyébként éppen a rendészeti szervezetek kapcsán – egy rendészeti szakújságíróknak készült jegyzetében Zsolt Péter a következőket írja: „A szakújságírók könnyen tehetnek szert egy fokozottabb bizalomra, hiszen nem csak a nevük mellé írt titulus orientálhat, de maga a nyelvhasználat – melynek azért a fogalmakat kibontóknak kell lennie –, a komplexebb dolgok egyszerű értelmezési képessége, és számtalan más motívum is árulkodó lehet a szakértői mivoltáról. Ha ehhez még valami személyes bizalom is társul a fogyasztó részéről, akkor máris kimondhatjuk, hogy a szakújságíró hatása és befolyása erősebbé válik az egyszerű újságíróéhoz képest, s ezzel együtt természetesen a felelőssége is nagyobb”.⁶ Az idézetben emlegetett szakújságírót esetünkben behelyettesíthetjük azzal a rendészeti szakemberrel, aki a közösségi médiafelületeken a szervezet nevében kommunikál, és a fenti állítások rá is érvényesek lesznek.

Zsolt Péter hivatkozott jegyzete alapján is vitán felül áll, hogy a rendőrségnek mint a legnagyobb magyar hivatásos rendészeti szervezetnek szintén óriási szerepe van a bizalom kialakításában. Az ennek az elvárásnak való megfelelést nehezítette, hogy a szervezet aránytalanul sok bürokratikus tehernek kellett, hogy eleget tegyen.⁷ Ennek

³ Pusztai (2018) 624.

⁴ <https://bit.ly/2v9RgAH> (2019. 11. 16.)

⁵ <https://bit.ly/2WSHHkR> (2019. 02. 16.)

⁶ Zsolt (2018) 29.

⁷ Christián (2010)

szabályozása elkerülhetetlen volt, hiszen nem maradt szabad kapacitás a lakossággal való kapcsolattartásra. Talán az egyik legnagyobb probléma az volt, amit Finszter Géza a 2006-os őszi események tanulságaként fogalmazott meg, hogy a magyar rendőrség végtelenül centralizált államrendőrség, amely katonai szervezési elvek alapján épül fel. Véleménye szerint a „militarizált és centralizált szerkezet akadályozta a rendőrség szakmai fejlődését, az értelmes belső munkamegosztást és annak a professzionalizmusnak a kialakulását, ami a rendészeti feladatok színvonalas teljesítésének egyik fontos biztosítója”.⁸ Tehát felmerült a kérdés: Hogyan alakítható ki mégis a lakossággal egy nyitott, hiteles kommunikáció, egy problémafeltáró és -megoldó együttműködés?

A rendőrség 2010-től elméletben és gyakorlatban is meghirdette a kultúraváltást. A rendőrség szakmai és strukturális felépítésében érdemi változások történtek, például 2013-tól önálló szolgálati ágként megjelent az ORFK Kommunikációs Szolgálat. A hierarchikus struktúrában szinte kivételes módon a területi szervezetektől független, önálló beosztások (munkakörök) jelentek meg a kommunikációs területen, amelyek az első számú vezetőhöz közvetlenül lettek becsatornázva.⁹ A szervezet kommunikációs tevékenységének szakirányítói feladatait az Országos Rendőr-főkapitányság Kommunikációs Szolgálat végzi, az Országos Rendőr-főkapitányság Szervezeti és Működési Szabályzatában, valamint az Országos Rendőr-főkapitányság Kommunikációs Szolgálatának ügyrendjében meghatározottak alapján. Ez összhangban van a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvénnyel és a végrehajtási rendeleteinek előírásaival, a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvénnyel, a rendőrség szolgálati szabályzatáról szóló 30/2011. (IX. 22.) BM rendelettel, valamint a médiatartalom-szolgáltatók részére adható tájékoztatás rendjéről szóló 10/2013. (III. 14.) ORFK utasítással.¹⁰

Az Országos Rendőr-főkapitányság Kommunikációs Szolgálat gyakorolja a szakmai irányítást a fővárosi, valamint a megyei rendőrségi kommunikációs szervek tevékenysége felett. Emellett a hatáskörébe tartozó ügyekben kommunikálja a rendőrség hivatalos álláspontját; azt szóban és írásban is közli a médiatartalom-szolgáltatókkal.¹¹ A kommunikációs szolgálat a rendőrség honlapján megjelenő hírek és információk, valamint a rendőrségi Facebook, Instagram és Twitter közösségi oldalak legfőbb felelőse és kezelője egyben.

A demokrácia azt is jelenti, hogy a lehető leghatékonyabb rendőrséget kell létrehozni, és ebbe mindenképpen beletartozik a megfelelő kommunikáció is. Számos hazai szakember¹² kifejtette az elmúlt évtizedekben, hogy a lakosság és a rendőrség viszonyát a kommunikáció minősége is meghatározza. Az offline és online felületeken is növekszik az olyan próbálkozásoknak a száma, ahol igazi lehetőség van a két fél közvetlen, kétirányú, nyílt kommunikációjára. Az általam ismertek közül az egyik leginnovatívabb

⁸ Finszter (2011) 13.

⁹ 10/2013. (III. 14.) ORFK utasítás.

¹⁰ Kész-Varga – Pokrócos (2018)

¹¹ Molnár (2018)

¹² Fenyvesi (1994); Garamvölgyi (1998)

a Police Café,¹³ amelynek idén már hatéves a hazai gyakorlata, és a módszer kidolgozójának első kutatási eredményei már bizonyítják annak hatékonyságát.¹⁴

Habár az Egyesült Királyság, az Amerikai Egyesült Államok, sőt Hollandia rendőrségeinél sem beszélhetünk teljesen egységesen decentralizált rendőrségről, meg kell jegyeznünk, hogy ezekben az országokban a rendőrségnek a 21. század legfontosabb vívmányaként számon tartott közösségi médián keresztül kapcsolattartása a lakossággal rendszeres és bevált gyakorlat. Lényegében állíthatjuk, hogy náluk ezeken az új-médiás csatornákon keresztül is érvényesül a „community policing” eszmerrendszere és gyakorlati működése.

Elsődleges cél tehát, hogy Magyarországon is olyanná kell fejleszteni a hiteles tájékoztatást, amely gyorsan eléri a lakosságot, és pontos, tényszerű információkat juttat el hozzájuk. Jelen tanulmány tehát főleg a magyar rendőrség kifelé irányuló kommunikációját, illetve egy létrehozható partneri kapcsolat kialakításának lehetőségét vizsgálja a közösségi hálón zajló kommunikáció által.

A közösségi térben a hivatásos működtetők mellett a magánemberek – férfiak (poszter) és nők (poszterina) – egyaránt szerkesztik a tartalmakat. Ha csak a legalapvetőbb, azaz a nemek közti különbségből indulunk ki, elmondhatjuk, hogy a nők és férfiak nyelvi viselkedése is eltérő,¹⁵ emellett az egyének eltérőek, ebből pedig az következik, hogy a gondolkodásmódjuk is részben vagy teljesen különbözik. Adekvát kérdésként fogalmazódhat meg, hogy vajon ez a nemi eltérés a rendészeti nyelvhasználatban is megfigyelhető-e. Ezzel a kérdéssel kimerítően foglalkozott Tolnainé doktori disszertációjának szociolingvisztikai kutatásokkal foglalkozó fejezetében. A kutató arra az álláspontra jutott, hogy „a kemény fizikai erőt megkívánó tevékenységeket, amelyek a férfirendőrök számára voltak megfelelők, felváltotta egy bűnmegelőző, az állampolgárokkal szorosabb kapcsolatokat kiépítő attitűd, amely pedig a női rendőrök fontosságát növeli meg. Ennek magyarázatát részben jobb kommunikációs készségeikben kell keresni”.¹⁶

A nemek szerint elkülönülő nyelvhasználatot érintő kutatási eredményekből következően valószínű, hogy egy bizonyos információ a két nem képviselőiből is más és más reakciót vált ki, tehát egy-egy eseményt követő bejegyzésre is különbözőképpen reagálnak. Később egy empirikus kutatás során ennek a szempontnak is érdemes lenne figyelmet szentelni.

A másik aspektus, amire fontos kitérni, hogy hasonlóan a való világhoz, a közösségi oldalakon is vannak véleményvezérek (influencer), akik befolyásolhatják a többi felhasználót. Az ő hangjukra figyelni kell, és arra meg kell tanulni megfelelően reagálni. A kutatás arra is kiterjeszthető, hogy a közösségi oldalakon folyó rendészeti kommunikációban vannak-e influencerek, és ha igen, milyen irányba befolyásolják a rendőrségről alkotott képet.

¹³ Gaál–Molnár (2015); Molnár–Uricska (2018)

¹⁴ Molnár (2019a); Molnár (2019b)

¹⁵ Ürmösné (2012)

¹⁶ Tolnainé (2010) 162.

A közösségi médiában jelen lévő rendészeti szervezetek kommunikációjának célja részben ugyanaz, stílusa pedig alapvetően más, mint a hagyományos üzeneteiké, amelyeknél elsősorban a lakosság tárgyyszerű tájékoztatására törekszenek. Az online közösségi felületeken másfajta kommunikációról van szó. A közösségi média közösségi tájékoztatást kíván. Ebben az esetben a rendészeti szervezetek hírei nem egy célcsoporthoz szólnak, mint például a kereskedelem és értékesítés területein, hanem üzeneteikkel a lakosság minden egyes tagját el szeretnék érni. Valójában tehát olyan stílust kell találniuk, amely a lehető legszélesebb befogadói réteg számára világos és érthető. A cél elsősorban az, hogy a lakosság tagjaiban, illetve tudatában kialakítson egy szerethető, bizalomgerjesztő és bizalomépítő rendőr- és rendőrségképet.

Persze ehhez az volna a legjobb módszer, ha maga a szervezet is ilyen – azaz a közösségre nyitott, annak problémáira orientált – lenne. Habár bizalomépítésről beszélünk, magának az *építkezés* szónak a jelentéséből adódik, hogy ennek a kivitelezése nem egy-két hónapos folyamat, hanem kifejezetten hosszú távú. Fenntartása még időigényesebb, illetve folyamatos, aktív jelenlétet kíván. Ez egyfajta közösségépítés, amely nemcsak mennyiségi, hanem egyben minőségi folyamat is. Erről ír Kozáry Andrea is: „Az 1960-as évektől, amikor a rendészeti kutatások elkezdődtek, egyre többen ismerték fel, hogy a rendőrség csak akkor képes hatékonyan működni, ha bizalmi kapcsolat áll fenn a közösség valamennyi csoportja és a rendőrök között. A közösségnek el kell fogadnia a rendőröket, a rendőröknek pedig a közösség tagjait, mert csak így tudnak befolyást gyakorolni azokra a dolgokra, amelyek az adott településen történnek. A rendőrség természetesen nem egyedül felelős a biztonságért, az élet minőségéért, ezért az együttműködés a társadalmi szereplők között szükségszerű kell, hogy legyen.”¹⁷

Hogy mindez mit jelent, azt sokan sokféleképpen közelítik meg. A közösségi szemléletet félreértők azt gondolhatják, hogy a közösség irányítja a rendészeti munkát, de valójában ez nem így van. A Molnár–Tamási szerzőpáros a következőképpen magyarázza a különbséget: „Inkább úgy fogalmazhatunk: sokkal könnyebb úgy rendészeti munkát végezni, ha a helyi problémákra helyi választ adnak. Ebben a formában elkerülhetetlen, hogy a rendészet és a civil közösség között közvetlen kapcsolat legyen, ha a közösség a rendészetet a saját hétköznapi élete részeként értelmezi, segíti, támogatja. A rendészet pedig elvégzi azt a feladatot, amelyet a közösség a biztonságteremtés terén azért bíz rá, mert ő ért hozzá. Ennek elengedhetetlen része a megfelelő kommunikáció.”¹⁸

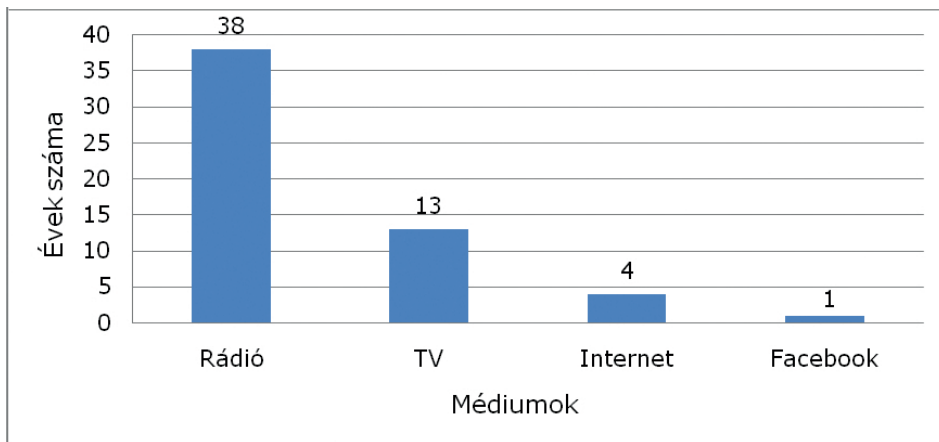
A közösségi oldalak népszerűsége

Tanulmányunk elméleti részében a közösségi rendészet és a rendészeti kommunikáció összefüggéseit, annak szakirodalmi hátterét mutattuk be. A tanulmány további része két rendészeti közösségi oldal tartalmát és annak stílusjegyeit vizsgálja. Mielőtt ezek

¹⁷ Kozáry (2019) 203.

¹⁸ Molnár–Tamási (2019) 44.

sajátosságait bemutatnánk, a közösségi oldalak népszerűségét vizsgáltuk meg, amely elválaszthatatlan attól a ténytől, hogy a gyors népszerűségnek az elérése következtében szükségszerűen hatást gyakorol a társadalomra, megváltoztatva az ott lezajló társadalmi, kulturális folyamatokat, beleértve a kommunikációt is. Az 1. ábra számadatai azt szemléltetik, hogy hány évbe tellett, amíg a különböző médiumok elérték az 50 millió fő felhasználót.

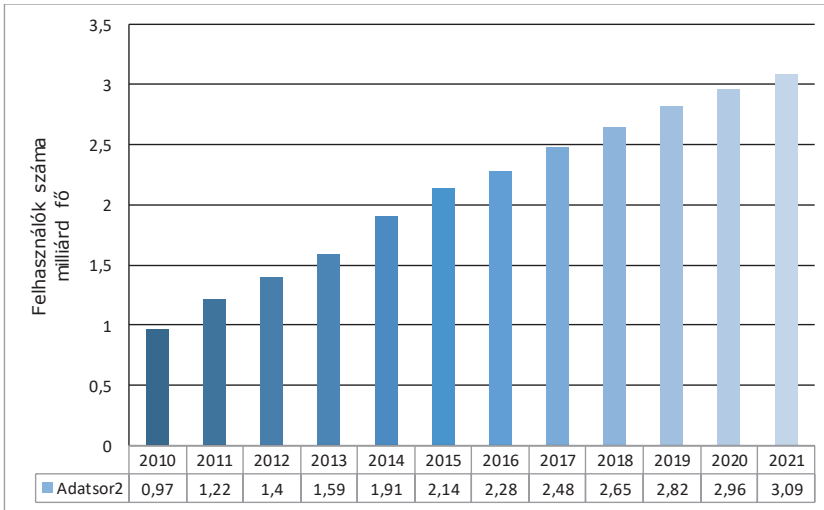

1. ábra: A média ereje. Forrás: a szerző szerkesztése <https://bit.ly/2T38sSs> alapján

Napjainkban a közösségi oldalak népszerűségét felesleges lenne vitatnunk, bár a különböző oldalaké korcsoportok szerint megoszlik, és nagy közöttük az átjárhatóság, hiszen sok felhasználó párhuzamosan több oldal aktív felhasználója is.

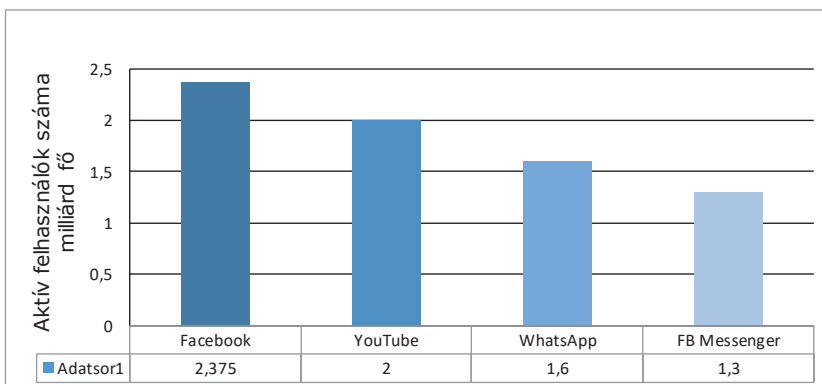
A 2. ábra alapján megállapíthatjuk, hogy a közösségi oldalak csaknem 3 milliárd felhasználóval rendelkeznek, és az elemzők 3,09 milliárd felhasználót prognosztizálnak 2021-re. Ezek korcsoportos és genderjellegű arányainak vizsgálata jelen tanulmánynak nem képezi részét, de a későbbiekben mindenképpen szeretnénk ezzel a kérdéssel részletesebben foglalkozni. A számok alapján elmondható, hogy a közösségi oldalak prognosztizálható adatai nem csökkenő tendenciát, hanem ellenkezőleg, a közösségi oldalak egyre növekvő népszerűségét jósolják. A 2. ábra adatai szerint 2019-ben körülbelül 2 milliárd 820 millió ember felhasználója valamelyik közösségi oldalnak. A 2. ábra alapján feltételezhetjük, hogy 2021-ben az oldalakat már 270 millióval több felhasználó fogja követni.

Ez a számadat olyan létszámú embercsoportot (és természetesen társadalmi erőt) takar, amire soha, semmilyen platformon korábban nem volt példa az emberiség történelmében (lásd: 2. ábra).

2. ábra: Közösségi oldalak felhasználóinak száma a világon 2010-től (várhatóan) 2021-ig.
 Forrás: a szerző szerkesztése <https://bit.ly/2RjaoVF> alapján

A másik vizsgált háttéradat a tanulmány elkészítéséhez a legnépszerűbb közösségi oldalak aktív felhasználóinak számát mutatja be. A 3. ábrán jól látható, hogy 2019-ben világviszonylatban még mindig a Facebook a legnépszerűbb közösségi oldal. Aktív felhasználóinak száma 2,375 milliárd fő, azaz csaknem minden harmadik ember a világon valamilyen rendszerességgel használja ezt a platformot. Nem véletlen tehát, hogy mintaválasztásunk a Facebook két rendészeti közösségi oldalán megtalálható bejegyzéseinek tartalmára, gyakoriságára és a szövegek szerkezeti tulajdonságaira koncentrált.

3. ábra :A legnépszerűbb közösségi oldalak. Forrás: a szerző szerkesztése <https://bit.ly/2QyXVwu> alapján

A kutatás kérdései és hipotézisei

Az alábbi kutatási kérdéseket foglalmaztuk meg:

1. Mennyire szolgálja a közösségi oldalak megjelenése a közösség egyes tagjait?
2. Mennyire szolgálja a közösségi oldalak tartalma a közösség egyes tagjait?
3. Létezik-e a közösségi oldalakon rendészeti digilektus?¹⁹

A kutatási kérdésekhez rendelt hipotéziseink tehát az alábbiak:

A kutatásunk során három hipotézis tesztelésére vállalkoztunk, amelyeket Balázs²⁰ és Veszelszki²¹ kutatásai alapján foglalmaztunk meg.

1. A digitális kultúra páratlan gyorsasággal rendezi át az egyén, a társadalom és a különböző szervezetek viszonyait, kapcsolatrendszerét, beleértve kommunikációs folyamataikat is.
2. A „jelenidejűség”, azaz az azonnali válaszadás lehetőségeit kihasználva a rendészeti szervezetek a lakosság közvetlen elérésére, tájékoztatására, vészhelyzetek megelőzésére és más, a közösség életét érintő, aktuális témák felvetésére tudatosan használják ezeknek az oldalaknak a tartalmát a társadalom egyéneinek minél gyorsabb elérésére.
3. A közösségi oldalakon létezik egy kötetlenebb nyelvhasználati stílusréteg, a rendészeti digilektus, amely stílusjegyeiben a szóbeliséghez áll közelebb, és amelynek jellegzetességei egy idő után önálló nyelvváltozatot alkotnak.

Mintaválasztás – a kutatás bemutatása

Ebben a fejezetben a kutatás módszereit ismertetjük. A vizsgálathoz elsősorban a tartalomelemzést választottuk, hiszen *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata* című könyvben azt olvashatjuk, hogy a „tartalomelemzés nem más, mint a rögzített emberi kommunikációk tanulmányozása”.²² A tartalomelemzésre alkalmas források lehetnek könyvek, folyóiratok, honlapok, dalok, festmények, e-mail-üzenetek, internetes hirdetések, törvények stb. Esetünkben a mintaválasztás első szakaszában egy külföldi és egy hazai rendészeti szervezet, az angol Metropolitan Police Service és a Budapesti Rendőrfőkapitányság Információs Portáljának Facebook oldalait vizsgáltuk. A módszer különösen alkalmasnak bizonyult közlések gyakoriságának és minőségének elemzésére és arra, hogy megvizsgáljuk, hogy „ki mit mond, kinek, miért, hogyan és milyen hatással?”.²³ A kutatás sikeres kivitelezéséhez szükséges volt eldöntenünk, hogy mi a legjobb a meg-

¹⁹ A *rendészeti digilektus* a szerző önálló fogalma, hivatkozva Veszelszki-re, akinek a *digilektus* szó önálló szóalkotása. Veszelszki (2011)

²⁰ Balázs (2007)

²¹ Veszelszki (2011); Veszelszki (2013); Veszelszki (2017)

²² Babbie (2001) 352.

²³ Babbie (2001) 352.

felelő mintavétel megtervezése szempontjából. A rendészeti közösségi oldalak esetében a minta megtervezéséhez az alapsokaságot is meghatároztuk, azaz az általunk megjelölt országok (Magyarország és Egyesült Királyság) fővárosainak egy rendészeti közösségi oldalának vizsgálata során mintát vettünk egy közel két hónapos időszakban (N = 116 bejegyzés). Ez idő alatt a két rendészeti közösségi oldal aktivitását, hirdetéseit és kapcsolattartási hajlandóságát vizsgáltuk meg több mint száz bejegyzés által. Ennek tükrében az elemzési egységek az alábbiak: a bejegyzések gyakorisága, a bejegyzések tartalma és a hozzájuk kapcsolódó interaktivitás. Az említett egységek vizsgálatához szisztematikus mintavételt alkalmaztunk. A tartalomelemzésnek két lehetséges útja van: amikor a közlések (1) manifeszt (látszó, felszíni tartalom) vagy (2) látens tartalmát, „mögöttes jelentését kódoljuk”.²⁴ Kutatásunkhoz mindkét módszert alkalmaztuk, a látszó tartalomelemzés mellett látens tartalomelemzést is bemutatunk, amelyben megragadhatóbbá válnak a közlések mögöttes jelentései. A mintaválasztás hátránya a megbízhatóság és a pontos meghatározottság elvesztése lehet.

A közösségi oldalak adta lehetőségeket kihasználva a rendészeti szervezetek jelentek ezeken a platformokon, és képviselve szervezeteiket keresik a társadalom tagjaival a közvetlenebb kapcsolatot. A kutatás során a BRFK és a Metropolitan Police Service (a továbbiakban: MET) Facebook oldalait 2018. december 20. és 2019. február 20. között vizsgáltuk.

A magyar rendőrség jelenléte a közösségi médiában

A BRFK Bűnmegelőzés nevű oldalán 2012. január 20-a óta nem történt bejegyzés.²⁵ A BRFK Információs Portálja²⁶ aktívabbnak mondható (1. táblázat). Az oldalt 2014-ben hozták létre, a szervezetet körülbelül 53 ezer fő követi a főoldalon található információ szerint. Elérhetőségként egy központi, vezetékes telefonszám van megadva, az országos segélyhívószám itt nincs feltüntetve. A szervezet eredeti létrehozásának időpontjáról, vezetőjéről ugyancsak nem találhatunk információt. A mintavétel időszakában 46 bejegyzést hoztak létre. Ez a platform sem tartalmában, sem aktivitásában nem bír a közösségi oldalak jellegzetességeivel. A bejegyzések sok esetben egy-egy fényképből állnak vagy egy rövid sor található mellettük, például „Álláshirdetés”. Több mint 20 esetben semmilyen cím és leírás nem található a megosztott képek mellett. A legtöbb bejegyzés a Mikulásvárásról szól (17 db). Itt található meg a Bűnmegelőzési Osztály által szervezett Mikulásváró délelőtről szóló, szöveges leírás nélküli fényképsorozat, amelyhez így kommentek sem érkeztek.²⁷ A bejegyzések között 6 db olyan van, amelyekben a lakosság segítségét kéri vagy megköszönik a lakosság tagjainak eredményes közreműködését. Ugyancsak 6 db álláshirdetés-bejegyzés jelent meg a mintavétel időszakában a BRFK közösségi olda-

²⁴ Babbie (2001)

²⁵ <https://bit.ly/2QvRudF> (2019. 12. 25.)

²⁶ <https://bit.ly/2tAwOs2> (2019. 12. 25.)

²⁷ A hatásos bejegyzések legfőbb ismérveit a szerző egy következő tanulmányban ismerteti.

lán. Mindössze 2 db bejegyzés szólt a karácsonyról, míg magánéleti tartalmú bejegyzést a BRFK nem közölt. Az egyik karácsonyi bejegyzésben²⁸ megfigyelhető, hogy a baráti hangvételű köszöntést kezdetben hasonló hangvételű jókívánságok sora követte a kommentek között. Ezt követi egy lakossági hálálkodó poszt, amely bármilyen különös is, de elindítója lett egy negatív irányvonalnak, azaz a hozzászólások átfordultak egy politikai, hatalomellenes propagandába. A kommentelők megjegyzései elsősorban nem a szolgálatot végrehajtó állománnyal szemben fejezték ki a rosszállásukat, hanem a magasabb körökben lévő vezetők ellen irányultak. A poszt a „Szégyeljétek magatokat! [Sic!] A hatalom csicskái vagytok!” helyesírási hibát is tartalmazó kommenttel zárult a vizsgálat időpontjában. Azóta a bejegyzés fent maradt, ám a felhasználó a kommenteket egy pozitív hangvételű komment kivételével törölte. A felhasználóval egyetértve valljuk, hogy döntése helyes volt, hiszen ilyen esetekben az anonim „megmondó emberek” véleményét, hozzászólásait olvasva egy másik felhasználó vagy esetleg a hír szerkesztője is elveszítheti a türelmét. Pontosán ilyenkor van szükség higgadtságra, a helyzet tényszerű átlátására. Különösen olyan esetekben lényeges ez, ha nem pozitív vagy legalább elgondolkodtató véleményt fogalmaz meg a kommentet író felhasználó. Ha egy negatív, romboló kritikára nem megfelelően reagál a működtető szervezet, az alááshatja, negatív attitűddel párosíthatja a szervezet imázsát, legyen az bármilyen hivatalos vagy civil szervezet.

Mindenképpen kulturális sajátosságnak nevezhető a 112-es hívószám megjelenése a bejegyzésekben. A MET oldalán hasonló bejegyzést nem találtunk, és csak a magyar rendőrség közösségi oldalán találtunk december 6-án tartott Mikulás ünnepségről szóló posztot. Bár ez inkább kulturális, mintsem rendészeti vonulata a mintavétel időszakának. Mégis fontos megjegyezni, hogy még egy rendészeti közösségi oldal vizsgálatánál is feltűnőek az eltérő kulturális ünnepeink, szokásaink.

A mintavételi időszak alapján elmondható, hogy a magyar rendőrség Facebook oldalain nagyon alacsony volt az aktivitás, kevés a frissítés, a felhasználók között nem alakult ki interaktivitás. A szervezet már felismerte, hogy jelen kell lennie és jelen is van a közösségi médiában, de még nem sikerült megterveznie és megvalósítania egy jól működő stratégiát.

Feltétlenül meg kell említenünk, hogy a 2019. október 11-én elindított „Legyél Te is Rendőr” nevű Facebook oldalnak köszönhetően a magyar rendőrség egyre inkább törekszik a folyamatos online jelenlétre és a lakossággal való közvetlenebb kapcsolat megteremtésére és annak fenntartására a Facebook közösségi oldalon. Emellett a police.hu 2019. július 3-án indult Instagram oldala is több mint 43 ezer követővel rendelkezik, de ezen oldalak bemutatása, tartalmának, nyelvi regiszterének elemzése egy következő tanulmány témáját képezik.

²⁸ <https://bit.ly/308m2W3> (2019. 02. 19.)

A londoni Metropolitan Police Service jelenléte a közösségi médiában

A másik vizsgált oldal a londoni Metropolitan Police Service Facebook-profilja²⁹ volt. A szervezet főoldalán található az egység legfontosabb adatai, mint például 1829-es megalapítása, elérhetőségei, úgymint a 101-es hívószáma és a vészhelyzetekben használatos 999-es hívószám. Az oldalt 2011-ben hozták létre, követőinek száma körülbelül 230 ezer fő. A mintavétel időszakában megnézve a MET közösségi oldalát azt tapasztaltuk, hogy a vizsgált két hónapos időszakban 70 db bejegyzés született (1. táblázat). A bejegyzések témái közül a leggyakoribbak a karácsony (12 db) és a szolgálati viszony elismerése volt (10 db), amelyekben a MET tagjait ünneplik, elismerve a rendőrségi szolgálatban eltöltött több évtizedes munkájukat. A közösségi hálózatok által egyre inkább elmosódnak a határok a magánszféra és a szakmai élet között. Ez adhat magyarázatot arra, hogy találhatunk bejegyzést lánykérésről és Valentin-napról egyaránt.

Emellett jól nyomon követhető a londoni rendőrség társadalmi felelősségvállalása: a mintavétel időszakában kampányokat indított a rákos betegek, beteg gyermekek és hajléktalanok megsegítésére. Karácsonyi köszöntésében a londoni rendőrség beszámol a karácsonyi jótékonyági akciójuk eredményeiről.³⁰ Ebben a bejegyzésükben tájékoztatták a lakosság tagjait arról is, hogy ennek eredményeképpen 19 ezer db ajándékot és 29 ezer fontot gyűjtöttek össze. Ezeket eljuttatták rászoruló, illetve olyan gyermekek számára, akik bűncselekmény áldozataivá váltak.³¹

Rendészeti közösségi oldal lévén a bűnmegelőzéssel kapcsolatos bejegyzések száma magasabb volt, de bűnüldözéssel kapcsolatos hírek is szerepeltek. Ezeket egyszerűen, tényszerűen és hétköznapi stílusban, de a rendészeti terminológiát nem mellőzve közzölték a lakosság tagjaival. A szóhasználat is korunk aktuális problémáit tükrözi, mert olvashatunk a drónok okozta biztonságra háruló veszélyekről és a terrorizmus elleni figyelemfelhívásról is. Találtunk olyan terminus technicust is, amit a mi kultúránkban nem használunk, mert nem igazán ismerjük. Ilyen például a *female genital mutilation*, rövidítve *FGM*, azaz a női nemi csonkolás kifejezés. Ennek már nemcsak eltérő kulturális, de interkulturális magyarázata is lehet. A bejegyzés a látható tartalom mellett látens utalást rejt a bűnelkövető nemzetiségére. Feltételezhetjük, hogy London lakosságának tagjai között vannak olyan személyek, akik eredeti kultúrájukból hozták ezeket a sajátosságaikat, mivel a *boszorkányság*, *szögekkel átütött marhanyelv* ugyanabban a bejegyzésben szerepeltek. A bejegyzések között található olyanok, amelyekben a lakosság segítségét kéri körözött személyek felkutatásában, és olyanok is, amelyekben megköszönik a lakosság eredményes közreműködését. Az oldal mind tartalmában, mind pedig stílusában láthatóan aktív, élő, közösségi és partneri.

²⁹ <https://bit.ly/30201be%20> (2019. 02. 20.)

³⁰ Meg kell jegyeznünk, hogy a vizsgált periódusban még nem, de a kézirat készítésének (2020. január) időszakát megelőző karácsonyi időszakban már a magyar rendőrség közösségi oldalain zajló kommunikációjában is jelentős részt tettek ki az adományok gyűjtéséről és a rászorulóknak való eljuttatásáról szóló kampányhírek.

Lásd: <https://bit.ly/2se9m3j> és <https://bit.ly/2NcZ9v9> (2020. 01. 11.). Ezek elemzését egy következő kutatás során végezzük el.

³¹ <https://bit.ly/37N44uQ> (2019. 02. 16.)

Domján szerint a közösségi médiában a túl sok tartalommegosztás zavaró és veszélyes is lehet. A túl sok információ egyszerűen feldolgozhatatlan és megterhelő lehet egy állampolgár számára. Másrészt, figyelembe véve a rendőrség bűnüldözési tevékenységét, a kriminális hírek fölösleges veszélyérzetet kelthetnek az emberekben. Arra a kérdésre, hogy a felhasználó heti szinten hány – a közösségre vonatkozó – bejegyzést tart optimálisnak a szervezet közösségi oldalán, a kérdőíves felmérés eredményei azt mutatták, hogy hetente 3–5 aktualitást érdemes közzétenni.³² Az oldalak bejegyzéseinek gyakoriságát vizsgálva elmondható, hogy a BRFK bizonyult e tekintetben tudatosabb felhasználónak, hiszen heti átlagban 4–5, míg a MET heti 8 bejegyzést tett közzé. Meg kell említeni, hogy a figyelem és ennek elnyerése lett az online tér egyik kulcsfontosságú eleme.³³ Ha a közösség életében nem beszélhetünk aktuális hírről, akkor olyan témát érdemes felvetni, amely beleillik az adott célcsoport érdeklődési körébe.

1. táblázat: A két rendészeti közösségi oldal mintavétele (db.) Forrás: saját szerkesztés, N = 116

Elemzési egységek	Metropolitan Police Service (MET)	Budapesti Rendőr-főkapitányság (BRFK)
mintavétel időtartama	2018. nov. 20. – 2019. febr. 20.	2019. okt. 20. – 2019. dec. 20.
összes bejegyzések száma (N)	70	46
Rendészeti tartalmak (n)		
bűnmegelőzés	5	4
baleset	2	0
bűnüldözés	2	0
Ünnepek (n)		
Mikulás	-	17
Karácsony	12	2
leánykérés	1	-
Valentin-nap	1	-
Összesen	14 (10 szöveg nélkül)	
Egyéb (n)		
szervezet története	2	-
szolgálati viszony elismerése	10	-
civil lakossággal való kapcsolattartás segítség elismerése	3	6 (szöveg nélkül)
jótékonyági esemény (pl. rák elleni küzdelem, beteg gyermek)	3	
álláshirdetés	0	6
112-es hívószám		3
Összesen:	15	15 (6 szöveg nélkül)

³² Domján (2010)

³³ Elhangzott Dr. Török Bernát előadásában *Az online platformok felelősségéről* című konferencián. Konferencia helyszíne, időpontja: NKE Ludovika Főépület, Budapest, 2019. 11. 21.

A hipotézisek igazolása

Az adatelemzés végéhez érve a kutatás elején megfogalmazott hipotéziseinkre válaszolva elmondható, hogy az első hipotézisünk bizonyítást nyert, miszerint a digitális kultúra átrendezi az egyén, a társadalom és a különböző szervezetek viszonyait, kapcsolatrendszerét, és kommunikációs folyamatait is.³⁴ Megállapíthatjuk, hogy a MET közösségi oldalának tudatos használatával a lakosság tagjainak párbeszéd iránti igényét a rendészeti szervezetekkel a londoni rendőrök egyértelműen felismerték és magas színvonalon ki is elégítik. A BRFK tekintetében még nem alakult ki meghatározott stratégia, a kétoldalú, partneri kommunikáció még nem valósult meg teljes mértékben a mintavétel időszakában.

Továbbá azt feltételeztük, hogy az azonnali válaszadás lehetőségeit kihasználva a rendészeti szervezetek a lakosság közvetlen elérésére, tájékoztatására, vészhelyzetek megelőzésére használják ezeket a közösségi oldalakat. A vizsgált időszak az advent idejére esett, a bejegyzések tartalmai főleg az ünnepek köré csoportosultak, így kijelenthető, hogy az oldalak tartalma a közösség egyes tagjait nagymértékben szolgálja. A hipotézis első részének bizonyítása azonban további vizsgálatot igényel egy következő, hétköznapiabb időszakban, ami hasonló időtartamú megfigyelést igényel. Ezáltal megállapíthatjuk, hogy a második hipotézisünk csak részben nyert igazolást.

A harmadik feltételezésünk szerint a közösségi oldalakon létezik egy kötetlenebb nyelvhasználati stílusréteg, amely a bejegyzések hangvételéből, szóhasználatából bizonyítást is nyert, mert az új kommunikációs technológia folyamatos fejlődése befolyásolja egyrészt a szóbeliséget, másrészt az írásbeliséget is.³⁵ Ennek a nyelvi stílusrétegnek többfajta elnevezése létezik, mint például *másodlagos írásbeliség*³⁶ vagy *digilektus*,³⁷ így az online térben, a rendészeti közösségi oldalakon használt nyelvváltozat elnevezésére bevezethetjük a *rendészeti digilektus* fogalmat.

Összegzés

Az eredményesség mérésénél főként azt kutatják, hogy a szervezet hány főhöz tudott közvetlenül szólni, illetve hogy milyen a párbeszéd intenzitása.

Természetesen nem várhatunk el a Facebookon naponta több bejegyzést a rendészeti szervezetek részéről. Kutatásunk célja az volt, hogy érzékeltessük a kapcsolatteremtésre és e kapcsolat fenntartására vonatkozó és egyre inkább növekvő igényt. A londoni rendőrség a közösségi rendészet filozófiájának szellemében, a társadalmi felelősségvállalás jegyében a lehetőségeihez mérten maximálisan él a közösségi oldalak adta lehetőségekkel. Azt nem állítjuk, hogy csak ennek köszönhető a civilek körében máig meglévő elfogadott-

³⁴ Balázs (2007)

³⁵ Veszelszki (2013)

³⁶ Balázs (2007)

³⁷ Veszelszki (2011)

sága, de azt igen, hogy annak megőrzéséhez a 21. században elengedhetetlenül fontos online jelenlétük is nagymértékben hozzájárul. A magyar rendőrségnek e téren még sok tennivalója van, de az eddig áttekintett kezdetek jó alapot adnak a bizakodásra.

Ezzel párhuzamosan a digitális társadalomban és kultúrában az online platformokon mozgó állampolgároknak, szervezeteknek meg kell tanulniuk alkalmazni, felhasználni ezeknek a platformoknak a stratégiai lehetőségeit.³⁸ Így e képességek és készségek fejlesztésének egyre inkább meg kell jelennie mind a közoktatásban, mind a felsőoktatásban³⁹ a képzés tartalmában, így az idegen nyelvek oktatásában is.⁴⁰

IRODALOMJEGYZÉK

- Babbie, Earl (2001): *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*. Budapest, Balassa Kiadó.
- Balázs Géza (2007): Az informatika hatása a nyelvre. In Bárdosi Vilmos szerk.: *Quo vadis philologia temporum nostrorum?* Budapest, Tinta Könyvkiadó. 23–42.
- Barnucz Nóra (2019a): IKT-eszközök szerepe az angol nyelv oktatásában. *Educatio*, 28. évf. 2. sz. 403–414. DOI: <https://doi.org/10.1556/2063.28.2019.2.14>
- Barnucz Nóra (2019b): Digitális egyenlőtlenségek a szociológiai elemzések tükrében. In Karlovitz J. T. szerk.: *Tanulmányok a kompetenciákra építő, fenntartható kulturális és technológiai fejlődés köréből*. Komárno, International Research Institute. 205–212.
- Barnucz Nóra (2019c): IKT-eszközökkel támogatott (rendészeti) nyelvoktatás. *Magyar Rendészet*, 19. évf. 4. sz. 15–31. DOI: <https://doi.org/10.32577/mr.2019.4.1>
- Christián László (2010): *Alternatív rendészet*. Doktori értekezés. Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar.
- Domján Zsófia (2010): *A közösségi média térnyerése az online marketingkommunikációban*. Szakdolgozat. Budapest, Budapesti Gazdasági Főiskola.
- Fenyvesi Csaba (1994): *Rendőrség és marketing*. Doktori értekezés. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar.
- Finszter Géza (2011): Az alkotmányozás és a rendészeti jog sarkalatos törvényei. In Pécsi Határőr Tudományos Közlemények. XII. *Tanulmányok a „Rendészeti kutatások – a rendvédelem fejlesztése” című tudományos konferenciáról*. 7–27.
- Gaál Gyula – Molnár Katalin (2015): A World Café rendészeti alkalmazásának kezdeti tapasztalatai. *Magyar Rendészet*, 15. évf. 5. sz. 11–19.
- Garamvölgyi László (1998): Média és bűnüldözés. *Belügyi Szemle*, 46. évf. 6. sz. 61–66.
- Kész-Varga Mónika – Pokrócos György (2018): Az imázs, az arculat és kommunikáció szerepe a rendőrségnél. *Belügyi Szemle*, 18. évf. 3. sz. 139–154.
- Kozáry Andrea (2019): Töprengések a biztonságról és a rendőrségbe vetett bizalomról. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán szerk.: *Gondolatok a rendészettudományról. Írások a Magyar Rendészettudományi Társaság megalapításának tizenötödik évfordulója alkalmából*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság. 203–208.
- Molnár, Katalin – Uricska, Erna (2018): The Police Café – An Efficient method for improving the dialogues between the Police and the community. *European Law Enforcement Research Bulletin*, Special Conference Edition 4. 221–226.

³⁸ Barnucz (2019b, 2019c)

³⁹ Molnár–Uricska (2019)

⁴⁰ Barnucz (2019a)

- Molnár Katalin (2018): Rendészeti kommunikáció – a média tükrében. Kézikönyv és szemelvénygyűjtemény a rendészeti szakújságíró szakirányú továbbképzési szak hallgatóinak. Budapest, Dialóg Campus Kiadó.
- Molnár Katalin (2019a): A Police Café hatása a rendőrség és a közösségek kapcsolatára. In Hegedűs Judit szerk.: *Magatartástudományi kutatások a rendészeti képzés megújítása érdekében*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem. 89–104.
- Molnár Katalin (2019b): *A Police Café hatása a rendőrség és a közösségek kapcsolatára 2. rész Interjúelemzés.* (megjelenés alatt). DOI: <https://doi.org/10.32577/mr.2019.2-3.9>
- Molnár Katalin – Tamási Zsolt (2019): A rendőrség közösséggel való kapcsolatának javítási lehetőségei. *Belügyi Szemle*, 67. évf. 4. sz. 35–56. DOI: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2019.4.3>
- Molnár Katalin – Uricska Erna (2019): A Café módszer alkalmazásának tapasztalatai a rendészeti felsőoktatásban. *Magyar Rendészet*, 19. évf. 4. sz. 69–80. DOI: <https://doi.org/10.32577/mr.2019.4.5>
- Pusztai Gabriella (2018): Ha elvész a bizalom. *Educatio*, 27. évf. 4. sz. 623–639. DOI: <https://doi.org/10.1556/2063.27.2018.4.6>
- Tolnainé Kabók Zsuzsa (2009): *A rendészeti szakterület beszélőközsége specifikus nyelvhasználatának aspektusai*. Doktori értekezés. Pécs, Pécsi Tudományegyetem.
- Ürmösné Simon Gabriella (2012): Egynyelvűek kommunikációja a nemek tükrében. *Tavaszi Szél 2012 / Spring wind konferenciakötet*. Budapest, Doktoranduszok Országos Szövetsége. 687–694.
- Veszelszki Ágnes (2011): *Az infokommunikációs technológia hatása a nyelvre*. Doktori értekezés. Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem.
- Veszelszki Ágnes (2013): A digilektus hatása a szóbeli és írásbeli kommunikációra egy kérdőíves vizsgálat alapján. *Magyar Nyelvőr*, 137. évf. 3. sz. 248–274.
- Veszelszki Ágnes (2017): *Netnyelvészet – Bevezetés az Internet nyelvhasználatába*. Budapest, L'Harmattan Kiadó.
- Zsolt Péter (2018): *A befolyásolás etikus eszközei a médiában*. Kézikönyv a Rendészeti szakújságíró szakirányú továbbképzési szak hallgatóinak. Budapest, Dialóg Campus Kiadó.

Jogi források

1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről
 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet a rendőrség szolgálati szabályzatáról
 10/2013. (III.14.) ORFK utasítás a médiatartalom-szolgáltatók részére adható tájékoztatás rendjéről
 2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról

Internetes források

- BRFK III. kerületi Rendőrkapitányság ajándékozása. Forrás: <https://bit.ly/2se9m3j> (2020. 01. 11.)
- BRFK Bünt megelőzés Facebook oldala. Forrás: <https://bit.ly/2QvRudF> (2019. 12. 25.)
- Instagram – police.hu. Forrás: <https://bit.ly/2NcZ9v9> (2020. 01. 11.)
- BRFK Információs Portál. Forrás: <https://bit.ly/2tAwOs2> (2019. 12. 25.)
- Fukushima one week on: Situation 'stable', says IAEA. Forrás: <https://bit.ly/2WSSHkR> (2019. 02. 16.)
- Karácsonyi bejegyzés. Forrás: <https://bit.ly/308m2W3> (2019. 02. 19.)
- Forrás: <https://bit.ly/37N44uQ> (2019. 02. 16.)
- Lessons of Chernobyl: SNM Members Try to Decontaminate World Threatened by Fallout. Forrás: <https://bit.ly/2v9RgAH> (2019. 11. 16.)
- Metropolitan Police Service. Forrás: <https://bit.ly/30201be%20> (2019. 02. 20.)
- Most Popular Social Media Platforms in 2019. Forrás: <https://bit.ly/2QyXVwu> (2019. 02. 16.)

Number of social network users worldwide from 2010 to 2023. Forrás: <https://bit.ly/2RjaoVF> (2019. 02. 16.)

Socialonomics. Forrás: <https://bit.ly/2T38sSs> (2019. 02. 16.)

Veszelszki Ágnes (2013): *Digilektus és netszótár.* Forrás: <https://bit.ly/2TeuiT4> (2019. 12. 25.)

ABSTRACT

Community Policing - Community Sites?

Theoretical Background and Introduction of the Concept of Law Enforcement Digilect
Erna URICSKA

The examination of the roles, the possibilities, the advantageous and harmful effects of social media sites receives much attention nowadays. These community websites are applied by law enforcement agencies daily and consciously in English speaking areas. Although the Hungarian Police have not fully exploited the real values of social websites yet, there are some steps and attempts to reach the members of the communities in an easier, more simple and direct channel. In order to carry out a successful fight against criminals, law enforcement organisations have to gain the confidence of residents. It would only be possible if partnership was built between the Police and the locals, but to that end, police units must develop their communication skills and improve their willingness, for which social media offers great potentials. The study deals with the theoretical background of law enforcement communication and introduces the concept of law enforcement digilect.

Keywords: police, communication, social media, confidence, law enforcement digilect

Design Principles of a Physical Protection System for Data Centres (Essential Requirements for the Security Staff in the Physical Protection System)

Tamás HORVÁTH¹

The best practices and knowledge of different guidelines would be absolutely useful for professionals in the field of security technology. It is essential for the design and implementation of the data centres which are not really common facilities due to security reasons. Their location, proper activities, even the circumstances of their operation, all this should not be public knowledge. The design and implementation of the data centres depend on their security risk level. This may be fairly known for professionals, but a summary of the essential requirements would be useful for all people involved. In my practice, our company has got a chance to make a complex security plan for a Data Centre, so I would like to present the architectural and security aspects which may be important in the given case. Since a certain level of security is required in a given case, and different levels belong to different physical protection systems (PPS), I have created a facility security matrix to serve as a guideline and to help to decide what kind of PPS should be installed in different cases.

Keywords: *practical guide, data centre, security risk, Physical Protection System, protection in depth, security in depth, controlled zone, protected zone, facility security matrix*

Introduction – General aspects

There are no general standards for designing and implementing physical protection systems of data centres, but the professionals have not been left without certain guidelines, since the best practices for those who are interested in security market are widely available in the international technical literature.²

Looking for the facts how to design a physical protection system for data centres, we realise immediately that dealing with security systems alone is not enough, we should

¹ Dr. HORVÁTH Tamás, tanársegéd, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék
Tamás HORVÁTH, PhD, lecturer, University of Public Service, Faculty of Law Enforcement, Department of Private Security and Local Governmental Law Enforcement
<https://orcid.org/0000-0001-5273-9980>, horvathtam@uni-nke.hu

² Forrás: www.sans.org/reading-room/whitepapers/awareness/data-centre-physical-security-checklist- (2020. 04. 08.)

also face some architectural requirements.

Summarising all the most important requirements which can be found in different guidelines, practice methodology and design of PPS³ of data centres, I would like to present what we are capable of concerning design in case of an assignment to do so.

Due to the limitations of my study, there was no chance to focus on the complete security systems of facilities, so I had decided to deal with the classic security systems, while the BCM/DRP and the fire protection systems were out of my interest this time.

Principles of implementation of physical protection systems

I had best start with a general overview of PPSs, emphasising their most important elements. For a proper security system, it is always useful to have a well-detailed structure of elements.

There is no regular process to decide what level of security risks have to be managed. There is only one method which may help to decide what type of physical security system could be implemented in the facility in question. If we had a simple but specified risk analysis which could be used in the security field, it would not only be effective but practical as well for all people involved.

Based on my experiences I could initiate a rather simple but suitable way to make the proper classification in industrial facilities. By way of a certain risk analysis matrix one could classify the facilities based on two features:

1. Embeddedness of the facility into society (If there were some operation problems, how many people would be affected?);
2. What kinds of technology and property data have they, and what level of protection is needed?

Details of Table 1 to be read:

Facility impact on surroundings

1. If the business continuity (BC) of Institute/company is damaged, activity of them is being jammed or stopped, which affects around a few hundred people.
2. If the business continuity (BC) of Institute/company is damaged, activity of them is being jammed or stopped, which affects around a few hundred people and can cause local troubles for citizens. The local government's intervention may be needed. (E.g. local water supply.)
3. If the business continuity (BC) of Institute/company is damaged, activity of them is being jammed or stopped, which affects around a few thousand people and can cause local troubles for citizens. The local government's intervention may be needed. (E.g. reserve power plants have to be launched.)

---

³ PPS: Physical Protection System in abbreviation.

Table 1: Facility matrix. Source: compiled by the author

FACILITY MATRIX		Facility impact on surroundings (social embeddedness)				
		1 If the business continuity (BC) of institute/company is damaged, activity of them is being jammed or stopped, which affects around a few hundred people.	2 If the business continuity (BC) of institute/company is damaged, activity of them is being jammed or stopped, which affects around a few hundred people and can cause local troubles for citizens. The local government's intervention may be needed. (E.g. local water supply.)	3 If the business continuity (BC) of institute/company is damaged, activity of them is being jammed or stopped, which affects around a few hundred people and can cause local troubles for citizens. The local government's intervention may be needed. (E.g. reserve power plants have to be launched.)	4 If the business continuity (BC) of institute/company is damaged, activity of them is being jammed or stopped, which affects around a few hundred people and can cause local troubles for citizens. The local government's intervention is needed. (E.g. water supply for an entire city.)	5 Embeddedness of the institute/company is given regionally. The quantity of their employees could reach a few thousand people. If their business activity were stopped it could cause trouble for the entire country. (E.g. data centres; nuclear power plant.)
Technology and property data to be protected	Institute/company does not apply technology which has to be protected and they don't work with data which has to be protected.	1	2	3	4	5
	Institute/company does partially apply technology which has to be protected and its damage could cause troubles only for them. They don't work with data which has to be protected.	2	4	6	8	10
	Institute/company does apply technology which has to be protected and its damage could cause troubles locally. They do work with data which has to be protected and if it were published it could make trouble locally.	3	6	9	12	15
	Institute/company does apply technology which has to be protected and its damage could cause troubles regionally. They do work with data which has to be protected and if it were published it could make trouble regionally.	4	8	12	16	20
	Institute/company does apply technology which has to be protected and its damage could cause troubles governmentally. They do work with data which has to be protected and if it were published it could make trouble governmentally. (For example: national energy supply or NATO/EU/National classified data.)	5	10	15	20	25

4. If the business continuity (BC) of Institute/company is damaged, activity of them is being jammed or stopped, which affects around a few thousand people and causes local troubles for citizens. The local government's/governments' intervention is needed. (E.g. water supply for an entire city.)
5. Embeddedness of the institute/company is given regionally. The quantity of their employees could reach a few thousand people. If their business activity were stopped it can cause trouble for the entire country. (E.g. data centres; nuclear power plant.)

Technology and property data to be protected

1. Institute/company does not apply technology which has to be protected and they do not work with data which have to be protected.

2. Institute/company does partially apply technology which has to be protected and its damage could cause troubles just for them. They do not work with data which have to be protected.
3. Institute/company does apply technology which has to be protected and its damage could cause troubles locally. They do work with data which have to be protected and if it were published it could make trouble locally.
4. Institute/company does apply technology which has to be protected and its damage could cause troubles regionally. They do work with data which have to be protected and if it were published it could make trouble regionally.
5. Institute/company does apply technology which has to be protected and its damage could cause troubles governmentally. They do work with data which has to be protected and if it were published it could make trouble governmentally. (For example: national energy supply or NATO/EU/National classified data.)

Table 2: Classification of the level of security risks. Source: compiled by the author

Security risk level	Abbreviation	Value of risk	Marks
Low level security risk facility	LLSRF	1-2	
Medium level security risk facility	MLSRF	3-4	
High level security risk facility	HLSRF	5-12	
Extended level security risk facility	ELSRF	13-25	

Before having decided on the security risk level, we had to organise a meeting discussing what type of technology would be used and what kinds of data would be operated in our Data Centre in question. (Remark: all required information might be protected so it is not a surprise if we had to make a special privacy statement.)

Preparing for our design process we had set a technical meeting for our partners. Its primary function was to obtain the essential security information about the Data Centre. During the technical meeting we obtained the following information:

1. Servers will be operated by the administration and several governmental companies which deal with financial and commercial businesses.
2. Servers would be installed by different commercial and industrial companies as a recovery or secondary sites.
3. The applied technology must be protected by physical security system evidently controlled by the administration.
4. Data owned by the administration would be classified as national protected data which require high security level.
5. The administration would provide a document of requirements called Design Basis Threat (DBT)

After the technical meeting the security risk level could be seriously considered. After the calculation, we can see that the Data Centre in question reached the highest classification level, the Extended Security Risk Facility level, which means that a complex security system has to be designed.

Table 3: Definition of Data Centre security coefficient. Source: compiled by the author

TWO FACTORS for Data Centre	Value
Technology and property data to be protected	5
Facility impact on surroundings (social embeddedness)	5
Facility coefficient	25

As the next step, a security risk analysis should be conducted. The best choice would be if we put together – extending the administration’s DBT – a ‘Risk Cloud’ where we can collect all the security risks related to the facility in question. In my practice the most successful process was when we used four security risk groups in our ‘Risk Cloud’ as follows:

1. Security risks caused by the operation of the facility itself
2. Security risks caused by technical difficulties
3. Security risks caused by criminal conditions of the surroundings
4. Security risks caused by human activities in the facility itself

These four groups of risk has to be enough for an analysis satisfactory for the design and the evaluation process for the physical security system. Unfortunately, there is not enough room for presenting the security risk analysis, taken into consideration that it is not in my focus at all, but I hope the topic in question provides opportunities for provoking new thoughts. Let us return to the practical guide.

Architectural aspects

Before making any decision on the design of a PPS of a data centre, one should deal with an important question: how to build up the facility itself architecturally, taking into account physical security requirements? This question should be solved first, because later, when the building is structurally ready, it could not be modified easily.

The physical security of the facility may be endangered by any kinds of signs expressing the proper activities of the company. For that reason, the function of the firm should not be advertised on the building, including any relevant logos or pictograms.

1. Windows of server's rooms should not face any offices or public area. If the structure of the building should make windows necessary for any reasons, the standard glasses has to be changed to bullet proof ones.
2. The facility's parking places should be placed minimum 18 m (60 feet) from the façade of the building to mitigate the damages of an explosion's effect and the first-degree direct accidents.
3. During the architectural process the experts should take into account the roof stability against any kinds of drone attacks.
4. Green area⁴ of the facility should be regularly tended allowing the correct operation of the physical protection system. The property structure has to support the security operation through the removal of all the physical objects secure enough for intruders to hide – not only on the site, but in a minimum 10 m wide zone next to the fence.
5. On both sides of the property's border fence, 3 m wide paths should be left clean for patrols and for the proper operation of security technology and surveillance system.
6. The border fence should be minimum 2.5 m high and equipped with NATO barbed wire.
7. The track of incoming roads should be built by using special barriers which can slow down the approaching vehicles' speed to 40 km/h. If the special track could not be built for any architectural reason, road blockers have to be implemented on lanes, 10 m away from the vehicle gate, which should be remotely driven.
8. Central Alarm System (CAS) should be installed next to the personal entrance of the server building, in a room which is proper for the reception office with surveillance monitors in the back. (Concerning the monitors' screens, a special requirement should be taken into consideration, namely, no one can be out of sight.)
9. Security Guards (SG) and Respond Force (RF) should have an armoury, a rest room and locker room as well as a load/unload place.
10. Close to the reception area a room for personal checking should be provided.
11. Next to the reception area a room called registration office should be placed for producing access cards, including the ability to take personal pictures, to print access cards and to register biometric data.
12. Next to the personal entrance a waiting area should be built where the visitors and partners without access rights can wait for a few minutes. In this waiting room a special cupboard with locks should be placed for keeping certain devices which are prohibited to enter with into the building after the turnstile.
13. Any entrance of the facility should be blocked generally, including the personal gates. Next to the vehicle gate the facility should provide a few parking places for temporary waiting and security check.

---

⁴ Green area is where the grass and the trees, bushes can be found in the complete area of the property.

Building up the Security System

The complete physical protection system design should be constructed by the principle of protection and security in depth.

Protection in depth

Protection in depth implementation is one of the most important aspects of the physical protection system due to the increased effectiveness of the detection and the neutralisation of intruders. With the theory of the protection in depth having been applied, here you can find the solution in case of the property in question.

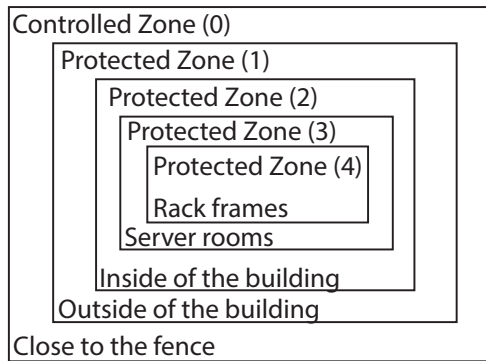

Figure 1: Protection in depth applied in the Data Centre. Source: compiled by the author

Security in depth

The protection in depth is about the structure of the physical protection system. The security in depth based on the PPS is about the effectiveness of the physical security combined with today's IT/ITC security.

$$P_{(\text{effectiveness})} = P_{(\text{interruption})} \times P_{(\text{neutralisation})}$$

$$P_{(\text{security in depth})} = P_{(\text{effectiveness})}^1 \times P_{(\text{effectiveness})}^2 \times P_{(\text{effectiveness})}^3 \times P_{(\text{effectiveness})}^4$$

$$P_{(\text{zone effectiveness})} = f_{(P_{(\text{detection})}; P_{(\text{delay})}; P_{(\text{response})})}$$

$P_{(\text{effectiveness})}$ = Probability of effectiveness

$P_{(\text{interruption})}$ = Probability of interruption (e.g. of a saboteur activity)

$P_{(\text{neutralisation})}$ = Probability of the neutralisation (e.g. saboteur has been arrested or shot)

$P_{(\text{security in depth})}$ = Probability of security in depth

$P_{(\text{zone effectiveness})}$ = Probability of zone effectiveness depends on $P_{(\text{detection})}$; and $P_{(\text{delay})}$; and $P_{(\text{response})}$

$P_{(\text{detection})}$ = signal probability of a sensor

$P_{(\text{delay})}$ = delay probability of a mechanical structure

$P_{(\text{response})}$ = probability of success of respond force

Analysing the formulas, it is easy to realise that probability (P) of effectiveness in any zone depends on the probability of detection, delay⁵, and response^{6,7}. However, according to some scholars, “Security in Depth refers to a holistic approach to the protection of assets where based on the threats which pose a risk across an entire organisation or facility different layers and levels of security controls are implemented to ensure access to a protected asset is restricted to those with legitimate access rights. Thus it is argued that Security in Depth can be represented by the formula...”⁸

P(effectiveness) means the probability of effectiveness depends on multiplication of probability of neutralisation⁹ and the probability of interruption.¹⁰

P(security in depth) can be calculated by multiplication of each probabilities of efficiency.

As for the zones of the facility in question, there are one (1) controlled and four (4) protected zones.

I. Controlled zone – out of property, outside the fence – Zone (0)

The controlled zone means a fairly large zone which is close to the fence of the property. That is the most important zone in the detection of intrusion in time, while it can also provide for the required path of patrols.

II. Protected zones in the facility

1. Perimeter protection zone (1)
2. Building protection zone (2)
3. Server protection zone (3)
4. Rack frame zone (4)

At the design process of the PPS, the following requirements should be taken into consideration:

1. Violent penetration without permission has to be prevented through the application of a wide range of special equipment (for example, bollards, barriers, barbed wire, etc.).
2. A complex regulation of entry policy has to be carried out and all of the owner’s partners and visitors have to get familiar with this, even if the classified circumstances were operated. The complex regulation means that the operation of the staff and the vehicle entrances have to be regulated in a detailed way.

---

⁵ Delay: delay provided by mechanical structures.

⁶ Response: activity of responding force.

⁷ Adams et al. (2005) 226–229.

⁸ Cool–Corkill–Woodward (2012) 33.

⁹ Probability of neutralisation: success of respond force.

¹⁰ Probability of interruption: probability of interruption of saboteur activity.

3. Trespassing to the controlled zone should be prevented not only with technical devices but special configuration of the entry system, too. (For instance, anti-pass back, direction control, attendant requirement etc.)
4. Visitors can be let in only if they were accepted by someone from the staff, otherwise, they have to be accompanied all over the property by guards.
5. All movements in the facility have to be controlled by surveillance system. During the design it should be taken into consideration that all sorts of movements of people and vehicles must completely be covered by cameras. A great advantage of a carefully implemented CCTV system¹¹ is that it can be activated by the sensors of the alarm system. It can easily be assessed which can provide the shortest reaction time on the part of the Response Force.
6. On the other hand, the surveillance system may have a video analytics system focused on difference areas of the protected zones, which is an extremely useful support for guards in the monitor room.
7. Regarding the status of doors and windows, each one of the property must be controlled by the intrusion alarm system monitored in the control room.

Physical Protection System to be implemented

Data centre security staff

The security staff should perform a host of duties on a daily basis:

- monitoring the intrusion security alarm systems;
- dispatch mobile security officers to emergencies;
- monitoring to prevent unauthorised access, such as tailgating;
- assist all individuals who have authorised access to enter the Data Centre;
- controlling access to the Data Centre by confirming identity;
- issue and retrieve access badges;
- respond to telephone and radio communications.

An essential requirement is the acceptance of the complete integrated physical protection system (IPPS), which is to be based on security guards. In Hungary, similarly to other foreign countries, we have special regulation for that.

There are two different types of security officers in base:

1. security guards by Act CXXXIII of 2005 on the rules of personal and property protection and private investigation;¹²
2. armed security guards¹³ by Act CLIX of 1997 on armed security guard, nature conservation and field guard.

---

¹¹ CCTV system: Close Circuit Television system.

¹² Standard security guard with self-defence equipment.

¹³ Specialised security guards having right to use offensive weapons.

Depending on the types of protected data, in data centres the armed security guards may be the best but certainly not the cheapest solution. Speaking about their tasks, their duties could be followed easily:

“Armed security guards, therefore, should be trained in other methods of diffusing potential problems, preventing or stopping violence, or preventing or stopping crimes from being committed, for whatever charge they are hired to protect. Ultimately, though, armed guards must be proficient with firearms and their weapons in case they are ever called upon to use them during their duties. Armed security officers are private security guards that are hired to protect an area, a person or persons from potential attack, hostilities or criminal activities.

An armed security guard could be hired or employed but it is important that regulation in case must be kept, as usual.”¹⁴

It is absolutely recommended that the radio communication system had special features like the transmission of GPS positions and man down.¹⁵

Another requirement is a security guard inspection system, by way of which one can see the accurate position of guards patrolling around the property. (An IP based radio communication system with special features is highly recommended.)

Controlled zone (Zone N0)

The controlled zone is the basic element of the zone systems, because this is the area where the security check is on low level. As the name of the zone says, the area in question is only under control and not protected; the difference is pretty high.

1. The controlled zone is to be installed outside, next to the fence. It should be installed at the property border, in at least 10 m width, with all the vegetation in this sector trimmed and cut, providing a proper sight for PPS. The sector in question should be an area sensible for video analytics of thermal cameras (such as virtual fence) and suitable for security patrols, too.
2. For people and vehicles which arrive to the facility, a video entry phone system should be installed, because all the gates must be closed all the time. (Remark: there are no visitors or partners who arrive by chance. All the people coming to the Data Centre [DC] must be reported previously. Those who have swiped the access cards with authorisation can enter; they use the readers of the access system under the security guard check.)

---

¹⁴ Fast Guard Security Service (s. a.).

¹⁵ Man down feature means that when the user in trouble falls to the ground due to some kinds of accident or illness the radio sends an emergency sign transmitting its accurate location, which can be seen on the screen of dispatch program.

Protected zones

The protected zones can represent the entire physical protection system of a data centre. The requirements which can be found here are general. The results of security risks assessment of any protected buildings would be similar at all facilities where the protected zones are essential. This is the most important part of the PPS of data centres. The protected areas must be well considered and implemented.

Next, I am going to present the most important specifications of the protected zones which can satisfy requirements of professionals and the official regulations as well.

Perimeter protection zone (Zone N1)

1. The perimeter protection zone should be controlled by a complex security system with complex intrusion alarm, CCTV system and swipe access systems, in addition to Security Guards and Respond Force services.
2. Perimeter protection includes virtual fence with thermal cameras extended with video analytics.
3. Supporting the virtual fence, a few speed dome cameras must be installed, which are alarm assessment devices with the required zoom lenses.
4. Nowadays the PPS must be prepared for drone activities, therefore, Pan/Tilt/Zoom cameras have to be installed so that flying objects in the area over the horizon can be controlled.
5. The zone to be controlled has to be created next to the fence, but inside; it should be installed at the property border, in at least 3 m width, with all the vegetation in this sector trimmed and cut, providing the proper sight for PPS. The sector in question should be an area sensible for video analytics of thermal cameras (such as virtual fence) and suitable for security patrols, too.
6. In the 3 m wide sector inside, next to the fence, a cover protection must be implemented by IR or micro-wave barriers.
7. Against violent intruders approaching by vehicles, bollards and road blockers must be implemented. It is essential that the track lane of the approaching route is designed in a way that the speed of vehicles over 3.5 tons (trucks and lorries) cannot reach 40 km/h, due to the blocking capability of bollards or road blockers.
8. The entry side of the vehicle gates have to be equipped with chassis scanner and plate recognition system.
9. For the people and vehicle checks, security guards should be equipped with portable explosion scanner (“electric nose”).

Building protection zone (Zone N2)

1. At the personal entrance of the building, two tripod turnstiles should be installed, where a personal control should be made by Security Guards.
2. The front of the reception area facing the waiting area should be built from bullet proof wall and glass, which means that audio device has to be installed on glass table for speaking through.
3. Different sectors of the building should be approached through tripod turnstiles with card readers and PIN code keyboards. (Two-step authentication method.)
4. Beyond the two-step authentication (possession and knowledge-based access) card readers should be used for individual office accesses.
5. All access points must be controlled by the surveillance system. Depending on the field of view (FOV) and the lighting conditions, 2 MP cameras are supposed to be enough.
6. Visitors should give visitor cards which should be enough for access through the full-height turnstile, but with the configuration of attending card method. (Remark: attending card method means that the visitor card should be joined to another employee's card, after which the visitor can move in the inside of the building together with his/her attendant.)
7. All the people who want to enter the building have to go through a Multi-Zone Metal Detector.

Server rooms (Zone N3)

1. In the server rooms, which is a highly protected area, the use of a biometric authentication method is recommended, together with the use of access cards and the two-step authentication.
2. All access points have to be controlled by the surveillance system. Depending on the field of view (FOV) and the lighting conditions, 2 MP cameras are supposed to be enough. In my opinion, the ideal duration of archiving time would be 30 days, but it depends on the local policy and regulation.
3. Unauthorised access attempts must be immediately sent to the monitor room as a warning message.

Rack frames (Zone N4)

1. Each mechanical locks of rack frames should be changed to specialised electronic driven locks integrated into the access system.
2. Mechanical locks of the side and back doors of rack frames should be sealed, because the security level of the locks is not enough for the required policy.

Conclusion

The 'Best Practices' may be absolutely useful for all people concerned, not just for professionals but the respective partners, too. It is very important that every partner in the foreseen cooperation should speak about the same technical and security problems, knowing that the budgets of security systems may be very expensive if we do not know what we want. An optimised security budget should be supported by a security risk analysis which has to be made before the design process starts.

BIBLIOGRAPHY

- COOL, Michael – CORKILL, Jeff – WOODWARD, Andrew (2012): *Defense in depth, protection in depth and security in depth: a comparative analysis towards a common usage language*. Perth, Edith Cowan University, Security Research Institute. DOI: <https://doi.org/10.4225/75/57a034ccac5cd>
- ADAMS, D. G. – SNELL, M. K. – GREEN, M. W. – PRITCHARD, D. A. (2005): Between detection and neutralization. In: *Proceedings 39th Annual 2005 International Carnahan Conference on Security Technology*. Las Palmas, 2005. DOI: <https://doi.org/10.1109/ccst.2005.1594846>
- Fast Guard Security Service (s. a.): *What is an armed security officer?* <https://fastguardservice.com/what-is-an-armed-security-officer/> (Downloaded: 23. 01. 2020).

Recommended literature

- SCALET, S. D.: 19 ways to build physical security into your data center. *CSO*. www.csoonline.com/article/2112402/physical-security/physical-security-19-ways-to-build-physical-security-into-a-data-centre.html (Downloaded: 13.04.2017)
- Effective Data Centre Physical Security Best Practices for SAS 70 Compliance. <http://www.bing.com/search?q=Effective+Data+Centre+Physical+Security+Best+Practices+for+SAS+70+Compliance&src=IE-SearchBox&FORM=IESR02> (Downloaded: 13.04.2017)

Transzdiszciplináris Sokszínű Kar konferencia¹

ÜRMÖSNÉ SIMON Gabriella² – BARNUCZ Nóra³ – FADDI Nikolett⁴

Bevezetés – a konferencia eredete

Tematikájukat tekintve számos konferencián vettünk már részt előadóként és hallgatósként egyaránt, amelyek többségében alkalmazott nyelvészeti (szociolingvisztikai, nemzetközi pszicholingvisztikai, két- vagy többnyelvűségi, szaknyelvi, módszertani) avagy a rendészettudományhoz kapcsolódó konferenciák (büntetőjog, büntetés-végrehajtás, kriminalisztika, kriminálpszichológia, migrációs terrorizmus) voltak. Az említett, színvonalas események kivétel nélkül mind hozzájárultak a nyelvtudományi és a rendészettudományi ismereteink kiszélesítéséhez, valamint abban is segítettek, hogy a hallgatóinkkal célnyelven meg tudjuk osztani a konferencián elhangzottakat, és a tananyagfejlesztésekbe is be tudjuk építeni az új információkat. A tudásunk gyarapodása mellett általánosan azt tapasztaltuk, hogy a konferenciák nagyjából egy diszciplína köré épülnek. Ez a felismerés egy olyan gondolatsort indított el bennünk, amelynek egy teljesen új kezdeményezés lett az eredménye, ami nem más, mint a „Sokszínű Kar konferencia” megszervezése. A konferencia nívumát az adta, hogy platformot biztosított a társtanszékek valamennyi kollégájának, hogy az oktatásban bevált gyakorlatokat, valamint kutatási eredményeiket bemutathassák. Ez a két szemléletmód lehetővé tette, hogy mind kutatási, mind gyakorlati szempontból egy olyan, transzdiszciplináris és ezáltal sokszínű témakörben gazdag konferenciát hozzunk létre, amire méltán lehetnek büszkéek az előadóink és a Kar is. Egy egyetemi kar alapjában véve is a tudomány és a gyakorlat széles palettáját reprezentálja, hiszen ezen a karon is a rendészettudományi tanszékek mellett helyet kap a bölcsészettudomány (nyelv- és nyelvészettudomány, a társadalomtudományok: szociológia, a kommunikáció fontossága), a pszichológia, a számítástechnikai ismeretek, a kiképzés és a sport tudománya is. Így kerek egész

¹ A konferencia tanulmányainak szerkesztett változatai a 2019/4-es számú *Magyar Rendészetben* jelentek meg.

² ÜRMÖSNÉ Dr. SIMON Gabriella, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus, Lektorátus-vezető, adjunktus

Gabriella ÜRMÖSNÉ SIMON PhD, University of Public Service, Department of Foreign and Technical Languages, Head of Department, assistant professor

<https://orcid.org/0000-0001-9284-9578>, simon.gabriella@uni-nke.hu

³ BARNUCZ Nóra, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus, egyetemi tanársegéd

Nóra BARNUCZ, University of Public Service, Department of Foreign and Technical Languages, assistant lecturer

<https://orcid.org/0000-0001-7832-3465>, barnucz.nora@uni-nke.hu

⁴ FADDI Nikolett, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus, nyelvtanár

Nikolett FADDI, University of Public Service, Department of Foreign and Technical Languages language teacher

<https://orcid.org/0000-0002-7874-6393>, faddi.nikolett@uni-nke.hu

és egységes egy kar, mivel más és más diszciplínák oktatása is zajlik a képzéseken, és a társtanszékek oktatói egymással karöltve kölcsönösen segítik egymás munkáját. A bölcsész és a szaknyelvoktató a nemzetközi társszervekkel való együttműködést segíti a célnyelven, és közvetíti idegen nyelven a társtanszékek által oktatott rendészeti témaköröket, mint például szervezett bűnözés, kiberbűnözés, terrorizmus, emberellenes bűncselekmények és egyéb rendészeti témakörök. Ma a világban ezek a veszélyforrások jelentik a legnagyobb fenyegetést és kockázatot, így az ellenük való fellépés valódi együttműködést igényel.⁵ Ez alól sem a rendőri gyakorlati realizálás, sem pedig az elméleti oktatás nem jelent kivételt.⁶ A társadalomtudományok, a kommunikáció ismerete és a pszichológia az emberközi kapcsolatok gördülékenységét és az interakciót segítik elő a társadalom, az elkövetők, és a hatóságok közötti konfliktusok kezelésében, valamint a kihallgatás során alkalmazandó technikákra és motivációkra engednek rálátást. A kiképzés és a sport az intézkedéstaktika sikeréhez és az erőnléthez járulnak hozzá. Következésképpen elmondhatjuk, hogy a társtanszékek mind a kar szerves részét képezik és közös összefogással, egységesen képviselik a karon történő oktatást. Ebből az elgondolásból láttuk annak szükségességét, hogy minden társtanszéknek helyet adjunk a Sokszínű Kar konferencián. A széles spektrumot felölelő előadások ezáltal oktatási gyakorlatot, elméleti és empirikus kutatást is egyaránt tartalmaztak.

Szervezési munkálatok és a megvalósulás

Az Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus az elmúlt 3 évben több műhelytalálkozót is szervezett oktatásmetodikai témakörökben (IKT-eszközök bevonása a szaknyelvoktatásba), valamint rendészeti témakörök (forenzikus nyelvészet, és a helyszíni szemle) kapcsán is. Nyilvánvalóan egy konferencia megszervezése jóval nagyobb munkát igényelt, így a 2019. szeptember 17-én megrendezett Sokszínű Kar konferencia szervezési munkálatai már 2019 áprilisában megkezdődtek a lektorátusvezető, Barnucz Nóra és Faddi Nikolett kollégák segítségével. Felhívást és meghívót is készítettünk azal a megfogalmazással, hogy gyakorlatilag bármely tanszék kollégáját várjuk a konferenciára, aki a jó gyakorlatát vagy a jelenlegi kutatását szívesen bemutatná. Az új kezdeményezés új szemléletet kívánt, hogy nyitottak legyünk minden tudományágra és gyakorlati oktató előadására. A szervezés során új logót is terveztünk egy sokszínű virággal. Előadóinkat egy logóval ellátott tollal és az ORFK jóvoltából egy rendőrségi emlékkönyvvel is megajándékoztuk. A konferenciára egy saját roll-up is készült, amelyre egy Kosztolányi-idézetet választottunk, ami méltán közvetítette a tudomány élményekkel teli mívtát: „A tudomány izgalmas kaland. Ajtókat nyitogatunk, keressük

⁵ Kovács (2017a); Kovács (2019)

⁶ Kovács (2017b)

az igazságot, s egyszerre ott van előttünk, mint mesebeli kincs, a maga kézzelfogható, tündöklő valóságában.”

A konferencián elhangzott előadások

Külön megtiszteltetésként mondhatjuk el, hogy a dékáni nyitóbeszédet követően, pro rektor úr, Prof. Dr. Patyi András, a Közjogi és Rendészeti Jogi Tanszék vezetője, nyitóelőadásával megtisztelte a konferenciánkat. Előadásának a „*Megtartom és másokkal is megtartatom*” – jog és rendészet alapkérdései címet adta, amely a rendészeti jogalkalmazás alapkérdéseit vázlatosan tekintette át egy alkotmánybíróági határozat kritikai elemzésén keresztül. Az első néhány mondatban elhangzott információk lefektették az előadás pilléreit, miszerint a rendészeti igazgatás, a rendészeti jogalkalmazás közigazgatási tevékenység, sőt a rendészet történelmileg a legrégebbi közigazgatási tevékenység. Mindaz, ami a közigazgatás alkotmányos meghatározottsága, az a rendészetre is igaz. A rendészet ugyanakkor olyan kiemelten fontos alaptörvényi értékek fenntartásán és megóvásán munkálkodik, amelyek nemcsak az alkotmányos rend alapjai, hanem az emberi élet alapfeltételeinek is számítanak. Pro rektor úr szerint kiemelkedő jelentősége lehet annak, hogy a rendőrségre vonatkozó jog mennyiben támogatja azt a veszélyelhárító, veszélymegelőző munkát, amelyet a rendőrség végez. Majd a jogszabályok másokkal való megtartatásának témájára tért ki az előadás. Ennek egyik eszköze a rendőrségi törvényben található alávetési és engedelmisségi klauzula (azaz: záradék), amelyet a szabálysértési törvény külön szabálysértési tényállással egészített ki, és támasztott alá. Ennek a szabálysértésnek a részbeni alaptörvény-ellenességét mondta ki néhány éve az Alkotmánybíróság. Ez a döntés azt a hamis látszatot keltheti, mintha a jogszerű rendőri (és hivatásos vámszervi) intézkedésnek való szándékos ellenszegülés jogellenessége nem mindenkor lenne megállapítható. Az előadás mellett érvelt, hogy a szabálysértési alakzat alaptörvény-ellenessége a határozatban írt érvek alapján nehezen igazolható, továbbá azt is felvetette, hogy az alkotmánybíróági határozat félreértésen alapulhatott.

A bevezető jogi témájú előadás után a polgárőrök munkájába, a szervezet felépítésébe, valamint a New York-i kollégák mindennapjaiba nyерhetett betekintést a hallgatóság egy szerzőpáros előadása során. Dr. habil. Christián László oktatási rektorhelyettes úr, a Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék vezetője és Kardos Pál, az Országos Polgárőr Szövetség katasztrófavédelmi alelnöke és a Budapesti Polgárőr Szövetség elnöke, a *Sokszinű polgárőrség: New Yorktól az NKE egyetemi polgárőrségig* címmel tartotta meg az előadást. Egy kis történelmi bevezetéssel indult a prezentáció, amelyből megtudhattuk, hogy a rendszerváltás időszakában a bűncselekmények száma rohamosan emelkedni kezdett, és ennek hatására alakult meg 1991-ben a polgárőrség elődszervezete, röviddel utána pedig a mai nevén folytatta működését.⁷ Mindehhez hoz-

⁷ Kovács–Christián (2018)

zárult a joghézagokkal teli büntetőjogi szabályozás, valamint az ebből adódó rendőri munkavégzés bizonytalansága.⁸ Ennek a kezdeményezésnek külföldön számtalan formája ismert az Amerikai Egyesült Államoktól Erdélyig. A polgárőrség mára vitathatatlanul a társadalmi bűnmegelőzés legnagyobb, legerősebb országos szervezetévé nőtte ki magát. Az előadók felsorolták a polgárőrség feladatkörébe tartozó szerteágazó tevékenységeket, és kiemelték a települések biztonságának megteremtésében vállalt fontos szerepüket, valamint azt, hogy ez a civil szervezet komoly társadalmi elfogadottságnak is örvend. Bemutatták a szervezet fejlődésének főbb szakaszait, a működés jogi hátterét, a polgárőrségről szóló törvényt, elhelyezve azt a rendészet komplex rendszerében. Röviden, képek segítségével kitértek a világ különböző pontjain megvalósuló polgárőrséghez hasonló szerveződések jellemzésére, és részletesebben a New Yorkban működő polgárőrségre. Megtudhattuk, hogy mennyire szoros együttműködés tapasztalható a rendőrség és a polgárőrség között az amerikai kontinens második legnagyobb városában. Az előadók végül ismertették a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen megalapított egyetemi polgárőrség küldetését és működésének támpontjait is.

A harmadik előadónk *Prof. Dr. Fantoly Zsanett* a Büntető-eljárásjogi Tanszék vezetője volt, aki a tételes jogi tárgyak oktatásának kihívásaival ismertette meg a hallgatóságot. A professzor asszony szerint a büntetőeljárás megfelelő példa a tételes jogi tárgyak oktatásával kapcsolatos kérdések vizsgálatára. Az egyetemünkről kikerülő szakemberektől a gyakorlat megköveteli a hatályos büntetőeljárás törvény szó szerinti ismeretét és annak készség szintjén történő alkalmazását. Az eljárásjog az anyagi jognál kevesebb teret enged a jogalkalmazói értelmezés számára. Ezekre tekintettel a büntető-eljárásjog oktatásában továbbra is indokolt a hagyományos oktatási módszerek alkalmazása, ugyanakkor teret kell engedni az innovatív oktatási módszereknek is. Ezt szemléltetve, egy játékos tanulásra invitálta a konferencia résztvevőit, akik így saját maguk tapasztalhatták meg, hogy mennyivel izgalmasabb és hatékonyabb a büntető-eljárásjog elsajátítása online platformok segítségével. A professzor asszony a „mentimeter”⁹ alkalmazás hasznosságát mutatta be a büntető-eljárásjog oktatásának keretein belül. A hallgatóság bűnesetek leírásait olvashatta el, majd az okostelefonok segítségével a mentimeter platformjára belépve kellett kiválasztaniuk a helyes megoldást a felsorolt állítások közül. Az előadó ezzel arra próbálta felhívni a figyelmet, hogy a hallgatók körében is hasznos és motiváló lehet az online szavazórendszer. Az előadó elmondta, hogy a hallgatók körében alkalmazza ezt a módszert, majd a számonkérés fontos részét képező kollokviumok elektronikussá tételét is felvetette az előadása végén.

A kávészünet előtti utolsó előadást Dr. habil Nagy Zoltán András egyetemi docens tartotta meg *A modern technológiák kihívásai az egyetemi oktatásban* címmel. Az előadó elsőként a technika és technológia gyors ütemű fejlődéséről beszélt, és ezzel összefüggésben

⁸ Kovács (2015); Kovács (2018)

⁹ www.mentimeter.com – Az alkalmazás segítségével lehetőség van kvíz, feleletválasztós, nyitott kérdések, szöveghöz vagy számskálátípusú kérdések beállítására is.

felhívta a figyelmet a technológiai fejlődés növekedési ütemének exponenciális realitására. Hiszen azoknak az országoknak, amelyek nem tartanak lépést a fejlődéssel, nem alkalmazkodnak, a lemaradásuk is exponenciális lesz. Az oktató különböző modern technológiai eszközöket említett, majd ezek oktatásban megjelenő kihívásaira is kitért (például a drón, 3D, IoT, MI, az önvezetők és a digitális rádiózás). Az előadó véleménye szerint az egyetemi oktatásban nem késlekedhetünk, hiszen egyfelől a technológia fejlődése nem tart lépést az országok adaptációjával, másfelől, ha olyan hallgatók végeznek az egyetemen, akiknek technológiai jártassága nem megfelelő, akkor jogalkotóként, jogalkalmazóként ismeretlen marad előttük az a világ, amelyben élnek. A képekkel tarkított előadás felhívta a figyelmünket a technológiai fejlődés követésének fontosságára nemcsak az egyre fejlődő világunkban, hanem az oktatás területén is. A bünyülőző szervek munkájában már nélkülözhetetlennek tekinthető az elektronikus térben való szűrő-kutató tevékenység, valamint a modern technológiai eszközöknek a használata, továbbá a kriminalisztika új kutatási területének tekinthetők az interoperabilitási e-nyomozási ismeretek.¹⁰

Dr. Schubauerné dr. Hargitai Vera, a Közjogi és Rendészeti Jogi Tanszék mesteroktatója a polgárjog berkeibe kalauzolta a hallgatóságot a szünet utáni tartalmas beszélgetéseket követően. Előadásának címe: *A „civiljogi” tárgyak oktatásának gyakorlati tapasztalatai és problémái*. Az előadó először a rendészeti civiljog tantárgyat helyezte el a civiljog, polgári jog palettáján, amelynek ismerete a rendészeti kar hallgatói számára feltétlenül szükséges ismereteket tartalmaz. A tantárgy azért is különösen fontos, mert az itt oktatott jogintézmények adják más tanegységek háttéranyagát, és a területre tartozó jogszabályi rendelkezések ismerete emeli a hallgatók szakmai munkájának minőségét, és biztos alapot ad a többi jogi tantárgynak, valamint a szakmai tantárgyaknak. Az órán átadott gyakorlati ismeretek segítik a hallgatók mindennapi életében felmerülő jogi problémák megoldását is (például adásvételi szerződés). Az oktató szerint a tárgy nem tartozik az úgynevezett szakmai tárgyak körébe, a stúdium mind az óraszámok tekintetében, mind a hallgatói hozzáállásban sajnos hátrányos helyzetben van. Így annak érdekében, hogy a hallgatók biztosan elsajátítsák a számukra szükséges ismereteket, a tantárgy keretében a pedagógiai, oktatási módszerek széles tárházát kell az oktatás során alkalmazni. Az előadás során ezen oktatási módszerek tapasztalatáról hallhattunk, valamint az előadó rámutatott azokra a megoldásokra, és lehetőségekre is, amelyek biztosítása által az oktatás problémái és nehézségei feloldhatók lennének.

A soron következő előadást a Sokszínű Kar konferencia egyik megálmodója és társ-szervezője, Ürmösné Dr. Simon Gabriella, az Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus vezetője és adjunktusa tartotta meg, aki a nyelvtudományi doktori kutatásának eredményeit prezentálta a konferencián *A két nem diskurzusának diszkrpanciái a kultúranropológia és a lingvisztikai szintek tükrében* címmel. Az előadás felvezetőjében bepillantást engedett az alkalmazott nyelvészet, azon belül is a szociolingvisztika és a pszicholingvisztika tudományába, felvázolva, hogy milyen diszkrpanciák tapasztalhatók a szakirodalom

¹⁰ Nyitrai (2018)

szerint a nők és a férfiak kommunikációjában, és képességeiben a távoli szubkultúrákban, egyes érákban és a jelenben egyaránt.¹¹ A lektorátusvezető kitért az egyes lingvisztikai szinteken tapasztalt distinkciókra, nevezetesen a fonetikai, a morfológiai, a szintaktikai, valamint a kommunikatív kompetencián belüli (ahol a diskurzusjelölőket, a pletykainformációt, az imperatívuszokat, az együttbeszélést, a közbevágást, a felkiáltást, valamint az „ugye” partikulát vizsgálta) eltérésekre és gyakoriságokra.¹² A doktori kutatása korpuszául spontán beszéd szekvenciákat rögzített 2-2 órában diktafonnal 5-5 személyből álló egynyelvű és görög–magyar kétnyelvű diskurzusokban, amelyet 100 oldalban transzkribált és elemzett. A hipotézise szerint kevesebb eltérés tapasztalható a bilingvis egyéneknél, mivel köztudottan rugalmasak és alkalmazkodóbbak, mint az egynyelvűek. A két korpuszban több ponton is beigazolódtak a szakirodalomban felvázolt különbségek, amihez elengedhetetlen volt a görög kétnyelvűség-kutatók és gendernyelvészek kutatásainak feltárása annak érdekében, hogy átfogó képet lehessen kapni a görög kultúrantropológiai vonatkozásokról. A görög–magyar kétnyelvű korpuszban több száz kódváltás volt tapasztalható a szavakon és a mondatokon belül, valamint a mondatok között is. A magyar ragok és a görög lexémák is szervesen beleilleszkedtek a bilingvisek diskurzusába.¹³ A bilingvis kisebbség szólóhívási nehézségekből, érzelmi indítatásból és a beszéd akkomodációból kifolyólag is alkalmazta a kódváltásokat. A kódváltások gyakoriságát a nemek tekintetében SPSS-statisztikával vizsgálta az alkalmazott nyelvész-kutató.

A nyelvészeti vizsgálódás után a magánbiztonság témája került előtérbe Rottler Violetta tolmácsolásában, aki a Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék oktatója. A *Sokszínű magánbiztonság* című előadásában az oktató először a BSc szintű felsőfokú biztonsági vezetői képzésről beszélt, amelyre Magyarországon egyedül az NKE Rendészettudományi Karán van lehetőség a biztonsági szakirányon. A tanszék a magánbiztonság rendészettudományon belüli helyének tudományos megalapozásán munkálkodik többek között. Ezt követően az előadó a magánbiztonság definíciójára tért ki, amely egyáltalán nem egyszerű, mivel a fogalom még nincs jelen a köztudatban vagy csak részlegesen jelenik meg. A magánbiztonsági tevékenységek sokszínűségének és a magánbiztonság jellegének szemléltetésére az előadó Bruce George és Mark Button jéghegyhasolatát említette, ami „a látható-láthatatlan rész” arányát mutatja meg. A magánbiztonsági iparág hozzáadott értéket képez, mérése pedig nem magától értetődő. A fenti szerzőpáros a magánbiztonság esszenciáját annak funkcionalitásában látja és négy alapvető funkció mentén jellemzi az egyes biztonsági termékeket és szolgáltatásokat. Ez a modern szemléletmód egyre inkább utat tör magának és ismertté válik mind a biztonsági szakmában, mind a tudományos körökben. Összefoglalva az elhangzott információkat: a magánbiztonság sokszínűségét csak multidiszciplináris szemléletmóddal lehet megközelíteni. Az előadó véleménye szerint a leendő biztonsági

¹¹ Ürmösné (2014; 2018)

¹² Ürmösné (2012a)

¹³ Ürmösné (2012b)

vezetőknek útravalóul sokrétű ismeretanyagot kell átadniuk annak érdekében, hogy a biztonsági szakma polihisztorai kerüljenek ki a képzésről.

Az ebéd előtti blokk lezárásaként egy oktatásmódszertani témájú előadást hallgathattunk, amelynek címe: *A Café módszer alkalmazásának tapasztalatai a rendészeti felsőoktatásban*. A szerzőpáros egyik tagja Molnár Katalin, a Rendészeti Magatartástudományi Tanszék egyetemi docense és Uricska Erna, az Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus mesteroktatója. Az előadás egy olyan módszer alkalmazásának tapasztalatait mutatta be, amely a modern pedagógiai megközelítéseknek megfelelően egy partnerségi viszony kereteiben próbálja a hallgatók képességeit fejleszteni. Az eredeti módszer neve World Café, amit Molnár Katalin három speciális alapelvvel kiegészítve Police Café néven adaptált a magyar rendészeti körülményekre.¹⁴ E módszert megismerve és némiképp átalakítva Uricska Erna alkotta meg a Café EFLE (English for Law Enforcement) módszert az idegennyelvi kompetenciák fejlesztésének céljából.¹⁵ Ezután betekintést nyerhettünk abba, hogyan is néz ki ez a játékos, kreatív és aktív tanulási mód. „A Café résztvevőit, főleg, ha összeszokott tanulócsoportokról – vagy, ahogy a Rendészettudományi Karon hívják őket, szakaszokról – van szó, mindig az aktuális célhoz szabott szempontok mentén érdemes csoportokra osztani.”¹⁶ A pedagógiai tapasztalatok a következők voltak: a Café módszer növeli a hallgatói aktivitást, fejleszti a kommunikációs és az együttműködési készséget, hosszan fenntartja és ezáltal edzi a koncentrációs készséget, valamint empátiára nevel. Fejleszti a kreativitást, kölcsönös inspirációt ad a résztvevőknek, önbizalmat, magabiztosságot ad, csillapítja a lámpalázat, a vélemények ütköztetésének kulturált módjára tanít, és folyamatos idegen nyelvű kommunikációra ösztönzi a nyelvtanulót.¹⁷

Az állófogadás után előadóink közt köszönthettük Erdős Ágnes rendőr őrnagyot, a Rendészeti Kiképzési és Nevelési Intézet Intézkedéstaktikai és Informatikai Csoport szaktanárát és szerzőtársát, Dr. Gáspár Miklós rendőr alezredest a Rendészeti Kiképzési és Nevelési Intézet Lövészeti és Intézkedéstaktikai Kiképzői tanszékéről. Az előadók *A lökiképzés szerepe a magyar rendészeti felsőoktatásban* címet adták az előadásuknak. A prezentációban arról kaptunk rövid tájékoztatást, hogy a fegyverrel szolgálatot teljesítő rendészeti dolgozók az államtól kapott felhatalmazás alapján viselnek lőfegyvert a mindennapi szolgálatuk során. Ebből adódóan van, aki egyenruhát, és van, aki polgári öltözetet visel az év minden napján. Az előadás további részében érdekes információkat tudhattunk meg a fegyverek használatával kapcsolatban, valamint arról, hogy kell-e lőfegyvert viselnie egy rendőrnek, pénzügyőrnek vagy büntetés-végrehajtási őrnöknek. A prezentáció során arról is szó esett, hogy mitől korszerű egy szolgálati lőfegyver, és tájékoztatást kaphattunk a gépkarabélyról is. Az előadás a szolgálati lőfegyverek

¹⁴ Molnár (2019a; 2019b)

¹⁵ Molnár–Uricska (2019); Uricska (2020)

¹⁶ A Café módszerről további információk olvashatók az *A Café módszer alkalmazásának tapasztalatai a rendészeti felsőoktatásban* című tanulmányban. Molnár–Uricska (2019)

¹⁷ Molnár–Uricska (2019) 71.

használatára történő kiképzés rövid ismertetését tűzte ki célul, amelyben az előadók utalást tettek a jelen és a jövő kihívásaira, fejlődési irányaira és lehetőségeire.

A délutáni szekció következő előadója Mátés Gábor rendőr őrnagy volt, a Rendészeti Kiképzési és Nevelési Intézet Intézkedéstaktikai és Informatikai Csoport mesteroktatója, aki a *Jó gyakorlatok az oktatásban és a Rendészettudományi Karon* címet választotta előadásának. A kutató bevezetőjében elmondta, hogy miért áll hozzá közel ez a téma, és miért tartja az oktatást az egyik legszebb és legfontosabb hivatásnak. Ezt követően az előadó kitért az oktatás módszertanának jelentőségére, a pedagógiai érzék/tapasztalat fontosságára, majd a tanárok, oktatók felelősségét hangsúlyozta a társadalom fejlődése tekintetében. Előadásában beszélt az általa oktatott tantárgyról, az intézkedés-taktikáról. Bemutatott néhány általa használt rendhagyó, de működő módszert, amelyeket elméleti és gyakorlati órákon is alkalmaz. Az előadó kiemelt hangsúlyt adott az oktatás végső céljának megteremtésére, ami a magas önbecsülésű, jó szakemberek képzését foglalta magában, és az ehhez vezető célok elérésének lehetőségeit részletezte. Végül, de nem utolsósorban felhívta a figyelmet a „Z” generáció életkori sajátosságaira és oktatásuk hatékony módszereire.¹⁸

A konferencia soron következő előadója Dr. Farkas Johanna docens asszony volt, a Kriminálpszichológia Tanszék oktatója. Előadásának *A szervezeti kultúra jellegzetességei a szociodemográfiai adatok tükrében* címet adta. A kutató előadásában elmondta, hogy a szervezeti kultúra jellegzetességeinek összességéből formálódó attitűdök ismerete segítheti a rendőri vezetőket a külső és belső stratégiákkal kapcsolatos vezetői döntések meghozatalában¹⁹ és a környezeti változásoknak leginkább megfelelni képes²⁰ szervezeti kultúra tudatos alakításában.²¹ Ennek szellemében egy KÖFOP-kutatócsoport keretein belül végeztek egy széles körű kutatást az egyik megyében.²² A kutatáshoz az egyéni és a fókuszcsoporthoz interjúk mellett egy 85 tételből álló kérdőívet is alkalmaztak, amit az ORFK is jóváhagyott. Az eredmények tanúsága szerint a rendőrség erőssége az összetartozás, az elhivatott állomány, a szakmaiság és a lojalitás.²³

Barnucz Nóra – az Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus egyetemi tanársegédje, a Debreceni Egyetem, Humán Tudományok Doktori Iskola, Neveléstudományi Doktori Programjának abszolvált doktorandusza – prezentációjának köszönhetően betekintést nyerhettünk kutatási témájába. A kutató a közoktatásban dolgozó pedagógusok IKT-attitűdjét vizsgálja. Előadásának címe *Az IKT-eszközök alkalmazhatóságának megítélése a pedagógusok szemszögéből* volt. A kutató előadásában az IKT-eszközök oktatásban való fontosságáról és hasznosságáról beszélt. Előadásában kifejtette, hogy az IKT-eszközök a 21. század társadalmának mozgórugói, amelyek óriási hatással vannak egy ország gazdasági-társadalmi fejlettségére.²⁴ Ezt bizonyítják az IKT pedagógiai innováció hatását

¹⁸ Borszéki (2014)

¹⁹ Farkas (2016)

²⁰ Borbély-Tózsér-Farkas (2017); Farkas et al. (2018)

²¹ Farkas-Krauzer-Kovács (2018)

²² Farkas-Horváth-Tegyey (2018)

²³ Farkas-Horváth (2020)

²⁴ KSH (2012)

vizsgáló hazai és nemzetközi kutatások is.²⁵ A prezentációban egy online kvantitatív vizsgálat eredményeit mutatta be, amelynek során az említett két megye pedagógusainak oktatásban megnyilvánuló IKT-attitűdjét vizsgálta (N = 331). Az előadó véleménye szerint mivel a tanulási-tanítási környezet minősége, a tanulók iskolai eredménye, az iskolai klíma összefüggésbe hozható a pedagógusok gyermekekkel kapcsolatos attitűdjével,²⁶ így hipotézise szerint mindez összefüggésbe hozható a pedagógusok IKT-eszközök oktatásban való használatának attitűdjével is.²⁷ Az eredmények szerint az IKT-eszközök oktatásban való megjelenése az oktatásban hasznos, de nem egyedülálló lehetőség a tanulók kognitív és affektív tudásának fejlesztésére.²⁸

A konferencia utolsó szekciójának első előadója Kovács Éva volt, az Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus nyelvtanára, az Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskolájának doktorandusza. Kutatási területe az angol biztonságtechnikai szaknyelv hatása a hallgatók szakfogalmi rendszerének fejlődésére. Előadásának az alábbi címet adta: *A feladatorientált felkészítés hozzájárulása a biztonságtechnikai hallgatók szaknyelvi fejlődéséhez*. Az előadó a kutatási témáját mutatta be, ami az angol biztonságtechnikai szaknyelv bevezetésének és oktatásának lényeges kérdéseivel foglalkozik. A kutató elmondta, hogy egy olyan fiatal tudományág, mint a biztonságtechnika, amely a hazai felsőoktatásban eltöltött 25 évét éppen tavaly ünnepelte, az angol szaknyelvének hazai bevezetése az egyetemi képzésbe számos kihívással néz szembe. Ezek kiindulópontja a szaknyelvi szükségletelemzés,²⁹ valamint a legfrissebb releváns szakirodalom körülhatárolásának módszere, amely a tudományágot leghitelesebben képviseli, és amelynek tartalma alapul szolgálhat a kurzus tantárgyi tematikájához, valamint a nyelvi órák tananyagának kialakításához. A kutató célja megvizsgálni, hogyan valósíthatók meg azok a legfontosabb célok, amelyeket a tantárgy bevezetésével az Óbudai Egyetem Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Karának intézményével karöltve tűztek ki. Az előadó azt vizsgálja, hogy miként lehetséges a legeredményesebben fejleszteni a hallgatók szakfogalmi rendszerét a cél- és anyanyelven, valamint az általános nyelvi készségeiket.

Nagy György – az Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus nyelvtanára és az írországi Limericki Egyetem negyedik éves doktorandusza – előadásának témájával és előadási stílusával kellőképpen felkeltette a konferencián részt vevők figyelmét. Kutatási területe az interkulturális kompetencia vizsgálata. Előadása az *Úton az interkulturális kompetencia felé: modellek és keretrendszerek az angolul tanuló hallgatók interkulturális kompetenciájának fejlesztésére* címet viselte. A kutató elmondta, hogy a nyelvtanulás során elkerülhetetlen a különböző kultúrákkal való találkozás. Egy nyelvtanuló nemcsak a nyelvhez kapcsolódó kultúrát, hanem más kultúrákat, sőt hazája kultúráját is

²⁵ Balanskat et al. (2006); Barnucz (2019a); Buda (2017); Condie–Munro (2007); Czékmán (2017); Barnucz (2019b); Uricska (2020). Az IKT-eszközök hatékonyságát a nemzetközi rendészeti oktatásban, ezen belül a rendészeti és határrendészeti angol szaknyelvi képzésben érintettek is felismerték, és több évtizede használják. Borszéki (2019)

²⁶ Széll (2015)

²⁷ Barnucz–Labancz (2015)

²⁸ Barnucz (2019c)

²⁹ Borszéki (2020)

jobban megismeri, miközben interkulturális kompetenciája fejlődik.³⁰ A külföldi szakemberekkel való sikeres együttműködés és az idegen civilekkel történő eredményes munka érdekében fontos, hogy a jövő rendőrtisztje is átfogóan és részletesen ismerkedjen meg minél több kultúrával, ami a hallgató identitásfejlődését is segíti. Az előadás az interkulturális kompetencia négy alkotóelemét mutatta be, ami nem más, mint a tárgyi tudás, gondolkodás, hozzáállás és a tudatosság.³¹ A kutató beszélt ezen alkotóelemek fejlesztését segítő keretrendszerekről is.³² Az előadás célja az volt, hogy segítsen a nyelvtanároknak és más oktatóknak tananyagaikba szisztematikusan beépíteni a kulturális elemeket, hogy a hallgató hatékonyan és megfelelően³³ tudja elérni kommunikációs céljait idegen nyelvi környezetben akár itthon, akár külföldön.

A konferencia utolsó szekcióját Nagy Ádám Ferenc, a Testnevelési és Küzdősportok Tanszék testnevelő tanára zárta. Előadásának címe az *Egyetemi egészségtudatosság oktatási szokások a XXI. században* volt. Az előadó bevezetőként elmondta, hogy az egészségtudatosságra, az egészséges életmódra való nevelés és szemlélet kialakításának utolsó közösségi helyszíne a felsőoktatási intézmény. Magyarországon, sőt a világ minden területén különböző projekteket, jó gyakorlatokat dolgoztak ki annak érdekében, hogy az aktuális generáció részére átadják a tudást, a szemléleti módokat, ezzel javítva az életminőségüket. A kutató célja az volt, hogy röviden bemutassa a magyar, illetve néhány európai egyetemi nevelési oktatási rendszert. Az előadó az egyetemi egészségfejlesztés stratégiai megközelítésének fontosságára hívta fel a figyelmet, majd említést tett egy felsőoktatási projektről, amelynek célkitűzése az „Egészségfejlesztési szakmai hálózat létrehozása”, amelynek keretein belül több budapesti és vidéki egyetemen szakmai terveket és programokat hoztak létre. Nemzetközi viszonylatban a 2015-ös Okanagan Nemzetközi Egészségügyi Támogatási Charta az irányadó, amelynek keretein belül arra ösztönzik a felsőoktatási intézményeket, hogy egészségfejlesztési elveket dolgozzanak ki és a társadalom modelljei és tesztműszerei közé vonják be azokat.

Következtetés és a jövő perspektívái

Bízunk benne, hogy a sajátos logóval és a kezdeményezéssel hagyományt fogunk teremteni. Ez egyben egy célkitűzés is, valamint arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy rengeteg pozitív visszacsatolás érkezett a Sokszínű Kar rendezvényével kapcsolatban a konferenciát követően. Prof. Dr. Ruzsonyi Péter dékán úr, a konferencia megnyitója során elhangzott szavai, valamint igénye a konferencia folytatására is méltán tükrözték a rendezvény fontosságát és jövőbeli perspektíváit. Dékán úrnak és a vezetőségnek is köszönetet mondunk, amiért támogatták a konferenciánkat és hittek bennünk. A *Magyar Rendészet* folyóirat is felkarolta a kezdeményezést,

³⁰ Kramsch (1993)

³¹ Byram–Gribkova–Starkey (2002); Deardorff (2006); Fantini (2009)

³² Nagy (2018; 2019)

³³ Fantini–Tirmizi (2006)

és helyet adott az elhangzott előadások tanulmányokban történő megjelenéséhez. A konferenciát követően a pozitív felszólalások alapján érezhető volt, hogy a kiképzők és a társadalomtudósok is megtiszteltetésnek vették, hogy ezen a tudományos konferencián bemutathatták előadásaikat, és pozitívumként könyvelték el, hogy a rendészeti témakörökön kívül más tudományágakba is betekintést nyerhettek (lásd: bölcsészettudomány).

Dr. Molnár Katalin docens asszony az internetes blogjában is felidézte pozitív élményeit a konferenciával kapcsolatban, mondván: „Amikor megláttam a Kosztolányi idézetet arra gondoltam, ilyet is csak bölcsészek tudnak előkapni a raktárból. Már a címadások is tükrözték a konferencia nevét adó sokféleséget. Ugyanezt a tarkaságot szimbolizáló logót is választottak a jó ízlésű szervezők: egy színes szirmokból álló virágot, amely azt sugallhatja: szép a kar oktatói sokszínűsége is. A szakok, szakirányok, képzési formák és szintek, az itt tanulók által képviselt rendészeti szakterületek magától értetődően sokfélék. Most, hogy vége, és igen csak sikeres volt, én máris jelzem: részemről biztosan van rá igény. Mert nemcsak a felhozatal, de a szervezés is profeszionális volt. Az előadások valóban lefedték szinte az egész kar képzési kínálatát, már amennyire ez egyáltalán egyetlen napba belesűrítendő. Mindent összevetve: nagyon jól éreztem magam. Ha belegondolok, ez persze egyáltalán nem véletlen, hiszen egész nap döntően bölcsészek, mi több, nyelvészek között voltam. Tudják: akik fél szavakból, sőt, annál kevesebből is értik egymást”.³⁴ Köszönjük docens asszony megtisztelő és motiváló szavait, és méltán állíthatjuk, hogy jövőre, ugyanígy fogunk igyekezni.

Tavasszal, lassan újra elkezdődnek a szervezési munkálatok, és továbbra is bízunk abban, hogy ismét 18 előadót üdvözölhetünk 2020 szeptemberében is a Sokszínű Kar II. konferencián. Továbbra is várjuk a társtanszékek kollégáit, akik megoszthatják velünk jó gyakorlataikat és kutatásaik eredményeit. A célunk az, hogy bebizonyítsuk, mennyire sokoldalúak a kollégák és hogy miből jön létre a szerves egész, amit úgy hívunk, hogy Rendészettudományi Kar.

IRODALOMJEGYZÉK

- Balanskat, Anja – Blamire, Roger – Kefala, Stella (2006): *The ICT Impact Report. A review of Studies of ICT Impact on Schools in Europe*. Brussels, European Communities, European Schoolnet.
- Barnucz Nóra – Labancz Imre (2015): Pedagógusok és az IKT Magyarország keleti régióiban. In Pusztai Gabriella – Morvai Laura szerk.: *Igények és lehetőségek a pedagógus-továbbképzés változó rendszerében*. Nagyvárad–Budapest, Partium Könyvkiadó. 235–245.
- Barnucz Nóra (2019a): IKT eszközök szerepe az angol nyelv oktatásában. *Educatio*, 28. évf. 2. sz. 403–414. DOI: <https://doi.org/10.1556/2063.28.2019.2.14>
- Barnucz Nóra (2019b): Digitális egyenlőtlenségek a szociológiai elemzések tükrében. In Karlovitz János Tibor szerk.: *Tanulmányok a kompetenciákra építő, fenntartható kulturális és technológiai fejlődés köréből*. Komárno, International Research Institute. 205–212.

³⁴ Molnár (é. n.); Molnár (2019)

- Barnucz Nóra (2019c): IKT-eszközökkel támogatott (rendészeti) nyelvoktatás. *Magyar Rendészet*, 19. évf. 4. sz. 15–31. DOI: <https://doi.org/10.32577/mr.2019.4.1>
- Borbély Zsuzsanna – Tözsér Erzsébet – Farkas Johanna (2017): A tömeges méretű illegális migráció pszichés következményei a rendészeti feladatellátás során. *Hadtudományi Szemle*, 10. évf. 3. sz. 288–304.
- Borszéki Judit (2014): Activities that have worked well in teaching ESP. In Fregan Beatrix szerk.: *Success and Challenges in Foreign Language Teaching: International Conference for Language Instructors*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem. 55–64.
- Borszéki Judit (2019): E-learning anyagok használata az angol rendészeti szakmai nyelv oktatásában. *Rendőrségi Tanulmányok*, 19. évf. 3. sz. 115–149.
- Borszéki Judit (2020): Az English for Border and Coast Guards című nemzetközi szaknyelvi oktatóanyag fejlesztésének folyamata – a nem-nyelvész szakemberek szerepe. In *Porta Lingua 2020. Szaknyelvoktatás és -kutatás nemzetközi kontextusban*. Budapest, SZOKOE. (megjelenés alatt).
- Buda András (2017): *IKT és oktatás – Együtt vagy egymás mellett?* Debrecen, Belvedere Meridionale Kiadó. DOI: <https://doi.org/10.14232/belvbook.2017.58528>
- Byram, Michael – Gribkova, Bella – Starkey, Hugh (2002): *Developing the Intercultural Dimension in Language Teaching: a practical introduction for teachers*. Strasbourg, Council of Europe.
- Deardorff, Darla K. (2006): The Identification and Assessment of Intercultural Competence as a Student Outcome of Internationalization at Institutions of Higher Education in the United States. *Journal of Studies in International Education*, Vol. 10. No. 3. 241–266. DOI: <https://doi.org/10.1177/1028315306287002>
- Condie, Rae – Munro, Bob (2007): The impact of ICT in schools – a landscape review. Coventry, Becta.
- Czékmán Balázs (2017): Tablettel támogatott oktatási intézményi implementáció. In Mrázik Julianna szerk.: *A tanulás új útjai*. Budapest, Magyar Nevelés- és Oktatáskutatók Egyesülete (HERA). 75–90.
- Fantini, Alvino (2000): A Central Concern: Developing Intercultural Competence. *SIT Occasional Papers Series*, No. 1, Spring, 25–33.
- Fantini, Alvino – Tirmizi, Aqeel (2006): Exploring and Assessing Intercultural Competence. *World Learning Publications*, Paper 1.
- Farkas Johanna (2016): The Drawbacks of Group Decision Making from a Psychological Aspect. *Magyar Rendészet*, 16. évf. 2. sz. 67–78.
- Farkas Johanna – Krauzer Ernő – Kovács Gábor (2018): A rendőrség szervezeti kultúrája. *Belügyi Szemle*, 66. évf. 12. sz. 71–81. DOI: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.12.5>
- Farkas Johanna – Borbély Zsuzsanna – Tegye Andrea Cecília – Tözsér Erzsébet (2018): A „migráns-helyzet” feladatellátása következtében jelentkező pszichés hatások. *Pro Publico Bono*. 18. évf. 1. sz. 4–33.
- Farkas Johanna – Horváth József – Tegye Andrea Cecília (2018): *A Komárom-Esztergom Megyei Rendőr-főkapitányság szervezeti kultúrájának vizsgálata: Összegző jelentés*. KÖFOP kutatási jelentés. 1–232.
- Farkas Johanna – Horváth József (2020): *Szervezeti kultúrák és kutatásuk*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. (megjelenés alatt)
- Infokommunikációs (IKT) eszközök és használatuk a háztartásokban és a vállalati (üzleti) szektorban, 2012* (2013). Budapest, Központi Statisztikai Hivatal.
- Kovács Éva – Christián László (2018): Private Security and Municipal Policing in Academic Education. *Magyar Rendészet*, 18. évf. 4. sz. 49–60.
- Kovács István (2015): „Olajozás”, szervezett bűnözés és prostitúció a 90-es években Magyarországon. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 3. évf. 1. sz. 114–145.
- Kovács István (2017a): Is the prostitution a threat/danger to a country’s (national)security? *Nemzetbiztonsági Szemle*, Különszám. 12–24.
- Kovács István (2017b): Magyarország határain átnyúló szervezett bűnözés és prostitúciós bűncselekmények a schengeni térségben, különös tekintettel a SOCTA és EUROSTAT értékelésére. *Határrendészeti Tanulmányok*, 17. évf. 4. sz. 82–161.

- Kovács István (2018): Prostitúció, és prohibíció a mai Magyarországon: avagy miért nem sikerül a rendőrségnek a szocializmust levetkőzni a XXI. században. *Létünk*, 18. évf. 2. sz. 7–29.
- Kovács István (2019): *Egy empirikus kutatás részletei: a prostitúció jelensége, és társadalmi kontrollja napjainkban*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó.
- Kramsch, Claire (1993): Teaching language along the cultural faultline. In Kramsch, Claire ed.: *Context and Culture in Language Teaching*. Oxford, Oxford University Press. 205–232.
- Molnár Katalin (2019a): A Police Café hatása a rendőrség és a közösségek kapcsolatára. In Hegedűs Judit szerk.: *Magatartástudományi kutatások a rendészeti képzés megújítása érdekében*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem. 89–104. DOI: <https://doi.org/10.32577/mr.2019.2-3.9>
- Molnár Katalin (2019b): Rendőrkávéházi élményeim. Police Café blogkönyv. Budapest, Rejtjel Kiadó.
- Molnár Katalin – Uricska Erna (2019): A Café módszer alkalmazásának tapasztalatai a rendészeti felsőoktatásban. *Magyar Rendészet*, 19. évf. 4. sz. 69–80. DOI: <https://doi.org/10.32577/mr.2019.4.5>
- Nagy, György (2018): Towards intercultural competence: models and frameworks for developing ESOL learners' intercultural competence in Ireland. *International Online Journal of Education and Teaching (IOJET)*, Vol. 5 No. 3. 649–660. DOI: <https://doi.org/10.31880/10344/6951>
- Nagy, György (2019): Towards intercultural competence: a model-based framework for improving ESOL learners' cultural content knowledge. In Mishan, Freda ed.: *ESOL Provision in the UK and Ireland*. Bern, Peter Lang. 341–360. DOI: <https://doi.org/10.31880/10344/6951>
- Nyitrai Endre (2018): Az interoperabilitási e-nyomozás alapjai. *Belügyi Szemle*, 18. évf. 10. sz. 108–121. DOI: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.10.7>
- Széll Krisztián (2015): Iskolai eredményesség és tanári attitűdök. In Szemerszki Marianna szerk.: *Eredményesség az oktatásban*. Oktatókutató és Fejlesztő Intézet (OFI) 25–51.
- Uricska Erna (2020): Közösségi rendészet – közösségi média? Elméleti háttér és a rendészeti digilektus fogalmának bevezetése. *Magyar Rendészet*, 20. évf. 1. sz. (megjelenés alatt).
- Ürmösné Simon Gabriella (2012a): Hungarian–Greek communicative strategies in respect of gender. Mental procedures in language processing. *Studies in Psycholinguistics*. Budapest, Tinta Kiadó.
- Ürmösné Simon Gabriella (2012b): Egynyelvűek kommunikációja a nemek tükrében. *Tavaszi Szél 2012 / Spring wind konferenciakötet*. Budapest, Doktoranduszok Országos Szövetsége.
- Ürmösné Simon Gabriella (2014): Gender, szubkultúrák, genderpragmatika. *Transzdiszciplináris üdvözetek Lengyel Zsolt számára*. Budapest–Veszprém, Gondolat Kiadó.
- Ürmösné Simon Gabriella (2018): Gendernyelvészet a kulturális antropológia és a lingvisztikai szintek tükrében. In Dobák Imre – Hautzinger Zoltán szerk.: *Szakmaiság, szerénység, szorgalom*. Ünnepi kötet a 65 éves Boda József tiszteletére. Budapest, Dialóg Campus Kiadó.

Internetes forrás

- Molnár Katalin (é. n.): Egy üde színfolt az egyenruhák erdejében. Forrás: <http://bit.ly/36pUg96> (2020. 01. 19.)

A hivatásos állomány alapjogainak korlátozási lehetőségei magánjogi és közjogi megközelítésben (elmélet és gyakorlat összhangja)¹

LIPPAI Zsolt²

A konferencia eredete

A konferencia időpontját célzottan jelölték ki a szervezők, ugyanis az emberi jogok egyetemes nyilatkozata ENSZ közgyűlés általi elfogadásának és kikiáltásának tiszteletére, az emberi jogok világnapját minden év december 10-én ünnepeljük. Az alapjogok témaköre és annak oktatása pedig mindig is kiemelten fontos szerepet töltött be a konferenciát szervező NKE RTK Közjogi és Rendészeti Jogi Tanszék életében. A tanszék, illetőleg annak jogelődjei, az NKE RTK és a Rendőrtiszti Főiskola időszakában is külön félév keretében foglalkoztak az emberi jogok oktatásával. A tanszék ma már – az új tanterv, a közös modul alkotmányjogi kurzusai folytán – kifejezetten az emberi jogok rendszettel szorosan összefüggő aspektusaival kapcsolatos ismereteket oktat.

Az alapjogi korlátozásokkal foglalkozó konferencia szervezése korántsem volt előzmény nélküli. Az szerves folytatásaként fogható fel egyrészt az NKE-n 2017. szeptember 26-án szervezett „Kétéves a Hszt. – konferencia az új szolgálati törvény tapasztalatairól” konferenciának, amelynek során a téma szakértői a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény (Hszt.) megalkotásának folyamatáról és a törvény hatálybalépése óta eltelt két esztendő gyakorlati tapasztalatairól tanácskoztak.³ Másrészt a 2019. november 28-án, szintén az NKE-n megtartott „Az új gyülekezési szabályok alkalmazása első évének tapasztalatai rendészeti megközelítésben” elnevezésű műhelybeszélgetésnek, amelyen a 2018-ban hatályba lépett, több évtizedes szabályozást felváltó új gyülekezési törvény előzményeiről, kodifikációjáról és jogalkalmazási tapasztalatairól volt szó.⁴

¹ Konferenciabeszámoló 2019. december 10. Nemzeti Közszolgálati Egyetem

² LIPPAI Zsolt r. alezredes, mesteroktató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék

Zsolt LIPPAI, police lieutenant-colonel, assistant lecturer, University of Public Service Faculty of Law Enforcement Department of Private Security and Local Governmental Law Enforcement
<https://orcid.org/0000-0003-4211-2249>, lippai.zsolt@uni-nke.hu

³ *Kétéves a Hszt. – konferencia az új szolgálati törvény tapasztalatairól* (2017). Forrás: <https://fejlesztisprogramok.uni-nke.hu/hirek/2017/10/05/keteves-a-hszt-konferencia-az-uj-szolgalati-torveny-tapasztalatairól> (2020. 03. 19.)

⁴ *Az új gyülekezési szabályok alkalmazása első évének tapasztalatai rendészeti megközelítésben* (2019). Forrás: <https://rtk.uni-nke.hu/hirek/2019/12/11/az-uj-gyulekezési-szabályok-tapasztalatairól-tanacskoztak> (2020. 03. 19.)

Mindkét, a jelen konferencia előzményeként is datálható rendezvény tanszék általi szervezésének kiemelt célja volt, hogy a hivatásos állomány alapjogainak korlátozási lehetőségei elméleti szempontjai mellett az annak végrehajtási gyakorlatában részt vevő szakemberek véleménye is megjelenjen. Ez a jelen rendezvény tekintetében is irányadó volt, ugyanis annak délelőtti blokkjában egyetemi oktatók, míg a délutáni részében gyakorlati szakemberek tartottak előadást. A szervezők elképzelése szerint a rendezvényre a Hszt. hatálya alá tartozó szervek minél szélesebb köréből hívtak meg előadókat, amely törekvés nagyrészt – a Nemzeti Adó és Vámhivatal, illetőleg a Terror-elhárítási Központ, akik szolgálati feladataik ellátására tekintettel nem tudtak előadást vállalni – sikerült is.

A rendezvényre előzetesen közel 50 fő – egyetemi oktató, az érintett szervek munkatársai, sőt hallgató is (!) – regisztrált, míg a nap folyamán ténylegesen részt vevők létszáma, összességében, mintegy 70-80 főben valósult meg.

Az előadások során felhasznált jogszabályok, források a 2019. december 10-ei állapotnak megfelelőek, nem követik az azóta esetlegesen bekövetkezett változásokat, módosulásokat.

A konferencián elhangzott előadások

A konferenciát Dr. Patyi András egyetemi tanár, kúriai bíró, mint a rendezvényt szervező NKE RTK Közjogi és Rendészeti Jogi Tanszék tanszékvezetője nyitotta meg. Megnyitóbeszédében hangsúlyozta, hogy az NKE egyik alapvető feladata az alkotmányos alapjogi ismeretek átadása a rendészeti terület jövőbeni szakemberei számára. Az érvényesítő, korlátozó jogterület kutatása pedig nem öncélú, az alapvetően a rendészeti célú oktatáshoz kapcsolódik. Az alapjogintenzív rendészethez, amelyben leginkább szükséges a gyakorlati tapasztalatok elmélettel történő ütköztetése és egyeztetése, a modern alkotmányos jogrend európai uniós és magyarországi megvalósulásának vizsgálata. A hivatásos állomány alkotmányos jogai korlátozásának kérdését pedig minden esetben patikamérlegen kimérve, az emberi jogokra vigyázva kell vizsgálni az értékörzés, a szükségesség és az arányosság kérdéskörének állandó figyelembevételével.

A rendezvényszervező házigazda megnyitóbeszédét követően Dr. Palló József bv. ezredes, az NKE RTK tudományos dékánhelyettese tartotta meg köszöntőbeszédét, amelyben rámutatott, hogy az alapjogok korlátozásával foglalkozó konferencia téma-választása kellőképpen tudományos és kellőképpen szakmai. A jó konferencia záloga pedig egy mondatban összefoglalva: „Az emberi jogok garantálása nem más, mint a szeretet arca.”

A konferencia délelőtti blokkjának alapjogi korlátozások elméleti vetületeit bemutató előadásai

Az alapjogi jogviszony és az alapjog-korlátozás általános elméleti kérdései (Előadó: Dr. Chronowski Nóra)⁵

A konferencia dogmatikai, bevezető előadása az alapjogi jogviszony és az alapjog-korlátozás általános elméleti kérdéseit vizsgálta. Az előadásban megfogalmazottak alapján az alapjogok funkciója az egyének és közösségeik szabadságának megóvása a közhatalommal szemben, a közhatalom korlátozása pedig a közhatalom választási alternatíváinak behatárolása, az egyénekre vonatkozó egyedi intézkedések szabályozása. Az alapjogi jogviszony alanyi oldalának vizsgálatával mutatta be az egyén (mint jogosult) és a közhatalom (mint kötelezett) viszonyát, azok alapjogi jog- és cselekvőképességét. Részletesen elemezte az állam (tisztelőben tart, véd, feltételeket biztosít) szerepvállalását, az alapjogi kötöttség, a szubjektív (alanyi) jogvédelem és az objektív intézményvédelem megvalósulását a közvetett és közvetlen, vertikális (egyén – állam) és horizontális (Drittwirkung, „kisugárzó hatás”) érvényesülését a magánjogi jogviszonyban. Az alapjogi jogviszony tárgya a védett érték, a magatartás, az életviszony, míg tartalma az adott alapjog konkrét részjogosítványai, az állam korrelatív kötelességei és korlátai.

Az Alaptörvény I. cikk alapján az egyén sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tisztelőben kell tartani. Védelmük az állam elsőrendű kötelezettsége. Magyarország elismeri az ember alapvető egyéni és közösségi jogait. Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog, más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tisztelőben tartásával korlátozható. A törvény alapján létrehozott jogalanyok számára is biztosítottak azok az alapvető jogok, valamint őket is terhelik azok a kötelezettségek, amelyek természetüknél fogva nem csak az emberre vonatkoznak.

Az alapjogokat az állam elismeri, köteles megvédeni, és tisztelőben tartani, törvényben szabályozni és adott esetben (törvényben) korlátozni. Az ember és a törvény alapján létrehozott jogalanyok sérthetetlen, elidegeníthetetlen joga kizárólag törvényben, a szükséges mértékben, arányosan, lényeges tartalmat nem sértve korlátozható.

A speciális korlátozáson túl az alapjogi korlátozások alapja általában: szabadságom határa a másik ember szabadsága. Az Emberi és polgári jogok nyilatkozatának (1789) 4. pontja alapján „[a] szabadság annyit jelent, hogy mindent szabad, ami másnak nem árt. Az egyes ember természetes jogainak gyakorlása tehát más korlátokba nem ütközhetik, mint azokba, amelyek a társadalom többi tagjai számára ugyanezen jogok élvezetét biztosítják; s e korlátokat a törvény határozhatja meg.”

---

⁵ egyetemi tanár, NKE RTK Közjogi és Rendészeti Jogi Tanszék

Alapjogsérelem tekintetében elemezte az alapjog önkényes, alkotmányosan nem igazolható korlátozását. A korlátozás lehetőségeit (jogalkotói aktus [norma], jogalkalmazói aktus [egyedi döntés]), illetőleg az önkényes alapjog-korlátozás (ha szükségtelen vagy aránytalan; ha speciális korlátozási teszttel sem igazolható; ha speciális körülmény [jogviszony, időszak] sem igazolja) lehetőségeit.

Az önkéntesen vállalt hivatásos állományú jogviszony esetében nem valamennyi, az Alaptörvényben deklarált alapjog, csak egyes jogosítványok csökkennek, így az alapjogi jogviszony tartalmát tekintve a tényleges jogképeség és cselekvőképesség vizsgálatáról beszélhetünk.

A korlátozás tekintetében a szükségesség és arányosság tükrében kell folyamatosan vizsgálni az alapjogi korlátozás szabályait, annak szükségességét, arányosságát, alkalmasságát és elkerülhetetlenségét. Ennek érdekében általános és speciális alapjogi (nyilvánvaló és közvetlen veszély, foglyul ejtett közönség, közérdekűségi, észszerűségi, összehasonlító teherpróba) tesztek végrehajtása indokolt.

Befejezésképpen bemutatta, hogy a korlátozhatatlan, abszolút (az emberi élethez és méltósághoz való jog; a kínzás, kegyetlen és megalázó büntetés vagy bánásmód tilalma; rabszolgaság, szolgaság, emberkereskedelem tilalma; bioetikai jogok; tisztességes eljárás; nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege; ártatlanság védelme) jogokon felül jelen van a speciális (speciális, hivatásos személyi kör és a speciális időszaki különleges jogrend) korlátozások alaptörvényi szabályozása.

Az előadásban felhasznált források:

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

Az Emberi és polgári jogok nyilatkozata (1789)

A Hszt. alapjogi korlátainak alkotmányos alapjai, jogszabályi rendezése

(Előadó: Dr. Szilvássy György Péter)⁶

Az elméleti és gyakorlati példákat bemutató előadás a hivatásos állományú testületi tagok alapvető jogainak korlátozása témakörében kiindulásként mutatta be a 8/2004. (III. 25.) AB határozatot, amelyből külön kiemelte:

- a szolgálati rend megtartásához fűződő érdek a fegyveres szerv sajátos független viszonyai között indokoltá tehet csak az e szerveknél érvényesülő tilalmakat;
- az alkotmányos alapjogokat a fegyveres szerveknél szolgálati jogviszonyban állók tekintetében korlátozó törvénynek is meg kell felelnie az alkotmányos követelményeknek;

---

⁶ tanársegéd, NKE RTK Közjogi és Rendészeti Jogi Tanszék

- a törvényhozó csak akkor korlátozhat alapjogot, ha másik alapjog, illetve egyéb alkotmányos érték védelme másképpen nem érhető el. Az e célból alkalmazott korlátozásnak továbbá arányban kell állnia az elérni kívánt céllal;
- speciális, csak a fegyveres szerveknél indokoltak az általánosnál kötöttebb előírások.

Egyes alapjogi korlátok témakörében „A korlátozás korlátozása” címen vizsgálta a régi Hszt. 14. § (1) és (2) bekezdését, az új Hszt. 101. § (2) bekezdését, illetőleg a szűkesség és arányosság tekintetében az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdését. A véleménynyilvánítás szabadsága körében elemezte a Hszt. 21. § (1) bekezdését, az EBH 2011.2305. (érdekérvényesítő tevékenység vs. szolgálati rend és fegyelem sérelme) és a régi Büntető Törvénykönyv 357. § (1) bekezdését, ezáltal a magyar állam Strasbourgban is pernyertes, anonimizált, megtörtént jogesetét.

Az előadás második felében, az egyes további alapjogi korlátok tekintetében részletesen foglalkozott a gyülekezési jog [Hszt. 22. § (1), 8/2004. AB határozat], az aktív és passzív választójog [Hszt. 22. § (1), (2), AT XXIII. c. (8) bek., Hszt. 28. § (1), (2), At. 46. cikk (5), Rekvényi kontra Magyarország ügy 25390/94.], az élethez és a testi épséghez [Hszt. 13. § (2), Nbtv. 22. § (2), d), 8/2004. AB határozat], a sztrájkjoghoz [1989. évi VII. tv. 3. § (2), 88/B/1999. AB határozat] és a méltóság (képmásvédelem) kontra sajtószabadsághoz [3/2017. (II. 21.) AB határozat, 23/2019. (VII. 18.) AB határozat] fűződő alapjogokkal.

Az előadó a fenti források és konkrét, megtörtént jogesetek elemzésével mutatott rá, hogy a törvényi szinten szabályozott alapjogok korlátozása, elsősorban a munkáltatói jogkör gyakorlásával, az állományilletékes parancsnokok munkáltatói intézkedései útján jutnak érvényre.

Az előadásban felhasznált források:

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről (hatályon kívül helyezve)

1989. évi VII. törvény a sztrájkról

1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról

1996. évi XLIII. törvény a fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról (hatályon kívül helyezve)

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

2015. évi XLII. törvény, a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról

EBH 2011.2305.

3/2017. (II. 21.) AB határozat

23/2019. (VII. 18.) AB határozat

8/2004. (III. 25.) AB határozat

88/B/1999. AB határozat

Rekvényi László kontra Magyarország ügy 25390/94.

A hivatásos jogviszonnyal összefüggő alapjogi korlátok nemzetközi vetületei (Előadó: Dr. Linder Viktória)⁷

Az előadás alaphipotézise a köz szolgálatában lévők növekvő többletkötelezettségeinek és csökkenő jogosultságainak, a speciális rendészeti szerepvállalás alapjogikörülményeinek vizsgálata volt. Rámutatott, hogy a köz szolgálatára (el)kötelezetteknek az államot, a választópolgárok közösségét képviselő rendészeti szervek munkatársainak a közszolgálat keretein belül fokozott elvárásoknak kell megfelelniük, és speciális szerepet töltenek be:

- az állami szuverenitáshoz, a közhatalom-gyakorláshoz kapcsolódó feladataik sajátosságaiból,
- a fegyveres testületként való működés és az állami legitim erőszak szükségképpen alkalmazására történt felruházásból és
- a fokozott társadalmi, erkölcsi, szakmai és hatékonysági követelményekből adódóan.

A hivatásos állomány tagjainak az állam, védelmi/biztonsági funkciójához kötődő feladatok ellátása érdekében fokozott elvárásoknak kell megfelelniük. A speciális rendészeti szerepvállalás (többek között az alapjogaik szükségképpen korlátozásának elfogadására kötelezettség) okán, a karrierrendszerű közszolgálat elveiből adódóan, cserébe az állam többletjogokat, komparatív előnyöket biztosít(ott) számukra (úgynevezett: *Versorgungsprinzip* – gondoskodási elv).

Az előadás megmutatta, hogy a hivatásos állományra vonatkozó alapjogi korlátok zöme az első generációs polgári, politikai szabadságjogokat érinti (például a szabad mozgás, a véleménynyilvánítás szabadságát, a gyülekezési és egyesülési jogot, a munka/foglalkozás szabad megválasztását stb.), illetőleg egyes meghatározott gazdasági alapjogokat (például sztrájkjog), ugyanakkor a történeti visszatekintésben jellemző többletjogok egyes szociális alapjogok magasabb szintű biztosításában öltöttek testet.

Bemutatta, hogy az Európai Unióban belül (25 tagállam vizsgálatával, Nagy-Britannia kivételével) a rendészeti alkalmazottak karrier-köztisztviselőkhöz hasonlóan, zömében közjogi jogállást élveznek. A rendészeti hivatások/pályák tekintetében kiemelte a vonzerő és a presztízs szerepét, az alapjogi korlátozások és a garantált többletjogok arányának jelentőségét.

A karrier-köztisztviselőkhöz hasonló közjogi jogállású rendészeti alkalmazottak (EU/25) hagyományos köztisztviselői vagy ahhoz hasonló közjogi szabályozását az alábbi összefoglaló táblázat szemlélteti:

⁷ egyetemi docens, mb. tanszékvezető, NKE ÁNTK Lőrincz Lajos Közigazgatási Jogi Tanszék

1. táblázat: *Karrier-köztisztviselőkhez hasonló közjogi jogállású rendészeti alkalmazottak (EU/25) hagyományos köztisztviselői vagy ahhoz hasonló közjogi szabályozása (összefoglaló táblázat.)* Forrás: Dr. Linder Viktória: *A hivatásos jogviszonnyal összefüggő alapjogi korlátok nemzetközi vetületei.* 2019. december 10-ei előadásanyag

Szolgálati/ágazati terület	A hagyományos köztisztviselői vagy ahhoz hasonló közjogi szabályozás
Rendőrség	AUT, BEL, CZE, CYP, DEU, DNK, ESP, EST, FIN, FRA, GRC, HUN , IRL, ITA, LAT, LTU, LUX, MLT, NLD, POL, POR, SVK, SVN, SWE
Határrendészet, vám, légitforgalmi ellenőrzés	AUT, BEL, CZE, CYP, DEU, ESP, EST, FIN, FRA, GRC, HUN , IRL, ITA, LAT, LTU, LUX, POL, MLT, NLD, Málta, POR, SVK, SVN
Pénzügyi hatóságok (adó)	AUT, BEL, CZE, CYP, DEU, ESP, EST, FIN, FRA, GRC, HUN , IRL, ITA, LAT, LTU, LUX, MLT, NLD, POL, POR, SVK, SVN
Büntetés-végrehajtás	AUT, CZE, CYP, DEU, DNK, ESP, EST, FIN, FRA, GRC, HUN , IRL, ITA, LAT, LTU, LUX, MLT, NLD, POL, POR, SVK, SVN
Tűzoltóság	AUT, CZE, CYP, DEU, ESP, FIN, FRA, GRC, HUN , IRL, ITA, LAT, LTU, LUX, MLT, NLD, POL, POR, SVK, SVN
Veszélyelhárítás, környezetvédelmi felügyelet, ellenőrzés	AUT, BEL, CZE, CYP, DEU, ESP, EST, FIN, FRA, GRC, HUN , IRL, ITA, LAT, LTU, MLT, POL, POR, SVK, SVN

Felhívta a figyelmet, hogy nemzetközi összehasonlításban jelentősebb különbségek figyelhetők meg az ellátandó feladatok és a szervezetek oldaláról is, valamint a jogviszony szabályozása tekintetében legfontosabb különbségek (a civil és a hivatásos között) az alapjogi korlátokat érinthetik.

A prezentáció rámutatott számos, a nemzeti megoldások számára közös kiindulópontokra, a nemzetközi megállapodások rendelkezéseire, az eltérő nemzetközi szabályozásra és gyakorlatra, de azok közös metszéspontjaira, az állam védelmi/biztonsági funkciója maradéktalan teljesítésének kötelezettsége okán.

Közös kiindulópontok a nemzeti megoldások számára – a nemzetközi megállapodások rendelkezései körében ismertette, hogy például a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, az Európai Szociális Karta, az Emberi Jogok Európai Egyezménye és az Európai Unió Alapjogi Charta (többek között) a gyülekezési, egyesülési jogot, szabad társulás, szervezkedés jogát, szakszervezetek alakításának, azokhoz való csatlakozás jogát is rögzítik. A nemzetközi megállapodások rendelkezései pedig nem tiltják a hatályuk alá tartozó államok polgárai (a rendőrség, a fegyveres erők, az államigazgatás tagjai) számára garantált (például a hazánkban

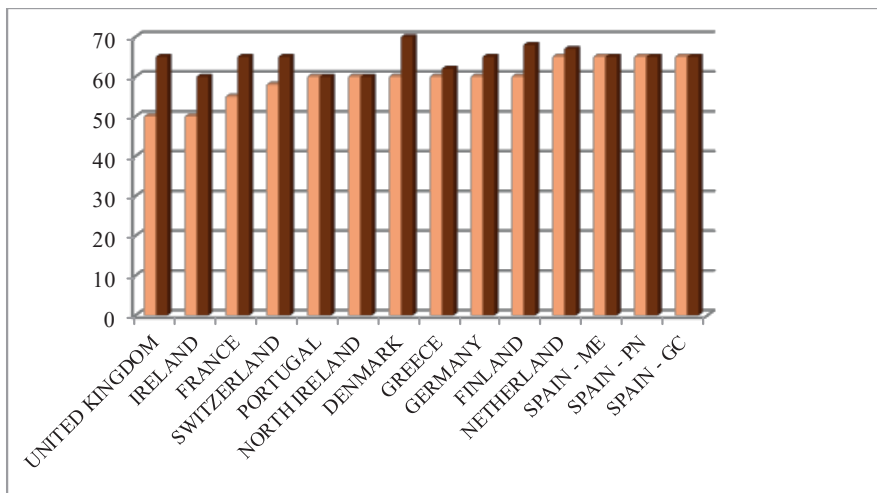
törvényileg szabályozott és korlátozás alá eső) alapjogok gyakorlását. A nemzetközi megállapodások rendelkezései az állam azon érdekét/törekvését tükrözik, hogy a létfontosságú, védelemhez/biztonsághoz kötődő funkciókat az egyéni érdekekkel szemben prioritássá tegye. A korlátozásnak pedig a nemzeti joggal összhangban kell állnia és nem lehet önkényes.

Az Európai Rendőretikai Kódex (Európa Tanács Miniszteri Bizottsága, 2001) ajánlása alapján a rendőrség (hivatásos állomány) tagjainak ugyanazokat a polgári és politikai jogokat kell élvezniük, mint bármely más állampolgárnak (az Emberi Jogok Európai Egyezményének hatálya alatt). Ezek korlátozása csak a törvényekkel és az EJEE-vel összhangban kell történjen, amennyiben az a rendőrség demokratikus jogállami funkcióinak betöltéséhez szükséges. A jogok egy része abszolút, míg mások csak speciális esetekben korlátozhatók (Emberi Jogok Európai Bírósága kiterjedt precedensjoga).

A rendőrség személyi állományába tartozók – közhivatalnokként – a lehető legmagasabb szintű szociális és gazdasági jogokat kell, hogy élvezzék – (Európai Szociális Chartában meghatározottak, kiegészítve az EJEE-t). Jogaik kiterjednek különösen a szervezkedésre, a képviseleti szervezetben való részvételle, annak érdekében, hogy megfelelő illetményben, társadalombiztosítási ellátásban részesüljenek, speciális egészségügyi és biztonsági intézkedéseket élvezzenek. E jogok azonban – épp a rendőri munka sajátosságaira tekintettel – korlátozás alá eshetnek.

Az Európai Rendőretikai Kódex javaslatai mentén a speciális rendőri munka szükségleteiből adódóan tartja indokoltnak az adekvát illetmény és társadalombiztosítási ellátások, illetve egészségügyi és biztonsági intézkedések igényét. Indokoltságát igazolja általánosan a köz szolgálata (karrierrendszerű közszolgálat alapelve), valamint speciálisan, a napi rendszerességgel megvalósuló, előre nem látható feladatok halmaza (kockázat/veszély, rendszertelen munkaidő/túlórák stb.). E jogok biztosításával megvalósulnának a rendőri munka vonzóvá tételének, a magasán képzett állomány megszerzésének és megtartásának, a negatív társadalmi jelenségek (például korrupció) megelőzésének alapfeltételei.

További neuralgikus pontként említette a korábban jellemző speciális juttatások csökkenését, a kedvezményes nyugdíjkorhatár felemelésére irányuló kormányzati törekvéseket (1. ábra).

1. ábra: Rendőrök minimum-maximum nyugdíjkorhatára néhány nyugat-európai országban [Spanyolország: ME = katalán autonóm rendőrség (Mossos d'Esquadra); PN = Nemzeti Rendőrség (Policía Nacional), GC = Csendőrség (Guardia Civil)]. Forrás: Dr. Linder Viktória: *A hivatásos jogviszonnyal összefüggő alapjogi korlátok nemzetközi vetületei*. 2019. december 10-ei előadásanyag

Az előadásban felhasznált források:

Coursodon, Florian (2006): *Droits et obligations des fonctionnaires de la police nationale*. Institut d'Études de Politiques de Lyon.

Demmke, Christophe – Moilanen, Timo (2010): *Civil Services in the EU of 27. Reform Outcomes and the Future of the Civil Service*. Maastricht, EIPA.

Linder Viktória (2016): A rendészet humánerőforrás rendszerei. In Horváth M. Tamás – Bartha Ildikó szerk.: *Közszolgáltatások megszervezése és politikái. Merre tartanak?* Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 579–593.

Linder Viktória (2014): A hivatásos és a civil közigazgatási személyi állomány foglalkoztatási viszonyai nemzetközi összehasonlításban. In Hazafi Zoltán szerk.: *Közszolgálati életpálya és emberi erőforrás gazdálkodás*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. 1–26.

Valcsicsák Imre (2013): *Rendészeti (szakmai) etika*. Budapest, FÁMA Zrt. – Nemzeti Közszolgálati Tankönyv Kiadó Zrt.

Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

Európai Szociális Karta

Emberi Jogok Európai Egyezménye

Európai Unió Alapjogi Charta

The European Code of Police Ethics. Recommendation Rec (2001)10 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 19 September 2001 and explanatory memorandum

A hivatásos jogviszonnyal összefüggő alapjogi korlátok történeti előzményei 1881–2015 (Előadó: Dr. Buzás Gábor)⁸

Az előadása során alapjogok (szabad mozgás és tartózkodási hely szabad megválasztása; véleménynyilvánítás szabadsága; gyülekezési jog; egyesülési jog; anyanyelv használata; választójog; munka és foglalkozás szabad megválasztása; tulajdonjog gyakorlásának korlátozása) vizsgálatával azok korlátozásának történeti előzményeit mutatta be.

Korábban nem volt általános jogkorlátozási formula, az „a dolgozók érdekeinek megfelelően”, korszakonként változott, majd a korlátozások indokait az Alaptörvényben is megfogalmazták. Az 56/1994. (XI. 10.) AB határozat vezette be az alapjog-korlátozás szükségességi okaként az ún. „nyomós közérdeket.” Eszerint „a közfunkció viselése együtt járhat a magánszférához való jog bizonyos korlátozásával és nyomós közérdek indokolhatja, hogy a törvény a közfunkciót viselők esetében a magánszféra meghatározott területébe korlátozó hatalommal beavatkozzon”.

Magyarország esetében nem hagyható figyelmen kívül, hogy hazánkban 1949-ig nem létezett chartális alkotmány, azt követően viszont a közszolgáltatnak – a klasszikus értelemben – nem volt jelentősége. Korábbi Alkotmányunk (XII. fejezete) tétélesen sorolta fel azokat az alapvető jogokat, amelyek a Magyar Köztársaságban mindenkit megillettek, illetőleg azok korlátozási [például az Alkotmány 40/B. §-ának (4) bekezdése] lehetőségeit is.

A hivatásos szolgálati jogviszonyban vizsgált alapjogok korlátozása mindig is jelen volt. Elsőként azonban a „rég” Hszt-ben – 1996. évi XLIII. törvény – jelent meg ebben az összefüggésben. Az 1/1990. (I. 10.) BM rendeletben még a rendőrt megillető jogok cím szerepel és ez megmaradt 1995. III. 30-ig. Korábban egyszerű szabályként vagy tilalomként rögzítették normákban. A korlátozás Hszt-ben szereplő indoka, hogy a hivatásos állomány tagja a szolgálati viszonyból fakadó köteleit – a rendvédelmi szerv rendeltetés szerinti feladatainak megvalósítása érdekében – önkéntes vállalás alapján, élethivatásként, szigorú függelmi rendben, akár életének és testi épségének kockáztatásával és egyes alapjogai korlátozásának elfogadásával teljesíti.

Az előadás rámutatott az Alkotmányban, majd az Alaptörvényben, valamint az 56/1994. (XI. 10.) AB határozatban történő szabályozására, a korlátozások indokaira, az alapjogi korlátozások 2015. évi XLII. törvényben történő megfogalmazásának történeti előzményeire. Történeti érdekességként mutatta be az 1881-es rendőri eskü szövegét, majd a csendőröket és a rendőröket érintő alapjogi korlátozások (BM parancsok, utasítások, szervezeti és szolgálati utasítás, majd törvényben szabályozás) történeti fejlődését napjainkig. Bemutatott számos – alapjogi korlátozást tartalmazó – rendőrségtörténeti relikviát, esküszöveget, törvényt, rendeletet, utasításrészletet, amelyek a jelenkor olvasói számára számos érdekességgel szolgálnak.

---

⁸ adjunktus, NKE RTK Közjogi és Rendészeti Jogi Tanszék

A szabad mozgás és a tartózkodási hely szabad megválasztása:

- „A rendőrnek szolgálaton kívül nem szabad aljas és rossz hírben álló korcsmákat, csapszékeket vagy más mulatóhelyeket látogatni.” (1884. évi 43,972 B. M. rendelet) (39,820/1921. B.M.)
- „Aljas és rossz hírben álló korcsmákat a csendőr ne látogasson. Tisztességes szórakozóhelyeket szolgálaton kívül felkereshet, de ott dorbézolnia vagy illetlenül viselkednie nem szabad.” (Szervezeti és szolgálati utasítás 1927. 1941.)
- „Állomáshelyen a szolgálati hely székhelyét – Budapesten a főváros közigazgatási területét – kell érteni, amit a rendőr csak parancs vagy előjárója engedélye alapján hagyhat el.” (7/1977. sz. BM Parancs; 24/1985. sz. BM Parancs; 1/1990. BM rendelet) Stb.

A véleménynyilvánítás szabadsága:

- „Szolgálati ügyekről hírlapok számára közléseket tenni sem közvetlenül sem közvetve tenni nem szabad. A csendőrséget dicsérő vagy a csendőrség egyes szolgálati ténykedéseit magasztaló a csendőrség tagjai hírlapokban nem helyezhetnek el.”
- „Politizálni sem bajtársakkal sem másokkal nem szabad.” (1927.; 1941.)
- „A szolgálati rendet és a fegyelmet veszélyeztető sajtóterméket a hivatásos állomány tagja nem állíthat elő, és nem terjeszthet, ilyen tartalmú plakátot, hirdeteményt vagy emblémát nem függeszthet ki.” (1996.) Stb.

A véleménynyilvánítás szabadsága – az egyesülési jog:

- „A csendőr engedély nélkül semmiféle egyesületnek tagja nem lehet. Politikával nem foglalkozó társadalmi és kulturális egyesületekbe való belépéshez a kerületi parancsnok engedélye szükséges [...]” (1927.; 1941.)
- A rendőrnek egyletbe belépni vagy politikai egyletek gyűlésében részt venni tilos (1884.).
- „A rendőr politikai egyesületbe be nem léphet, politikai jellegű gyűléséken nem vehet részt.” (1921.).
- „A Magyar Államrendőrség tagja vagy közege a Nemzetgyűlésben képviselt bármely politikai pártnak tagja lehet.” (1945.) Stb.

Gyülekezési jog:

- „Nem politikai egylet ünnepélyén részt vehet a rendőr, de nyilvános felvonulásban nem.” (1884.; 1921.) Stb.

Az anyanyelv használata:

- „[A] szolgálati magyar nyelven kívül még azon vidék nyelveinek egyikét is ismerje, amelynek területén, mint csendőr működni hivatva leendő [...]” (1888.)

- „A csendőr az őrszolgálatban használt nemzeti kisebbségi nyelvet, legalább a szolgálat követelményeinek megfelelően, 2 év alatt elsajátítani köteles.” (1927.; 1941.)

Választójog:

- „A hivatásos állomány tagja haladéktalanul köteles az állományilletékes parancsnoknak bejelenteni az országgyűlési képviselői, európai parlamenti a főpolgármesteri, polgármesteri, a helyi és kisebbségi, valamint a társadalombiztosítási önkormányzati képviselői választáson jelöltként történt nyilvántartásba vételét, a jelöltségtől való visszalépését, a tisztségbe történt megválasztását, illetve annak elmaradását. A hivatásos állomány tagja számára lehetővé kell tenni, hogy az országgyűlési, helyi és kisebbségi, valamint társadalombiztosítási önkormányzati választáson, továbbá népszavazáson és népi kezdeményezésen, a lakóhelyén szavazhasson.” (1996. – közlönyállapot) Stb.

A munka és foglalkozás szabad megválasztása:

- „A rendőr más hivatalt nem viselhet, sem üzletet maga nem gyakorolhat.” (1884.)
- „A rendőr más hivatalt nem viselhet, üzletet nem folytathat.” (1921.) Stb.

A tulajdonjog gyakorlásának korlátozása:

- „Iszákosság, kártyázás, tivornyázás, adósságcsinálás és feslett életmód szigorúan tilos.” (1884.)
- „Könnyelmű költekezés, adósságcsinálás, féktelen mulatozás iszákosság, pénzben való kártyázás, szerencsejáték űzése [...] szigorúan tilos.” (1921.)

Az előadásban felhasznált források:

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

1881. évi XXI. törvénycikk

1949. évi XX. törvény (1949. VIII. 20. közlönyállapot)

1996. évi XLIII. törvény

2015. évi XLII. törvény

Benánd Aurél – Karcsay Sándor (1942): *A német közszolgálati jog*. Pécs–Budapest, Dunántúli Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda RT.

Finszter Géza (2018): *Rendészettan*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó.

Hegedűs István Dániel (2016): A történeti magyar közjog jelenkori hagyatéka: a történeti alkotmány és a Szent Korona. *Studia Iuvenum Iurispratorum*, 8. sz. 161–178.

Magyary Zoltán (1944): *A hivatásos közszolgálat megoldatlan kérdései*. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum Egyesület.

Mélypataki Gábor (2015): A közszolgálati jog történetének állomásai – a hivatásos közszolgálat megjelenésétől a XX. század első feléig. *Publicationes Universitatis Miskolcensis. Sectio Juridica et Politica*, Tom. 33. 175–191.

Szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára (1927). Budapest, Pallas.

Szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára (1941). Budapest, Stádium.

Trócsányi László (2014): *A alkotmányozás dilemmái. Alkotmányos identitás és európai integráció*. Budapest, HVG-ORAC.

Utasítások a Magyar Királyi Csenedőrség számára (1888). Budapest, Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság.

1884. évi 43,972 B. M. rendelet 14. §

10,338/1892. eln. sz. főkap. rend.

39,820/1921. B. M. rendelet

7/1977. sz. BM Parancs

24/1985. sz. BM Parancs

1/1990. (I. 10.) BM rendelet

Az alapjogi korlátozások magánjogi aspektusai (Előadó: Dr. Schubauerné dr. Hargitai Veronika)⁹

Az alkotmányos alapjogi normák jellemzőiként részletesen beszélt normatív tartalma absztraktabb tartalmáról, arról, hogy maguk az egyes alapjogok is legtöbbször kibékíthetetlen feszültségben vannak egymással, és sok esetben egyiket csak a másik rovására lehet érvényesíteni. Az alkotmánybíráskodás kezdetben a jogalkotás irányába, míg a későbbiekben a jogalkalmazás (közvetlenül a bírói eseti döntések felé) irányába mozdult el. Továbbá bemutatta az alkotmányos alapjogok pozíciójának a törvényi rendelkezések melletti gyenge (a jogrendszerbe, a mindennapok joggyakorlatába beépítve), erősebb (általános iránymutatás) és legerősebb (visszanyúlás, adott esetben a döntés hatályon kívül helyezésének lehetősége) szintű, horizontális érvényesülését. Elemezte a felsőfokú jogértelmezés súlytalanná válásának lehetőségét, az absztrakt alapjogok melletti jogértelmezés, azok esetleges politikai befolyásolhatóságának, a hajlítható, sok esetben visszaható jogértelmezés aggályával.

Változások, problémák témakörben mutatta be, hogy alapjogra hivatkozással, adott esetben megfordítható a per kimenetele, valamint a dogmatikailag tisztázott magánjogi szabályok jogszolgáltatása helyett a nyitott bírói döntési eljárás felé tolódás figyelhető meg az ideológiai, politikai hatás erősebb jelenlétével, ugyanakkor gyakorivá vált a legfőbb bírói fórum és az alkotmánybírák közötti nyílt összecsapás.

Az előadás második felében az alkotmányos alapjogi normák érvényesülését mutatta be a rendőri képmás felhasználásának tükrében, részletezve a régi és az új Polgári Törvénykönyv ezirányú szabályozását, a Kúria döntését és az Alkotmánybíróság ezirányú határozathozatalát, az alábbi, kifogásolt kép kapcsán (2. ábra).

⁹ mesteroktató, NKE RTK Közjogi és Rendészeti Jogi Tanszék

2. ábra: A rendőri képmás felhasználásával kapcsolatos eljárás során kifogásolt kép. Forrás: Dr. Schubauerné dr. Hargitai Veronika: Az alapjogi korlátozások egyes polgári jogi aspektusai, Alkotmányos alapjogi normák érvényesülése a rendőri képmás felhasználásának tükrében. 2019. december 10-ei előadásanyag

Összegzésként a BH 2018.9.248 alapján mutatta be, hogy a tüntetést biztosító rendőrök képmásának hozzájárulásuk nélkül, felismerhető módon való nyilvánosságra hozatala esetén a sajtószabadságnak a jelenkor eseményeiről, illetve a közügyekről való hiteles tájékoztatás alkotmányos jogának van primátusa a közszereplőnek nem minősülő rendőrök emberi méltóságából fakadó személyiségi jogával szemben. Annak ellenére, hogy a tételes jog nem teszi lehetővé annak megállapítását, hogy a közszereplők mellett más személyek esetében is jogszerű lehet a képmás (vagy hangfelvétel) érintett hozzájárulása nélkül történő nyilvánosságra hozatala.

Az előadásban felhasznált források:

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

1959. IV. törvény a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről (hatályon kívül helyezve)

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről

BH 2018.9.248.

A katona szabálysértési felelőssége (Előadó: Dr. Skorka Tamás)¹⁰

Az előadás alapkérdéseként vizsgálta, hogy indokolt-e a katona által elkövetett szabálysértés általános szabályoktól eltérő módon történő elbírálása, szankcionálása, mi indokolhatja az eltérő szabályozást, illetőleg hogy az eltérő szabályozás eredményez-e diszkriminációt.

¹⁰ mesteroktató, NKE RTK Közjogi és Rendészeti Jogi Tanszék

Bemutatta a szabálysértési jog katonákra (2012. évi II. törvény 28. § (1) szerint) vonatkozó rendelkezések evolúcióját [59/1952. (VII. 1.) MT rendelet KESZ 11. § (1) bek., 1968. évi I. törvény 28. § (1)–(2) bek., 1999. évi LXIX. törvény 30. § (1) bek.], a katonákkal szembeni szabálysértési eljárások törvényi szabályozását, illetőleg a Hszt.-ben és a Szabálysértési törvényben meghatározott szankciórendszereket.

Az eljárások tekintetében összehasonlította a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény 28. § (2) és a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról a 2015. évi XLII. törvény 181. § (2) bekezdését. Bemutatta a katona és polgári személy egy eljárásban megvalósuló státuszbeli különbségeit, a szankciórendszer kettősségét.

Statisztikai adatok útján mutatta be a megvalósult közlekedési szabálysértéseket, a kiszabott pénzbírságok, helyszíni bírságok összegét, azok kompenzációját, a közlekedési szabálysértésekhez kapcsolódó jogkövetkezményeket (járművezetéstől eltiltás, ügyintézői igazolvány-visszavonás, pontrendszer), továbbá a szabálysértési előélet katonák esetében megvalósuló speciális értékelésének körülményeit.

Az előadásban felhasznált források:

59/1952. (VII. 1.) MT rendelet a kihágási eljárás szabályairól

1968. évi I. törvény a szabálysértésekről

1999. évi LXIX. törvény a szabálysértésekről

2000. évi CXXVIII. törvény a közúti közlekedési előéleti pontrendszerről

63/2012. (IV. 2.) Korm. rendelet az egyes közlekedési szabálysértések miatt alkalmazandó szabálysértési pénzbírság, illetve helyszíni bírság kötelező mértékéről, valamint a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvénnyel összefüggő egyes kormányrendeletek módosításáról

304/B/1993. AB határozat a Magyar Köztársaság fegyveres erői szolgálati szabályzatának kiadásáról szóló 6/1987. (X. 15.) HM rendelet mellékletében kiadott Szolgálati Szabályzat 695. pontja, a 795. pontja, a 797. pont első mondata, a 820–822. pontjai, a 828. pont a) alpontból a „szabálysértés” szó, valamint a 830. pont második bekezdéséből a „szabálysértések” szó alkotmányellenességének vizsgálatáról

T/8967. számú törvényjavaslat indokolással – A Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény módosításáról (2012. évi CLXXV. törvény)

10/2016. (IV. 25.) ORFK utasítás a Rendőrség gépjármű szabályzatáról

Bárd Károly (2007): *Emberi jogok és büntető igazságszolgáltatás Európában*. Budapest, Magyar Hivatalos Közlönykiadó.

Bisztriczki László – Kántás Péter (2017): *A szabálysértési törvény magyarázata*. Budapest, HVG-ORAC.

Blaskó Béla (1996): *Büntetőjog. Általános rész*. Budapest, Rejtjel Kiadó.

Hautzinger Zoltán (2010): *A katonai büntetőjog rendszertana*. Pécs, AndAnn.

Kardos Sándor István (2016): *A rendőri jogsértések között jelentkező korrupció megvalósulási körülményeinek, tendenciáinak vizsgálata a beosztotti állomány körében*. Doktori értekezés. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem.

Kassai László (2018): *A katonai szolgálati fegyelmi jog főbb vonásai*. Budapest, Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság.

Kondorosi Ferenc (2006): *Jog: Norma és program*. Budapest, Urbis.

Szűcs István (1959): A szabálysértés intézményének egyes kérdései. *Acta Universitatis Szegediensis, Acta Juridica et Politica*, Tom. 6. Fasc. 3. 1–24.

A konferencia délutáni blokkjának, tapasztalatok a Hszt. hatálya alá tartozó egyes szerveknél, gyakorlati vetületeit bemutató előadásai

Belügyminisztérium – Összeférhetlenségi problémák és azok kezelése a rendvédelmi szervek humánpolitikai gyakorlatában (Előadó: Dr. Horváth Ádám István)¹¹

Elméleti és gyakorlati példák útján – a jogi keretek és célok bemutatásával – emelte ki, hogy az összeférhetlenségi szabályok hivatottak biztosítani azt, hogy az esetleges magánérdekek ne csorbíthassák vagy veszélyeztessék a közérdek érvényesülését, és hogy a hatalmi ágak elválasztása közszolgálati szempontból is érvényesüljön. Bemutatta, hogy az összeférhetlenség alapjait a jogállási törvények szabályozzák, a jogi normák érvényesülését pedig a hivatásetikai kódexek támogatják. Hivatásos szolgálati jogviszonyban állók összeférhetlenségét vizsgálva részletezte a politikai és a gazdasági összeférhetlenséget, az együtt alkalmazás tilalmát, a további jogviszony létesítésére és a rendvédelmi alkalmazottakra, az összeférhetlenség megszüntetésére, a jogkövetkezményekre, a hivatásetikai szabályokra vonatkozó speciális szabályokat.

Részletesen foglalkozott a hivatásos szolgálati jogviszonyban állók összeférhetlenségével, a politikai és a gazdasági összeférhetlenséggel, az együtt alkalmazási tilalommal, valamint a további jogviszony létesítésével. Bemutatta a Hszt. (2. § 13) és a Ptk. (8:1. § Értelmező rendelkezések) eltérő fogalmi rendelkezéseit, a gazdálkodó szervezet és a gazdasági társaság fogalmi meghatározásait. Előadását az összeférhetlenség (a vétkes köteleességszegés) megszüntetésével, a lehetséges jogkövetkezmények, a hivatásetikai szabályok, a (büntető és magánjogi) meghatározások gyakorlati szemmel történő vizsgálatával zárta.

Az előadásban felhasznált források:

2018. évi CXXV. törvény (Kit.) a kormányzati igazgatásról

2015. évi XLII. törvény (Hszt.) a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról

2016. évi CXXX. törvény (Pp.) a polgári perrendtartásról

Magyar Kormánytisztviselői és Állami Tisztviselői Kar Hivatásetikai Kódexe

Magyar Rendvédelmi Kar Hivatásetikai Kódexe

¹¹ r. ezredes, BM Személyügyi Helyettes Államtitkárság Személyügyi Főosztály, főosztályvezető

Országos Rendőr-főkapitányság – A fegyelmi tárgyú intézkedések, mint a jogok szűkítése és kiterjesztése (Előadó: Dr. Kardos Sándor)¹²

A rendőrség hivatásos állományának vonatkozásában elméleti és anonimizált, megtörtént gyakorlati példák útján – hipotézisek felvetésével és igazolásával – mutatta be a fegyelmi tárgyú eljárásokban a fegyelmi jogkör gyakorlója által a jogsértés/normaszegés elkövetése miatti elmarasztalást lehetővé tevő munkáltatói intézkedések összességét, a fegyelmi, a szabálysértési, a köztörvényes és katonai ügyek miatti büntető, a méltatlansági és a becsületbírói eljárások lefolytatásának rendjét. Elemezte azok munkajogi vonzatait, a katonai bűncselekményeket és az azzal kapcsolatos speciális eljárási szabályokat, valamint a katonai vétség fegyelmi jogkörbe történő utalásának rendjét.

Előadásában igazolta, hogy:

- a fegyelmi tárgyi eljárás lefolytatása az eljárás alá vont esetében jogkorlátozással jár, amelynek mértéke nem terjeszkedik túl a rendőrrel szemben támasztott általános kötelmek/elvárások mértékén;
- az eljárás alá vont jogainak korlátozása a munkáltatói eljárásokban indokolt és szükségszerű, tekintve, hogy a hierarchikus és bürokratikus rendőri szervezet működőképességének igénye ezt megköveteli;
- a hivatásos állományú rendőrt a vele szemben folytatott egyes fegyelmi tárgyú eljárásokban olyan többletjogok is megilletik, amelyek a „civiliek” esetében nem léteznek, amely körülményeket a szervezeti/szolgálati specialitások alapozzák meg.

Az előadásban felhasznált források:

2015. évi XLII. törvény (Hszt.) a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról

Anonimizált fegyelmi eljárások anyagai, esettanulmányok

Nemzeti Védelmi Szolgálat – A kifogástalan életvitel ellenőrzés jogszabályi alapjai, és gyakorlati tapasztalatai a bírósági jogértelmezés tükrében

(Előadó: Dr. Varga Róbert)¹³

Előadásában bemutatta a Nemzeti Védelmi Szolgálat által végrehajtásra kerülő kifogástalan életvitel ellenőrzésének jogszabályi előzményeit, létrejöttét, jelenlegi alapjait és létjogosultságát, gyakorlati végrehajtásának kialakítását. Statisztikai adatokkal és konkrét jogesetek (bűncselekményt elkövető személyekkel történő kapcsolattartás,

¹² PhD, r. alezredes, ORFK Személyügyi Főigazgatóság Humánigazgatási Szolgálat Fegyelmi Osztály, mb. osztályvezető

¹³ r. alezredes, NVSZ Hivatal, Jogi és Koordinációs Főosztály, kiemelt főelőadó

anyagi, jövedelmi viszonyok vizsgálata, egyéb szolgáltatón kívüli magatartások) bemutatásával elemezte a kifogástalan életvitel ellenőrzést és a peres eljárások számát a bírósági jogértelmezés tükrében. Az alapjogi korlátozás tekintetében bemutatta a kifogástalan életvitel ellenőrzés etikai kódexekkel való kapcsolatát és a Kúria 11/2017 munkaügyi elvi határozatát.

Statisztikai adatok alapján mutatta be, hogy a hivatásos állományban lévők közül a kifogásolható életvitel megállapítására 2011. és 2019. szeptember 30. között összesen 210 személlyel szemben került sor.

A kifogástalan életvitel ellenőrzés a bírósági jogértelmezés tükrében elemezte:

- a Kúria által hozott Kfv. III.37.726/2012.5 számú, 2013. június 25-én hozott eseti döntést,
- a Kúria 2/2016. és a 11/2017. munkaügyi elvi határozatát,
- a Szolnoki Törvényszék 4. Mf.20.290/2013/4. és Mf.21.287/2013/4. számú ítéleteit,
- a Debreceni Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 2.M.151/2013/36. számú ítéletét,
- a Kúria Mfv.II. 10.200/2015/7. számú ítéletét,
- a Debreceni Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 6.M.197/2017/13. számú ítéletét,
- Miskolci Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 1.Mf.22.170/2015/6. számú ítéletét.

A kifogástalan életvitel ellenőrzés, alapjogi korlátozás tükrében elemezte:

- a kifogástalan életvitel ellenőrzés és az etikai kódexek kapcsolatát,
- a Kúria 11/2017 munkaügyi elvi határozatát,
- AJB-2290/2013. számú jelentését,
- AJB-2290/2013. számú jelentését.

Az előadásban felhasznált források:

1994. XXXI. törvény a Rendőrségről

1996. évi XLIII. törvény a fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról 56. § (6) bekezdés c) pont)

2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról

293/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet a rendőrség belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerve kijelöléséről, valamint feladatai ellátásának, a kifogástalan életvitel ellenőrzés és a megbízhatósági vizsgálat részletes szabályainak megállapításáról,

64/2011. (XII. 30.) BM rendelet

Kúria által hozott Kfv. III.37.726/2012.5 számú, 2013. június 25-én hozott eseti döntés

Kúria 2/2016. és a 11/2017. munkaügyi elvi határozata

Szolnoki Törvényszék 4. Mf.20.290/2013/4. és Mf.21.287/2013/4. számú ítéletei

Debreceni Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 2.M.151/2013/36. számú ítélete

Kúria Mfv.II. 10.200/2015/7. számú ítélete

Debreceni Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 6.M.197/2017/13. számú ítélete

Miskolci Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 1.Mf.22.170/2015/6. számú ítélete

Kúria 11/2017 munkaügyi elvi határozata
AJB-2290/2013. számú jelentés
AJB-2290/2013. számú jelentés

BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság – A BM OKF fegyelemkezelői tevékenysége során felmerült gyakorlati tapasztalatok (Előadó: Kardos Miklós)¹⁴

Anonimizált, megtörtént jogesetek (Facebook-komment, összeférhetlenségi eset) útján vizsgálta meg a BM OKF hivatásos állományát érintő alapvető jogok korlátozását, a véleménynyilvánítási szabadságot érintő normatív szabályozást. Bemutatta a Hivatásos Katasztrófavédelmi Szervek Hivatásetikai Szabályzatának rendelkezéseit, a 31/2017. számú BM OKF főigazgatói intézkedést, a hivatásos kollégák közösségi médiában történő megjelenésének szabályozását, valamint a rendvédelmi alkalmazottakra vonatkozó speciális szabályokat. Megtörtént esetek alapján, részletesen elemezte a hatályos büntető törvénykönyvben is büntetni rendelt szolgálati tekintély megsértése, bujtogató, alárendelt megsértése, zaklatás, levéltitok megsértése bűncselekmények elkövetési magatartásait, továbbá az összeférhetlenséggel kapcsolatos normatív szabályozást. Részletesen elemezte a becsületbírósi és a munkaügyi bírósági eljárás rendjét.

Az előadásban felhasznált források:

- 1996. évi XLIII. törvény a fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról,
- 2004. évi CXL. törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól.
- 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 31/2015. (VI. 16.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományát érintő személyügyi igazgatás rendjéről
- 11/2016. számú BM OKF főigazgatói intézkedés a hivatásos katasztrófavédelmi szervek személyi állományára vonatkozó összeférhetlenségi szabályok alkalmazásának rendjéről
- 31/2017. számú BM OKF Főigazgatói intézkedés, a Hivatásos Katasztrófavédelmi Szervek Hivatásetikai Szabályzata

Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (Előadó: Dr. Csizmadia Annamária)¹⁵

A Büntetés-végrehajtási Szervezet esetében előfordult, anonimizált jogesetek elemzésével mutatta be a következőket:

- a véleménynyilvánítás szabadsága (személyi állomány internetes megjelenései, Zsaruellátó komment, bujtogató vétsége),

¹⁴ t.ü. alezredes, BM OKF Humán Szolgálat Személyzeti Főosztály, főosztályvezető-helyettes

¹⁵ bv. őrnagy, BVOP Humán Szolgálat Fegyelmi Osztály, nyomozótiszt

- a munka és foglalkozás szabad megválasztása [más keresőfoglalkozás végzése, Hszt. 29. § b), Hszt. 108–110. §, 31/2015. (VI. 16.) BM rendelet, a munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony, valamint a bejelentési kötelezettséggel járó egyéb jogviszony létesítésének eljárási rendjéről szóló 8/2019. (II. 27.) OP szakutasítás],
- a tulajdonjog korlátozása, magáncélú telekommunikációs eszközök, meghatározott összeget meghaladó készpénz, illetve készpénz-helyettesítő fizetési eszköz magánál tartása korlátozásának [Hszt. 30. § 21/2015. (VI. 15.) BM rendelet, a büntetés-végrehajtási szervek területére történő be- és kilépés, valamint a büntetés-végrehajtási szervek területén tartózkodás részletes szabályairól szóló 44/2007. (IX. 19.) IRM rendelet],
- egyéb speciális rendeleti korlátozások (4/2007. (IX. 19.) IRM rendelet 3. § (1) bek., 72/2015. (IX. 15.) OP szakutasítás).

Az előadás második felében részletes elemzést hallottunk a Büntetés-végrehajtási Szervezetnél megvalósuló szabályozási és végrehajtási körülmények körében elrendelt, speciális rendeleti korlátozásokról:

- a fogvatartottak elhelyezésére szolgáló részlege,
- a fogvatartottak foglalkoztatására kijelölt területen szolgálatot teljesítők,
- az őrhelyek,
- a büntetés-végrehajtás objektumain kívüli őrzési, felügyeleti és ellenőrzési feladatokat ellátó személyek vonatkozásában.

Az előadásban felhasznált források:

2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról
- 21/2015. (VI. 15.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alatt álló rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományú tagjai által szolgálatban birtokban tartható vagyontárgyak, magáncélú telekommunikációs eszközök, készpénz, készpénzt helyettesítő eszközök korlátozásának szabályairól
- 31/2015. (VI. 16.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományát érintő személyügyi igazgatás rendjéről
- 44/2007. (IX. 19.) IRM rendelet a büntetés-végrehajtási szervek területére történő be- és kilépés, valamint a büntetés-végrehajtási szervek területén tartózkodás részletes szabályairól
- 72/2015. (IX. 15.) OP szakutasítás a szolgálat alatt birtokban tartható tárgyak, eszközök körének korlátozásáról és a technikai ellenőrzés szabályairól
- 3/2015. (X. 30.) BVOP utasítás a hivatásos állományba tartozásra vonatkozó adatok internetes felületen történő nyilvánosságra hozatalának korlátozásáról
- 8/2019. (II.27.) OP szakutasítás a munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony, valamint a bejelentési kötelezettséggel járó egyéb jogviszony létesítésének eljárási rendjéről

Alkotmányvédelmi Hivatal (Előadó: Dr. Regényi Kund)¹⁶

A személyes-szakmai összefoglalóban elhangzottak alapján a jogalkotó célja az volt, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok munkatársai az államhatalommal szemben legyenek lojálisak, és az ellenérdekelt titkosszolgálati törekvések „célfelülete” a lehető legkisebb legyen, amely törekvésük történeti hagyományokra is támaszkodik. A tilalmak és korlátozások titkosszolgálati szemmel történő vizsgálata pártpolitikai (német kitekintés), a közvetlen politikai szerepvállalás, a társadalmi szervezetek, a gazdálkodó szervezetek, az egyéb kereső foglalkozás, a házastárs, élettárs választása és a külföldre utazás szempontrendszer alapján került górcső alá az előadás során. A prezentáció során további elemzés tárgya volt az alkotmányjogi korlátozások alapján meghozott „áldozat súlya”, az, hogy általában mennyire érezzük az alapjogok jelentőségét és mennyire élünk azokkal, mennyire ragaszkodunk hozzájuk, illetőleg azzal kapcsolatosan milyen alternatív lehetőségek vannak.

Az előadásban felhasznált forrás:
1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról

Információs Hivatal – A közösségi oldalak használatának szabadsága vs. biztonsági kockázatok kezelése (Előadó: Dr. Harmati Zsolt)¹⁷

Az előadás során a közösségi oldalak használatához kapcsolódó alapjogok tekintetében a magánszféra tiszteletben tartását [Alaptörvény VI. cikk (1) bek.]), a személyes adatok védelme [VI. cikk (3) bek.], a gondolatok szabadságát [VII. cikk (1) bek.] és a véleménynyilvánítás szabadságát (IX. cikk) fogalmazta meg. Az elemzés szempontrendszer az internetes közösségi oldalak használatának tiltásával/korlátozásával/engedélyezésével kapcsolatos biztonsági kockázati tényezők csökkentésének kérdéskörére és az azzal kapcsolatos dilemmákra terjedt ki a nemzetbiztonsági tevékenység szempontjából, bemutatva annak gyakorlatát az Információs Hivatalnál.

A szabályozással kapcsolatos dilemmaként az alábbiakat elemezte:

- Mi minősül internetes közösségi portálnak? (Számuk gyorsan növekszik, vannak közösségi jellegű, de nem kifejezetten tartalommegosztó alkalmazások.);
- A még életszerű „rejtőzködés” normaszintű meghatározása (Mit lehet és mit nem megosztani?);
- Ellenőrzés, szankcionálás (Milyen eszközökkel lehet betartatni a szabályokat?).

¹⁶ nb. ezredes, AH, NKE RTK Polgári Nemzetbiztonsági Tanszék, egyetemi adjunktus

¹⁷ nb. ezredes, IH Jogi és Igazgatási Főosztály, főosztályvezető

Az Információs Hivatal gyakorlata:

- nincs tiltás (Hszt. alapján generális tiltás nem is lehetséges),
- közösségi oldalak tekintünk minden olyan internetes oldalt, amelyen az oldalra regisztráltak és ismerősi körük személyes adatai személyazonosításra alkalmas módon, előre meg nem határozható személyi kör számára hozzáférhetővé válhatnak,
- a szabályok azt a célt szolgálják, hogy a közösségi oldalak használata által ne lehessen következtetni a Hivatal állományába tartozásra [a Hszt. 21. § (3) bekezdésével összhangban].

Az előadásban felhasznált források:

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

2012. évi CCV. törvény a honvédek jogállásáról

2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról

Következtetés, a jövő

Mivel az elmélet és a gyakorlat szakembereinek találkozásából mindig kiváló szintézis keletkezik, ezt a kedvező gyakorlatot az NKE RTK Közjogi és Rendészeti Jogi Tanszék a továbbiakban is szívesen folytatná. A tanszéki profilhoz illeszkedve a rendészet és a közjog területeinek egymásra hatását, viszonyrendszerét rendszeresen vizsgálják, amely tárgykörben már a közeljövőben is több rendezvény szervezése kerülhet napirendre.

2020 őszére a rendészet és a közigazgatási eljárásjog kapcsolata kerül előtérbe, ugyanakkor a Hszt.-vel összefüggő gyakorlati tapasztalatok újbóli vizsgálata is aktuális lehet – akár már 2-3 éven belül –, tekintettel az egyre bővülő bírói gyakorlatra, illetve – aktualitása folytán – a Független Rendészeti Panasztestület megszüntetésére és az ombudsmani alapjogvédelem kiszélesítésére.

Közlési feltételek

A szerkesztőség olyan kéziratokat fogad el közlésre, amelyek a rendészeti szervezetek történetéhez, feladataihoz, gyakorlati munkavégzéséhez kötődő tudományterületek – különösen a rendésztudomány – újabb kutatási és szakmai eredményeivel, hazai és nemzetközi tapasztalataival foglalkoznak.

Terjedelem

A kéziratok maximális terjedelme negyvenezer karakter lehet, beleértve a szóközöket, az irodalomjegyzéket, a lábjegyzeteket és a két rövid rezümét is.

Formázás

A Word-dokumentumot Times New Roman betűtípussal, 12-es betűmérettel, szimpla sortávolsággal, sorkizárással, oldalszámozás nélkül kérjük elkészíteni. Az alcímek számozás nélkül, félkövér kiemeléssel, balra rendezve álljanak! A címeket, alcímeket, különálló idézeteket a szövegtől egy-egy sor válassza el! Kérjük kerülni a szükségtelen vagy rendhagyó formázásokat, illetve az egyéni beállításokat mind a főszöveg, mind a lábjegyzetek tekintetében. Szerzőink lehetőleg ne használjanak tabulátort, élőfejet vagy élőlábat, az új bekezdések pedig minden esetben új sorban kezdődjenek! A kiemelésekhez kérünk csak kurziválást használni (az aláhúzás, valamint a félkövér vagy kiskapitális betűtípus egyaránt kerülendő).

Hivatkozás

Minden, a főszövegben említett, idézett vagy az íráshoz felhasznált műre pontosan hivatkozni szükséges (lábjegyzet és irodalomjegyzék), ennek formai követelményeit kérjük betartani. A lábjegyzetek a lap alján, az irodalomjegyzék a közlemény végén (utóbbi sorszámozás nélkül) kapjon helyet! Minden lábjegyzetben szereplő forrás pontos, részletes kifejtése az irodalomjegyzékben történjen!

Melléletek

Az írásokhoz minden esetben mellékelni kell két – egy magyar és egy idegen nyelvű – rezümét (rövid összefoglalást, áttekintést), amelyek terjedelme legfeljebb 600–600 karakter lehet. Az idegen, elsősorban angol nyelvű rezümé esetében a címet is szükséges lefordítani. Mellékelni kell továbbá a szerző nevét és postacímét, ahová a tiszteletplédány küldhető, és ha van, rendfokozatát, tudományos fokozatát, beosztását, szolgálati vagy munkahelye megnevezését, telefonszámát és e-mail-címét. A kiadvány fekete-fehér nyomdatechnikával készül, kérjük ezt figyelembe venni! Az esetleges képeket vagy egyéb objektumokat (diagramot, táblázatot, ábrát) külön fájlként is kérjük csatolni és a szövegben ezek helyét a fájlnevvvel megjelölni!

Tartalom

TANULMÁNYOK

- BODA Zoltán – PAPP László:** *Az erőszakos bűncselekményekhez vezető antiszociális viselkedés kriminálpszichológiai megközelítése* 15
- DOBÁK Imre – MEZEI József – REGÉNYI Kund:** *A konspiráció szempontjainak megjelenése az állambiztonság kapcsolati forrásból származó információgyűjtésének területein* 35
- ERDŐS Ákos:** *Függőség és rendészet: addikciók szűrése, kezelése és megelőzése a rendészeti gyakorlatban a tevékenységi alapmodell tükrében* 49
- FARKAS Johanna:** *Egy megyei rendőr-főkapitányság szervezeti kultúrájának vizsgálata – a kutatási módszertan bemutatása* 69
- HAVASI Sándor:** *A forrónyomos felderítés vezetése, irányítása megújításának lehetséges irányai* 89
- JUHÁSZ Zsuzsanna:** *Börtönkönyvtárak: ablakok a világra* 117
- KOVÁCS Gábor:** *Szervezetvezetési módszerek – azaz hogyan váljunk sikeres vezetővé* 137
- URICSKA Erna:** *Közösségi rendészet – közösségi oldalak? Elméleti háttér és a rendészeti digilektus fogalmának bevezetése* 153
- Tamás HORVÁTH:** *Design Principles of a Physical Protection System for Data Centres (Essential Requirements for the Security Staff in the Physical Protection System)* 169
- ## KONFERENCIABESZÁMOLÓK
- ÜRMÖSNÉ SIMON Gabirella – BARNUCZ Nóra – FADDI Nikolett:** *Transzdiszciplináris Sokszínű Kar konferencia* 183
- LIPPAI Zsolt:** *A hivatásos állomány alapjogainak korlátozási lehetőségei magánjogi és közjogi megközelítésben (elmélet és gyakorlat összhangja)* 197